This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

NYPL RESEARCH LIBRARIES
3 3433 07438031 6

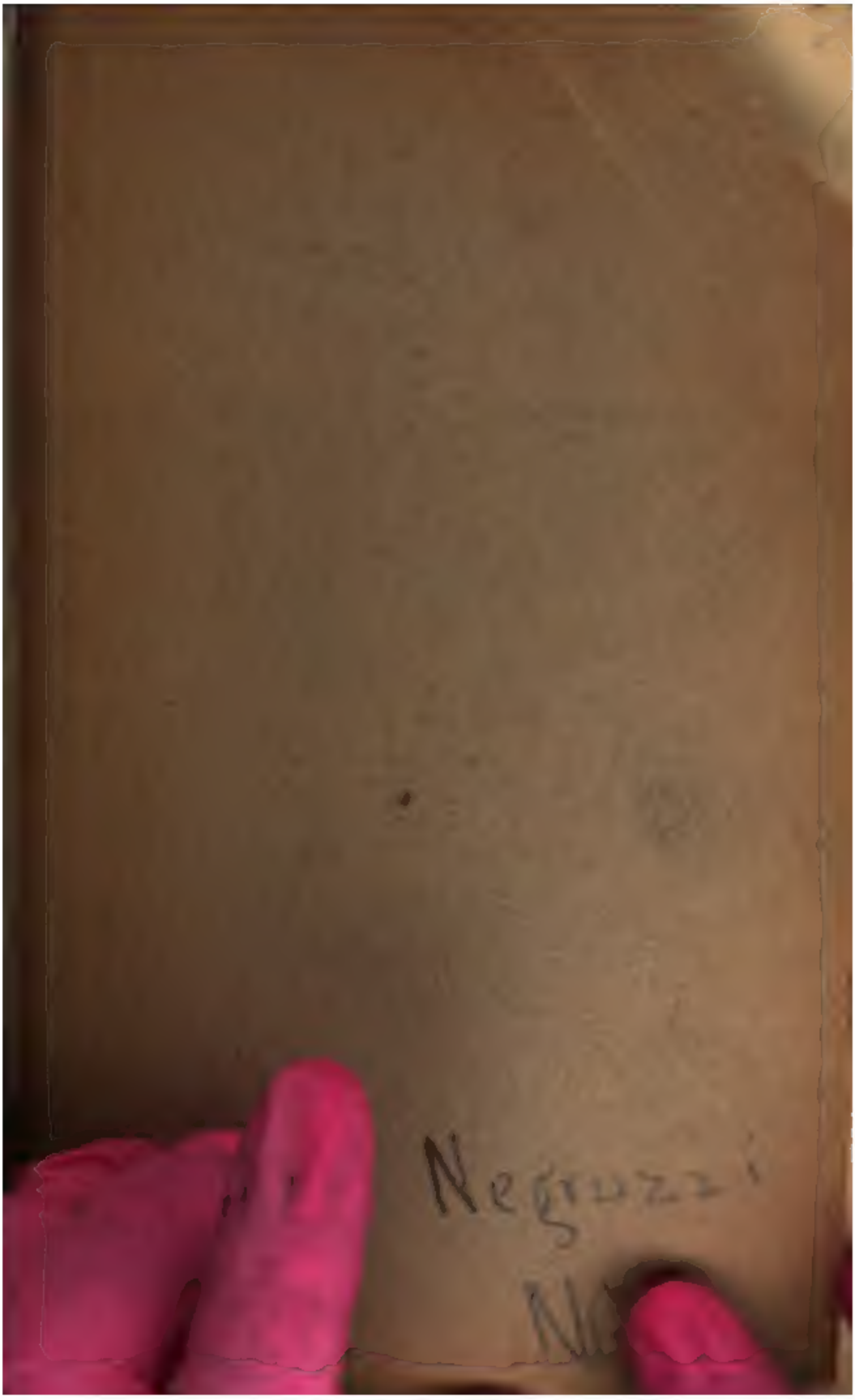

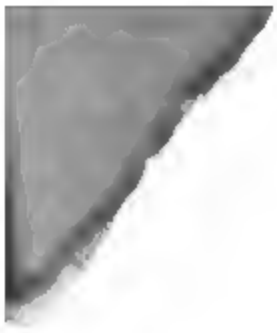

JACOB NEGRUZZI

SCRIERI COMPLECTE

VOLUMUL III

MIHAI VEREANU

PRIMBLĂRI PRIN MUNŢI

BUCUREŞTI
EDITURA LIBRĂRIEI SOCECŬ & Comp.
21, CALEA VICTORIEI, 21.
1895.

Preţul 5 lei.

SCRIERI COMPLECTE

N

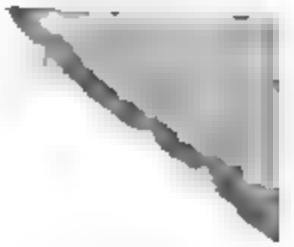

din casă; la masă abie gustă din bucate și peste zi te miri de vorbește mai mult de zece vorbe. Pe scaun stă dreaptă și țeapănă ca un băț și numai ochii îi umblă de vede tot. Apoi când își prinde inca ocheana in nas ca să vadă ceva din depărtare, nu mai pot. O copilă așa de tênără, căci nu poate fi mai mult de 25 sau 26 de ani și așa de ciudată n'am vĕzut de când sûnt!

„Așa sûnt Inglezele, dragă. Tu singur lăudai mai dinioarea țara și obiceiurile lor și spuneai c'ar fi fost mai nimerit să zăbovească Mihăiță in Inglitera decât in Italia. Miss aceasta imi convine mie prea mult. Câtă regulă păzește in trebușoarele ei, ce bună metodă are in lecțiile ce dă și cât de bine cântă din clavir! Luțica a făcut cu dînsa mai multe progresuri in șese luni decât cu profesorul cel vechiu in cinci ani. Apoi cât de bine cunoaște și vorbește mai toate limbile moderne: nici n'ai zice că-i Ingleză. Chiar limba noastră o cunoaște mai bine decât multe dame de la noi. După doi ani de zile — căci mai mult de optsprezece luni n'a fost la Șoldeanu — dacă n'ai auzì pe ici pe cole accentul străin, ai crede că-i de-ale noastre.

— Ba asta n'ai mai crede-o că pre mult tace, pre mult cetește și pre are o față ne-

păsătoare. Dar să lăsăm aceste.—Odaea lui Mihaiţă ai gătit-o?

„Biuroul de lucru i l'am aşăzat sub fereastra ce dă in grădină: biblioteca alăturea. Divanul ce merge dealungul păretului din stinga mi-l aduce tapiţerul mâni ori poimâni. Nu ştiu ce să-i pun in părete deasupra uşei. Să-i dau tabloul cel care representă o furtună pe marea ori...

— Lasă că pe acela il regulez eu. Acolo am să-i pun puşca cea nouă inglezească ce am cumpĕrat pentru dînsul, pistoalele cele turceşti, revolverul, torba de vênat şi iataganul cel vechiu ce-l am de la bunu-mio.

„Doamne, frate, când ai lăsa incolo armele. Nu ştii cât imi e de frică!

— Doar nu mai e copil. Ş'apoi ştii că e cam bătăuş de soiu. Cu sabia ştie bine să umble. N'am aflat chiar despre nişte dueluri, de care n'a indrăsnit să-mi scrie niciodată? Cu aceste arme păretele va fi frumos impodobit. Peste doue sĕptĕmâni când s'a deschide iarmarocul am să mĕ duc să-i cumpĕr şi un cal de călărie, vre-un harmasar tênĕr şi cu foc. Şeaoa şi frêul cel frumos ce mi-a dăruit Vodă i le-am păstrat lui neatinse.

In vreme ce bĕtrânii puneau astfel la cale pregătiri pentru fiul lor ce era să vie, o

trăsură se auzì intrând in curte. Feciorul anunţâ că a venit cuconul Săndulachi.

Acesta era un bĕtrân slab, mic de stat, cu ochii vĭoi şi figura veselă. El umbla imbrăcat cu haine lungi orientale precum erau obicĭnuite odinioară, avea antereu, giubeluţă, brâu, numai fesul turcesc il inlocuise cu o şapcă.

— Sărut mâna, verişoară Sevastiţa, plecăciune vere, strigâ Sandu intrând in casă.

„Sluga, cucoane Săndulachi, rĕspunse Sevastiţa cu o scurtă mişcare de cap.

— Bine ai venit, vere, zise generalul, mergêndu-i inainte. Ce minune că te mai arăţi pe la noi? Gândeam că ne-ai uitat cu totul. De astă toamnă nu te-am mai vĕzut!

— He! De la mine până la Vereni sûnt vre-o trei ciasuri bune şi la virsta mea trăsurele hurducă. Imi pare bine că vĕ vĕd sănătoşi; verişoara tot tênĕră remâne în ciuda vremii ce trece. Pare că te vĕd cu cincisprezece ani inainte, verişoară; la d-ta se potriveşte vorba românului *vrabia tot puiu remâne.*

„Te rog cucoane Săndulachĭ, nu incepe ear cu proverbele dumitale, ştii că nu-mi plac.

— Proverbele, verişoară, se zice că sûnt inţelepciunea popoarelor şi la virsta noastră,

adică la a mea, puţină inţelepciune nu strică. Dar Luţica ce face? trebue să fie ca un boboc de trandafiri ce vrea să înflorească, şi de finul meu Mihai ce mai ştiţi, când vine? Mi-e dor să-l vĕd.

— Şi noue ne-i dor, respunse generalul, dar ce folos? Deşi şi-a sfirşit studiile, el mai zăboveşte incă vo doue luni prin Italia. Zice că vrea să mai cunoască lumea păn a nu se intoarce acasă.

— Bine face, bine face. Lasă-l să vadă şi să cunoască. Cine ştie, poate vo Italiancuţă frumuşică l'a fărmecat pe acolo. He! Aceste sûnt ale tinereţelor. Şi noi am fost tineri, vere, he!

„Vo Italiancă? nu cred, vere, respunse generalul, cam ingrijit.

— De n'a fi in Italia, are s'o pată acasă. La noi nici un tênĕr nou venit nu scapă de friguri şi de dragoste. Când nu se aşteaptă, atunci il apucă. Imi aduc aminte că am vĕzut la d-voastră o guvernantă tênĕră şi frumoasă, o Ingleză, ai să vezi cum ochii ei cei albaştri au să incurce pe băiet, mai virtos la ţară, unde te vezi şi te intîlneşti fără voie.

„Te rog sfirşeşte vorba asta, cucoane Săndulachi, il intrerupse cucoana Sevastiţa. Cum iţi inchipueşti că un fecior de boer are să

se injosească pănă a se uita la o biată fată din lume, care şi-a lăsat patria, a venit peste mări şi ţări ca să-şi câştige pânea. Numai ideea mĕ face de nebunesc.

— He, verişoară, amorul e orb, el nu cunoaşte ranguri şi boerii.

Dar noi oare nu sûntem aici; dar eu nu pot preveghea şi povăţuì?

— *Dracul stă in vale şi sprăvale caru'n deal.* Amorul e dracul, el nu se priveghează nici se preintimpină.

„Totdeauna ai fost prevestitor de rele, zise cucoana Savastiţa supĕrată. Nu-ţi vine un gând bun; toate imprejurările numai in negru le vezi. Om ca d-ta n'am mai pomenit!

— Nu te supĕra, verişoară, aşa vorbesc eu fără gânduri rele. Ş'apoi o mică dragoste, un mic roman câmpenesc ce rĕu face? Şi eu am fost tênĕr şi vĕrul. Mai ştii, vere Vasilică, când umblai de cu zioa pănă noaptea la vênat ca să-ţi mai treacă amarul din suflet...

— Eram copil atuncea; să nu mai vorbim de asta, vere, respunse Vereanu, vĕzênd că soţia lui increţea fruntea tot mai mult.

Săndulachi Dospin imbĕtrânise neinsurat, şi işi indreptase dragostea asupra lui Mihai Vereanu care-i era fin şi nepot şi avea de

gând a-l face moştenitor averii sale. Bĕtrânul insă era curios in felul sĕu. El nu arăta niciodată dragostea ce simţea pentru cineva, dincontra pe acel ce iubea mai mult, il tracta cu mai multă asprime. El era sarcastic in vorbă şi totodată susceptibil, aşa incât îi plăcea să-şi bată joc de cineva, dar nu putea suferì să ridă altul de dînsul. El avea de gând să facă pe Mihai Vereanu moştenitorul averii sale, dar totodată ar fi fost gata a-l desmoştenì la moment, dacă ar fi vĕzut că nepotul sĕu aspiră la aceasta. Generalul Vereanu era din contra bun şi blând dar indărătnic, aşa incât soţia lui ce-i era cu mult superioară in spirit, trebuea să fie foarte ghibace pentru a-l pleca voinţelor ei. Vereanu şi Dospin erau veri, copilărise impreună, şi remăsese buni prieteni in toată viaţa lor.

In vreme ce urma convorbirea cu Săndulachi, Luţica era in boschetul cu lilieci şi scria un răvaş lung fratelui ei. Ea îi vorbea despre dorul ce avea de a-l revedea, pe dînsul care acum avea să se intoarcă in sinul familiei, spre bucuria ei şi a părinţilor, îi zicea cât de frumos il găseşte după portretul ce-i trimisese nu de mult, apoi despre ea insăşi zicea că, eşind din copilărie, acum este fată mare, că aşa o consideră guver-

nanta sa pe care o iubeşte mult; despre viaţa de la ţară, despre grădina ce acum era foarte frumoasă, despre florile ce le ingrijea ea singură şi la urmă earăş de nerăbdarea cu care il aşteaptă. Sfirşind de scris ea se acufundă in aleele grădinei.

Aceasta dinaintea casei era deschisă, cu frumoase gazoane de earbă şi straturi de flori. Mai incolo aleele devineau mai umbroase, locul se pleca spre vale şi se vedea in depărtare şerpuind Moldova. Un mic braţ al aceştia trecea insă prin grădină din partea unde era o pădurice de brazi, in mijlocul căreia se formase şi un mic lac pe care plutea o luntrişoară; ear in jurul lacului erau mai multe boschete umbroase. Pe când celelalte părţi al grădinei cu florăria, cu boschete deschise, cu straturi dese şi alocuri cu statue impodobite de verdeaţă erau vesele, aceasta era intunecoasă. Luţicăi insă îi plăcea cu deosebire păduricea de brazi unde domnea o misterioasă tăcere. Acolo se dusese şi acuma şi se puse să arunce pâne la lebedele ce inotau pe lac. După câtva timp insă gândul la Mihai îi revenì şi se aşâzâ gânditoare pe o bancă.

CAPITOLUL II.

Săndulachi Dospin nu venise la Vereni numai pentru a face o visită vĕrului sĕu, ci avea a-i mai vorbì ceva in secret. Deaceea după prânz profitând de un moment când se găseau singuri in grădină, il luâ de braţ şi se duse cu dînsul intr'un loc mai depărtat. Acolo după câtăva vreme de tăcere Săndulachi incepù astfel:

— Am să-ţi vorbesc, vere, despre un lucru care nu-ţi va fi foarte plăcut. Pe când eram amêndoi flĕcăi tineri, imi aduc aminte despre o faptă a dumitale la care nici n'aş mai fi gândit, dacă imprejurările nu mi-ar fi improspĕtat-o. Cu un an inaintea căsătoriei Dumitale, te-ai incurcat intr'un amor cu femeea lui Manoli Sêrbu, posesoraşului moşioarei Brasna din munţi. Ai despărţit femeea de bărbatul ei şi erai s'o iei

de nevastă, dacă bietul moşul Enaçachi şi biata mătuşica Frăsina — Dumnezeu să-i ierte! — nu te-ar fi oprit de la un asemenea pas neprecugetat. Un an mai târziu, părinţii te-au indemnat cu stăruinţă să te insori; ai fost silit să le urmezi voea şi ai făcut bine. Slavă Domnului ai fost fericit şi mulţămit in viaţa căsătorească, precum puţini se pot lăuda. Deatunci s'au trecut atâţi ani, incât şi d-ta şi lumea aţi uitat despre o uşurinţă pot zice de copilărie. Insă Manoli nu a uitat-o. El a fost ieri la mine...

— Nu se mai impacă acel creştin? intrerupse aici generalul — nu mai uită şi nu mai iartă? Dacă i-am făcut un rĕu in viaţă, nu am fost impins de duşmănie, ci de patimile tinereţii; o viaţă de om s'a scurs deatunci, generaţia noastră a perit mai intreagă şi alta a venit in loc. M'a duşmănit şi prigonit multă vreme; abie m'am apărat de cursele sale, şi astăzi la bĕtrâneţe tot incă gândeşti la prigoniri?

„Nu, vere, numai gândeşte la prigoniri. Dar nu uita că i-ai sdrobit toată fericirea vieţii, i-ai ademenit femeia şi, ceea ce-i mai rĕu, i-ai răpit singura copilă ce avea. Căci Sultana, — aşa mi se pare se numea soţia lui, — avea o copiliţă de câteva luni, când l'a părăsit pentru a te urma pe d-ta. Acum

Manoli e bĕtrân; el a venit să-mi spuie că uită şi iartă totul, numai că n'ar voì să moară fără a-şi revedea copila. El a aflat că muma şi fata trăesc dintr'un venit ce le-ai asigurat pe viaţă, dar a umblat in zadar prin toată ţara ca să afle ceva despre ele, nicăiri n'a dat de vre-o urmă. Fiind dar că trebue sa trăească in străinătate, el te roagă să spui unde le poate găsì căci e firesc lucru pentru un părinte de a voì să-şi vadă copilul la bĕtrâneţă, mai virtos când alt urmaş nu mai are pe lume. La d-ta n'a indrăznit să vie singur, ştiind că nu-l vei primì după toate cele intîmplate intre d-voastre, dar la mine n'avea de ce se teme. Deaceea, indemnat de dînsul, te rog şi eu să-mi spui unde se află Sultana şi copila, ca Manoli să le poată căuta. Iţi mărturisesc că el a venit odată cu mine şi aşteaptă respunsul meu la crişma din sat unde a tras.

Auzind aceasta, generalul Vĕreanu increţì sprincenele şi toată figura lui arătâ o nespusă nemulţămire.

— Este drept, vere Săndulachi, că rĕul care l'am făcut in tinereţa mea acelui om e mare, dar adu-ţi aminte câte mi-a făcut el pe urmă. De două ori am fost atacat de oameni inarmaţi in pădurea Cornului şi numai prin

luptă am scăpat de dînșii. N'am aflat pe urmă că acei făcători de rele nu erau hoți, ci oameni de-ai lui Sêrbu care voeiau să-și rĕsbune asupra mea cu moarte? N'am fost pîrît de mai multe ori cătră Vodă de nelegiuri ce aș fi făcut ca ispravnic și nu am avut nevoie de stăruințe și de dovezi ca să mĕ disvinovățesc? Toate aceste și multe altele cu care m'am luptat ani intregi, el mi le-a urzit. De câte ori i-am trimes rĕspuns ca să se impace cu mine, că-i dau ce vrea, numai să uite cele trecute—nici n'a voit să știe de mine, ci aduna tot mai departe ură in sufletul sĕu. Imi pare bine că astăzi la bĕtrâneță și-a adus aminte că are datorii creștinești și că vrea să nu mai gândească la ceea ce-a fost intre noi. Și eu îl iert de toate prigonirile sale, meargă cu Domnul! Pe Sultana și pe copila lui nu le-am mai vĕzut de când m'am insurat; le-am pornit atunci in Țara Nemțească, le-am asigurat un venit anual cu care să trăiască, venit pe care îl trimet regulat unui bancher din Viena. Sultana in cei intăi ani mi-a mai scris câteodată când dintr'un oraș, când din altul, dar eu nu i-am rĕspuns niciodată. Unde se gasesc ele, nu știu, atâta cunosc că trăesc in Țara Nemțească și că sunt sănătoase și mama și fata. Spune lui Sêrbu asta din partea mea, du-i

şi numele corespondentului din Viena de la care poate afla locuinţa lor, dar la mine roagă-l să nu vie, căci nu vreu şi nici pot să-l vĕd. Mai spune-i că voiu inzestra fata când s'a mărita şi dac'a fi să mor le-oiu lăsa un capital din care să trăiască amêndouĕ. Nime nu a plătit mai scump decât mine o greşală de tinereţă şi nime pe lume nu are un suflet mai neimblânzit decât Sêrbu!

Nu apucase a sfirşì bine Vereanu, când se vĕzù in capĕtul aleei un om mare de stat cu pĕrul şi cu barba căruntă şi ochi mici şi strălucitori ce străbăteau ca niste săgeţi prin gene lungi şi dese. Vĕzêndu-l, Vereanu ingălbeni la faţă şi se uitâ ţintă la dînsul, ear Săndulachi plin de ingrijire păşì spre el cu gând de a-l indemna să nu se iuţească, ci să-i fie vorba mai blândă decât faţa. Omul care venea era Manoli Sêrbu. După ce aşteptase de mai multe oare in sat, de nerăbdare, se hotărise a venì el singur la Vereanu şi a se esplica cu dînsul.

— Ce vii aici, ce cauţi in casa mea? strigâ Vereanu cătră Manoli, până când acesta nu sosise incă de tot. Am zis vĕrului ce aveam de zis, cu tine nu voiu să am nici o tălmăcire. Fugi din ochii mei, nu-mi amărì zilele bĕtrâneţelor!

„Ce-ai căutat in casa mea, ce-ai venit la

mine, când eram tênĕr şi fericit, respunse acesta cu glas sĕc şi adânc, ce aveai să-mi amăreşti toată viaţa pentru a-ţi implinì poftele de cuconaş de neam? Dece mi-ai răpit femeea şi copilul, dece m'ai făcut neom din creştin ce eram?

— Dacă ţi-am făcut un rĕu, intimpină generalul şi sângele îi fierbea tot mai tare, l'am făcut fără voie, eram tênĕr şi cu mintea necoaptă. Dar tu ai vrut să mĕ omori cu gând precugetat. Mulţămeşte bunătăţii mele că n'am stăruit să te inchidă in Ocnă, să nu mai vezi lumina zilei. Te-am iertat şi tu tot nu te-ai mulţămit. Mergi acum şi mĕ scapă de chipul tĕu uricios!

Săndulachi, vĕzênd figura aprinsă a lui Vereanu şi faţa lui Sêrbu care din ce în ce se făcea mai ameninţătoare, sărì intre dînşii.

„Linişteşte-te, vere! strigâ el cătră unul, ce ai venit aici? strigâ cătră celalalt, nu a fost vorba să m'aştepţi, să-ţi aduc eu rĕspunsul? Hai, du-te acum şi nu mai aprinde patimi vechi: aşteaptă-mĕ că vin şi eu.

Cum stăteau amêndoi pe loc mĕsurându-se cu ochii dar păzind tăcere, Sandulachi crezù de datoria lui să cerce a-i impăca şi urmâ:

„Dacă m'aţi asculta pe mine, zise el, in loc de a vĕ zice vorbe aşa de rele v'aţi im-

păca. *Ce-a fost a trecut*, zice Românul. Omul bun uită rĕul ce i s'a făcut dar binele îl ţine minte. Toţi trei care suntem aici avem pĕr alb şi zilele noastre nu mai sunt multe. —Daţi-vĕ mâna ca să vĕ descărcaţi sufletul şi vĕ dispărţiţi cu Domnul!

Nici unul nu făcù un pas spre celălalt. Figura lui Sêrbu se contractâ nervos; el nu întinse mâna, ci întorcêndu-se zise numai: Mĕ duc, nu te teme că ţie îţi voiu mai face un rĕu!—Generalul işi muşcâ buzele urmându-l cu ochii. După ce Sêrbu dispărù in o altă alea in dosul copacilor, el şoptì printre dinţi „Şerpe!“ şi scuipâ, aruncând ciubucul ce ţinea in mână pe drumul pe care păşise duşmanul sĕu.

Săndulachi il luâ de braţ şi il duse inapoi spre casă, foarte agitat şi el de scena la care fusese martor. Pe drum intîlnirĕ pe Luţica care se juca cu un câne de vênat. Copila era aşa de veselă şi nebunatică, arăta aşa de frumuşică cu buclele ce se jucau în jurul capului ei, cânele earăş, cât era de mare şi frumos, era aşa de blând in jocul sĕu cu copila, incât această privire inlăturâ grija de pe fruntea bĕtrânilor amêndoi, făcêndu-i să uite cele petrecute câteva momente inainte. Incurênd, cucoana Sevastiţa şi Miss

Mary venirè şi ele. Intreaga societate, pe care cânele Balaban o urmà încet, se indreptâ spre terasa casei. Acolo se aşăzarĕ cu toţii, privind in tăcere cum soarele incepù a se pleca spre apus. De la o vreme Săndulachi, vĕzênd că e timp de intoarcere, luâ rĕmas bun, făgăduind că va revenì să-i vadă mai des, când finul sĕu va fi sosit. După plecarea sa, generalul recăzù pe gânduri, neputêndu-i eşì din memorie intîlnirea cu Sêrbu, vechiul sĕu duşman, pe care de mulţi ani nu-l mai vĕzuse, ear intre celelalte persoane ce compuneau societatea domnea tăcere.

CAPITOLUL III.

Orlogiul cel mare de pe piaţa San Marco din Veneţia suna tocmai zece oare. Resunetul vuitor al oarelor ce băteau trezirĕ din somn pe Mihai Vereanu, care se sculâ prins de mirare cum a putut dormì aşa de mult. Deschizênd jaluziile ferestrelor, el se incredinţâ că nu se inşală şi că zioa este inaintată. In pripă se gătì pentru a nu ajunge prea târziu la un otel unde trebuea să se intîlnească cu amicul sĕu Henri Beaudieu cu care hotărise să visiteze in acee zi Academia frumoaselor arte. Casa in care şedea Mihai avea faţada şi intrarea principală pe piaţa San Marco insăşi, ea de o parte făcea colţul unei stradele mici şi ănguste cum sunt cele mai multe din Veneţia, şi pe această stradelă dedeau ferestrele odaei lui Mihai. In

vreme ce se gătea, se apropiase de mai multe ori de fereastră, și privirea lui căzù din intîmplare asupra ferestrei din față, unde jaluzia era intredeschisă. In dosul acelei ferești i se părù a vedea chipul unei femei. Strada era atât de ângustă incât nu cădea destulă lumină asupra rândului de jos al casei din față pentru a recunoaște bine chipul ; ceea ce putea vede era că femeea își peptena pĕrul despletit, că pĕrul era negru și frumos. După o scurtă vreme, femeea din față se apropiè și ea de fereastră și se uitâ afară, dar zărind chipul unui bărbat se retrase. Mihai se incredința că necunoscuta era tênĕră și de o frumuseță extraordinară. „De mai multe sĕptĕmâni șed aici, fereastră lângă fereastră cu o femee așa de frumoasă și âncă nu o zărisem până astăzi! Aceasta e neiertat“, își zise el in sine, luând hotărirea de a nu negrijì mai mult pe vecina sa. Pentru moment insă nu putea face altfel decât a eșì, fiind așteptat. In adevĕr când ajunse la locul intîlnirii, amicul sĕu il intîmpinâ cu mustrări că l'a făcut să aștepte mai bine de o oară. Acesta era un tênĕr pictor din Svițera, cu câțiva ani mai in vîrstă decât Mihai. Ei erau vechi amici din Paris și veniserĕ impreună in Italia. Henri pentru a face studii serioase in arta lui,

Mihai pentru a petrece şi a cunoaşte Italia. După o călĕtorie răpede prin oraşele cele principale, ei ajunserĕ la Veneţia unde erau să se despărţească, de vreme ce deaici Mihai voea să plece in ţară. Călĕtoria urmase după planul lui Henri care voea mai intăi să aibă o idee generală despre intreaga ţară şi apoi să se aşăze pe un timp indelungat la Roma, pentru a se deda serios la studiile sale. In tot timpul, ei locuise şi trăise impreună, numai in Veneţia, Henri neputênd refusa ospeţia unei familii franceze ce se stabilise acolo şi care era inrudită cu a sa, fusese silit a locuì in o altă casă destul de depărtată de otelul amicului sĕu.

— Ce ai păţit, Mihai, îi zise pictorul când il vĕzù intrând, de te-ai intârziat astăzi aşa de mult? Incepusem a crede că ai să fii necredincios cuvêntului tĕu, ceea ce nu ţi s'a intimplat incă niciodată păn acum. Eram să vin la tine, temêndu-mĕ să nu ţi se fi intimplat ceva. Am perdut o oară intreagă din galeria de tablouri.

„M'am deşteptat mai târziu decât obicĭnuit, rĕspunse Mihai; acest oraş extraordinar, in care vuetul trăsurilor e inlocuit prin acel jalnic şi regulat al vislelor, face un curios efect asupra nervelor mele. Aici aş voì să tot şed, să mĕ tot uit, şi să dorm, pe

când altfel imi place mișcarea așa de mult. Ne deprindem aici a ne lungì pe perine, a plutì pe apă, și a duce o viață cu totul contemplativă, incât mintea simte o odihnă deplină.

— Mie-mi face Veneția un efect cu totul contrar, intîmpină Henri ; toate frumusețele artistice adunate aici cu așa grijă, tradițiunile istorice păstrate cu atâta respect, iubirea ce are poporul Venețian până in clasele cele mai de jos pentru artiștii lor cei mari și pentru operele lor, cunoștințele artistice ce au chiar oamenii cei mai de rând care altfel au o invățătură atât de neingrijită, toate aceste fac de-mi fierbe sângele și mi insuflă ambiția să devin și eu un artist insemnat. Sufletul meu e aici intr'un neastêmpĕr necurmat.

Vorbind altfel, ei părăsiră otelul unde dejunaseră și trecură peste Piața și peste Piațetă, cu gând să iee o gondolă care să-i transporte peste Canalul cel mare la Academie, unde era Galeria de tablouri. Un gondolier tênĕr și cu figura veselă alergâ inaintea lor.

„Eată-mĕ, Signori, eată-mĕ, v'am așteptat. Am refusat pe alții, presimțind că veți venì d-voastre.

— Bravo Lazaro, rĕspunserĕ ei sărind in gondolă. La academie !

„Pre bine, Signori, intr'o secundă veţi fi acolo!

Şi gondola tăiè apa cu iuţeală, impinsă de visla lui Lazaro. Pe drum Mihai istorisì amicului său despre vecina ce descoperise şi zise cât de frumoasă este, cât i-a părut de imposantă şi toate reflecţiunile ce-i inspirase o privire de câteva momente. Henri Beaudieu îi urâ noroc şi succes şi se incinse intre ei o convorbire despre caracterul femeilor italiane şi in special a Veneţianelor despre care cetise că sûnt uşoare, iubitoare, dar nesuferite prin gelosia lor. La urmă din ipotesă in ipotesă, ei işi formase un roman intreg şi ajunsese a glumì asupra urmărilor acestei cunoştinţe care — nici nu era incă o cunoştinţă. Gondola insă oprindu-se la piaţa cea mică ce este inaintea Academiei, ei se coborirĕ amêndoi. Nu visitau ei pentru intăia oară acea galerie de tablouri; deaceea trecurĕ răpede prin cele intăi sale spre a merge in cele principale unde Henri făcea studiuri la tablourile cele mai vestite de Tizian, Tintoretto, Bellini, Veronese şi amêndoi Palma. Beaudieu observa tablourile in toate amănunţimile lor; el ştia unde să se aşeze pentru a se bucura mai bine de efectul luminei, pentru a nu perde nici o amĕnunţime; el umbla de la un tablou la altul,

compara mai multe intre ele, cetea pasagiuri din cărţi ce lua totdeauna cu dînsul şi care tratau despre tablourile vestite din acea galerie, urmând studiul său ca un om al artei şi un adevărat cunoscător. Nu aşa Vereanu: când un tablou îi impunea prin frumuseţa sa, numai acesta îi atrăgea toată luarea aminte. El se aşăza dinaintea tabloului şi se perdea atât de mult in contemplarea lui, incât uita toate dimprejurul său. Din frumoasa galerie Venezianã *Inalţarea Maicei Domnului* de Tizian, avea o nesfirşită atragere pentru Vereanu. El se putea perde oare intregi in privirea acestei capdopere, care îi deştepta idei şi visuri nesfirşite ce luau proporţii tot mai mari până ce se incâlceau cu totul in mintea sa. Deşi ca tot fiul adevĕrat al secolului, sceptic in ideile religioase, el era simţitor pentru tot ce este frumos, dispus la moment să cadă in sentimentalismul cel mai mare dacă un op de arte il apuca prin partea sa cea slabă, prin impresionabilitatea sa. *Assunta* îi impunea, nu prin propria sa valoare artistică, pentru care nu avea adevĕratul simţ, ci prin ideile religioase ce-i trezea in inchipuire. Inalţarea maicei Domnului se transforma la el in ideea nemuririi creştine care il acufunda in gânduri adânci. Din aceste il deş-

teptă de la o vreme amicul său, când momentul plecării sosise.

„Trebue să mergem, căci m'aşteaptă acasă. Tu n'ai profitat earăş nimica nici astăzi. Te ţii infipt inaintea unui tablou şi te uiţi atâta, incât nici mai ai simţire pentru acel tablou insuş. Să mergem; nu eşti de indreptat!

— Să mergem, respunse Mihai, care de la o vreme uitase unde se găseşte.

Ei se suiră earăş in gondolă pentru a trece in partea opusă a canalului.

Zioa era caldă şi soarele ardea. Gondolele printre care Lazaro işi făcea loc erau toate acoperite. Mihai lovind pe umĕrul amicului său, strigă deodată: „Eat'o! Nu era singură!“

„Cine? respunse Henri cu mirare, ridicând ochii de pe un album deschis ce ţinea in mână.

— Ea, vecina mea, impreună cu alta pe care n'am putut-o vedea. — A trecut, Lazaro mână după dînsa!

„Ba mĕ eartă respunse Henri, eu n'am vreme să fac goane după femei căci m'aşteaptă acasă. Dar tu nu pierzi nimica, căci vei vedea-o desară la fereastră.

Mihai tăcù şi peste puţin gondola se oprì earăş la piaţeta, unde amicii se coborirĕ.

De indată Mihai se intoarse acasă şi se puse la fereastră cu speranţă de a revedea pe vecina lui. Insă inzadar, căci jaluziile din faţă remaserĕ inchise toată zioa şi nimica nu se zărea indărătul lor.

Pe când el sta cu ochii aţintiţi asupra casei din faţă, servitorul otelului îi aduse scrisori, pe care Mihai, cunoscêndu-le a fi de acasă, le deschise in pripă. Scrisoarea surorei sale mai cu samă îi produse un efect profund. Era scrisă cu atâta naivitate şi dragoste frăţească de Luţica pe care nu o mai vĕzuse de când era copilă mică, incât un dor puternic de a se intoarce in ţară il cuprinse. Scene multe din copilărie i se infăţoşarĕ in memorie şi el căzù pe gânduri. Idei despre viitor se amestecarĕ cu altele despre trecut şi-l ţinurĕ astfel intr'un fel de visare treză multă vreme. Spre sară el eşì şi se preumblâ pe malul lagunelor.

Era noapte, noapte luminată de lună plină, când Mihai se urcâ ear in gondola lui Lazaro ce-l pândea pretutindenea, pentru a face o preumblare pe apă. Gondola lui plutea, impreună cu multe altele inaintea grădiniţei de lângă palatul regal unde cânta musica.

O mulţime nenumĕrată de bărbaţi şi femei umpleau giardinetul, şi vĕzut de pe apă, era

un aspect minunat. Mihai rĕmase in gondola lui cel din urmă. Chiar după ce musica tăcuse, lumea se imprăştiase şi gondolele ce ascultau musica de pe apă se strecurase, Mihai tot era incă culcat pe perinele luntrii sale şi se lăsa a plutì pe laguna luminată de lună. Lazaro, mănând insă mai departe, ajunsese pănă la locul unde dintr'un canal mic eşeau o mulţime de gondole pline cu lume. La intrebarea lui Mihai ce insemna această imbulzeală, Lazaro respunse că este publicul care ese din teatrul „Fenice“ unde representaţia se sfirşise. Oprit pe loc pentru a lăsa să treacă luntrile ce năvăleau din canalul cel ângust, lui Mihai i se părù că vede earăş pe vecina sa in una din ele. Atunci poruncì luĭ Lazaro ca s'o urmeze, şi gondolierul cu ghibăcia obicĭnuită se aruncă in mijlocuĭ imbulzelei, neperzênd din vedere luntera arătată de stĕpânul sĕu. Aceasta, după ce se ţinuse câtva timp pe canalul mare, intră in unul mai mic şi se perdù in intuneric. Lazaro, deşi vislea cu putere, nu-i mai putù găsì urma in labirintul micelor canale ce se incrucişează in toate părţile. Vĕzênd că nici acum nu i este cu puţinţă a mai vedea pe acea femee ce-i păruse atât de frumoasă, el se coborì din gondolă intr'un

loc apropiat de casa lui și se intoarse pe jos.

Deși noaptea era inaintată el era neliniștit și somnul nu-i venea. Deaceea după ce se primblase mult timp prin odaie, uitându-se din când in când la fereastra din față ce remânea tot in intuneric, el luâ din nou scrisorile ce primise, le recetì și se puse a respunde. Părinților le cerù iertare de prelungirea absenței sale. Un dor foarte mare, zicea el, de a cunoaște Italia, despre care cetise așa pe mult, l'ar fi impins de a visita acea țară clasică inainte de a se intoarce; că studiile artistice și istorice ce făcea aici, el le considera ca o complectare trebuincioasă creșterii sale, insfirșit că va scurta oprirea sa in Veneția și că se va intoarce poate mai curênd decât singur crezuse. In scrisoarea către Luțica, după o descriere călduroasă a frumusețelor ce arta și natura presentă ori cărui străin in Italia, și mai cu samă despre impresiunea ce produsese Roma și Venezia asupra inchipuirii sale, el se intoarse la ei amêndoi și îi scrise multe despre dorul de a o revedea și despre ideea ce-și face de dînsa și de viața lor viitoare, când se vor iubì așa de mult și își vor comunica unul altuia toate gândirile

şi simţirile. Când sfirşise scrisoarea, inchipuirea lui era aşa de aprinsă de acel viitor despre care scrisese, incât îi venì ideea să plece chiar de-a doua zi. In curênd acest gând se prefăcù in hotărire şi chiar incepù să-şi stringă lucrurile şi să le aşăze in ladă, când zărì deodată o lumină la fereastra din faţă. Jaluzia se deschise şi capul de femee se arătă earăş un moment, aruncând ochii asupra lui Mihai care, fărmecat de chipul ei, in starea de exaltare sufletească in care se găsea, remăsese răzemat de fereastra sa cu ochii ţintiţi asupra frumoasei vecine. El vĕzù o zimbire pe buzele tinerei femei şi după ce se inchise fereastra auzì o cântare blândă mai mult şoptită ce străbatea duios in sufletul sĕu. Toate ideile de plecare şi de viitor sburarĕ deodată ca printr'un farmec. Figurile părinţilor şi a surorii, tabloul casei părinteşti in care copilărise şi care il induioşase atâta, dispărurĕ cu toate, pentru a face loc acestei singure figuri de femee, al cărui chip il incânta aşa de mult. Lucrurile sale remaserĕ cum erau şi el se lăsă să cadă pe canapea intr'o dulce reverie.

O! nestatornicie a juneţii! Atunci când inchipuirea noastră impresionabilă şi inflărată ne face să credem in o putere nesfir-

şită ce este in noi şi in realizarea ori cărei idei de viitor ne trece prin cap, tocmai atunci sûntem aşa de slabi, incât imprejurările cele mai neinsemnate işi bat joc de hotăririle noastre cele mai tari!

CAPITOLUL IV.

Henri Beaudieu era de un caracter cu totul deosebit de al lui Mihai. Mintea lui făcea o despărţire radicală intre artă şi realitate. Pentru una avea o inchipuire largă, pentru cealaltă o judecată rece şi aspră. Stĕpân asupra unei mici averi de la moartea tatălui sĕu care fusesese profesor la o şcoală inaltă din Sviţera, el nu chletuia venitul sĕu intreg pentru dînsul, ci il impărţea in jumĕtate cu muma lui care, bĕtrână acum, trăea pe malurile lacului Leman in apropiere de Geneva impreună cu o tĕnĕră orfană, nepoată a sa depărtată, de-a cărei creştere căuta ea. In dorinţa bĕtrânii fusese ca fiul ei să se insoare cu copila ce-i indulcea bĕtrâneţele şi, ascultător voinţei mumei sale pe care o venera peste mĕsură, Henri se logodise cu vara lui, hotărind intre ei ca nunta să se facă doi ani mai târziu, când va revenì din Roma ca pictor

desăvirșit. Nu un amor pasionat, ci o simpatie plăcută, dorința părintească și recunoștința ce simțea pentru vara lui Sofia care ingrijea de bĕtrâna lui mumă cu o dragoste adevĕrat fiască, il indemnase să ia hotărirea de a se insoți cu ea. Odată ce aceasta fusese statornicit intre ei, cuvêntul îi era așa de sfânt, incât i-ar fi părut o crimă, chiar de a se uita cu interes la o altă femee. Viitorul lui îi părea regulat ca o socoteală aritmetică. Când timpul hotărit pentru intoarcere ar fi fost să se apropie, el trebuea să reintre in casa părintească cu cunoștințe mai bogate și talent mai desvĕlit, trebuea să se insoare și să trăească liniștit din venitul sĕu, ocupându se de pictură ca scop principal al vieții. Un alt viitor nici nu spera și singurele sale visuri și grije sufletești le producea numai intrebarea ce-și făcea ades: dacă va ajunge pictor insemnat sau va fi numĕrat printre cei mediocri. Căci in omul cel mai modest care din plecare firească s'a dedat artei sau literelor arde tainica dorință de a atinge perfecțiunea, pe când in toate celelalte ocupații, chiar omul ambițios cutează rare ori de a intinde năzuințele sale pănă la culmile cele mai inalte.

Poate că contrastul chiar intre naturele deosebite a lui Henri, omul rece și chibzuit

şi a lui Mihai cu mintea frămêntată de aspirări multe şi nehotărite, era tocmai causa amiciei lor, căci astfel se complectau intru câtva unul pe altul in caractere, avênd avantajul de a se intîlnì pe tĕrêmul comun al admirării a tot ce este mare şi frumos.

Când a doua zi dimineaţă, Henri se duse să vadă pe amicul sĕu, el il găsì intr'o deplină nehotărire de ce trebuea să facă. Mihai îi spuse de scrisorile primite de a casă care l'ar fi hotărît un moment să se pornească indată, dar pe de altă parte despre zimbirea ce-i aruncase frumoasa vecină, despre care îi mărturisise că visase toată noaptea. In faţă cu aceste, Henri îi dădù sfatul să plece. „Legăturile familiei şi ale patriei sunt eterne, îi zise el : ori când şi la ori ce nemulţămirė tot la ele ne intoarcem, pe când toate celelalte şi mai cu samă cele sentimentale ale juneţei sunt trecĕtoare, intimplătoare şi slabe. Când unele stau altora impotrivă, totdeauna pentru cele intâi trebue să ne hotărim! Apoi peste câteva zile mĕ duc şi eu deadreptul la Roma şi n'aş voì să rĕmâi tu singur aici in mijlocul unei aventuri care pentru tine este mai serioasă decât pentru altul. Ţie iţi trebue totdeauna un suflet amic, căruia să te deschizi şi care să te mângâe şi să te deştepte ; plecând eu,

acel amic ţi-ar lipsì şi uşor te-ai lăsa atras de lucruri plăcute in aparenţă, la greşeli ce nu-ţi este ertat a face.“ Aceste motive puse inainte de amicul său, produseră efectul dorit asupra lui Mihai şi ei hotărîră ca să mai rĕmâie incă impreună câteva zile până la pornirea lui Henri, ear apoi să plece şi Mihai in patria sa.

Aşa se şi urmâ. Vecina nu se mai arătase şi nici o mai intîlnì Mihai nicăire. Câteva zile trecură şi momentul sosì in care Henri trebuea să porneaseă. Amicii işi făgăduiră unul altuia de a-şi scrie regulat ori in ce loc s'ar găsì, de a venì să se vadă, indată ce imprejurările le vor erta aceasta şi de a păstra vie şi fierbinte amintirea amiciei ce-i legase in timp de mai mulţi ani. La despărţire Henri era emoţionat, dar ştiù să se stĕpâneascâ, pe când Mihai nu-şi putù oprì lacrimile ce-i udau faţa.

Trenul cu care avea să meargă Mihai, pleca la miezul nopţii şi astfel îi mai rĕmânea âncă o zi intreagă de stat in Veneţia pentru a se pregătì de pornire.

Intorcêndu-se a casă, cum trecea pe lângă turnul cel mare numir *campanile* de pe *piazza* Veneţiei, o buchetieră bĕtrână se apropiè de dînsul şi cu ghibăcia ce au aceste femei îi puse un mic buchet in

mână. Mihai, voind să-i arunce o monedă de aramă, bĕtrâna îi şoptì cuvintele: „flori şi scrisoare—tinereţă şi amor!“ Mihai deşteptat prin aceste cuvinte, se uitâ la buchet şi vĕzù că este legat intr'o hărtiuţă. In ea sta scris:

„O scânteie produce pojarul, o privire aprinde amorul. Sara luceşte luna plină—cântă musica in giardinetto şi mulţi se plimbă in el.“

Un mare neastêmpĕr cuprinse pe Mihai Vereanu după cetirea acestui bilet, căci nu putea avea nici o indoială de cine era trimis. El işi zise că va pleca după câteva zile de vreme ce trebuea neapărat să se afle sara la locul insemnat. Păn atunci nu avuse a face decât cu femei uşoare care nu pun in joc inchipuirea: aceasta era intâia adevĕrată aventură de amor in viaţa lui; câtă atragere avea dară pentru dînsul! Deaceea i se părea că oarele nu se mişcă din loc şi până ce luna se arătâ pe firmament o eternitate intreagă se trecù. Insfirşit venì momentul in care lumea incepea a se aduna in giardinetul de pe malul lagunelor şi pintre cei intăi era Mihai. Insă in zadar privea el cu grijă şi cu bătaie de inimă imprejur: persoana dorită nu se vedea nicăiri. O oră intreagă de schinjuitoare nerăbdare se trecuse

când vĕzù viind inspre dînsul frumoasa brunetă, a cărui chip îi era aşa de viu, intovărăşită de o femee mai bĕtrână. Aceasta era slabă şi mare de stat, şi faţa ei avea semne adânci cum rĕmân acelor figuri peste care multele emoţiuni ce au trecut au lăsat urme neşterse. Mihai luâ loc la o masă apropiată de acea unde se aşăzase amêndouĕ femeile şi in neastêmpĕrul in care se găsea, abia de indrăznea să arunce ochii sĕi din vreme in vreme asupra vecinelor sale. Totdeauna însă când se uita la ele, intîlnea privirile mari ale tinerei femei care păreau a arde de dor. După trecerea unui timp el auzì cum bĕtrâna zicea incet către tovarăşa ei :

— Nu ştiu unde am mai vĕzut pe tênĕrul de la masa de alăturea, figura lui nu mi-e străină.

„Poate l'om fi intîlnit in vre o biserică sau vre un palat de aici, mamă, respunse cea tênĕră. Desigur el le-a visitat ca şi noi şi ca toţi străinii.

— Pentru ce crezi, Lucreţio, că el e străin ?

„Aşa imi inchipuesc, rĕspunse aceasta, inroşindu-se.

Din aceste cuvinte rostite intr'o limbă Italiană pură, fără nici o asemĕnare cu dia-

lectul veneţian, Mihai inţelese că ele erau din altă provinţie. Interesul său creştea tot mai mult şi la urmă auzì cu mulţămire că femeile se pregătesc a face o preumblare pe apă inainte de a se intoarce acasă. In gondola lui Lazaro, el urmâ de departe pe acea a femeilor şi cu o nespusă mulţămire asculta glasul Lucreţiei care cânta incet o romanţă italiană.

Când revenì a casă, Lucreţia era la fereastră. Atunci apropiindu-se, el îi zise incet:

„Eram să pornesc astăzi in ţara depărtată care e patria mea şi tu singură m'ai oprit. Pentru tine aş rĕmânea aici totdeauna. Dacă mĕ iubeşti, o! frumoasă vecină, dă-mi voie să-ţi scriu ceea ce simţesc şi făgădueşte că-mi vei rĕspunde.

— De vrei să-mi scrii, rĕspunse Lucreţia, aruncă-mi răvaşul cu o pietricică pe fereastră şi eu iţi voiu rĕspunde. De cum te-am vĕzut, am pierdut liniştea mea. Nu te duce de aici dacă nu vrei să fiu nenorocită.

„Iţi jur că nu mĕ voiu duce câtă vreme ochii tĕi cei frumoşi se vor uita la mine cu blândeţă. Dar şi tu rĕmânè-vei aici? Limba ta nu e veneţiană şi patria ta trebue să fie altă ţară.

— Noi nu suntem din Veneţia şi intr'o zi ne vom duce şi noi. Caută să fii pru-

dent ca să nu afle maică-mea că te cunosc, căci atunci ar hotărî să plecăm indată. Maică-mea e aspră şi nu iartă inveci să se apropie un bărbat de noi. O aud viind, fugi, eu sting lumina!

Lumina se stinse şi fereastra se inchise.

De indată Mihai luă hârtie şi scrise vecinei sale. El o intrebă cine şi de unde este, dacă se găseşte de mult in Veneţia, rugând-o să facă toate chipurile ca să rĕmâie cât va putea mai multă vreme; că cunoştinţa ei il face fericit; că pentru intăia oară simte bătênd inima lui; că nu credea niciodată că această simţire va fi aşa de dulce; că nopţile viseză şi zioa intreagă gândeşte la dînsa. Apoi o intrebă dacă şi ea tot pentru intăia oară simţeşte amorul şi o conjură să-i spue adevĕrul. Sfîrşind scrisoarea, el legă de dînsa o pietricică ca să o poată arunca in odaea din faţă. Pentru aceasta pândì la fereastră prin intuneric şi şuerâ incet, incet dinaintea lui cu speranţă că acest semn va fi inţeles. In adevĕr, când noaptea inaintase mai mult, el auzì mişcându-se incet fereastra vecinei şi profitând de moment aruncă scrisoarea. El auzì vuetul unei pietricele căzênd pe marmură şi un glas blând care şoptì incet: grazie o! grazie infinite!

Zioa ce urmâ el o trecù toată numai in aşteptarea intunerecului nopţii când spera că va primì rĕspunsul dorit. Biletul îi căzù in odaie, dar nu cuprindea decât douĕ rânduri: „Toată zioa nu am fost un moment singură ca să pot scrie, voiu scrie la noapte!“

Urmă earăş o zi lungă fără nici o veste şi fără a o vedea. El cutreerâ in grabă palatul ducal, biserica San Marco, piaţa, galeria de tablouri, in care altfel petrecuse zile intregi cu cel mai mare interes, acuma fără nici o luare a minte, numai cu speranţa de a intîlnì undeva pe Lucreţia, insă nicăiri nu o zărì! Speranţele sale se concentrarĕ earăş asupra nopţii, când in adevĕr preschimbâ câteva cuvinte şi primì rĕspunsul. In acesta, Lucreţia îi spunea că îl iubeşte peste mĕsură, că niciodată nu ştiuse ce este amorul; că in visurile sale gândise mult la un bărbat ce ar fi să iubească odată dar că aşa de frumos cum este el, inchipuirea ei nu şi-l zugrăvise. Il rugâ, când va intîlnì-o să nu se apropie niciodată, nici să trădeze prin cel mai mic semn că o cunoaşte, altfel mama ei ar pleca indată — căci este aşa de aspră incât nu sufere ca un bărbat să se uite la dînsa. Mai cu samă in timpurile din urmă muma ar fi luat samă că ea

este mai tristă şi ar fi intrebat-o de mai multe ori dece suspină, că intotdeauna când îi făcea această intrebare ochii mumei ar fi privit-o cu pătrundere şi că sprincenele ei ar fi fost increţite—semn că presupune ceva. Că el, Mihai, să-i mai scrie, dar să nu cerce a o vedea până peste patru zile, Vineri, când muma ei s'ar duce la poştă ca să ia scrisorile adresate ei — âmblare ce ar face totdeauna in persoană; că atunci ea s'ar absenta vre o oră intreagă şi că in acest interval, el ar putea venì in coridorul casei ei şi ar putea vorbì câteva momente impreună; că fata ei din casă i-ar deschide uşa, fiind o femee bună şi care o iubeşte.

Aşâ urmâ corespondenţa intre ei mai multe zile până ce Vinerea care era destinată pentru intîlnirea lor, sosì. Mihai care visase in gândul său că o va stringe in braţe şi-i va da intăia sărutare, trecù peste stradă cu o frică in suflet cum o simte acel care pentru intăia oară a să comită o crimă. I se părea că-i pândit şi se uita cu grijă imprejur, temêndu-se ca nu cumva să se găsească pentru ce trece el in casa vecinei sale. In coridorul ângust al casei, Lucreţia il aştepta, dar era palidă, tremura şi de slabă ce se simţea, se sprijinise de zid

in fundul cel mai intunecos. Mihai se apropiè cu sfială, căci curajul il părăsise deodată şi abia cutezâ a-i lua mâna. Aşa stăturĕ ei câtva timp până ce, luându-şi o inimă, incepù a-i spune cuvinte blânde dar fără de şir după cum il inspira acest moment. La sfirşit o cuprinse cu braţul sĕu şi o sărutâ cu infocare. Ea nu oprì pe Mihai şi după un suspin, zise insfirşit: „Ah, nu faci bine!

— De ce nu, iubita mea, rĕspundea el, tu nu mĕ iubeşti?

„O dar, insă astă noapte m'am visat in haină albă de mireasă şi aceasta-i un semn rĕu. Am să fiu nenorocită şi am să plâng mult. In vreme ce ei preschimbau cuvinte dulci, muma Lucreţiei se oprì in drumul ei spre poştă, cuprinsă de o grijă subită. Nu ştia ce este, dar simţea că este ceva şi se intoarse in pripă a casă. Când deschise uşa deafară ea vĕzù pe fata ei in braţele unui tênĕr care o stringea duios la piept; faţa ei luând atunci o espresiune de groază, ea strigâ: Cine eşti nenorocitule, şi ce vrei aici?

Lucreţia ascunse faţa in mâni năbuşită de lacrimi, ear Mihai ingălbenì şi incepù a tremurà de frică şi de emoţiune.

„Fugi, fugi de aici, cutezătorule! Strigând aşa, ea luâ de mână pe Lucreţia ce era prăpădită şi aproape să leşine şi o duse mai

mult cu silă in casă. Ear Mihai se intoarse la otelul seu şi se aruncă pe pat, ascunzêndu-şi faţa in perină şi neavênd conştiinţă despre ceea ce se intimplase şi ceea ce trebuia să facă.

Când mintea lui se limpezì şi işi reinfăţoşă şirul celor intimplate, el se oprì la o idee. Aceasta era că trebue să se poarte ca om de onoare, să se ducă la muma Lucreţiei şi să-i ceară fiica de soţie. Deşi extrem, acest pas îi părù singurul cuviincios pentru dînsul şi pentru Lucreţia. Astfel, cuprins de cea mai mare agitare, el aşteptă zioa următoare şi se duse in casa vecinei sale. Care fù insă mirarea lui când găsì odăile pustii! Un bărbat bětrân şi sdrenţăros care servea de portar îi zise că doamnele ce locuise in apartamentul de la rândul intăiu s'ar fi pornit in zori de zioă, fără a lăsa nici un respuns in urma lor. Mihai eşì plin de mirare şi mergea peste piaţă, schimbând in minte ideile cele mai opuse şi mai deşanţate, când bětrâna buchetieră ce cunoştea, apropiindu-se, îi dădù earăş un bilet. In el mâna cunoscută lui scrisese aceste suvinte: „Adio! Nu mě uita. Scrie-mi la Florenza, unde cred că voiu putea lua scrisorile de la poştă. Cât sunt de nenorocită! O nu mě uita. Adio!“

Lucru straniu! Deşi induioşat, Mihai nu simţea adevĕrată durere in sufletul sĕu. Iubea el oare pe Lucreţia, pe această copilă frumoasă, care apăruse şi dispăruse aşa de curênd printre şirul de infăţişări ce avea să intîlnească in viaţă? El avuse cele intăi emoţiuni care seamĕnă cu ale amorului şi dovedesc o inimă simţitoare. Auzise numai preludiul care pregăteşte melodia adâncă şi cutremurătoare ce a să urmeze. Ora amorului adevĕrat nu sunase incă pentru Mihai Vereanu.

CAPITOLUL V.

Din cele două luni de petrecere in străinătate ce bătrânul Vereanu mai incuviinţase fiului său, abia una trecuse când Mihai plecâ spre ţară. In timp de zece zile el percurse Austria şi acum se afla aproape de hotar. La inceput amintirea Lucreţiei îi rămăsese vie şi sufletul său era cuprins de părere de rău. Cu cât insă se apropia mai mult de patria sa, cu atât alte gânduri il grămădiră, alungând imaginea tinerei Italiene care formase un episod atât de scurt şi neinsemnat in viaţa lui. Locurile au cea mai mare inriurire asupra aducerii a minte. Revăzând Vereanu orăşelele şi satele prin care trecuse cu zece ani inainte ca copil, toate impresiunile de atunci şi le reamintì cu nespusă mulţămire. Dar ceea ce-i păruse mare şi chiar măreţ atunci, cât de mic i se părea

acum! Ideea insă de a-şi revedea patria, de a-şi revedea părinţii, sora şi rudele, apoi moşiile tatălui său: Ridicata şi mai cu samă Verenii, unde ca copil se jucase zile intregi prin grădină şi pe malul Moldovei, il induioşá cu blândeţă. — Acum trăsura lui se apropia de orăşelul ce forma hotarul dintre impĕrăţia Austriacă şi patria sa. Un şanţ larg despărţea amêndoue ţările şi dincolo se vedeau coline, câmpii şi sate. Inima i se strinse şi nu-şi putea deslipì ochii de pămêntul părintesc: i se părea că acolo este ţara făgăduinţei unde va găsì fericirea cea mare spre care inima lui tênără aspira.

Părăsind partea nemţească, trăsura sa trecù peste un mic podeţ care unea amêndoue ţările şi la capĕtul căruia era o poartă inchisă, zugrăvită cu colorile naţionale. Vizitiul său bătù in poartă şi aceasta se deschise scârţiind. Un militar mare de stat, cu sabie lungă şi musteţi ascuţite plecate in jos, care trăsese zăvoarele porţii, îi zise, puind mâna la şapcă: „poftiţi, cuconaşule!“ Trăsura trase la o căsuţă mică din dreapta unde era căpitanul de hotar care viza paşapoartele.

— Ce am să fac aici? intrebâ Mihai.

„Să nu vĕ supĕraţi cuconaşule, respunse

soldatul, daţi-mi un bacşiş şi eu voiu pune tóate la cale. Unde-i paşaportul ?

Deşi lui Mihai îi părù curios de a vedea pe un militar care cere bacşişuri, el îi dădù bucuros câteva monede şi paşaportul, aşteptând in trăsură ca să i se dee incuviinţarea de a merge mai departe, la han, unde voea să se odihnească câteva oare până a nu pornì. După o lungă aşteptare insă soldatul venì earăş la trăsură şi-l rugâ să se coboare, căci D. căpitan il poftește. Mihai se coborì şi intrâ. Intr'o odae cu podul jos şi cu păreţi scărnavi, mobilată numai cu o măsuţă, două scaune de lemn şi o canapea imbracată cu cit rupt in multe locuri, sta un bărbat nalt şi subţire, cu musteţi şi barbişă neagră şi nasul cârn. El avea sabia la şold, haină militărească disbumbiată şi era incălţat cu papuci. Şezênd inaintea mesei pe un scaun, el fuma o sigaretă dintr'un lung ciubucel de trestie şi resfoia intr'o condică ruptă ce ţinea in mână.

In ţările in care trăise Mihai atâta vreme, el se deprinsese a avea respect de autorităţile publice. Aici insă toată infăţoşarea funcţionarului şi a localului îi părù atât de comică, incât nu-şi putù oprì zimbirea.

— Cum vĕ numiţi? il intrebâ căpitanul fără a ridica ochii asupra lui.

„Stă scris in paşaport, domnule, respunse Mihai.

— Poate sta scris, dar aş voì să-mi spuneţi şi D-voastră.

Tonul obraznic al funcţionarului atinserĕ pe Mihai care îi zise incă odată:

„Dacă stă scris acolo, nu găsesc de cuviinţă a vĕ mai spune.

— Cam isteţ respunzi D-ta, domnule, unui funcţionar al statului in exerciţiul funcţiunii sale!

„Respund cum imi place, domnule. — Te rog fă iute, căci n'am vreme de pierdut.

Aceste cuvinte rostite cu energie, şi figura serioasă a lui Mihai, imblânzirĕ pe căpitan.

— Apoi numele dumitale e scris aşa de rĕu, incât nu pot cetì, zise el cu glas mai slab.

„Mihai Vereanu mĕ numesc.

— Sunteţi fiul d-nului general Vereanu?

„Dar.

— Pentru ce nu mi-aţi spus-o indată? Vĕ rog şedeţi jos. Am slujit sub părintele D-voastre. Vĕ rog nu vĕ supĕraţi. Nu ştiam că sunteţi D-voastră. Chiar imi trimisese respuns generalul să vĕ găsesc aici o trăsură, să vĕ inlesnesc plecarea, dacă din intimplare trăsura d-sale pe care voea să v'o trimeată

n'ar fi venit la vreme. Dar vĕ rog şedeţi (aici impinse celalalt scaun de lemn.) Indată sfirşesc, trebue numai să vĕ trec in condică. Câteva minute. Nu *afumaţi?*

— Vĕ mulţumesc, nu *afum*, respunse Mihai, care redobândindu-şi buna dispunere, incepuse ear a zimbì.

Căpitanul cu un condeiu vechiu de pană se puse a scrie in condică, silabisind cu greu şi incet cuvintele ce scria, Mi . . . ha . . . il . . . Ver . . . . ea . . . . nu . . . . profesiunea?

„Licenţiat in drept.

— Cum?

„Licenţiat in drept.

Aici căpitanul se oprì, făcù o figură nedumerită şi se scărpină cu condeiul după urechie.

— N'avem rubrică in condică pentru li . . . pentru lici . . . pentru ceea ce spuneţi D-voastre. Nu ştiu se să fac.

„Scrieţi unde vĕ place, tot una-mi este.

— Dacă nu vĕ supĕră vĕ voiu trece pintre neguţitori căci ei au rubrica cea mai mare.

„Pre bine, numai treceţi.

— După ce sfirşì de scris căpitanul il mai intrebă: De unde veniţi?

„Din Italia.

— A! frumoasă ţară! Italienii sunt fraţii

noştri, tot din Traian se trag. Şi aveţi să staţi deacum la noi, nu vĕ mai intoarceţi?

„Aşa socot; mi-am sfirşit studiile.

— Imi pare bine, imi pare bine. Cred că vĕ vor numì vre-un procuror la Curte. Toţi tinerii cu carte se fac procurori. Ş'apoi D. general are trecere — poate chiar la Curtea de casaţie! — Am sfirşit de scris, poftim paşaportul dar nu vĕ duceţi incă — măi Gheorghe dă-ne câte o cafea turcească! — Aceste din urmă cuvinte ale căpitanului erau adresate soldatului ce păzea poarta ţării şi care toată vremea stătuse in odae la uşă.

— Dacă mi-aţi da voie eu m'aş duce in-dată, mĕ cam grăbesc, şoptì Mihai care se săturase de a convorbì cu funcţionarul de hotar.

— Fereascâ Dumnezeu! Nu vĕ dau voie, cum se poate? Aveţi să luaţi o cafea şi să afumaţi o sigară. Ei, aţi stat mult *in nuntru*? Ce mai veste pe acolo?

„Bine, slava Domnului respunse Mihai, vorbind acum şi el in soiul căpitanului.

— Cică nu-i tocmai bine. Aud că se bat rĕu pe unde aţi fost D-voastre.

„Nu ştiu nimica. In care ţară?

— Acolo in... Doamne—cum se chiamă —acolo unde... este un fel de pânză care seamĕnă cu numele ţării aceia...

„In Olanda?

— Ba nu, pânză mai proastă....

„A! America?

— Dar, dar Americă. In America cică se bat rĕu.

„Se cam bat. Dar America e dincolo de Oceanul Atlantic.

— O fi, dar tot se bat. Cică se ucid pentru bumbac (aici zimbì cu necrezare). Oare drept să fie?

„Dar, pentru bumbac.

— Ai dracului nemţi!

Soldatul adusese cafelele. După ce işi sfirşì ceaşca, Mihai Vereanu rugâ pe căpitan să-l ierte fiindcă e grăbit, şi cu mare greu scăpâ de amabilităţile sale.

Când eşì să se urce earăş in trăsură, inaintea casei căpitanului trăsese o alta ce eşea din ţară. Din ea se coborì un om nalt, cu barba sură şi fisionomia aspră. Cum vĕzù acesta pe Vereanu, ochii sĕi se aţintirĕ asupra sa. Lui Mihai această figură îi făcù un efect neplăcut. După câteva momente, acest domn care intrase la căpitan, eşì earăş afară şi mai aruncâ o privire lungă, pĕtrunzĕtoare asupra lui Vereanu.

— Cine-i acest om? intrebâ Mihai pe soldatul cel de la poartă.—Acesta îi aduse

respuns de la căpitan că ar fi unul Manoli Sêrbu.

„Nu ştiu pentru ce figura acestui om imi dă fiori, işi zise Mihai in sine, in vreme ce trăsura intrând in orăşelul de hotar, il duse la cel intâiu han, pe care sta scris: *Otel pentru nobleţă.*

Când, cu zece ani inainte, Mihai părăsise ţara şi trecuse prin acest orăşel, el măsese o noapte tot in acea casă, şi acum işi aduse a minte că otelul se numea pe atunci *„Han bun şi curat“* şi că proprietarul era un Român bĕtrân. Hangiul de acum era un evreu şi numele se schimbase. Insă deşi hanul devenise acum un otel pentru nobleţă, totuş departe de a se preface in bine, el perduse mult din curăţenia sa. Evreul indemnă pe Mihai să rĕmâie la el peste noapte, şi-i propuse a-l transporta cu trăsura lui la Vereni in timp de o zi de vară. Dar Mihai nu voì nici de cum să aştepte, ci plin de nerăbdare, el se hotărì să pornească chiar in acea noapte. Fiind aceasta prin putinţă numai in căruţă de poştă, el se duse singur ca să comandeze căruţă şi cai. Casa poştei era insă inchisă şi un surugiu îi spuse că s'ar fi dus căpitanul la vênat nu departe de oraş. De indată Mihai merse pe urmele lui şi intr'o mireşte din apropiere vĕzù mai in-

tâi un câne de vênat care se oprì la vederea lui, dând din coadă. Apoi auzì din depărtare un glas care striga cânele. Inchipuindu-şi că acesta trebue să fie al căpitanului, el îi strigâ după obiceiul vênătorilor: Hep! Hep! şi tot astfel îi rĕspunse şi glasul.

Când se apropiè vênătorul, care era in adevĕr căpitanul de poştă, Mihai îi zise: „Cai şi căruţă de poştă imi trebue indată!“ El singur era prins de mare mirare de chipul cum trebue să se adreseze la autorităţi: „Eaca vin“ rĕspunse căpitanul, şi incurênd ajunse la Mihai.—Unde vĕ duceţi?

— La Vereni!

„Aveţi patru poşte bune. Mai cu samă cea de pe urmă e cât douĕ şi mai bine, fiind că nu merge pe drumul mare, ci pe căi lăturalnice. Poftim să vĕ dau blanchetul. Când vreţi să plecaţi?

— Când a rĕsărì luna, cam pe la zece.

„Bine, poftim!

Amêndoi merserĕ in tovărăşie la casa căpitanului de poştă. Aflând acesta că are a face cu fiul generalului Vereanu, la care fusese odată vechil de moşie, care-l ajutase la nevoie şi prin care fusese numit in postul de căpitan de poştă ce ocupa acum, el simţì o mare bucurie.

„Să veniţi numai decât la mine in gazdă,

cuconaşule, până ce veţi pornì. N'oiu suferì nici intr'un chip să trageţi aiurea. Cuconul Vasilică, părintele D-voastre, mi-a făcut mult bine, şi toată viaţa mea i-oiu fi recunoscĕtor. He, mult bine mi-a făcut cuconul Vasilică !

Pe drum îi spuse cum odată când o neguţitorie de care se apucase, eşise rĕu şi-l adusese aproape de ruină, generalul Vereanu, la care se adresase il luase vechil la moşie, că-i dăduse o parte din câştig, că il ajutase să mărite trei fete ce avea : că acum când imbĕtrânise, prin protecţia lui fusese numit aici la poştă, unde trăia cu nevasta sa ; că aceasta se va bucura mult când va vedea pe fiul binefăcĕtorului lor, că negreşit să-i facă favoarea de a şedea la dînsul până la pornire, căci nu i-ar ierta cugetul niciodată, să fi lăsat pe Vereanu să petreacă aiurea decât la casa lui. Şi bĕtrâna Casandra, soţia căpitanului era bucuroasă de a vedea pe fiul cuconului Vasilică, de care auzise atât de dese ori vorbind in casa boerului şi se duse la bucătărie să-i gătească cea mai bună mâncare ce ar fi putut face in grabă. Mihai, mişcat de prevenirea bĕtrânilor, primì ospeţia lor şi petrecù cu dînşii câteva ore până ce noaptea căzù. Ear când luna se arătă pe cer o căruţă de poştă cu doi cai, cei mai buni

din grajdiu, mânați de surugiul cel mai voinic trase la ușă și Mihai se urcă in lăuntru. Bětrânii îi gătiră toate cele trebuitoare cu ingrijire părintească, îi urară cale bună și Mihai se despărți de dînșii mișcat.

— Să dau drumul cailor? intrebă surugiul pe Mihai, când căruța eșise din orășel.

„Să mâi cât vei putea, voiu să fiu a casă inainte de a rĕsări soarele.

— Lăs' pe mine, cuconașule, respunse surugiul și strigă la cai, care porniră la goană.

Pământul părea că fuge sub picioarele cailor, surugiul plesnea din harapnic și striga, ear Mihai era plin de fericire.

Toate inchipuirile frumoase cu care vĕzuse țara lui din depărtare, îi păreau intrecute incă de realitate. Căruța de poștă care gonește noaptea in sbor răpede; surugiul cel indrăznet ce-i vorbea lui și vorbea cailor in limba sa particulară, de care își adusese a minte câteodată ca prin vis, pământul și satele cu infățoșarea lor sĕlbatică, toate îi aprindeau fantasia.

Poșta intăi, a doua, a treia se urmase cu pripă. Mai avea incă una și era să ajungă in casa părintească. Insĕ acum drumul era mai rĕu, lumina lunei dispăruse după nouri groși și intunecați ce acoperise cerul. Un

vênt recoare incepù să bată şi oboseala il cuprinse. O oară s'a fi trecut de când părăsise poşta din urmă şi la intrebările sale repetate, surugiul îi tot rĕspundea că mai au *mult, mult !* O dată numai căruţa isbită de o rădăcină de copac, sărì in sus şi recăzù sfărmată la pământ.

Mihai căzuse de o parte şi surugiul de alta, ear caii alergase inainte cu oiştea ruptă.

— V'aţi lovit cuconaşule, il intrebă surugiul ?

„Nu, puţin. Ce facem deacum ?

— Ştiu şi eu ? Ce-a da Dumnezeu, că-i intuneric, nu vĕd nimica.

„Caută de prinde caii.

Aceştia alergarĕ o scurtă vreme, ear apoi, simţind că nu mai trag căruţa, se intoarserĕ de la sine inapoi şi se lăsarĕ prinşi de surugiul lor.

— Vĕd o lumină in depărtare, zise Mihai.

„Şi eu vĕd, dar nu ştiu ce-o fi, respunse surugiul.

— Eu incalec pe un cal şi merg intr'acolo. Tu sui pe celalalt şi mergi inapoi la poştă de adă altă căruţă. Culege când te-i intoarce lada cu lucrurile şi vino de mĕ ia de acolo unde-i lumină. De nu mĕ-i găsì să ştii că am aflat chip să merg mai departe. Trage

drept la curte la Vereni. Te-oiu mulţămì bine.

Surugiul clătină din cap. „Mĕ tem să vĕ las singur; noaptea-i neagră, o furtună se pregăteşte şi sunt făcĕtori de reie pe aici.

— Am la brâu un pistol incărcat, du-te şi fă cum ţi-am spus.

Surugiul incălecă pe un cal şi plecă indĕrăt. Mihai se suì pe celalalt şi se indreptă spre lumina ce se zărea in depărtare.

Calul lui Mihai gonea aprins in fuga cea mai mare peste ogoare şi câmpii. Mihai, fără şea, ţinêndu-se de coama calului, cu pĕrul fluturând in vênt, il indemna să alerge mai tare incă.

Vêntul sufla acum cu vuet grozav şi tunetul incepù a bubuì pe ceruri in depărtare. Obosit, inotând in sudori, Mihai sosì la locul de unde se zărise lumina. Pe câmp ardea un foc mare in jurul căruia erau aşăzate multe şetre de ţigani. Câţiva din aceştia, bărbaţi şi femei care dormeau lângă foc, vĕzênd că un călăreţ venise la ei, sărirĕ asupra-i şi-l incunjurarĕ.

— Dă-te jos de pe cal! îi strigă unul.

„Dă tot ce ai la tine! strigă un al doilea.

Fugiţi toţi, sau dau foc! respunse Mihai, indreptând pistolul spre dînşii.

Lăeşii schimbarĕ câteva cuvinte intr'o

limbă necunoscută, dar nu se depărtarĕ. Mihai sta cuprins de groază in mijlocul acelor figuri negre asupra cărora bătea lumina gălbie a focului, când deodată o femee mare de stat, cu pĕrul despletit şi cu un fes roş pe creştetul capului sărì intre dînşii.

— Incolo, dancilor, incolo! le strigâ ea. Un fir de pĕr să nu-i stricaţi. Dă-te jos, coconăşelule şi nu-ţi fie frică, că eu sunt aice. Coboară Mihăiţică şi vino la mine.

Lăeşii se depărtarĕ ascultând glasul poruncitor al femeei, ear Mihai prins de mirare de-a auzì numele sĕu rostit de acea fiinţă cu chipul deşanţat, se dădù jos de pe cal. Femeea il luâ de braţ şi-l duse in una din şatre. Acolo ardeau in mijloc câteva vreascuri uscate ear deasupra focului era un ciaun rezemat pe pirostrele. Femeea îi intinse un lăicer pe pământ şi Mihai surprins de oboseală şi emoţiune se lăsâ jos pe el. Ţiganca se aşăzâ pe un scăunaş la capul lui.

— Multă, multă vreme n'ai fost aici, drăguţul mamei, incepù a şoptì femeea. Te-ai dus copilaş, ia atâtica, şi te intorci mare şi frumos. Aoleu! Mult imi ardea inima să te vĕd. Eu acu am imbĕtrânit şi m'am sluţit şi tu frumuşelule, te-ai făcut voinic. Mul-

ţămesc celui de sus că te-am vĕzut pănă a nu murì.

„Cine eşti tu, femee? îi ḑise Mihai — şi de unde mĕ ştii?

— Te-am ştiut prunc de ţiţă şi ţi-am prorocit atunci o viaţă alta decât a celorlalţi oameni. Eşti menit a fi altmintrelea decât gloata, căci când te-ai născut, inima ta se sbătea tare. Multe te aşteaptă şi multe vei simţì. Dă-mi lanţul de la gât şi-ţi voiu prevestì viitorul.

„Na-ţi lanţul şi spune-mi ce m'aşteaptă.

— Bea din astă cupă şi ascute-ţi mintea să'nţelegi ce ţi-oiu spune. — Mihai bĕù dintr'o cupă şi simţì că ceva rĕcoare îi trece prin tot trupul, mintea lui se aprinse şi toate din juru-i luarĕ forme fantastice. Deşi treaz, el se simţeà ca sub imperiul unui vis fără putere de a se deştepta. Doue fete pe jumĕtate goale intrarĕ acum in şatră, din care una suflâ in focul ce incepea a se stinge, ear alta vărsâ apă in ciaun. Bĕtrâna luâ o mână de cenuşă şi presurâ pe faţa apei, şoptind cuvinte de farmece. Apoi muiè mâna in apă şi stropì in toate părţile, in vreme ce fetele se aşezarĕ cu picioarele incrucişate la uşa şatrei şi cu ochii ţintiţi asupra bătrânei.

— Dă-mi mâna, frumuşelule, să-ţi spun

ursita. Of! Tinerelule! In grădina ta e ascunsă o comoară cu o peatră scumpă, scumpă.... un diamant strălucit și scump și rar... Tu știi că este, și-l cauți... una frumușică bălae te ajută... o să l găsiți?... Nu, căci ea plânge și lacrimele îi acopĕr vederea.... Cine vine acum?.... Fugi căci inima îi e mai neagră decât pĕrul capului.... Blăstem ei... amar ție!... Unde fugi? Aruncă-ți săgeată otrăvitoare... Uitat-ai diamantul?

„Săgeată otrăvită... diamantul? Care diamant? șopteà Mihai cu ochii arzĕtori.

— Cine vine acum? urmâ bĕtrâna cu figură solemnă. Tu o știi de mult! Sermana nesocotita, sermanule nesocotit! Sângele apă nu se face, ci trece din neam in neam!.... Intuneric și moarte? Nu!... Năsip și pustiiu.... noapte... in loc de soarele zilei diamantul iți lucește earăș... Il cauți, nu ai uitat de el? Il c·.uți, singur îi nimerești locul! Of! Norocosule!“

Ochii femeei ardeau; chipul ei era impunĕtor și Mihai se uita rătăcit la dînsa, cu inchipuirea aprinsă ca intr'un vis fărmecat.

— Spune lămurit. Ce șoptești de diamant și de moarte? Spune vrăjitoareo, dacă știi să pĕtrunzi noaptea viitorului. Nu mĕ amăgì cu vorbe fără șir. Ce este diamantul, ce este

săgeata otrăvită, spune şi nu mĕ ameţì mai mult incă.

— Eu zic ce vĕd şi ce-mi arată duhurile nopţii. De la mine nu ştiu nimic. Ascute-ţi mintea şi vei inţelege ce-ţi zice Neacşa ţiganca.

In acel moment mai multe glasuri sgomotoase se auzirĕ la uşa şetrei şi câteva cuvinte rostite cu putere străbăturĕ in lăuntru.

Bĕtrâna se intoarse cu ingrijire, apoi luând o altă cupă in mână:

— Bea, bea, zise ea lui Mihai şi vei aflà ce doreşti. Mihai puse cupa la buze, dar ca prin farmec gândul lui se incălcì, pe ochi se lăsà o noapte neagră fără visuri, trupul i se intinse şi capul îi căzù pe braţ, greu ca plumbul.

CAPITOLUL VI.

— Trezește-te, cuconașule, trezește-te! Soarele a rĕsărit pe ceruri, trezește-te!

Așa striga surugiul cătră Mihai scuturându-l cu putere. Mihai deschise ochii:

„Unde sunt? Cine ești?

— Eu sunt, surugiul. Am venit cu altă căruță de la poștă și am cules lada cu lucrurile de pe drum. Te-am găsit culcat in mijlocul câmpului pe manta și calul legat de un copăcel in apropiere. Ai căzut de oboseală și ai avut noroc că furtuna s'a ținut departe căci puteai să găsești moartea aici.

Mihai se ridică pe jumĕtate, privì imprejur și se vĕzù in adevĕr în mijlocul unei câmpii; lângă o tufă vĕzù un cal legat cu

o frânghie de un copăcel şi păscênd earbă; lângă dînsul figura unui om şi mai incolo o căruţă cu doi cai. Vĕzù că a dormit pe câmp, invĕlit in mantaoa sa de drum, cu capul pe o brazdă de earbă. Intăi nici de cum nu-şi putù da seamă unde este şi abia o privire lungă ce aţintì asupra omului care-l deşteptase il făcù să-i recunoască figura. După repetatele incredinţări ale acestuia că el ar fi surugiul, amintirea incepù a-i revenì cu incetul. El işi aduse a minte despre sosirea lui in ţară, despre intăiele figuri ce le vĕzuse, de plecarea lui din orăşelul de hotar şi una după alta de toate până la stricarea căruţei şi incălicarea sa pe calul de poştă, dar mai in colo ideile i se incurcau. Surugiul îi spuse că l'a lăsat alergând pe unul din cai peste câmpuri spre o lumină din depărtare, că el singur s'ar fi intors la poştă călare pe celalalt cal, că ar fi ajuns acolo pe când incepea a se lumina de zi, că indată ar fi luat altă căruţă cu care ar fi venit in goană, că ar fi vĕzut calul lui Mihai legat de un copac şi că indată l'ar fi vĕzut şi pe dînsul dormind; că s'ar fi temut intăi să nu-l fi aruncat calul jos şi să i se fi intîmplat ceva, dar că s'ar fi incredinţat apoi că el doarme; că Mihai trebue să fi fost foarte ostenit pentru a descăleca noap-

tea pe câmp şi a se culca de vreme ce putea venì ploaie şi furtună.

Mihai se sculâ, simţindu-se obosit şi se suì in căruţă. El bĕù din plosca de rachiu a surugiului şi trupul i se incălzì. Ciasornicul îi arătâ că erau şese oare de dimineaţă. Surugiul inhămâ trustrei caii şi căruţa reincepù a gonì pe câmp, pănă regăsirĕ drumul. Mânând bine, in o oară, mult doue, după incredinţarea surugiului, el trebuea să ajungă la Vereni.

Mişcarea deşteptase cu totul pe Mihai şi acum işi aducea a minte de şatrele ţiganilor, de femeea cea mare cu figura stranie care-l luase in cortul ei, de proorocirea ce-i făcuse insă fără a şti cu hotărire dacă nu fusese un vis. Şi această indoeală dispărù peste puţin când din lipsa lanţului de aur, toate amĕnunţimile intîmplării nopturne i se reinfăţoşarĕ dar nu-şi putea esplica cum de remăsese singur in mijlocul câmpului şi ce făcuse intreaga ceată de ţigani. Ceea ce-l preocupâ insă mai mult, era proorocirea femeei, acele cuvinte tainice, fără şir şi inţeles. Diamantul ce trebuia să caute şi să găsească care pentru dînsul nu era decât simbolul unui ce necunoscut il impresionase mai mult din toate cele ce-i spusese Neacşa. Cu

aceasta se ocupau gândurile lui, căutând a-i da un inţeles, căci Mihai, deşi crescut in ideile moderne de necrezare şi cercetare, totuş păstrase in sufletul său sub pături de cunoştinţe reci, un fond de superstiţie ascunsă, luată cu dînsul din copilărie, superstiţie pe care creşterea occidentală nu o poate desrădăcina cu totul nici in ţările unde cultura luminează de seculi, cu cât mai puţin la dînsul care o moştenise in leagăn şi o hrănise cu o inchipuire vie şi fierbinte. Gândul la proorocirile femeei l'ar fi preocupat incă mult, dacă deodată, cum se urcase căruţa pe un dâmb, n'ar fi vĕzut in faţă frumoasa panoramă a văei Moldovei şi de-o parte satul Verenii cu casa şi grădina părintească. Faţa lui se lumină deodată, inima i se strinse, un fior de plăcere îi trecù prin tot trupul şi şirul gândirilor se rupse cu violenţă. Cine va descrie simţirea ce-l cuprinse la această subită priveală? Ah! Multe momente de entusiasmu are omul in viaţă, multe procură abnegarea, ambiţia, gloria şi mai presus amorul, dar nici unul nu e aşa de inălţător, nici unul nu se poate asemĕna cu momentul, in care un tênĕr cu suflet simţitor şi inchipuire vie, işi revede casa părintească ce părăsise ca copil, locul unde şi-a petrecut timpul de aur al vieţei

omenești! Eată riul pe malul căruia se jucase, eată moara din sat, eată bisericuța, eată grădina cu poarta mare de stejar, eată printre copaci casa unde s'a născut.

Amintirile toate nu le putea cuprinde deodată mintea sa și el nu simțea decât o fericire neliniștitoare.

Mihai zise surugiului să nu tragă in curte, ci la portița mică a grădinei, căci voì să intre pe jos, să facă familiei sale o surprindere și o plăcere mai mare.

Sub gardul tufos al grădinei, Mihai se coborì din căruță și, portița fiind inchisă, el sărì pe deasupra și intrâ.

Pentru a ajunge la terasa casei, trebuia să treacă prin toată lungimea grădinei. Fiecare alea, fiecare boschet și copac era o amintire pentru dînsul. Păserile cu voioasa lor cântare păreau a-i ura bună-venire și el pășea inainte pătruns de o fericire nespusă. Un bătrân cu părul și barba albă, incujbat sub greutatea anilor, venindu-i inainte, el recunoscù pe Niță grădinarul, care de atâte ori il luase in brațe, zicêndu-i că tot astfel ținuse odinioară și pe cuconul Vasile Vereanu!

— Ce faci moș Niță, ești sănătos? il intrebâ Mihai, imi pare bine că te găsesc tot aici cum te-am lăsat.

„D-ta eşti, cuconaşule? respunse acesta, recunoscêndu-l după un moment de indoeală, D-ta eşti? Of, bine imi pare că a dat Dumnezeu, să te mai vĕd păn a nu murì. Gândeam că m'oiu duce şi că n'oiu mai avè parte să vĕd pe cuconaşul cel mic. Doamne! Ce bucurie au să aibă boerul şi cuconiţa! Mĕ duc să le spun... şi bĕtrânul se gătì să plece inainte, ştergêndu-şi o lacrimă din ochi.

„Stăi, moş Niţă, nu te duce, îi zise Mihai emoţionat şi el, voiu să nu ştie nime de venirea mea căci nu mè aşteaptă incă. Rĕmâi şi-mi mai spune.

Şi Mihai se puse a vorbì cu bĕtrânul grădinar care nu-şi putea ascunde bucuria. Chiar după ce se despărţì de el, mergênd mai departe, Niţă se uita după dînsul cu o zimbire de plăcere.

In aleaoa pe care mergea Mihai acum, el vĕzù de departe o femee viind spre dînsul.

Inima i se strinse.... cine putea să fie? Dar el nu o cunoştea. Era o blondă, tênĕră şi frumoasă ce nu vĕzuse niciodată. Mihai o salută şi ea respunse cu o mişcare de cap rece şi fără a manifesta nici o curiositate de a ştì cine este acest necunoscut.

In alte timpuri o aşa neaşteptată intîl-

nire l'ar fi intrigat peste mĕsură, dar acum sufletul lui era plin cu altele pentru a se oprì la acest gând. Abia făcuse câţiva paşi mai incolo, când vĕzù o copilă tînĕră, cu haină albă, alergând prin grădină. Era Luţica care voea să ajungă pe guvernanta ei ce mersese inainte. Vĕzênd-o, Mihai o recucunoscù indată şi se ascunse după un copac. Când Luţica se apropiè, el îi sărì inainte şi o prinse cu amêndouĕ braţele. Copila dădù un ţipet de spaimă apoi, după o scurtă indoială, il recunoscù şi-l strinse in braţe.

„Tu eşti, Mihai, tu eşti, o, cât sunt de fericită! Nu te aşteptam incă. Miss Mary, Miss Mary, veniţi de grabă! Ţi-am sfirşit portofoliul. Ce mulţămiţi au să fie părinţii noştri! Haidem iute. S'au sculat toţi. Tocmai au să ne cheme la cafea. Haidem, haidem!“ Şi copila incepù a sărì in sus şi a bate in palme de bucurie. Apoi luându-i mâna, se puse să alerge spre casă. Mihai abia putea să o urmeze, atât i se stringea inima de emoţiune. Cânele Balaban care sta culcat pe terasă, vĕzênd o figură necunoscută, se uitâ intăi la dînsul cu indoială, insă mirosindu-l şi vĕzênd in ochii lui o figură amică se puse a-i linge mâna şi intră odată cu ei in salon. Generalul şi cucoana

Sevastiţa care stăteau amêndoi la masă, işi intoarserĕ privirile spre uşa ce se se deschidea, se ridicarĕ de pe loc şi-i deschiserĕ braţele lor.

O, dulce moment al revederii!

CAPITOLUL VII.

In câteva zile vestea despre intoarcerea lui Mihai Vereanu se imprăştiase pe la toate moşiile imvecinate, deacolo la capitala judeţului, de unde apoi şi la oraşul insemnat unde locuea generalul Vereanu şi toată lumea era doritoare să revadă pe Mihai care fusese absent din ţară un timp indelungat. Săndulachi Dospin lăsa să treacă vr'o opt zile păn a nu merge să-l vadă pentru ca să nu simtă Mihai că dragostea bătrânului era aşa de mare pentru dînsul.

Intr'o Duminică Săndulachi, gândind că a trecut timp indestul, venì la Vereni. Tot atunci şi un alt vecin Neculai Covrig se duse cu soţia şi fiul său Todiriţă in visită la generalul Vereanu. Neculai Covrig imbătrânise in agricultură. El fusese intăi vechil pe la proprietari mari, apoi arendaş, cu vre-

mea, imbogăţindu-se, cumpĕră o moşie de veci, se insură cu o fată de arendaş binişor inzestrată şi trebile mergêndu-i din ce in ce mai bine, acum avea mai multe moşii ale lui şi era considerat intre cei mai bogaţi proprietari ai judeţului. Fiul sĕu, după câţiva ani in care fusese intr'o şcoală privată, neputêndu-se deprinde cu studiul, se intoarse la ţară şi gospodărea pe lângă tatăl sĕu, a cărui copie credincioasă era şi la chip şi la suflet. Sosind la curtea din Vereni, Neculai Covrig sărută mâna cucoanei Sevastiţei, inchinându-se la dînsa cu cel mai mare respect şi abia indrăznì a atinge mâna ce-i intindea generalul. Cucoana Săftica Covrig se simţea asemenea foarte onorată că cucoana Sevastiţa îi intinsese mâna şi şedea dreaptă şi neclintită pe scaunul ce i se oferise. Ear Todiriţă imita pe tatăl sĕu in toate mişcările.

Abia incepuse convorbirea, când sosì şi Săndulachi. Mihai, auzind că este moşul sĕu care a venit, îi sărì inainte voind să se arunce in braţele lui. Insă bĕtrânul, stĕpânindu-şi bucuria, îi zimbì numai şi il sărută pe frunte destul de rece, zicênd că-i pare bine a-l vedea sănătos şi voinic.

Vĕzênd aceasta, cucoana Savastiţa care nu prea iubea pe Săndulachi, îi arătă ne-

mulțămirea sa prin o privire mai rece incă decât obicinuit. Dar Săndulachi era un om curios, lui nu-i displăcea să fie primit cu receală, el era nemulțămit de a fi primit cu prea multă prevenire, căci își inchipuia că aceasta este simulată, numai in vederea vre unui interes.

— Tocmai voeam să vin la D-ta azi, moșule, incepù Mihai. Am ajuns de o săptămână și eram doritor să te văd, vorbeam tocmai...

„*Când vorbești de lup, lupul la ușă*“, respunse Sandu. Știam eu că verișoara nu te va lăsa să te depărtezi deocamdată și am venit singur. Bre! că mare te-ai mai făcut! și musteţile sunt binișor rĕsărite.

— Trebue să fiți de o vîrstă ca fiul meu Todiriță, cucoane Mihăiță, așa i Todiriță? zise Covrig.

„Așa babacă, respunse Todiriță făcênd o mică mișcare pe colțul de scaun unde ședea și invêrtindu-și pălăria de pislă in mâni.

— Cuconul Mihăiță trebue să fie cu un an mai mare, zise cucoana Săftica, căci știu bine că cucoana Sevastița ne-a făcut cinstea să vie la noi la Borteşti, când eram tocmai asupra facerii și mi-a zis atunci că copilașul dumisale era să fie ințărcat. V'aduceți a

minte, cuconiţa... când v'a apucat o ploae mare in pădure...

„Imi aduc, imi aduc, respunse cucoana Sevastiţa.

— Bine zici, Safto, intimpinâ Covrig, cuconul Mihăiţă e cu un an mai mare. Ştiu că s'a născut tocmai in anul când locustele ne prăpădise pe toţi.

„Aşa-i, respunse generalul.

— Ne-am jucat amêndoi ca copii impreună, zise atunci Mihai, adresându-se către Todiriţă.

„Dar domnul meu, ne-am jucat rĕspunse Todiriţă şi cu demoasela m'am jucat...

La aceste cuvinte Covrig aruncâ o privire de mustrare lui Todiriţă, care se inroşì de ceea ce zisese, pe când cucoana Safta zimbì multă vreme.

— Duduca e bine şi sănătoasă? intrebâ indată Covrig pe cucoana Sevastiţa.

„Copila e bine, respunse aceasta, trebue să fie in grădină cu guvernanta.

Urmâ o tacere de câteva secunde.

— Cum s'arată pânea pe la d-voastre? domnule Covrig, intrebâ atunci generalul, pentru a schimba vorba.

„Frumos, foarte frumos, respunse acesta. Şi la D-voastre am vĕzut lanul cel mare in

cea mai bună stare. Numai pentru popuşoi ne-ar trebuì o mică ploiţă.

— Barometrul zice că o să avem ploaie.

„Aşa credeţi? Mie mi-a spus un cioban că, după cum a luat sama la oi, nu-i nădejde de ploaie păn mai incolo.

— Mai multă incredere am in barometru, zise generalul.

„Eu nu-l cunosc, pe la mine n'a venit, respunse Covrig.

O zimbire trecù pe buzele intregei familii Vereanu.

— Barometru e o maşină pentru ploaie, intîmpină Todiriţă.

Acum se înroşirè Covrig şi cucoana Safta.

Pentru a curma această corvorbire, Mihai propuse lui Todiriţă să facă o primblare cu dînsul prin grădină. Acesta, după ce vĕzù o mică mişcare de aprobare in ochii tatălui sĕu, luă braţul ce-i oferea Mihai şi amêndoi eşirĕ. Nu se primblarĕ mult timp in grădină şi intîlnirĕ pe Luţica impreună cu Miss Mary. La vederea lor Todiriţă Covrig se inroşì şi n'ar fi avut curajul să se apropie de ele dacă nu ar fi fost dus de Mihai.

— Vĕ aflaţi bine, demoaselelor? se adresă Covrig cătră dame.

„Bine, mulţămim, respunse Luţica.

— De mult nu am avut onoarea să vĕ vĕd, demoaselo!

„De mult.

— In această grădină ne-am jucat impreună ca copii, urmâ Covrig deviind tot mai indrăzneţ.

„Imi aduc aminte.

— Mai este scrânciobul cel vechiu in boschetul de lângă lac?

„Este altul nou, respunse Luţica.

Să mergem spre scrânciob, zise atunci Mihai şi cu toţii se indreptarĕ spre păduricea cea obscură in mijlocul căreia se afla lacul. Pe drum, vĕzênd Covrig, că Mihai culegea flori şi le oferea guvernantei, se puse şi el a oferì câteva Luţicăi, urmând a vorbì mai departe şi puind pe ici pe colo câte-o vorbă ce-şi inchipuea a fi de mult spirit şi de care ridea el insuş cel intăiu. Ajungênd la boschet, Covrig propuse damelor să se aşeze in scrânciob, căci el voea să aibă onoarea de a le legăna singur. Luţica, după ce consultă din ochi pe guvernanta ei care-i făcù un semn ce insemna că nu se opune, primì propunerea lui Todiriţă, pe când Miss Mary, care nu iubea această petrecere, se aşăzâ cu Mihai pe o bancă din apropiere.

In vreme ce Luţica se lăsa cu mulţumire a fi legănată de Todiriţă care totdeauna

când răpezea scrânciobul mai tare, ridea cu hohot, impărtăşind astfel şi el in felul său plăcerea copilei, convorbirea intre Miss Mary şi Mihai era de natură mai puţin naivă. O observare a Englezei despre florile ce-i oferise Mihai, aduse pe acesta a-i vorbì despre unele grădini frumoase ce văzuse in Italia şi de la aceasta el se intinse in o descriere de impresiuni ce avuse in această frumoasă ţară. Miss Mary il asculta cu mare mulţumire ; ear când Mihai viind a vorbì despre Veneţia şi işi reamintì pe Lucreţia şi toate imprejurările şi simţirile legate cu acel chip, o umbră trecù peste fruntea lui şi vorbele eşeau fără legătura de idei ce avuse păn acum. Miss Mary ridicând ochii săi albaştri, îi ţintì un moment cu surprindere asupra lui, ca şi când ar voì să-i cetească in faţă causa acestei distracţiuni.

— Amintirile Veneţiei nu vĕ mai sunt atât de vii ca celelalte, zise ea atunci.

„Ba sunt incă prea vii, intîmpinâ Mihai; insă....

Mary se mai uitâ incă odată la dînsul, apoi simţind că fără voie o roşeaţă îi colorează obrajii, ea schimbâ iute convorbirea şi sculându-se, se adresâ către Covrig.

— Domnul trebue să fie obosit, zise ea,

„Eu, obosit! respunse Covrig cu entusiasmu deşi sufla greu, aş putea să dau pe demoasela in scrânciob până mâni şi nu m'aş ostenì. Demoasela e uşoară ca o pană.

— Ceva mai grea, domnule Covrig, respunse Luţica.

„Ba, pre legea mea, demoaselo, să n'am parte!....

— Destul scrânciob, curmâ ear Luţica, vĕ mulţumesc pentru amabilitatea d-voastre. Gimnastica scrânciobului osteneşte cu vremea, mai cu seamă când cineva nu-i tocmai musculos de natură.

„Nu vĕ uitaţi că par a fi cam uscaţiv, eu sunt tare cât un zmeu. Pot s'o dovedesc când veţi voì.

— Dacă-i aşa, atunci să ne intrecem in fugă. Eaca aleea astă e dreaptă ca o sfoară. Cine va ajunge din noi cel intăiu la statua cea din capĕt, va câştiga.

— Bine, mĕ prind, respunse Covrig, deşi era cam ingrijit că nu va isbutì.

„Cineva trebue să fie judecător, intre d-voastre, zise aici. Mihai. Miss Mary va binevoì a merge cu mine in capĕtul opus ca să vedem mai bine cine va sosì intăi. Noi vom da semnalul plecării cu o batistă. Şi Mihai, luând braţul Englezei, se indreptă cu dînsa spre statua ce era ţintă alergării.

In vreme ce Covrig, aşteptând semnalul, se resufla adânc spre a se pregătì, puindu-şi tot amorul propriu in acest succes ce spera, Mihai zise pe drum către Mary.

— Pentru ce aţi curmat dineoarea convorbirea noastră in mod aşa de subit?

„Legănarea in scrânciob trebuea să aibă un sfirşit,. rĕspunse Engleza, evitând ori ce esplicare.

Mihai nu intimpinâ nimic şi ajungênd acum amêndoi la locul hotărît, o rugâ să dea semnalul cu batista. Mary o mişcâ de câteva ori in aer şi in acelaş timp Luţica şi Covrig o pornirĕ la fugâ. Câteva secunde ei se ţinurĕ unul lângă altul, apoi Luţica sprintenă şi uşoară, părù că sboară pe dinaintea lui Todiriţă şi-l lasâ cu mult in urmă. După dînsa sosì şi Covrig roş la faţă şi gâfâind, de mult ce i se tăiase resuflarea.

— Eşti bătut, am câştigat, domnule Covrig, îi strigâ Luţica, invaţă altă dată a nu te mai pune cu mine.

„M'aţi... bă...tut... acum... dar altă da...tă... vom vedè, rĕspunse Covrig, respirând greu şi ruşinându-se tot mai mult, vĕzênd zimbirea ironică a Luţicăi.

In acel moment cânele Balaban venea alergând spre dînşii şi se oprì, uitându-se ţintă in ochii lui Mihai şi dând din coadă.

— Ne chiamă la masă, zise Luţica, cunosc veselia lui Balaban.

Cânele merse la dînsa şi hămăind de bucurie, arătă că Luţica l'a inţeles. Toţi patru se intoarserĕ in casă.

După prânz oaspeţii lasarĕ să mai treacă vre-o oară apoi işi luarĕ zioa bună de la familia generalului pentru a nu fi surprinşi de noapte pe drum. La plecare ca şi la sosire Neculai Covrig şi soţia sa, care toată zioa şezuse pe scaun mai fără a pronunţa un cuvênt, şi Todiriţă, care imita in totul pe tatăl sĕu, arătarĕ aceeaşi umilinţă cătră familia Vereanu, numai că flecăul sărută mâna cucoanei Sevastiţei cu mai mult foc, şi când luă mâna ce-i intinse Luţica, toată figura lui esprima o părere de rĕu atât de neprefăcută şi de simplă, incât chiar copila bàgă aceasta in samă, fără a putea inţelege care este causa. Săndulachi porni odată cu dînşii, sărutând pe Mihai uşor pe frunte. El era şi mulţămit şi nemulţămit de nepotul sĕu şi aceste simţiri contrare provineau din aceeaşi causă. Pe de o parte, după cum ar fi dorit, vedea că nèpotul sĕu puţin se preocupă de averea şi moştenirea naşului şi că are independenţă de caracter. Pe de alta bĕtrânul ar fi dorit ca nepotul sĕu să se arete mai iubitor cătră

dînsul. El nu gândea cât de greu este de a se arăta cu prevenire şi dragoste către o persoană de la a cărui voinţă atirnă un mare interes, in aşa chip ca aceastei persoane să nu-i poată venì ideea că interesul este causa manifestării de iubire.

Trăsura familiei Covrig după ce urmase pe acea a lui Săndulachi o bucată de vreme, apucâ de la un loc pe un drum opus.

— Ei cum merg treburile, Todiriţă? începù cucoana Safta către fiul ei, te vĕd pe gânduri.

Todiriţă suspinâ: Tare-i frumuşică, mamă.

Ve rog să nu mai vorbiţi despre aceasta, intimpinâ Neculai Covrig. Imi pare rĕu de tine, Safto, că dai băiatului gânduri ce n'ar trebuì să aibă. Ştii bine că el n'are să poată lua pe fata generalului.

— Da de ce nu, respunse Safta, plină de mirare n'avem bani destui? Slava Domnului! Avem trei moşii frumoase, nici o para datorie şi un singur copil.

„Ş'apoi Luţica, cine ştie, dacă n'are dragoste pentru mine, curmâ Todiriţă, cât am vĕzut eu astăzi..... tare-i bunicică şi frumoasă.

— Îi vîri băiatului gărgăuni in cap, Safto, ţi-o mai zic odată!

„Vereanu are numai două moşii din care una in munţi, mică şi mai fără venit, şi are doi copii şi se ştie că-şi cheltueşte tot venitul; ba unii zic că are şi datorii.

— Ori-cum ar fi, eu iţi spun că nu se poate.

„Dar dacă copila il iubeşte?

— Poate să-l iubească fata; chiar cred că-i aşa, că băiatul e frumos ca şi altul, dar nu vezi tu ce mândrì sunt? mai ales cucoana Sevastiţa.... cum iţi inchipueşti că are se invoească vre odată? In neamul nostru n'am fost vornici şi logofeţi mari... noi neam ridicat prin muncă.

„Cu atâta mai bine, tata, zise Todiriţă cu entusiasmu, munca face pe om.

— Nu-mi vorbì poveşti şi nu umbla după frunze verzi. Scoate-ţi asta din cap că ai să dai intr'o poznă. Nu mi-e ciudă de tine; la vrista ta uşor se crede că toate păserile care sboară se şi mănânca, dar imi pare rău de mă-ta, care-i bătrână şi ar trebuì să aibă minte!

Bătrânul Covrig posomorîndu-se cu totul, Safta şi Todiriţă nu mai vorbiră despre aceasta, deşi gândul lor rămase preocupat cu aceleaşi planuri.

CAPITOLUL VIII.

Moşia *Ridicata* ce Vereanu avea in munţi se deosebea prin frumuseţă şi selbătăciune. In mijlocul unei poeni verzi ce se găsea in codrul de brazi ce acoperea cea mai mare parte a moşiei, era aşăzată Curtea boerească. Casa era mică şi nu avea grădină ; era departe de ori-ce oraş şi nu presenta nici o indĕmănare. Deaceea cucoana Sevastiţa nu mergea mai niciodată la Ridicata şi generalul rare ori. Lui Mihai îi remăsese din copilărie amintiri minunate despre acele locuri şi se duse să le revadă. Frumuseţa munţilor, a isvoarelor, a codrului, şi a unui rîu sĕlbatec ce-şi făcea loc printre munţi şi stânci il incântarĕ şi-l oprirĕ mai multe zile.

Inainte de resărit el işi lua puşca şi torba

in spate şi o pleca la vênat pe cărări ce se perdeau in munţi. Natura lui veselă şi comunicativă in societate, era dispusă spre tristeţă in isolare. Această plecare melancolică il apuca totdeauna cu mai multă putere la maluri de apă şi prin munţi. Vîrfurile munţilor ce abia se zăresc prin nori şi fundul apei ce abia transpare prin undele cele mai limpezi ne imping sufletul spre aspirări nehotărite ce intrevedem cu dorul, dar nu putem bine recunoaşte cu gândul.

Odată Mihai umblase toată zioa şi afară de câteva păseri de munte nu intîlnise alt vênat. Eară când inserâ, Mihai perduse drumul. După multă rătăcire el ajunse in valea unde curgea rîul, o vale unde ştia că in distanţe depărtate sunt sate şi case singuratice. Inspre noapte vĕzù de departe o casă frumos aşăzată pe malul rîului. Spre aceasta se indreptâ.

— Deschideţi! strigâ el, nevĕzênd nici un om şi bătênd cu stratul puştei in poartă.

„Cine bate? rĕspunse din lăuntru un glas de bărbat.

— Om bun. Bucuros de oaspeţi?

„Bucuros despre mine, dar stĕpânul nu-i a casă.

— Am rătăcit la vênat, şi n'am unde petrece noaptea.

„Poftim intră, rĕspunse păzitorul, deschizênd poarta.

— A cui e casa asta?

„A lui Manoli Sêrbu. Dar dumnealui e dus peste hotar. Dacă nu eşti om rĕu, vino şi te odihneşte.

Intrând Mihai, păzitorul strigă spre căsuţa slugilor: Ioano! Un vênător rătăcit prin munţi mâne la noi, adă-i lumină şi de mâncare şi aşterne-i patul. O bĕtrână venì cu o lumînare de ceară îi descuiè uşa şi-i pregătì totul pentru masă şi odihnă. Rĕmas singur, Mihai cercă să doarmă, dar era neliniştit şi somnul nu voea să-i vie. Atunci pentru a trece vremea aprinse earăş lumînarea şi căută vr'o carte să citească. Pe masă găsì ciaslovul, psaltirea, o carte de istoria sfinţilor şi calendare. Deschizênd pe unul din aceste din urmă, el vĕzù in multe locuri pintre deosebite file, insemnări scrise cu mâna. Aruncând ochii pe aceste, curiositatea il prinse aşa tare, incât cetì toate acele insemnări. La zioa de 29 Aprilie sta scris:

„Astăzi s'a implinit anul. Rĕsbunarea mea pândeşte pe hoţ şi nu-l poate incă lovì, dar Dumnezeu e bun, şi va implinì rugămintea mea. Amar ţie răpitorule, amar ţie mijloci-

toare spurcată! Crunt şi nemilos cum aţi fost, voiu fi şi eu!“

In alt loc Mihai cetì: „El se insoară şi vrea să fie fericit ca şi cum nimic nu ar apăsa sufletul său. Să dea Dumnezeu să ai un copil şi să te bucuri de dînsul cum mĕ bucur şi eu de al meu!

Pe altă pagină: M'ai lăsat singur ca fearele in codru, ca feară in codru te-am pândit să-ţi rup inima ticăloasă, dar mi-ai scăpat de astă dată!

In zioa care era tocmai a naşterii sale Mihai cetì: „Azi ţi s'a născut un prunc. Blăstemat fie, zilele lui amare şi moartea cruntă! De-mi vei scăpa tu, fie el ţintă resbunării mele!

Lui Mihai îi trecù un fior care il cuprinse şi mai tare când mai cetì următoarele rânduri insemnate la zira naşterii surorii sale: „Crească-ţi fata pănă ce va fi frumoasă ca să se lege cu cercuri de fer de inima ta, apoi moară in floarea vieţei ca să-ţi plesnească sufletul tĕu păgân!“

Potrivirea datelor nu mai lăsau indoeală că intre scriitorul acestor rânduri şi familia sa se petrecuse ceva grozav odată. Nimic nu era lămurit, dar se vedea că este vorba de o răpire, de duşmănie şi de ameninţări şi incercări de omor. Cine erau per-

soanele el nu ştia şi fantasia lui işi zugrăvea tablouri crude dar nehotărite. Cuprins de grijă el se sculă şi se plimbă prin casă mai multă vreme. Odată insă cum trecea pe lângă fereastră, i se părù că vede o umbră stând ţeapănă afară şi cu ochii ţintiţi asupra lui. Atunci, luând puşca şi torba, deschise uşa şi eşì. In curte insă nu era nimeni şi nu se auzea decât vuetul rîului curgênd. Noaptea era incă intunecoasă, dar in curênd avea să inceapă a se lumina de zi. Mihai merse in jurul casei, se plimbă prin livada de dinapoi şi se oprì sub fereastra odăei in care stătuse, căutând a vedea umbra ce-i apăruse mai inainte. Sub o tufă afară de grădină auzì ca un suspin adânc. La moment el sărì peste gardul livezei şi, apropindu-se de locul de unde pornise suspinul, el se oprì şi intrebă cine este, aţintind puşca asupra tufei.

— Nu da, că sunt eu, îi strigă un glas.

„Cine eşti tu, eşi să te văd!

— M'ai şi uitat? Eu sunt Neacşa care ţi-am proorocit viitorul nu de mult!“

„Eşti femee, sau duh necurat, de te intîlnesc totdeauna noaptea in căile mele? Ce vrei de la mine, de mă prigoneşti? De unde mă cunoşti şi ce ai să-mi mai spui?

— Am să-ţi spun că n'ai făcut bine să vii la casa asta. Oamenii de aici nu-ţi voesc binele. Nu păşi in veci peste acest prag că multe rele s'au gândit aici despre tine. Eaca zorile zilei se revarsă. Apucă pe drumul de-a lungul apei şi mergi până la cel intăiu sat; acolo ie o căruţă şi te dù inapoi la Ridicata.

„Nu mĕ duc până ce nu-mi vei spune tot ce vreau să cunosc. Tălmăceşte-mi cine-mi vrea rĕul şi pentruce, şi desleagă-mi cuvintele ce mi-ai spus in noaptea când am sosit.

— Nu-ţi pot dislega nici tălmăcì nimic. Caută-ţi drumul tĕu. Neacşa te va păzì şi te va inştiinţa când va fi vreme. Mergi!

Aceste vorbe Neacşa le rostì cu glas poruncitor, arătând cu mâna drumul ce trebuea să apuce Mihai. Ea sta pe un moşinoiu cu pĕrul despletit şi intăiele raze de lumină ce cădeau asupra ei, îi dădeau un aer selbatec dar impunĕtor. Mihai plecâ capul in jos şi merse. După câţiva paşi privind in dĕrăt, o vĕzù cum dispărea pe o cărare ce se perdea in pădure.

Ajungênd peste câteva oare intr'un sat, el tocmì o căruţă care il duse la Ridicata. De acolo purcese incă in aceeaşi zi spre Vereni indĕrăt, tot timpul preocupat de misterul ce incunjura familia sa. Miezul nopţii

bătuse când Mihai sosì la Vereni. Aflând că toţi dorm, el se coborì in grădină, tot gândind la cuvintele cetite in cartea lui Sêrbu, despre care voea să ceară esplicare tatălui sĕu. După câtva timp, cum intrâ intr'un boschet, el găsì o femee singură pe o bancă. Era Miss Mary. Aceasta recunoscêndu-l, tresărì şi voi să se depărteze.

— Singură prin grădină intr'o noapte aşa de intunecoasă, Miss Mary ? zise el, luând-o de mână. Sunteţi superată pe somn, sau imprietenită cu o idee de care nu aţi voì să vĕ despărţiţi ?

„Nici una, nici alta, noapte bună. Lăsaţi-mĕ să mĕ duc, rĕspunse Engleza cu glas tremurător.

— Imi pare rĕu că v'am stricat plăcerea singurătăţii. Dacă voiţi, mĕ duc eu. Insă nu credeam că presenţa mea vĕ va fi o displăcere.

„Nu mi e displăcută.... insă...

Să mergem amêndoi intimpină Mihai, nelăsându-i mâna pe care Engleza cauta incet să o retragă. Toţi dorm, numai noi ne bucurăm de frumuseţa şi răcoreala nopţii. De-ţi merit increderea spune mi care-ţi erau gândurile. Se oprise ele in orizonul acestei ţări, ori trecuse in sbor spre patria depărtată ?

„Erau in patria mea, respunse Miss Mary incet. Gândeam la părinţii mei ce nu mai trăesc şi la fratele meu care e ofiţer in marină, şi acum se află in o altă parte a lumii sau pluteşte pe ocean. El e singura fiinţă ce am pe pământ singura care mĕ iubeşte.

— Singura? intimpină Vereanu.

La acest cuvênt Engleza făcù o mişcare şi dacă intunericul n'ar fi fost aşa des s'ar fi putut vedè cum obrajii ei albi ardeau ca para.

— Pentruce fratele ar fi singura persoană ce ne-ar iubì? urmă Mihai, cu aprindere; pentruce un străin nu ar avea simţiri mai adânci incă? Legăturile de familie intreţin dragostea, dar nu aprind amorul. Acesta.....

„O nu mai vorbiţi aşa, respunse Engleza, cu ton blând de mustrare. Vĕ rog! Sunteţi bărbat şi eu femee slabă şi străină.—Mihai insă se aprindea tot mai mult. Singurătatea.... intunericul nopţii.... natura sa impresionabilă, toate aceste il intreţineau in o agitare nespusă.

— Tocmai fiindcă sunt bărbat, trebue să-ţi fiu şi protector. Aici eşti străină; nime afară de copila ce inveţi nu te iubeşte. Şi o inimă simţitoare ca a voastră are nevoe

de a fi iubită. Eată sunt eu acel care te voiu păzì. Şi eu am inimă simţitoare şi compătimesc cu acei care sufĕr. In mine te increde. Mĕ voiu simţì fericit dacă iţi voiu putea face zilele viitoare mai dulci.

„O! Nu mai vorbiţi. Mĕ tem că mi le vei face mai amare decât au fost totdeauna. Ah! eu presimţesc viitorul, un viitor trist şi negru!

— Şi eu intrevĕd viitorul. El va fi vesel şi senin. Pentru ce nu ar fi, când ar fi indulcit de amor?

Zicênd aceste cuvinte, Mihai ridică mâna tinerei Engleze şi apăsâ pe dînsa buzele sale. Miss Mary străbătută de un fior, işi retrase mâna incet. Atunci Mihai cuprinzêndu-i mijlocul cu braţul sĕu o sărută pe buze. Miss Mary lăsâ să-i cadă capul la pieptul lui Mihai. Dar după câteva clipe sărì in sus ca deşteptată dintr'un vis, scoase un ţipet şi fugì. Mihai remase pe loc inlemnit, neavênd curajul de a o urma. In cea mai mare agitare el se mai plimbâ cu paşi rĕpezi prin grădină, până ce recoreala dimineţei potolì focul capului sĕu.

CAPITOLUL IX.

Din acea sară, Miss Mary se făcú mai tăcută incă decât inainte. Pe Mihai il evita pe cât îi era prin putinţă. Nime, afară de Luţica nu luase sama la această prefacere. In mai multe rânduri ea intrebă pe guvernanta ei, ce are de este mai tristă decât inainte şi dacă a primit cumva veşti rele de a casă. Miss Mary îi respundea că nu are nimic, dar că Luţica ar fi prea tênără să inţeleagă că cineva poate avea restimpuri de tristeţă când de mult nu şi-a mai vĕzut ţara şi pe ai sĕi.

Mihai cercase intăi să se apropie mai mult de dînsa, apoi insă, atins de receala Englezei, se ţinea şi el in reservă şi nu-i adresa cuvêntul decât când imprejurările cereau aceasta neapĕrat. Căutând a-şi depărta gândurile de la Miss Mary, el se invêrtea

deapururea in jurul misterului peste care o imprejurare atât de intimplătoare il adusese. El nu avù curajul să intrebe pe tatăl său, ci se hotărì să se adreseze la Săndulachi Dospin.

Mergênd intr'o zi la dînsul il găsì in biblioteca sa cetind.

„*Munte cu munte nu se'ntîlneşte, dar om cu om se'ntîlneşte*, zise bătrânul văzênd pe nepotul său. Bine că mi-ai făcut cinstea să vii să mĕ vezi. Şezi ici lângă mine, nepoate.

După ce se informâ de la Mihai de starea sănătăţii familiei, il intrebâ dacă a gândit la viitorul său şi de ce ar dorì să se apuce. Mihai respunse că nu a gândit la aceasta, dar că tatăl său voeste ca să fie numit intr'o funcţiune judecătorească.

— Bine! respunse Săndulachi. Acolo vei avea mult de lucru, căci Românilor le plac judecăţile. Se vede că din toate calităţile şi defectele Romanilor, care precum zic invăţaţii de astăzi, ar fi străbunii noştri, numai iubirea gâlcevelor judecătoreşti le-am moştenit noi. Totul este să fiii drept, nepărtinitor şi *neinteresat*, şi apasâ pe acest din urmă cuvênt.

„Cum, neinteresat? intrebâ Mihai. Ce interes poate avea un judecător decât acel de a da dreptate celui ce o are?

— He, He! esclamă Săndulachi, privind la nepotul său printre gene pentru a străbate in gândul lui, sunt puţini oameni de aceia. Sunt unii care dau dreptate pentru bani; alţii care fac hatîruri unui prieten sau unui puternic al zilei de care se tem...

„O! esclamă Mihai, asemenea oameni ar trebui puşi in temniţă!

— Vezi că lumea e aşa făcută incât nu numai nu-i pune in temniţă, ci incă lor le dă mai multe măriri. Dar, dar, sunt mulţi oameni interesaţi; vorba Românului zice că *interesul poartă fesul* şi *dreptatea umblă totdeauna cu capul spart.* Ades sunt tineri, care fără focul ce ar trebuì să simtă la vîrsta lor, au in vedere numai să se imbogăţească. Unii aşteaptă cu nerăbdare moartea vre unei rude bătrâne pentru a o moştenì şi sunt aşa de faţarnici, incât arată dragoste şi blândeţă pentru a moştenì mai sigur.

— Aşa oameni nu pot fi, respunse Mihai cu indignare.

„Ba sunt, ba sunt, intimpină Săndulachi, privind tot cu mai multă pătrundere la Mihai. Inţelepciunea Românului zice că *nepotul e salba dracului.*

Lui Mihai îi trecù prin minte că aceste vorbe ar putea fi o alusiune la dînsul şi se hotărì să dea şi el o invăţătură bătrânului.

— Nu ştiu de sunt asemenea tineri, zise el dar ştiu bine că se găsesc şi bătrâni prepuelnici care nu merită alţi nepoţi. Omul neinteresat ar trebuì să fie indiferent cu dînşii, ba chiar mai mult, numai spre a-i învăţa minte şi a le arăta că nu-i pasă de avere sau daruri.

Săndulachi işi muşcă buzele şi schimbă convorbirea. După ce se intreţinuse despre alte materii indiferente, Mihai se hotărì in sfirşit să-l intrebe despre ceea ce-l interesa. El îi spuse de notiţele ce cetise in hărtiile lui Sêrbu, care notiţe, după coincidenţa datelor, ar părea a se raporta la familia sa. Săndulachi stătù pe gânduri dacă trebuea să-i spuie ceea ce ştia; pe de o parte ar fi fost bine ca Mihai să cunoască tot pentru a se putea păzì de ori ce prigoniri din partea lui Sêrbu; dar pe de altă parte, aducêndu-şi a minte că această taină priveşte pe tatăl lui Mihai, îi părù mai nimerit a nu zice nimica. Deaceea rĕspunse pe scurt că trebue-să fie lucruri fără insemnătate şi schimbă vorba, aşa incât Mihai rĕmase cu tot aşa de puţină ştiinţă ca şi mai nainte.

Zilele şi sĕptĕmânile curgeau fără schimbare la Vereni. Mihai gândì din ce in ce mai puţin la Manoli Sêrbu şi la Neacşa, ci se bucura de liniştea vieţei câmpeneşti, tur-

burată câteodată numai prin necazul ce-i producea reserva ce păzea Miss Mary către dînsul.

Vara insă trecea pe nesimţite şi cu toamna ce se gătea să vie, şi familia Vereanu incepù a se pregătì să se intoarcă in oraş. Inainte de a pleca insă, generalul Vereanu cu cucoana Sevastiţa şi Mihai intoarserĕ visita lui Neculai Covrig. Deşi bogaţi, aceştia trăeau intr'o casă mică şi cu totul primitivă, deprinşi din copilărie la această simplicitate. Familia Covrig se simţì foarte măgulită de onoarea ce-i făcea Vereanu şi nu ştiau in ce chip să mai manifesteze recunoştinţa lor. In vreme ce Safta propunea cucoanei Sevastiţei să-i facă tot soiul de dulceţi pentru iarnă şi Neculai Covig se declara gata de a imprumuta generalului niște grâu minunat pentru sĕmĕnăturile de toamnă, Todiriţă ţinea de vorbă pe Mihai. Visita ce făcuse de curênd la Vereni intorsese cu desăvîrşire capul bietului tênĕr. Mihai căuta inzadar să aducă convorbirea asupra agriculturei, căci se convinsese de mult că despre altă ceva nu-i era cu putinţă să vorbească cu junele Covrig, dar acesta schimba vorba pentru a tot intreba ce face *demoasela*, dacă e sănătoasă şi veselă şi dacă totdeauna e aşa de bună cum fusese data din

urmă când o vĕzuse. Insfirşit din una in alta Todiriţă mărturisì lui Mihai că in timpul din urmă se simţise inspirat şi că făcuse câteva poesii, pe care ar voì să le cetească. Consimţind Mihai la aceasta, Todiriţă scoase un teanc de hărtii de pe sobă legate cu o aţă şi desfăcêndu-l, incepù a cetì lui Mihai următoarele versuri:

La un scrânciob.

In scrânciob intr'o zi te-am dat
Şi cu mânile mele te am legănat.
De atunci nu te mai pot uita
Şi toată viaţa aş vrea a te legăna,
Nu numai in scrânciob dar şi altmintrelea.

La fugă intr'o zi ne-am intrecut
Şi liniştea mea deatunci a fugit.
Şi n'a să mai vie liniştea mea
Pănă ce in fugă te-oiu apuca
Şi atunci din braţe nu te voiu mai lăsa.

— Cum iţi pare poesia? intrebă Covrig pe Mihai, care zimbea.

„Regulele prosodiei nu pre sunt păzite....

— Cum regulele prohodiei—doar nu sunt cântări de biserică?

„Adică mĕsura versurilor, ş'apoi şi rima e cam slabă. D-ta rimezi *intrecut* cu *fugit*, asta nu se potriveşte.

550

„Ba se potriveşte, *Fugit* se sfirşeşte cu *t* şi *intrecut* tot cu *t*. Eaca am să-ţi arăt jurnalul care ne vine şi să vezi că şi acolo tot aşa-i. Ai invăţat şi d-ta in şcoli a face versuri, ca să ştii regulele aşa de bine, şi ai făcut vreodată ?

„Am făcut şi eu incercări in viaţa mea.

— Mie numai de un lucru imi pare rĕu: că n'am invăţat şi eu bine poesia. Incepusem a o invăţa după o carte franţuzească când eram in şcoală, dar m'am lăsat atunci. Dacă aş fi invăţat bine, cum mi-ar prinde acum! Trebue să ştii că imi place acum poesia amarnic. Toată ziulica aş vrea să fac numai versuri. Cred că cu vremea le voiu face şi mai bune, numai să mĕ deprind. Să-ţi mai cetesc incă una: *La dînsa*—Inţelegi că dînsa insemnează numai aşa...

„Inţeleg.

La dînsa.

Tu eşti ca o lăcrămioară
Ai o dulce inimioară,
Ai ochi negri şi frumoşi,
Eşti ca cerul de plăcută
Eşti ca cerul de iubită
Ai la spate-un fiong roş.

Ai o mână mititică
Ai o talie subţirică
Ai picior mititeluţ

Ai pĕr lung, rochiţă albă,
La gât porţi o mândră salbă
Ah! de ce tu nu mĕ cruţi?

Când gândesc la tine, mor
Mĕ sfredeleşte amor
Pân in inimă prin piept
Lacrimele-mi curg mereu
Oftez zi şi noapte, zeu!
De ce nu vii, eu te-aştept!

— Asta cum iţi pare? Inţelegi că *„mĕ sfredeleşte amor“* insemnează zeul *Amor*; *pân in inimă prin piept*, fiind-că inima vine sub piept şi pentru ca s'ajungă la dînsa, trebue să treacă prin piept. Vezi ce bine le-am gândit aceste toate?

— Foarte bine, insă se zice că „zeul Amor“ are drept armă un arc şi o săgeată care pĕtrunde in inimă, dar nu un sfredel.

„Poate, dar insfirşit, trebue să zic odată şi altfel decât ceilalţi. Acum am să-ţi mai cetesc incă una care este jalnică:

Miezul nopţii.

Cucoşii au cântat acum de-a doua oară
Bate a miezului nopţii oară.
Stafiile se primblă pe pământ
Eşind din adâncul lor mormânt.

Eu plâng de durere — căci simţesc iubire.
Ca cânele ce latră la o nălucire
Aşa oftez eu, căci imi tot pare
Că vĕd figura matale ce-mi apare.

Apuc cu mâna atunci, dar zadarnic.
Cât oiu căuta şi oiu fi de harnic
Nu dau decât de vênt adecă de nimic
Ear nu de trupul matale mic.

Miezul nopţii bate, negru-i afară,
Negru-i in casă, stinsă e lumînarea
Eu mĕ svircolesc in pat de-o parte şi alta
Şi inima mea tremură şi de durere saltă.

E miezul nopţii, fiara doarme la potică
Cânele pe prispă, pe creangă păsĕrica
Calul lângă iesle, chiar broaştele in iaz
Toate dobitoacele dorm ah! numai eu sunt treaz!

— Ei de asta ce mai zici? Aşa-i că aici nu ai ce-mi găsì? Mai dĕunăzi a fost subprefectul pe la noi avênd o treabă, şi am citit aceste versuri şi lui — căci e un om cum se cade şi invăţat, şi a găsit poesiile foarte bune. Chiar a ris de plăcere. El m'a indemnat să le trimet şi jurnalistului să le publice, căci ar fi pĕcat să remâie necunoscute şi aşa am să şi fac. Sunteţi d-voastră abonat la jurnalul ce ese in oraş, „Libertatea Poporului“ ?

— Trebue să fim şi noi abonaţi.

„Drept să-ţi spun altfel jurnalul ista nu-mi prea place, căci batjocoreşte pe toată lumea, dar in foileton apoi publică versuri şi alte lucruri frumoase. Acum nu ştiu, adause Todiriţă zimbind, dar mi se pare că versurile mele nu sunt mai rele decât celelalte ale lor, dacă n'or fi chiar mai bune.

— Eu cred că sunt mai bune, respunse Mihai, chiar dacă imi dai voe aş vrea să le copiez.

„Cum nu, vĕ rog.... cu mulţumire, strigă Todiriţă Covrig sărindu-i din loc inima de bucurie, căci spera că acum in sfirşit vor cădea versurile lui in mânile persoanei căreia erau destinate şi că nu vor lipsì de a produce efectul cel dorit.

In asemenea convorbiri şi cetiri literare petrecurĕ ei impreună câteva oare pănă ce generalul Vereanu dădù semnalul plecării căci cu toate stăruinţele şi rugămintele domnului şi doamnei Covrig, cucoana Sevastiţa nu vrù să remâie la el la prânz. O visită se intoarce, dar a primì o invitare la masă, îi părea cucoanei Sevastiţei un lucru prea insemnat pentru a-l acorda şi deaceea găsì un pretext oare-care pentru a pornì mai inainte. Ridicând pe cu-

coana Sevastiţa in trăsură, Todiriţă întrebă când gândesc să plece de la ţară și remase trist aflând că aceasta va avea loc in curênd.

CAPITOLUL X.

Mai multe sĕptĕmâni se trecuse de când familia generalului Vereanu era aşăzată in oraş. Mihai avuse ocasiunea de a face cunoştinţă cu cea mai mare parte a societăţii care acum intreagă se reintîlnise, reviind cele mai multe familii de la ţară, sau din străinătate. El mai regăsì câţiva tineri pe care îi cunoscuse la studii in Germania sau in Francia, care acum ocupau funcţiuni publice fie in magistratură, fie in corpul profesorilor. Unul din aceşti din urmă, Petru Neculiu, care revenise in ţară cu doi ani inaintea lui şi acum fusese numit profesor la o şcoală inaltă, fù din cei intăi care venì să-l vadă, deşi in Paris nu fusese amici şi nu se visitase niciodată. Mihai se mirâ de amicia ce-i arăta acum acest june, neştiind la ce să o atribue şi fù nu mai puţin

surprins că vechiul său camarad își schimbase numele, căci acum pe lângă Neculiu el mai adaugea și un *Rareș*: *Petru Neculiu-Rareș*. Această modificare in numele său o introdusese Neculiu de când devenise profesor de istoria națională, sub cuvênt că prin documente istorice descoperise că se trage in linie dreaptă din domnul Moldovei Petru Rareș, care era prerestrăbunul restrăbunului său. In maniera de a vorbì și in portul exterior Neculiu se schimbase asemene. Acum hainele sale erau negrijite și pĕrul lung și nepieptĕnat, pe când in vorbă era atât de purist, incât unul care nu cunoștea alte limbi neolatine cu anevoie il putea ințelege. La intrebările lui Neculiu-Rareș, ce carieră gândește a imbrățoșa Mihai, acesta rĕspunzênd că tatăl său dorește ca el să intre in magistratură, junele profesor il disfătuì de la aceasta sub cuvênt că magistrații ar fi incă prea mult sub presiunea puterii executive și că ar trebuì să devină și el profesor, pentru a pregătì generațiunile viitoare la idei liberale și la cultura modernă; că ar fi adunați aici mai mulți juni barbați care lucrează ca și dînsul la regenerarea poporului Român, că ar fi format cu aceștia o societate literară prin care voeau să se facă cunoscuți pentru a putea intra in viața publică, unde

apoi aveau mai târziu a face reformele cele mari și dătătoare de viață, prin care ar intra Românii in concertul popoarelor călăuze ale civilisațiunii.—La respunsurile lui Mihai că el nu se simte destul de capabil de a fi profesor, și că ei îi par a fi prea tineri incă pentru a conduce o societate, Neculiu-Rareș intîmpină că bătrânii și-ar fi trăit traiul, că timpul tinerilor ar fi sosit, că ei ar fi desinteresați, ear incât privește profesura îi aduse aminte cuvêntul lui Seneca, *docendo discitur*. Mulțămirea de sine cu care vorbea Neculiu era in prea mare opunere cu modestia naturală a lui Mihai pentru a-l convinge; deaceea el nu-i promise decât numai că va venì și el căteodată in societatea lor literară și că va vedea apoi. In curênd insĕ petrecerile societăților ce frequenta il răpirĕ intr'atâta, incât nu mai gândì la propunerile vechiului seu camarad de studiu. In vreme ce generalul trimitea diplomele fiului sĕu pe la ministeriu, solicitând un post pentru el, Mihai indiferent pentru aceasta, visita cercurile unde se primea sara. Familia lu *Costache Balur* avea pentru dînsul o deosebită atragere, căci douĕ fete, fiica și nepoata acestuia, amêndouĕ frumușele, incântau pe toți acei care frequentau casa lor. Adela fiica lui Balur era veselă,

sprintenă, cu ochi negri aprinşi, şi convorbire animată. Ana, vara ei, avea dincontra o espresiune blândă şi liniştită, vorbea puţin şi serios. Deşi mai frumoasă, ea plăcea in deobşte mai puţin nefiind de-o natură atât de veselă şi comunicativă. Când Mihai făcù intăia sa visită acestei familii, in salonul de primire in care fusese introdus se găseau numai părinţii Adelei şi nepoata lor. Infăţoşarea Anei îi făcù o impresiune din cele mai plăcute, aşa incât de la inceput el nu se mai simţì străin in cercul lor ; când insă câteva minute mai târziu Adela intrâ, la cea intâi intîlnire a ochilor lor, el simţì o stringere la inimă cum nu mai avuse incă păn atunci şi o roşaţă subită îi colorâ faţa. Incurênd insă o plăcere nespusă il cuprinse ; visita sa, fără ca el să bage in samă, se prelungì mult mai mult decât obiceiul iartă şi o aprindere extraordinară anima convorbirea lui, aşa incât de la cel intâi moment familia intreagă simpatisâ cu dînsul.

Cucoana Sevastiţa, deşi nu iubea familia lui Balur, nu desfătuì pe Mihai de a frequenta acest cerc, căci impărtăşea părerea destul de răspândită că unui tînăr in vîrsta petrecerilor ori şi ce îi este ertat.

La Balur se primea Joile, şi Mihai era dintre oaspeţii cei mai regulaţi. Intre alţii

care se adunau nu lipsea niciodată, un tênĕr inginer Victor Melini, om frumos de stat, inteligent, dar tăcut in societăţi numeroase. Asemenea nu lipsea nici Iordachi Soloi om in vîrstă, bogat, neinsurat incă, care avea plăcere a-şi inchipuì că e tot tênĕr, se temea de a auzì contrarul şi se credea in drept a face parte din jocurile şi plăcerile tinerimii.

Din dame se deosebea doamna Barabez care ducea pe fiica ei Melania şi cucoana Cleopiţa Zuznea bĕtrână vĕduvă de care rare ori scăpa vre-o petrecere.

Costachi Balur şi soţia sa Ruxandra care fusese mai bogaţi odinioară, erau cât se poate de amabili cu toată lumea, căci cu averea mărginită ce le remăsese nu aveau de unde inzestra nici măcar pe Adela, cu cât mai puţin nepoata, care orfană de mult timp, rĕmăsese tot in sarcina lor. Totul era dar de a atrage in casă cât se poate mai mulţi tineri pentru ca prin deasa intîlnire să isbucnéscă vreun amor, care să aibă de urmare o căsătorie, fără greutăţile unei inzestrări. Se inţelege că in asemenea imprejurări, cu cât tinerii ce veneau să petreacă la ei erau mai bogaţi, cu atât erau ei mai mulţumiţi. Tot din această causă Ruxandra Balur cultiva cu cea mai mare luare a minte amicia doamnei Zuznea care avea un talent

deosebit pentru inlesnirea măritişurilor. Lui Mihai, in nevinovăţia ideilor sale, nici prin gând nu-i putea trece că el era obiectul observărilor celor mai pătrunzătoare a femeilor bătrâne din acea societate şi se lăsa fără opunere atras de farmecul ce simţea in socitatea tinerilor fete din familia Balur. Uitând cu totul intilnirea sa cu Miss Mary in grădina de la Vereni, uitând mai mult incă pe Lucreţia, el nu avea gânduri decât pentru Adela care fără voe se impunea inchipuirii lui. Timpul său trecea vesel şi grabnic. Din toate zilele şi serile săptămânei, Joea era aşteptată cu nerăbdare şi câteva oare petrecute atunci in familia Balur îi dedeau materie nesfirşită de cugetare pentru tot celalalt timp al săptămânei.

Miss Mary cu pătrunderea ce o are amorul totdeauna, presimţea că o altă femee se infăţoşase inimei lui şi suferea in tăcere. Dimineaţa se scula cu ochii roşi de plâns; faţa îi era deapururea palidă, dar cine avea pentru dînsa un cuvênt de mângâere? Luţica singura ce o iubea, nu putea inţelege durerea inimei sale.

Pe când timpul curgea aşa de plăcut pentru Mihai, generalul isbutì de la guvern ca fiul său să fie numit judecător la tribunal. Mihai nu impărtăşì bucuria familiei sale şi

in curênd noua sa funcţiune ce nu se potrivea cu plecările sale, îi procură numai nemulţumiri.

Deaceea o şi privì ca un lucru secundar, scopul său erau petrecerile, mai ales acele de la Balur, unde peste puţin el devenì persoana principală.

Pentru Ana Mirie — acesta era numele de familie a nepoatei lui Balur — venirea lui Mihai fù un eveniment foarte insemnat. Melini o iubea de mult şi-i făcuse declarea sa. Aceasta şi vederea deasă a lui Melini o făcuse de la o vreme să creadă că şi ea il iubeşte şi chiar i-o dăduse a inţelege. Cu timpul se deprinsese cu ideea că va fi soţia lui Melini şi fiindcă muma lui se impotrivea la această căsătorie, din causa lipsei de avere a Anei, greutăţile ce se ivise îi aţiţase tot mai mult dorinţa de a se unì cu acel ce iubea, căci aşa e făcută inima omenească că dorinţa creşte cu impiedecarea şi scade cu uşurinţa realizării ei. Acum figura lui Mihai Vereanu ce se arătase in mod atât de neaşteptat, schimbase aspirările Anei. Pe nesimţite, imaginea lui Melini devenea tot mai palidă şi fără voe i se impunea infăţoşarea lui Mihai. Aceasta o tulburâ păn in adâncul sufletului. Ea se credea legată de cuvêntul ce dăduse lui Melini şi vedea acum

că cu acesta nu va putea fi fericită. Ades ea compara pe amêndoi in minte şi apoi gândurile, ori cât ar fi cercat să le oprească, fugeau către cel preferit, îi reinfăţoşau chipul, îi repetau cuvintele ce spusese şi intocmeau convorbiri inchipuite intre dinşii. Adese ori sara când somnul nu voea să vie, ea se ruga către Dumnezeu să o facă a uita pe acest nou venit care o turburase intr'atâta, şi apoi se prindea singură in o nelinişte nerăbdătoare de a-l revedea mai curênd.

Şi asupra Adelei, Mihai făcuse o impresiune din cele mai plăcute. Dar uşuratică precum era, ea nu se acufunda in lumea simţirii, ci după ce petrecea vesel in societate, ea aştepta şi pregătea noue petreceri ca unic ţel mai apropiat. Şi gândurile ei se intorceau adesa spre căsătorie, insă fără a lega cu aceasta, ideea unei fericiri ideale, precum făcea vara ei. In asemenea momente, ea lăsa se treacă dinaintea ochilor toţi tinerii ce cunoştea, intrebându-se care îi place mai mult şi cu care viaţa ar fi mai frumoasă; şi ea se oprea adese ori la Vereanu dar instinctiva pătrundere de imprejurări ce avea, o făcù indată să vadă că aceasta va fi greu de realizat, din causa caracterului ambiţios al mumei lui Mihai şi lipsa de avere a părinţilor ei. Mihai insă,

când glumea cu Adela, care făcea observaţiuni pline de spirit asupra tuturor persoanelor din societate, când intra in convorbiri serioase cu Ana care vorbea cu o graţie nesfirşită in materie de sentiment. La aceste convorbiri ale lor se amesteca une ori şi Melini, insă mai mult ca judecător, când unul sau altul dintre ei se adresa către dînsul pentru a cere să sprijine ideile sale.

Intr'o sară cum Adela cânta la clavir in odaea de lângă salon, Mihai o intrebâ ce gândeşte despre caracterul lui Melini.

— E greu de a-şi face o idee despre dînsul, respunse ea. El e un om care vorbeşte puţin. Ear acei care tac mult, gândesc mult.

„Aceasta ar fi un mare avantaj respunse Mihai. Cel ce gândeşte e un om serios şi demn de respect.

— Dar, când gândeşte lucruri bune, dacă ar gândì insă ceva nepriitor celorlalţi? Dar despre Melini nu mĕ intrebaţi pe mine, ci pe Ana, ea il cunoaşte mai bine.

Pentru ce, nu vĕ vede pe amêndouĕ tot atât de des?

— Dar, insă pentru mine e un om prea serios. Cu caracterul Anei el se potriveşte mai bine. Insfirşit, adause Adela crezênd că a mers prea departe, mie nu-mi convine, manierele sale il fac mai bĕtrân decât este,

şi cu dînsul nu pot ride. Mai bine imi place d-nul Soloi care atât de mult caută să arate tênĕr, incât această grijă vecînică ce are, il face foarte ridicul.

„După ceea ce spui vĕd că oamenii ridiculi au avantajul a nu-ţi displăcea?

— Adică imi plac in sensul că pot ride de dînşii, nu altfel.

„Aş vrea să cunosc şi eu pe omul care ţi-ar convenì pe astă lume.

— Şi eu aş vrea să-l cunosc, respunse Adela.

„Vra să zică nu ai intîlnit pe nime care să se opropie de idealul ce ţi-ai format?

— Pe nime—fiind-că eu nu mi-am format nici un ideal.

„Are să vie şi acela, zise Mihai şi poate mai curênd de când gândeşti.

— Nu aş fi nemulţumită să vie, de vreme ce păn acum n'a voit incă să se arate.

Mihai işi muşcă buzele şi tăcù. Soloi insă care intra atunci in casă, şi voì să iea parte la convorbire, intrebă zimbind ca totdeauna:

— Cântaţi la clavir domnişoară? Pentru ce nu urmaţi, v'am spăriet eu?

„Nu. Eu nu mĕ sperìiu uşor.

— O domnişoară frumoasă trebue să fie şi intrucâtva capricioasă, zise Soloi tot zim-

bind, domnișoarele când sunt amabile, când nu sunt, după cum le abate. Cine le mai pricepe ?

„Acei care sunt de virsta lor, intimpină Adela. — Soloi părù a nu fi inţeles alusiunea şi făcêndu-se că vrea să intrebe ceva pe un domn care era in salon, se depărtă earăş.

— Mi se pare că l'aţi spăriet d-voastre, zise acum Mihai.

„Pentru ce caută să facă spirit, când nu are ? Nu-i destul că-şi boeşte pĕrul şi că vra să arate tênĕr la faţă, vra să aibă şi tinereţă de spirit ?

Un joc de societate care se formase îi silì să se despartă. Aşa erau toţi deprinşi ca să dirigă Adela toate jocurile, incât fără dînsa nu se putea face nimic.

După ce jocul se sfirşise şi se rescumpĕrau gajurile, Adela făcù in chip ca la sfirşit ea să fie confesorul căruia toţi cei ce luase parte la joc trebueau să destăinuiască secretele lor. Ea chemă pe toţi, unul câte unul şi lăsă pe Mihai la urmă, ştiind că atunci toţi se vor imprăştia prin salon, şi că va avea timp a vorbì mai mult cu dînsul singur.

— Să-mi spui toate pĕcatele ce ai, incepù ea.

„Ca un adevĕrat duhovnic, respunse Mi-

hai, nu trebue să-mi vorbeşti aşa, ci trebue să iei fie care păcat in parte şi să mĕ intrebi dacă l'am făcut.

„Bine. A-i fost vreodată nestatornic?

— Am fost.

„Când şi cum?

— Aceasta n'o pot zice.

„Unui duhovnic i se spun toate. El jură de a păstra toate secretele, prin urmare cu dînsul nu este nici un pericul.

— Dar v'aţi supune ca preoţii să vi se taie limba, dacă veţi destăinuì ceva din ceea ce voiu spune?

— Mĕ supun, numai spuneţi mai iute, respunse Adela, arzênd de curiositate.

— Ei bine, nestatornicia este fundul caracterului meu. Am fost nestatornic totdeauna când aveam a face cu femei de naţionalitate străină. Nu voiu fi insă, când va fi vorba de o Română.

„E rĕu, fiule, că ai fost nestatornic şi e bună hotărîrea ce ai luat, intimpinâ Adela cu glas solemn. Te indemn să ai de sfântă această hotărire. Când insă ai putut comite această crimă şi unde?

— Mihai se uitâ in ochii ei. „Când?“ zise el, „in timpul scurt al vieţei mele. Unde? In oraşe şi la ţară.

„Cu aceste nu scapi de mine. Voiu numai decât să ştiu tot, tot. Am acest drept.

— Am jurat credinţa unei Italiene şi mi-am călcat jurământul.

„A! Neertat păcat! Dar cum, dar când?

— Am călcat jurământul, in momentul când am văzut pe alta care mi-a furat inima.

„O altă Italiană?

— Ba nu.

„Dar de ce naţionalitate era aceasta?

— Preotul nu cunoaşte deosebire de naţionalitate, destul că era o femee.

„Brună ori blondă?

— Frumoasă ca un înger.

„Eşti un şiret, fiule. Văd că n'am să-ţi pot da ertarea.

— Cum? Nici când deacum inainte statornicia mea ar fi eternă?

„Aceasta nu se poate cunoaşte de pe acum. Trebue să treacă multă vreme pentru a se putea dobândì incredere. De când durează statornicia incepută?

— Imi pare aşa de naturală, incât cred câteodată că m'am născut cu dînsa.

„Să ne lămurim. Statornic nu poate fi cineva decât unei persoane ce iubeşte. Pentru a iubì, trebue să fii inamorat, aşa dar mărturiseşti că eşti inamorat?

— Imi mărturisesc pĕcatul din toată inima.

„O greu pĕcat! Niciodată nu te voiu erta.

— Numai vinovaţii iartă uşor pe alţi vinovaţi. Ei se uită atunci in inima lor şi compătimesc cu alţii care sufĕr ca şi dînşii. Numai atunci mĕ vei erta când singură vei avea pĕcate.

„Deşi fără pĕcate, eu sunt bună şi te iert de pe acuma, respunse Adela sculându-se.

Mihai se sculă şi el şi adause cu glas slab: „Pĕcătosul trebue să sărute mâna duhovnicului sĕu.“ Adela se depărtă grabnic, făcêndu-se a nu auzì.

CAPITOLUL X.

In vreme ce Mihai petrecea atât de plăcut şi pregătea in sufletul său semênţa amorului ce era să sbucnească, Todiriţă Covrig intristat de plecarea familiei generalului Vereanu părăsì moşia şi venì in oraş. El se convinsese deplin, că Lucia era causa turburării sale şi se hotărì să vie s'o vadă, să-i vorbească şi să cerceteze singur starea imprejurărilor. După lungă discuţiune in familie, bătrânul Covrig consimţì la planul iubitului său fiu şi chiar îi dăruì o insemnată sumă de bani, pentru a se putea infăţoşa bine in societate. Todiriţă trase la cel mai bun otel, ocupă apartamentul cel mai frumos şi puse pe cel intăiu croitor să-l imbrace din cap păn in picioare, după cea de pe urmă modă. In fie care dimineaţă un frisor îi pieptena părul şi barba şi astfel, abia

după câteva zile, când oglinda şi frisorul îl incredinţase că el este cel mai elegant din tinerimea nobilă a oraşului, el se hotărì a face intăia sa visită familiei Vereanu, visită la care visase atâta vreme. Toţi zimbirĕ, vĕzênd transformarea lui Covrig. Mai cu osebire Luţica simţea o aşa veselie la aspectul sĕu, incât il strinse de mână zicêndu-i că surprinderea ce le-a făcut a fost din cele mai plăcute. Covrig era peste mĕsură incântat de această primire şi, intors la el a casă, lucrurile i se păreau lămurite. El era incredinţat că banii sĕi şi frumoasa lui figură făcuse efectul sperat şi gândea care poate fi persoana pe care ar insărcina-o să vorbească de planurile sale de căsătorie cu cucoana Sevastiţa. Cunoscênd prea puţină lume, el işi zise că trebue să intindă mai intâi cercul cunoştinţelor sale şi apoi va da de sigur de cineva care va lua asupră-şi această sarcină. Deaceea rugâ pe Mihai să-l recomandeze la familiile ce cunoştea şi el, lucru la care Vereanu nu se opuse. Astfel şi Todiriţă Covrig lua acum parte la adunările lui Balur, spre marea veselie a fetelor care rideau de dinsul. Nu aşa insă părinţii. Lăţindu-se vestea că Todiriţă este fiul unic a unor oameni foarte bogaţi şi că de pe acum părinţii îi dau ori cât cere, ei

il primeau cu prevenirea cea mai politicoasă.

Şi Petru Neculiu-Rareş aflând despre averea lui Todiriţă Covrig, căutâ a-i face cunoştinţa şi-l visita dese ori. El mergea câteodată să dejuneze pe la dînsul, spre marea mulţămire a lui Covrig care era foarte măgulit de-a insufla interes unui profesor învăţat. Intimitatea intre dînşii devenind tot mai strinsă, Covrig se hotărì intr'o zi a cetì lui Rareş poesiile sale, pe care acesta le declarâ pline de foc şi de simţire şi promise a le tipărì şi a le lăuda în jurnalul „Libertatea Poporului“ la care era unul din principalii colaboratori.

Intr'o zi Rareş intrând grabnic la dînsul, îi zise cu figura plină de bucurie:

„Amicul meu, îţi aduc o novelă din cele mai flatoase pentru Dumneata. Am reuşit pe lângă colegii mei a face să fii acceptat intre membrii onorari-fondatori ai societăţii literare, *Ulpia-Traiana* care se compune din bărbaţii cei mai eminenţi şi mai meritoşi din ţară, acei care, departe de ori-ce meschin interes, lucrează numai pentru progresul şi lăţirea belelor litere şi belelor arte şi prin consequinţa pentru inobilirea sufletelor poporului Român.

— Adică, respunse Covrig, să nu mai bee atâta rachiu ţăranii?

„In mod indirect, amicul meu, zise Rareş.

„Belele arte precum ştii depărtează de la morii....

— Ştiu, intimpină Covrig că la mori sunt o mulţime de belele, dar nu înţeleg cum vreţi să le depărtaţi.

„Nu de la mori unde se macină, amicul meu, ci de la morii sufleteşti, de la moravuri, obiceiuri. Aceste, când sunt rele se schimbă in bine prin aquisiţiunea convicţiunii că sufletul e creat pentru un scop mai inalt, mai nobil. Aceasta convicţiune voim noi a o lăţi. Cultul frumosului trebue să devie proprietatea sufletească a fie căruĭ cetăţean şi numai când toţi Românii se vor impărtăşì . . . .

— Asta zeu! nu ştiu de va face ceva. Ţăranii se impărtăşesc totdeauna in postul mare şi tot beţivi rĕmân.

— De alta am vorbit, dar insfirşit şi in această privinţă vom indrepta rĕul. Iţi rĕspund eu că in curênd societatea de jos va face un progres imens. „Ulpia-Traiana“ are inscris in statutele sale scopul inobilirii adică a dismaterializării cugetării poporului. Pentru a realiza aceasta, „Ulpia-Traiana“ tinde

mai intâi la nivelarea claselor sociale, adică la stingerea diferinţelor in caste sociale, diferinţe ce există încă de nu *de jure*, cel puţin *de facto*. Nime nu va avea dreptul de a fi mai mult decât altul; oamenii vor fi egali cu toţii.

— Şi se va putea căsătorì ori cine cu ori care duducă? intrebâ Covrig.

— Fără dubiu. Aceasta avem s'o facem cât mai curênd. Mândria unei inchipuite aristocraţii nu va mai exista, şi nu va mai fi decât o aristocraţie a meritului şi a inteligenţei.

„Apoi dacă-i aşa cum spui, primesc bucuros să fac şi eu parte din societatea d-voastre.

— Chiar v'am adus lista să vĕ inscrieţi, zise iute Rareş scoţênd o hârtie din buzunar. Numai veţi şti că ori ce membru onorar trebue să platească o contribuţiune către societate, după mijloacele sale. Cu aceşti bani, după § 76 din statute se inlesnesc publicaţiunile folositoare poporului, precum foi politice, literare etc. D-voastră aţi fost taxat la suma de una sută galbeni.

„Nu-i cam mult, amice? zise acum Covrig cu indoială, scărpinându-şi cu douĕ degete pĕrul cel frisat de după ureche.

— Chiar puteţi numĕra suma deindată,

urmâ Rareș — fără a ținea samă de obiecțiunea amicului său—căci eu sunt totodată și casier. Cum Todiriță sta incă la indoeală. „Apoi chiar mâne sara va avea loc primirea d-voastre intr'o ședință plenară. Vor fi foarte mulți față. Chiar amicul d-voastre d. Mihail Vereanu, membrul tribunalului, a promis că va asista.

Această ultimă consideraţiune, sfirși a hotărì pe Covrig. Căci prin capul lui trecù ca un fulger gândul că presența lui Vereanu, va face să afle și Luţica despre intrarea lui in „Ulpia-Traiană“ și va produce efectul cel mai avantajos, convingêndu-se copila, că este iubită de un om, nu numai bogat și frumos dar totodată și invățat.

A doua zi Petru Neculiu-Rareș venì să iee pe Todiriță Covrig și să-l introducă in societatea Ulpia-Traiana. Când păşirĕ peste pragul casei unde era adunarea, lui Covrig i se strinse inima de emoţiune.

— Nu cumva trebue să fac un cuvênt? zise el lui Rareș cu ingrijire.

„Nu, numai o scurtă mulţămire. Cam in modul acesta: Domnilor sunt foarte flatat de onoarea ce-mi faceți. Credeți că voiu fi in totdeauna gata a pune in serviciele acestei onorabile societăți nu numai toate mijloacele materiale de care voiu dispune, dar și

toată diligenţa spirituală pentru a contribuì, pe cât puterile mele debile imi vor permite, la intemeerea putinte, la lăţirea şi la inflorirea Ulpiei Traiane şi in genere la prosperarea belelor litere şi belelor arte.

— N'am să pot ţinea minte toate aceste, scriemi-le pe o hârtiuţă.

După ce Rareş îi indeplinì dorinţa, amêndoi intrarĕ in casă.

Intr'un salon luminat cu mai multe candelabre era intr'o parte o estradă mai inălţată pe care se aflau un jilţ şi douĕ scaune indărătul unei mese lungi. Câţiva paşi mai inspre salon la marginea estradei mai era o mĕsuţă mică care representa tribuna oratorului. Pe jilţ şedea un bĕtrân, presidentul, şi pe scaunul din dreapta, un tênĕr, intăiul secretar. Celalalt scaun era deşert de vreme ce casierul (care totodată era al doilea secretar după § 7 din statute) Neculiu-Rareş nu sosise incă. In salon in faţa tribunei erau vre-o douezeci de scaune, din care abia jumĕtate erau ocupate. Dintre cei presenţi se găseau Mihai Vereanu şi Victor Melini. In momentul când intrau amicii noştri, presidentul suna tocmai clopoţelul.

— Şedinţa este deschisă! strigă el către adunare. Domnul secretar binevoească a face apelul nominal.

„Nu suntem aşa de numeroşi, domnule preşedinte, incât să mai fi nevoie a da lectură.

— Sunt doi membri care susţin propunerea domnului secretar de a nu se mai face apelul nominal? — Unanimitate! — Vĕ rog notaţi aceasta!—Binevoiţi a da lectură sumarului procesului verbal al şedinţei trecute.

Secretarul cetì: „Şedinţa din 7 Dechemvrie. Făcêndu-se apelul nominal s'a vĕzut a fi şeapte membrii presenţi şi anume: D. Raul Cazacachi preşedinte, d-nii Cesar Calcănfaun şi Petru Rareş secretarĭ, d-nii Pavlidi, Suliminiu, şi Filipopulo.

„După cetirea şi aprobarea procesului verbal al şedinţei din 16 Noemvrie, nefiind nemică la ordinea zilei, d. secretar Rareş luând cuvêntul propune, să se primească in societatea „Ulpia-Traiana pe d. Teodor Covrig proprietar, care s'ar fi distins in literatură prin mai multe poesii ce ar fi scris. Neluând nimeni cuvîntul, d. preşedinte pune propunerea d-lui secretar la vot prin scrutin secret după § 4 Anexa lit. A din statute. Resultatul scrutinului este 6 bile albe, una neagră:

Prin urmare d. Teodor Covrig este primit. Introducerea noului membru se hotăreşte

pentru şedinţa viitoare. Şedinţa se ridică la oarele $9^{3}/_{4}$."

— Ia cineva cuvêntul asupra procesului verbal? intrebâ presidentul. Apoi urmâ după o secundă: Neluând nimeni cuvêntul sumarul din $^{7}/_{19}$ Dechemvrie se aprobă. La ordinea zilei fiind primirea d-lui Covrig, am onoare de a intreba pe d. secund secretar dacă neofitul este present ?

„Cer cuvêntul, domnule preşedinte, zise Rareş.

— Aveţi cuvêntul.

„Junele Covrig, incepù Rareş, pe care am onoare a-l presenta este in toate punctele demn de a face parte din distinsa noastră societate. Din o familie vechie şi plină de merite pentru patrie, merite dobândite pe câmpul luptei in seculele de glorie ale Românilor, el a primit o educaţiune in toate punctele aleasă şi o instrucţiune, pe cât clasică şi literară, pe atât practică şi conformă necesităţilor imperios cerute de starea actuală a naţiunii. Caracterul sĕu e nobil şi devotat binelui comun. Dotat de providenţă cu o esemplară modestie, el până acum a dispreţuit a da publicităţii oare care produceri poetice geniale, ţesute de sentimentul cel mai suav şi mai pur al animei: *Amorul*. Ca un adevĕrat iubitor al sapienţei

el s'a retras in fundul sĕu rural, pentru ca, precum zice vestitul poet-filosof al strĕbunilor noştri, să poată *procul negotis* ara *bubus suis* părinteasca ţarină şi mai cu seamă să poată medita in isolare la misteriele naturei şi la prosperarea patriei. Acest june rar: eată-l!—Aici apucând de mână pe Covrig il ridică lângă dînsul pe estradă. Inima lui Todiriţă se strinse grozav in acest moment, mai cu seamă când d. Calcănfaun bătênd din palme, dădù semnalul unui vuet general de beţe ce se auzì in sală, vuet ce insemna că se aprobă cuvintele lui Rareş. Numai Vereanu care sta intr'o parte deschidea ochi mari şi nu pricepea nimic la acest entusiasmu pornit intr'un mod atât de straniu.

— Cred a fi interpretul sentimentului gegeral al onorabililor membri, proclamând in virtutea § 6, Anexa lit. B, din statute, pe d. Teodor Covrig membru onorar-fundator al „Ulpiei-Traiane, zise presidentul cătră societate.

„Dar, dar, bravo! i se respunse.

— Vĕ felicitez, Domnul meu şi vĕ rog să luaţi loc pe unul din aceste sedii care de mult era datorită unui bărbat de merite ca d-voastră.

„Respunde, şoptì aici Rareş la urechia lui Covrig.

— Domnilor... Domnilor... începù Covrig cu glas tremurător, căutând hârtiuţa in toate buzunarele şi din ce in ce mai inspăimântat, fiind că n'o găsea, domnilor... sunt... am perdut hâr... deacum inainte...

„Nobilă emoţiune! esclamâ Rareş.

— Laudabilă inalţare a animei! zise Calcânfaun.

— Suspendaţi şedinţa, domnule preşedinte! strigâ unul din membri, voind să vie in ajutorul bietului Covrig care era galben ca ceara.

„După § 47 alin. 3 din statute intreb dacă sunt doi membri care susţin propunerea de a se....

— Dar, dar, i se respunse din toate părţile şi presidentul sunând clopoţelul declarâ şedinţa suspendată pentru zece minute.

In acest interval Rareş presentâ pe Covrig şi pe de altă parte Melini pe Vereanu care venise numai ca oaspete pentru a asista şi el la o şedinţă literară, membrilor vechi ai societăţii. Toţi ziserĕ lui Covrig cuvinte pline de amabilitate, aşa incât acesta se liniştì şi se aşăzâ şi el pe un scaun. La redeschiderea şedinţei, presidentul anunţâ că este la ordinea zilei, propunerea făcută de

şease membri de a se modifica § 82 din statute in care se zicea: „un op literar sau ştiinţific se va primì de societate prin majoritatea membrilor“ in modul următor: „un op literar sau ştiinţific se va primì de societate prin majoritatea membrilor *presenţi*.“ Aici presidentul intrebâ dacă se poate intra în desbaterea acestei propuneri, cu toate că lipseau trei din cei şease subsemnatari, căci o schimbare de statute după § 100 şi penultim, nu se putea propune decât inscris. Cum nu lua nimeni cuvêntul, se sculâ Melini şi zise că este de prisos a se mai modifica statutele de vreme ce de un an de când esistă societatea nu se ivise incă păn acum nici un op literar sau ştiinţific; că toate discuţiunile ar fi avut de obiect numai statutele şi că prin urmare lipsind interes practic, nu este nevoe de o modificare. Auzind aceste cuvinte Rareş şi Calcănfaun, ridicându-se de pe scaune, cerură cuvêntul cu putere, ca să rĕspundă. Presidentul il acordâ d-lui Calcănfaun, care intîmpinâ că vede cu intristare că d. Melini nu are credinţă in viitorul societăţii, că opuri literare şi ştiinţifice sunt multe, dacă nu toate gata, cel puţin in lucrare, că nici la şedinţele Academiei franceze, şi ale altor societăţi celebre, nu se cetesc totdeauna opuri, că aces-

tea vor venì indestule căci talentul n'ar lipsi membrilor „Ulpiei-Traiane şi in special d-lui Melini, care ar fi un inginer atât de destins şi că in numele societăţii el respinge insinuările preopinentului. Ear după dînsul Rareş rĕspunse cu gravitate că s'a simţit indignat de cuvintele lui Melini, că ar fi lipsă de patriotismu de a susţine că Românii nu lucrează şi ei la clădirea edificiului civilisaţiunii, că in toate timpurile Românii ar fi fost conducĕtorii luminei şi adevĕrului, că dacă ar fi adevĕrat aceea ce se sustine de unii că astăzi această admirabilă ţară şi acest glorios popor nu ar fi tocmai in fruntea naţiunilor culte, vina ar fi a unor persoane nesimţitoare şi blasate care nu incuragiază pe oamenii de geniu, că asemenea persoane ar trebuì dispreţuite şi excluse din societatea Română. „Insă nu! urmâ el cu ton profetic şi solemn, nu vor impiedeca reuvoitorii progresul iubitei noastre naţiuni. Românii vor merge inainte, vor strălucì inaintea tuturora. Românii nu pot perì, ei au fost, ei vor fi!“ Sfirşind Rareş, Melini merse spre dînsul şi-l intrebâ cu glas hotărît dacă prin cuvintele „reuvoiitorii naţiunii“ a făcut alusiune la dînsul şi că aceasta ar fi o insultă, ce nu poate lăsa să treacă. Toţi afară de Vereanu şi de Covrig, se scularĕ de la lo-

curile lor şi incepură a se certa şi a-şi arunca vorbe ocăritoare şi abia cu mare ostenealâ, presidentul care tot suna clopoţelul, isbutì să restabilească ordinea, anunţând adunării că d. Rareş şi-ar fi retras ori ce cuvênt prin care d. Melini ar fi putut să se creadă atins, că prin urmare incidentul este inchis. Totodată anunţa că in viitor scene aşa de regretabile nu ar trebuì să se mai repeteze, de vreme ce după art. 29 a statutelor se poate cere cuvêntul in chestiune personală. Apoi rugâ pe societate să continue discuţiunea.

Atunci d. Suliminiu, care era advocat, venit de câţiva ani din Paris, propuse chestiunea prealabilă de a se ştì, dacă discuţiunea poate urma, fără presenţa cel puţin a majorităţii membrilor ce propusese modificarea statutelor. După ce se admise discuţiunea chestiunii prealabile, tot d. Suliminiu arătâ cu argumente convingĕtoare că nu se poate discuta propunerea nefiind majoritatea presentă, de vreme ce nu se poate ştì dacă absenţii nu se desistă de la propunerea făcută; că in acest cas, care ar fi posibil, numĕrul cerut de § 93 din statute nu s'ar indeplinì şi propunerea ar rĕmânè fără efect. Aceste argumente convingênd adunarea, se admise chestiunea prealabilă şi se amână

discuţiunea propunerii de modificare a § 82 din statute până când majoritatea propuitorilor va fi presentă. Presidentul anunţând acum că ordinea serei este *epuisată*, intrebâ dacă cineva mai cere cuvêntul. Atunci se sculâ d. Filipopulo şi intrebâ pe onor. biurou pentru ce până acum nu s'a indeplinit niciodată dispositiunile § 77 a statutelor? Cazacachi, necunoscênd pe din afară ce cuprinde acel paragraf, deschise iute statutele ce erau pe masă dinaintea lui şi cetì: „§ 77. In fiecare sĕptĕmână casierul va da socotelă biuroului de cheltuelile făcute şi pe fiecare lună, biuroul după verificare, va impărtăşì resultatul societăţii, care are dreptul superior de control.“

Toate privile se aţintirĕ asupra lui Petru Neculiu-Rareş care increţì sprincenele.

Cer cuvêntul, zise el, dând cu mâna lungul sĕu pĕr indĕrăt şi ridicând inalta frunte cu mândrie.

— Aveţi cuvêntul!

„Dacă on. d. Filipopulo a făcut o simplă *intrebare*, aş dorì să ştiu după care paragraf al statutelor îi este iertat s'o facă, căci aceste nu prevĕd intrebări; dacă este o *interpelare* atunci după § 29 trebue să o adreseze inscris preşedintelui care o comunică societăţii. De voeşte insă a face o *propunere*,

ar trebuì să o susţie cel puţin doi membri după § 47 alin. 3. Aşa dar nici nu poate avea loc nici o discuţiune. Cât priveşte expresiunea d-lui preopinent intru câtva bănuitoare, asupra biuroului, d-lui aibă curagiul de a propune un vot de blam, in formele cerute de statute şi atunci se va vedè dacă societatea il va admite. Cât despre mine, eu nu ţin nici decum la sarcina de a face parte din biurou, nici doresc a mai avea votul d-lui Filipopulo in viitor. Sfirşesc cu cuvintele unui vestit poet al străbunilor noştri: *Timeo Danaos et dona ferentes.*

Calcănfaun dădù ear semnalul aplauselor, dar nime nu-l urmâ.

După Niculiu se sculâ earăş avocatul Suliminiu şi zise că pentru dînsul chestiunea are un caracter pur juridic, adică de a se ştì dacă după legea fundamentală a societăţii pot avea loc simple intrebări cătră biurou, deşi nu sunt prevĕzute prin un articol anume. Este, zise el, de admis principiul dreptului penal, că tot ce nu este oprit este permis, sau principiul contrar că este permis numai ce este cuprins in statute şi nimic mai mult? Chestiunea dă loc la controverse, de vreme ce statutele cuprind dispoziţiuni de natură penală, precum şi de natură civilă, prin urmare pun mai intăi

această chestiunea prealabilă, pentru care, dacă discuţiunea ei se va admite, imi reserv dreptul de a vorbì. Sfirşind amintesc onor. societăţi că chestiunea aceasta este de cea mai mare importanţă fiindcă, dacă ar fi să se decidă că intrebările nu sunt permise sau cu alte cuvinte dacă intrebarea ar fi isbită de nulitate, se naşte a doua controversă nu mai puţin gravă, de a şti dacă această intrebare odată anulată, ea se mai poate pune pe tapet sub altă formă d. e. ca *interpelare* şi dacă aici nu ar avea loc principiul de drept *una via selecta non datur recursus ad alteram.*—Astfel discuţiunea luând proporţiuni insemnate, câţiva membri, cu care Rareş vorbise in secret, propuseră amânarea ei pe altă dată, fiind oarele foarte inaintate. Adunarea consimţì la aceasta şi ne mai fiind nimic la ordinea zilei, presidentul ridică şedinţa.

CAPITOLUL XII.

— Ce fel de societate literară este asta, zise Vereanu către Victor Melini cu care eșise impreună, am auzit vorbind de paragrafele statutelor toată sara, afară de momentul când sburau injuriile in toate părțile, numai de literatură nu a fost vorba.

„De când există societatea literară Ulpia-Traiană, ea nu s'a ocupat niciodată de literatură, respunse Melini. In patru ședințe s'a discutat numele societății, douezeci și patru au fost ocupate cu discuțiunea statutelor și alegerea biuroului și de atunci incoace nu se tratează decât despre modificarea parțială a statutelor. Așa cred că se va urma și deacum inainte, deși membrii plătesc regulat contribuțiuni pentru lățirea gustului științific literar și artistic, pentru

tipărirea de cărţi didactice şi alte publicaţiuni folositoare.

— Şi cu aceasta işi pierd vremea o mulţime de oameni serioşi ?

„Oameni serioşi ? Se vede că nu-i cunoşti incă. Cazacachi e un bĕtrân, care are deşertăciunea de a fi proclamat protectorul literelor şi ştiinţelor. O mulţime de berbanţi îi smulg banii sub felurite pretexte literare, măgulindu-l prin câteva pamflete cărora le dau numele de jurnale politice şi literare, cu titlul de „Mecena al Românilor,“ apoi prin alegerea lui ca preşedinte al societăţilor literare şi altele de asemene. Care gândeşti că a fost scopul lui Neculiu introducênd pe nătărăul de Covrig in societate ? Tot acela de a putea smulge contribuţiuni literare şi patriotice. Sunt inţeleşi Calcănfaun şi cu Rareş : ei se folosesc de banii societăţii şi bietul Mecena zice *amin* la toate.

— E cu neputinţă! Nu pot crede că oameni culţi ca aceştia, profesori la şcoli inalte, să fie atât de meschini. Eşti prea pesimist in părerile d-tale.

Melini zimbì : „se vede că ai venit de puţin timp in ţară. Ne vom vorbì peste un an. Vei cunoaşte oamenii mai de aproape şi vei judeca singur.“

— Dar cum sufĕr ceilalţi membri o aşa batjocură — dacă este precum zici?

„Suliminiu care este intru câtva oratorul societăţii e un tênĕr egoist şi ambiţios care doreşte să-şi facă avere şi nume cu ori ce chip. In lipsă de clientelă, ce incă nu prea are, el găseşte in societatea aceasta un centru binevenit unde poate ţinea discursuri care, fiind foarte gustate de dînsul insuş, crede că trebue să fie admirate de toţi. Filipopulo e un grec şiret, care ar vrea să fie el casier, pentru a putea avea foloasele ce au astăzi Rareş şi Calcănfaun şi din ceilalţi sunt câţiva care socot că lipsa lor de invăţătură şi de cunoştinţe nu se va lua in samă, când se va şti că ei sunt membri ai unei societăţi literare şi ştiinţifice, ear cea mai mare parte s'a inscris numai fiindcă au fost indemnaţi să intre şi ei, şi nu s'au opus la stăruinţele câtorva amici. Aceştia figurează numai pe listă, dar nu se ocupă nici decum de Ulpia-Traiana care le este foarte indiferentă.

— Dar dacă judeci cu atâta asprime pe oamenii din care se compune această adunare, pentru ce ai intrat, sau mai bine, pentru ce nu eşi din ea?

„Am intrat fiindcă am fost indemnat şi eu din partea mai multor foşti camarazi de

studiu. Şi dacă am intrat odată, de ce s'o las? Prea mult niciodată nu am aşteptat că va putea lucra. Câteodată am aici ocasiunea a petrece sara, când n'am ce face, căci nu-mi place să joc cărţile. Meseria mea imi dă mult de lucru peste zi, aşa incât sara sunt ostenit. Ce să fac atunci? Să tot stau la vorbă cu femeile? Cu ele vorbeşti aceea şi tot aceea. De şease ani de când frequentez societăţile m'am săturat de dialoguri sentimentale.

Cum sfirşea Melini a vorbì ei ajunserĕ inaintea casei lui Vereanu şi acesta doritor de a urma convorbirea incepută, cu speranţă de a convertì pe Melini la idei contrare, il invită să intre la el şi să iee ciaiul impreună. Suindu-se in camera lui Mihai, Melini se aşăzâ pe un jilţ, işi aprinse o ţigară şi urmâ astfel:

— Vĕd de pe figura d-tale că eşti indignat de cele ce spun. Ai voì să fi intrat in societatea Ulpia-Traiană cu speranţă de-a o vedea producênd fructe insemnate la noi in ţară; in privinţa socială, ai voì să am mai mult entusiasmu pentru femeile noastre, dar ce să-ţi spun? Pentru ca o instituţie oare care să poată avea efectele dorite, trebue ca membrii din care se compune să fie devotaţi scopului ce şi-au propus; dar la noi

in realitate nime nu a crezut in resultate serioase. Este o convenţiune tăcută intre toţi de a se face că cred ceea ce-şi propun, deşi nime nu crede; fie-care urmează un scop personal. Şi aceasta nu e numai in societatea aceasta, dar in toate, până la Adunarea naţională. Nu este generaţiune mai egoistă decât aceasta a noastră. Afară de interes, nimic nu-i e sfânt. Şi aceasta e cu atât mai periculos, cu cât interesul nu se arată niciodată făţiş, dar totdeauna se ascunde sub cuvinte mari, ca naţiune, patriotismu, libertate, instrucţiune, umanitate, toleranţă, literatură, ştiinţă şi altele multe. Câteodată, când gândesc la starea societăţii noastre adică când *gândeam*, căci astăzi nu-mi mai dau această osteneală, imi vine a o compara cu o corabie care face naufragiu şi se află in momentul când toţi caută să scape viaţa lor ne mai gândind la ceilalţi; fie-care apucă ce poate şi o duce in siguranţă impreună cu viaţa sa; de soarta celorlalţi nu se ocupă nime.—Să caut societatea femeilor? Pentru ce? Pentru ca să vĕd pe cele măritate dându-şi toată osteneala să placă altora decât bărbaţilor lor şi pe fete, cum prin mii de mijloace urmăresc singurul scop al măritişului? Este in adevĕr poznaş de vĕzut cum tot aşa ca şi in societatea Ulpia-Tra-

iana, fetele toate vor să-şi indeplinească dorinţa lor egoistă şi ascunsă, prin tot felul de mijloace frumoase, precum sentiment, credinţă, idealismu, poesie şi altele, numai cuvinte ce le aruncă tinerilor pentru a-i amăgì: ele insile nu cred nimica din aceste toate: ele vor să se mărite ca să aibă singura poziţiune in care pot trăì in libertate. Ce este dar de făcut in aşa o lume? Este de făcut cum fac toţi, căci cu dînşii eşti chemat a trăì. De mult dar m'am hotărit şi eu, poate de nevoe, poate chiar din plecare, a trăì ca şi ceilalţi, a-mi face interesul unde pot şi a nu sacrifica bunuri reale care-ţi satisfac trebuinţele vieţei pentru idei pe care nime nu le impărtăşeşte: a face altfel este a te espune nu numai să fii singur in felul tĕu, dar şi a fi ridicul. Neapărat că omul de treabă se ţine in marginile onestităţii şi o respectează.—Te uiţi la mine cu ochi mari şi nu pricepi cum pot fi aşa de materialist. Dar te aştept să-mi vii după ce vei fi trăit câţiva ani in mijlocul societăţii noastre. Vei vedea ce inriurire grozavă are cercul ce te incunjură. Inzadar cauţi a te opune lui, el te atrage cà şiroiul apei in care te scalzi: năsipul ţi se duce de sub picioare şi vrênd, nevrênd urmezi cursul. La inceput aceasta cam supĕră, dar mai pe urmă te obicĭnueşti.

Apoi cine ştie dacă nu este tot aşa la toate popoarele şi in toate societăţile? Pretutindenea tineritul işi clădeşte viaţa altfel decât este şi vrista matură o reaşază pe adevărata ei temelie.

— Cu aşa principii mi-ar fi cu neputinţă să trăesc, răspunse Vereanu. Dar ori cât mi-ai spune, nu poţ crede că societatea noastră este aşa precum mi-o descrii. Ce te face să o judeci aşa de aspru? Fiindcă mai mulţi oameni au format o societate literară, inşelându-se poate asupra talentului şi plecării lor; fiindcă in ea s'au strecurat poate câteva persoane de moralitate indoelnică, ajungi la convingerea că nu poate esista la noi un cerc de persoane care, neatirnate de interes personal, să se ocupe cu studiul literelor, adică cu materia cea mai plăcută? Dar pentru ce am fi noi mai răi decât alţii? Nu se găsesc şi la noi oameni culţi, neinteresaţi, generoşi? Fiindcă civilisaţia nu a pătruns incă in păturile mai adânci ale societăţii noastre, crezi că nici nu suntem in stare a o putea dobândì? Eu văd că poporul nostru este inteligent, pentru ce dar nu ar face şi el ceea ce au făcut altele? Eu prevăd un viitor frumos, căci găsesc la noi toate elementele trebuincioase pentru o bună desvoltare şi aştept şi eu viitorul pentru a-ţi

dovedì că te inşeli. Mănţin esemplul cu naufragiul, insă nu pentru a compara societatea noastră cu acei care se luptă cu moartea şi caută să scape cu dispreţul aproapelui, ci cu acei care au scăpat de naufragiul seculelor trecute şi acum işi culeg remăşiţele averii lor, şi agonisesc alta, pentru a clădì locuinţe trainice şi solide; suntem dar in momentul când interesul şi iubirea comună ne face să ne ajutăm unii pe alţii, ear nu să ne prigonim. Incât priveşte teoria d-tale asupra femeilor, eu nu o pot nici decum impărtăşì. Pentru ce ar fi ele mai rele şi mai egoiste decât bărbaţii? Dincontra mărturisesc că nici nu aşteptam să găsesc la ele atâta simţire, atâtea cunoştinţe, atâta graţie, convorbiri aşa de alese, maniere atât de plăcute. Dacă am judeca după cercul ce amêndoi frequentăm mai mult, după familia Balur, aş dorì să-mi spui in ce ai crezut a vedea prefacerea şi pândirea de care imi vorbeai dineoarea? Nu sunt amêndoue domnişoarele incântătoare şi este ceva mai nedrept decât a prepune in cuvintele cele mai nevinovate tot felul de scopuri egoiste şi secrete? Cu asemene principii poţi vreodată să gândeşti serios la căsătorie?

Auzind aceasta, Melini aruncă o privire pètrunzètoare lui Mihai, pentru a vedea dacă

vorbele sale nu coprind vre-o alusiune la relaţiunile sale cu Ana. Insĕ o secundă de reflecţiune il făcù să se convingă că Vereanu vorbea foarte nevinovat.

— Ce-i de făcut? respunse Melini. La urmă mĕ voiu hotărì şi eu să mĕ insor. Am făcut in toate ceea ce au făcut ceilalţi, aşa voiu face şi cu căsătoria şi nu voiu păţì-o nici mai bine, nici mai rĕu decât toţi. A propos, fiindcă vorbim tocmai despre societate, te inştiinţez că pentru revelion Dorneanu vrea să dea un mare bal. El ca şi soţia lui nu are mai mare bucurie decât a face să petreacă lumea pe socoteala lor. Fiind-că avem să fim invitaţi amêndoi, vrei să jucăm vis-à-vis la *contredance*?

„Bucuros.

— Nu uita să-ţi faci angajamentele mai dinainte căci altfel poţi rĕmânea fără dame.

Noaptea inaintase şi când Melini se despărţi de Vereanu, aceasta işi inchipuì că a avut a face cu cel mai mare pesimist din lume.

Todiriţă Covrig insă prin primirea politicoasă ce i se făcuse in diferite societăţì şi nu mai puţin la Ulpia-Traiana, ajunsese a crede că s'a inşălat asupra sa şi că este o persoană mai insemnată decât se avea păn acum. De aceea mulţămirea de sine

ce dobândise el începù a o şi manifesta, incât Mihai din puţină plăcere ce simţise in societatea lui, acum avea o nemulţămire foarte pronunţată, mai cu seamă fiindcă Covrig il indesa cu visitele pe fie care zi. De multe ori punea apoi să se anunţe la Cucoana Sevastiţa, şi se arăta atât de intim, incât Luţica venea rare ori in salon, devenindu-i Covrig nesuferit, ear cucoana Sevastiţa il primea numai din când in când. Covrig deşi necăjit de aceasta, ajunsese acum a interpreta totul in mod favorabil pentru dînsul. „S'au supĕrat pe mine gândea el, că tot mĕ duc şi tot nu fac cererea. Au şi dreptate, pentru ce intârziiu aşa de mult? Hai, trebue să mĕ grăbesc dacă nu vreu ca iţele să se incurce.“ Gândind asupra mijloculuí celui mai bun de a pune in lucrare planurile sale, cu instinctul practic care mai in toate casurile oamenii cei mai simpli il posed intr'un mod mult mai desvoltat decât persoanele cele de spirit, el chemâ pe un samsar jidov, numit Naftulea pe care il intrebuinţase şi la alte comisiuni.

Naftulea, îi zise Covrig, nu cunoşti vre-o cucoană care se pricepe bine la căsătorii?

„Ba chinosc mai multe, chiconaşule, respunse evreul. Numai nu ştiu de care duducă

este vorba. Spune-mi familia duducăi şi-ţi voiu spune chicoana.

— Naftulea, tu ştii să taci, aşa-i?

„Ca piticul. Fereascâ Dumnezeu n'oiu spune eu secretele chii-va.

— Aş vrea să găsesc vre-o cucoană, dar ştii una priceputâ, nu una de rând, care să vorbească pentru mine cu cucoana Sevastiţa Vereanu. Ştii că are o fată amarnic de frumoasă. Persoana ce vei cunoaşte trebue să ştie a apuca lucrurile bine, să facă să fiu primit cu bucurie.

„Chicoana Sevastiţa Vereanu? zise Naftulea gândind. Cam greu, tare sunt fudui acolo in familie. Şi chiconaşul ist tênĕr care-i judecător, nu-i chip să te apropii de el. Mai dĕunăzi am fost pus să-i vorbesc intr'un perţes ce trebuea să judice — m'au dat afară pe scări, par'că am venit să-l mânânc. Tare's fudui! — Vorbind aşa, Naftulea se juca cu degetele in barba lui căruntă şi tot gândea.

— Zĕu, sunt fudui? Dar lasă că cu mine n'or mai fi, că mĕ ştiu cine sunt.

„Chinosc eu pe cine-va, zise evreul după o vreme, dar a să fie cam scump.

— Cine?

„Chicoana Cleopiţa Zuznea. Am vĕzut-o de mai multe ori intrând in visită la Ve-

reanu şi ştiu că se cunosc bine. Făr decât chicoana Cleopiţa e chicoană mare, are să vĕ ţie scump. Am să vĕ aduc respuns mâni.

— Bine, te aştept şi vezi de fă treabă.

„Ceva arvonă pentru trăsură? zise Naftulea intinzênd mâna. Ear după ce Covrig îi dete bani, „sărut mâna, aşteaptă-mĕ mâni dimineaţă!“ Abia eşise evreul din casă şi ear se intoarse.

„Cât vĕ dă bibaca acum la cununie? întrebă el.

— Socot că deocamdată o moşie şi la moarte toată averea.

„De chiţi ani e bibaca?

Apoi ştiu şi eu? are pĕrul sur.

„Bine.—Naftulea se duse.

A doua zi venì să-l vadă inspre sară. Era o joie şi Covrig işi făcea toaleta să meargă la Balur.

— Ce veste imi aduci Naftulea, vorbeşte iute că sunt grăbit!

„Treaba se poate face, dar cum ţi-am spus, cam scump. La inceput nici nu voea chicoana dar după ce a gândit mult, am hotărit o. Un *service* de ciaiu frumos de argint inainte, şi la urmă dacă face treabă, o trăsură nouă, inchisă, cu doi cai; dacă nu face treabă, nimic.

— Cam mult, Naftulea!

„Ţi-am spus-o dinainte. Dar şi treaba e grea. Nu merge prea des in casă: fata trebue pregătită incet. Vezi de joacă cu dînsa pe la baluri, aşa spune chicoana Cleopiţa.

— N'o prea scoate in lume....

„Cât despre mine, ce vei socotì dumneata şi Naftulea ear intinse mâna.

După ce-l mulţămì şi-l trimise cu respuns afirmativ, Todiriţă se suì in trăsură şi merse la Balur.

CAPITOLUL XIII.

In acea sară societatea era numeroasă şi jocurile foarte vesele; mai cu seamă o „baba oarbă“ la care se intîmplase să fie legaţi la ochi in aceeaşi vreme Soloiu şi Covrig care in loc de a prinde prin vre unul din ceilalţi, ce-i inconjurau, la tot momentul se intîlneau şi se cuprindeau unul pe altul in braţe, făceau pe toţi să ridă cu hohot. De la o vreme Soloiu simţì că posiţiunea sa este ridiculă şi se retrase, pe când Covrig era incântat de a juca un rol principal şi vĕzù cu părere de rĕu că jocul se disface şi societatea se imparte in cercuri restrinse care conversau cu intimitate impreună. El cerca să se alipească pe lângă mai multe de aceste, dar fără succes, aşa incât remâind singur, d-na Balur care sta la vorbă cu o altă damă

bĕtrână, îi adresâ cuvêntul şi-i dădù astfel ocasiune de a se aşăza lângă dînsa. Totodată il şi presentâ acestei dame, care nu era alta decât cucoana Cleopiţa Zuznea. Auzind acest nume, faţa lui se lungì de mirare pe când cucoana Cleopiţa nu manifestâ prin nici o mişcare că ar fi auzit vorbind vre-odată de dînsul. Abia după cătăva vreme, când d-na Balur, se depărtâ de lângă ei, cucoana Cleopiţa incepù a face alusiune la ceea ce se petrecuse intre dînsa şi Covrig prin mijlocirea lui Naftulea.

— Trebue să vĕ fie urit singur la ţară, domnule Covrig, zise ea; afară de părinţii d-voastre, nu aveţi pe nime.

„Apoi dă, cuconiţă, nu prea am pe nime, căci subprefectul nostru vine cam rare ori...

— E monotonă viaţă când cineva e singur. Sunt incredinţată că de la o vreme aveţi să vĕ mutaţi in oraş, dacă n'aţi găsì mai cu cale... aici Cleopiţa se oprì.

„Apoi dă cuconiţă eu unul nu m'aş muta, dacă.... earăş urmâ un moment de tăcere.

— Sunteţi cu posiţie bună, sunteţi tênĕr —mai mult de douĕzeci şi cinci de ani nu vĕ dau....

„Douezeci şi trei am implinit in ziua sfinţilor Arhangheli Mihail şi Gavril.

— Pentru ce nu vĕ luaţi o tovarăşă care

să vĕ ţie de urit in singurătatea vieţei de la ţară? Cu dînsa v'aţi putea duce în fie care an câteva luni in străinătate şi aţi petrece bine.

„He! Poate că atunci babaca mi-ar da voie, că singur n'a voit niciodată să mĕ lese, zicênd că am să fac berbăntării.

— Pentru ce dar nu vĕ insuraţi? Pentru ce nu luaţi o persoană de familie bună care v'ar lega cu mai multe case insemnate, v'ar face mai cunoscut şi prin urmare mai mulţămit?

„Apoi dĕ, dacă s'ar găsì cineva să vorbească pentru mine, dacă ar fi cineva aşa de bun....

— Cum să nu se găsească? Cine poate face un bine şi-l lasă nefăcut? Numai oamenii cei rĕi nu se interesează de binele altora. Eu una nu's aşa, când pot face pe cineva fericit, o fac din toată inima.

„Dacă aţi voì să vorbiţi pentru mine cuconiţă, aş fi omul cel mai norocit din lume. Ştiu bine că copila mĕ doreşte, dar nu sunt incă de tot sigur de părinţi: dacă i-aţi putea indupleca....

— Am sa cerc, dar nu ştiu bine de voiu isbutì. In tot casul, de nu se va putea face acolo, ţi-oiu găsì altaceva. Ce gândeşti de una din fetele ce vezi aici? Adela e frumu-

şică, asemenea Ana, deşi asta e cam incurcată cu oare-cineva, apoi Melania, fata cucoanei Zoiţei Barabez, apoi....

„Nu cuconiţă, zĕu nu! Dacă n'o pot lua pe dînsa apoi mai de grabă nici pe una. Să fie demoaselele aceste cât de bune, nici una nu-i aşa de frumoasă ca dînsa. Eaca aş da nu ştiu ce, numai să o pot lua. Să n'am parte!....

— Nu vorbì aşa de tare, că te poate auzì cineva — mustrâ cucoana Cleopiţa. — Bine, vom vedea. Dar dacă nu se va putea, apoi tot eu am să te insor. Am aflat că cucoana Sevastiţa o ia la bal la Dorneanu, o scoate pentru intăia oară, ia-o la joc şi vezi să-i placi, eu atunci oiu vorbì cu muma, căci aşa să mĕ duc la dînsa nu-mi vine.

„Of, Cuconiţă! v'aş fi dator mai mult decât cu viaţa dacă aţi putea isbutì!

— Nu vorbì aşa tare, vĕd că vine spre noi cucoana Ruxandra.

Mihai Vereanu pe de altă parte, după ce se incercase inzadar de a putea vorbì nesupĕrat cu Adela, pe care mai multe persoane intre care Soloiu o incunjurase necurmat, părăsì acest cerc şi se apropiase de Melini şi Ana care vorbeau incet intr'un unghiu retras, fără a-i trece prin minte că

intrerupsese o convorbire din cele mai intime.

— Nu vĕ increde̦ţi in ceea ce spune D. Melini, domnișoară, incepù Vereanu glumind. Vi-l denunţ ca pe omul cel mai materialist in principii ce am cunoscut pănă acum. Nu știţi ce teorii profesează, aveţi să vĕ inflorați auzindu-le.

Spre marea lui mirare, Ana, in loc de a respunde in tonul glumeţ cu care incepuse el, îi zise după o scurtă gândire cu figură serioasă și apăsând pe cuvintele sale:

„Imi pare că aveţi dreptate. *De la o vreme* am să mĕ conving și eu pe deplin că d. Melini nu e omul cel entusiast ce l'am socotit păn acum.

Melini inţelese alusiunea, se simţì atins și respunse cam pe acelaș ton:

„A cui e vina dacă m'aţi socotit entusiast? De sigur nu a mea, care nu mi-am făcut niciodată ilusiuni, ci am avut pururea o pĕtrundere foarte dreaptă in ori care stare de lucruri, chiar in cea mai ascunsă.

Ana se inroși și tăcù, ear Vereanu necunoscênd nimic din ceea ce se petrecea intre ei, nici nu putea precepe alusiunile lor. Dacă ar fi știut că in momentul când venise el,

Melini făcea mustrări Anei, arătându-i că a luat seama la impresiunea ce Vereanu făcuse asupra ei, şi Ana se apăra de aceasta deşi in sufletul ei gândea contrarul; că la rândul ei Ana arătase lui Melini că ar trebuì in sfirşit să iee o hotărîre pentru a curma o stare de lucruri intre ei, care incepea a fi compromiţĕtoare şi Melini, neştiind cum să se apere, aducea din nou vorba asupra lui Vereanu pentru a schimba rolurile şi din acusat a devenì acusator—dacă Vereanu ar fi ştiut toate aceste, el de sigur nu ar fi venit cu atâta naivitate să iee parte la convorbirea lor. Insă pentru Melini intervenirea lui Vereanu era un pretext minunat de a se depărta, avênd prin aceea şi avantajul de a da Anei a inţelege că o lasă intr'o societate prea plăcută pentru dînsa pentru a fi turburată prin presenţa lui. Ceea insă ce Melini lua drept pretext era adevĕrul; presenţa lui Vereanu era pentru Ana o fericire şi cu cât simţirea ei pentru acesta devenea mai mare, cu atâta creştea şi dorinţa ei de a se simţì liberă de Melini. Ceea insă ce o supĕra mai mult era că Melini nu se hotărea să sfarme in mod definitiv promisiunea ce-şi dăduse unul altuia, ci lăsând-o să subsiste, făcea raportul intre ei tot mai nesuferit prin nesfirşitele lui mustrări.

Mihai, aflând cu bucurie că şi familia Balur avea să meargă la balul lui Dorneanu, se adresase intâi la Adela pentru care avea o preferenţă mult mai mare decât putea singur să-şi dea seamă. Spre marea lui părere de rĕu insă aceasta dăduse cotilionul lui Suliminiu care venise mai inainte. Deaceea se adresâ la Ana care i-l dădù cu mulţumire şi intrâ cu dînsul intr'o convorbire din cele mai animate şi mai interesante. Ea vorbea cu toată inspirarea ce are sufletul când iubeşte, aşa incât adese ori Vereanu o asculta cu admirare, dar cu toate aceste la despărţire gândurile lui se intorceau spre Adela.

După ce noaptea târziu toată societatea se strecurase şi Adela şi Ana se aflau singure in camera lor, această din urmă se simţì aşa de agitată după deosebitele emoţiuni ce avuse in acea sară, incât işi ascunse capul in mâni şi lăsâ să curgă lacrimele sale, fără a respunde la intrebările ce-i făcea Adela.

— Tu nu vrei să-mi respunzi, dar eu ştiu ce este, zise Adela. Eu gâcesc ce se petrece in inima ta. Melini te necăjeşte cu Vereanu şi tu eşti cu atâta mai nemulţămită, cu cât vezi că are dreptate. Spune drept că Vereanu te-a atins la inimă? Cu toate aceste,

urmâ Adela, vĕzênd că Ana nu-i rĕspunde, ţi-aş da sfatul să iei bine sama, căci tênĕrul acesta nu-i uşor de pĕtruns. Precum iţi face ţie alusii sentimentale, aşa mi le face şi mie şi pentru acest joc cu noi amêndouĕ, ar merita o pedeapsă din partea noastră.

„Ah! cu mine nu face nici o alusiune de cele ce spui. Eu sunt o nebună şi-mi inchipuesc lucruri care nu sunt, respunse Ana, stergênd o lacrimă.

— Foarte rĕu faci, zise Adela, cu bărbaţii nu poate fi cineva de bună credinţă. Ei vor să fie intr'o vecînică indoială; de indată ce vĕd că au produs impresiunea dorită, amorul lor propriu e atât de linguşit incât nu mai lase loc amorului. Cu dînşii trebue să ne prefacem pentru a isbutì. Mai bine este să ne spunem una alteia toate vorbele lui Vereanu ca din această comparare să judecăm buna sa credinţă.

Propunênd aceasta, Adela işi făcù reserva in sine de a spune puţin şi de a afla tot.

„El mi-a vorbit numai generalităţi. Mi-a vorbit de amor şi de credinţă in teorie, nimic personal.

— Şi cu mine a făcut teorii, zise Adela, tăcênd despre multele alusiuni directe ale lui Vereanu. Dar iţi mărturisesc că prea mult a stat cu tine la vorbă astă sară. Se

vedea că Melini era necăjit si n'ar fi bine să-l depărtezi de la tine, căci cine ştie dacă intr'un moment de ciudă, el nu va călca promisiunile făcute.

„Fac'o! Cu atât mai bine! Aceasta chiar imi e dorinţa!

— Dacă iţi inapoeşte cuvêntul, momentul măritişului se depărtează cu mult.

„Mĕ mir cum poţi vorbì aşa! Crezi că eu m'aş unì vre odată cu un om ce nu iubesc, ce nu pot iubì?

— Principiul nu este aplicabil in toate casurile. Amorul poate venì şi in urma cununiei. Dar poate nu iubeşti nici decum pe Melini? Dacă-i aşa pentru ce i-ai spus contrarul?

„Am crezut că-l iubesc şi m'am inşălat. Dar şi el, dacă mĕ iubeşte pentru ce nu a grăbit momentul cununiei, pentru ce n'a indrăznit păn acum să spue mumei lui cu hotărire, intenţia ce are? Nu! El nu mĕ iubeşte!

— Ia seama Ano, de nu pierde ceea ce-i sigur pentru un lucru cel puţin foarte problematic.

„Ah! imi amăreşti inima cu aceste cuvinte. Nu inţeleg cum poţi intrebuinţa aceste regule banale la simţirea cea mai inaltă. De o mie de ori mai bine aş voì să nu mĕ

mărit niciodată, decât să iau un bărbat numai pentru a nu remânea fată mare. Căsătoria este numai forma exterioară in care este ertat amorului a se manifesta in societate. Amorul, simţirea inimei, nu forma căsătoriei leagă persoanele ce se iubesc. Deaceea o căsătorie fără amor nu poate aduce decât cea mai mare nenorocire, pe când amorul in căsătorie este visul de fericire cel mai frumos ce-l poate avea cineva in viaţă. Ori vreu să-mi realisez acest vis, ori renunţ la dînsul. Am consimţit a lua pe Melini crezênd a-l iubì, acum insă mi s'au deschis ochii, am vĕzut, şi sunt sigură că nu-l iubesc....

— De când a venit Vereanu? Dar iţi repetez să iei sama, poate că te inşăli a doua oară asupra simţirii tale.

„Nu, O, nu! data asta nu mĕ inşăl. Simţesc.... când ai şti câte idei imi trec prin minte.... câte visuri....

— Atunci poate te inşeli asupra lui. El chiar mi-a spus odată că e necredincios, că ar fi iubit o Italiană... poate o iubeşte incă, poate se joacă numai cu noi—voeam să zic cu tine—e mai bine să-l observăm cu sânge rece, decât să ne lăsăm fără opunere a cădè in sentimentalismu. In tot casul, nu lega aşa de mult căsătoria şi amorul impreună, căci dacă mĕ uit la toate măritişurile ce am vĕ-

zut păn acum, vĕd că rare ori amorul a fost motivul. Neapărat, a lua pe bărbatul ce iubeşti e o mare fericire, dar a lua chiar pe unul ce nu iubeşti, tot imi pare a fi mai bine, decât a rĕmânea fată mare. Nu simţeşti singură că acest gând e nesuferit?

„A iubit o Italiană şi o iubeşte incă! esclamă Ana, fără a mai osculta raţionamentul Adelei. Spune-mi mai iute, Ah! Mie nu mi-a spus nimic din toate aceste!

— A venit odată vorba din intîmplare, poate că nu e de adevĕrat.

„Şi ce ţi-a mai spus?

— Nimic. Mie, nimic. Cu tine vorbeşte mai mult despre sentiment. Cu mine vorbeşte lucruri indiferente, glumeşte, vine să-mi ceară un joc, de exemplu cotilionul pentru revelion—pe care imi pare rĕu că-l dădusem altuia şi altele asemene.

— Ţi-a cerut ţie intăi cotilionul ş'apoi a venit la mine!

„Nu cumva vrei să deduci din aceasta tot felul de consequenţe serioase? Să nu mai vorbim despre aceasta, mai bine să gândim la toaletele noastre de bal.

Ana insă n'o mai asculta, ci aşăzată inaintea focului ce ardea in sobă ea sta cu ochii ţintiţi asupra lui, in vreme ce gândurile sale sburau spre altele. In posiţiunea

aceasta ar fi stat multă vreme, dacă Adela nu i-ar fi adus aminte că noaptea e inaintată şi că trebue să se culce. Ele nu mai preschimbarĕ nici un cuvênt şi chiar a doua zi in ajunul revelionului figurele lor erau preocupate.

Insă in mijlocul pregătirilor de bal Ana primì de la o mătuşă a ei bĕtrână ce trăia in singurătate la o moşie, o scrisoare prin care aceasta o indemna să vie numai decât la dînsa căci ar fi bolnavă şi ar putea murì in singurătate. Deşi Ana nu mai vĕzuse această rudă din copilărie şi o despărţire de oraş îi era in aceste momente lucrul cel mai dureros, Balur, cucoana Ruxandra şi chiar Adela o indemnarĕ să se ducă numai decât căci poate mătuşa ei are intenţiunea să o facă moştenitoare, ceea ce ar fi pentru dînsa o fericire neaşteptată. Apoi ei ziceau că nu poate respinge cererea ce i se făcea de a căuta pe o bătrână rudă care nu mai avea pe nimenĭ in lume decât pe dînsa. Ana se plecă in faţa acestui argument, dar cu inima grea şi presimţiri triste. Ea era să se ducă in singurătare, să se despartă de vara ei eu care crescuse ca o soră, de Balur şi Ruxandra care fusese pentru dînsa ca nişte părinţi şi mai cu seamă de dînsul, a cărui infăţoşare o făcuse să intre-

vadă o fericire in viaţă cum nici o crezuse vreodată. Aşa lucrurile cele mai neaşteptate intrerup deodată chipul vieţei noastre şi il prefac cu totul!

Odată avea incă să-l vadă, să vorbească multă vreme cu dînsul, nesupĕraţi de nime, la balul lui Dorneanu. Atunci va vedea ea, se va convinge despre intenţiunea lui! Acest moment îi părea cel mai solemn din viaţă.

La Luţica Vereanu preocuparea balului nu se manifesta prin seriositate, ci prin o veselie fără margini. Pentru intăia oară Miss Mary găsì pe şcolara ei distrasă, pentru intăia oară Luţica care avea atâta talent şi plecare pentru desemn mişca plumbul pe hârtie fără a ştì ce face şi nu mai ţinea in loc de nerăbdare. Miss Mary scurtâ lecţiunile sale, căci vedea că acum tot nu-i profită. Ea se uita la Luţica cu melancolie şi compara in minte fericirea ce simte acum şi de care îi strălucea faţa cu durerea prin care şi ea va trebuì neapărat să treacă odată.

Luţicăi nici nu-i trecea prin minte că sunt şi momente de durere in viaţă. Ea salta prin casă de bucurie; când cânta, când juca; apoi se ducea eară in camera ei să mai admire rochea de bal ce tocmai i se adusese şi sta aşăzată pe o canapea. Musica ce era

să audă, lumea ce era să vadă, jocul, toate îi erau aşa de noue şi-i păreau aşa de incântătoare! Apoi era să fie liberă, să joace, să vadă, să placă! Ea era ca o rândunică tênără care pentru intăia oară işi intinde aripele şi ciripeşte de fericire, vĕzênd cum o duce aerul şi cât e lumea de mare şi frumoasă, in comparare cu cuibul in care trăise păn atunci.

Generalul Vereanu vĕzênd-o aşa de veselă, zicea cătră cucoana Sevastiţa:

— O vezi? Ia aşa incepem viaţa cu fericire. De-ar da Dumnezeu s'o pot mărita după cineva care nu-i va face-o amară.

„Mai lasă, dragă, mai lasă, rĕspundea cucoana Sevastiţa, incă nu-i vreme.

— Aş scăpa mai degrabă de Englezoaica asta care tace ca un băţ. Mai ales de când suntem in oraş pare că a muţit in totul, nu i-am auzit gura de doue luni.

CAPITOLUL XIV.

Casa lui Dorneanu era splendid pregătită pentru bal şi strălucea de lumine. Inaintea oarei când invitaţii aveau să se adune, doamna Dorneanu eşì din apartamentele sale intr'o frumoasă şi bogată gătire. Ea era naltă de stat şi frumoasă incă, deşi anii tinereţei trecuse. Dorneanu o conduse in salonul de joc, şi peste puţin musica printr'un marş anunţă că oaspeţii incep a se aduna. După Cleopiţa Zuznea care sosise cea intăi, veniră câţiva intimi ai familiei Dorneanu, intre care Denescu un tênĕr elegant, cunoscut ca cel mai bun dănţuitor, apoi Zoiţa Barabez cu fiica ei, d-nul şi doamna Balur cu amêndoue domnişoarele, şi mulţi alţii. Salonul cel mare se umpluse şi convorbirile generale se auzeau ca un zuzĕt de albine. Doamna Dorneanu voea tocmai să dea semnalul celui intăi vals când toate privirile se aţintirĕ

spre uşa intrării unde se arătase o figură puţin cunoscută celei mai mari părţi a publicului. Lucia Vereanu intrase dând braţul lui Mihai şi după dînşii generalul, cu toate decoraţiile sale, conducênd pe cucoana Sevastiţa. Luţica avea o rochie albă, impodobită cu lăcrimioare şi pe cap o ramură de aceeaşi floare. Ea arăta atât de frumoasă şi roşeaţa ce-i acoperea faţa de emoţiune şi ochii sei mari cu care privea in jurul ei cu minunare îi ridicau incă frumuseţa atât de mult, incât toţi se uitară la ea cu mirare şi se făcù un moment de tăcere. Doamna Dorneanu venì cu grăbire cu soţul ei să primească pe cucoana Sevastiţa, şi presentându-i-se Luţica ea se uitâ la dînsa multă vreme cu plăcere, apoi o luâ de mână şi o conduse singură la un scaun care prin poziţiunea lui putea fi vĕzut de toate părţile. După dînşii toţi cavalerii tineri ce nu mergeau in visită la Vereanu, se presentară incât Luţica care deodată forma centrul interesului general faţă cu acest succes neaşteptat, simţea cum îi bate inima de fericire. Mai multe dame bĕtrâne se apropiară de cucoana Sevastiţa care avea indirect meritul acestui succes şi o felicitară pentru frumuseţa ficei sale, pe când din fete unele nu se puteau apăra de o simţire de invidie, nu-

mai Ana privea la ea cu incântare, şi ar fi dorit să meargă spre dînsa şi să o imbrăţoşeze. Covrig sta insă ascuns indărătul unui grup de cavaleri şi tot căuta să o vadă printre capetele lor; când o zărea inima îi sălta de bucurie şi işi zicea in sine: Tot eu mi-am ales pe cea mai frumoasă, au să moară băeţii de ciudă vĕzênd că le-am şters-o!

Valsul insă incepù. Doamna Dorneanu il deschise cu Denescu de care lumea zicea că se bucură de favorile ei. După dînsa venea Luţica, apoi mai toate damele care jucau. Melini juca cu Aspasia Barabez ear Vereanu cu Adela. Covrig nu indrăznea să se rischeze şi el; căci in faţă cu dănţuitori aşa de buni il apucasĕ o frică. In pausa ce urmâ, Melini se adresâ cătră Vereanu, aducêndu-i aminte că fac vis-à-vis la contradanţuri.

— Cu cine joci intâi? îl intrebâ Melini.

„Cu o domnişoară ce vĕd azi pentru intiia dată, dar dumneata?

— Cu Aspasia Barabez, cu care am onoare aţi anunţa çă m'am logodit astăzi.

„Cum, ce fel, aşa de neaşteptat!

— Ţi-am spus că intr'o bună dimineaţă am să mĕ insor. Eaca momentul au ajuns: am făcut cum au făcut alţii.

„Te felicitez din toată inima, deşi iţi declar că nu mĕ aşteptam; te vedeam aşa de

puţin vorbind cu această domnişoară! Nu ar fi zis nimeni că inima iţi era legată.

— Ai fi vrut poate sentimentalismu din partea mea? Dar ne vom vorbi peste câţi-va ani, când vei gândì altfel sau poate ca şi mine, nu vei mai gândì, ci vei face altfel.

Numai când semnalul contradanţului se dădù ei furĕ siliţi să se dispartă şi să caute damele lor. Când jocul se sfirşi Mihai se apropiă de Adela şi Ana care şedeau alături.

— Cred că şi d-voastre veţi fi fost surprinse ca şi mine, incepù el, aflând despre măritişul lui Melini.

„Ce fel, care măritiş? intrebâ Adela cu mirare.

— Nu ştiţi incă? El s'a logodit astăzi cu domnişoara Barabez şi peste douĕ sĕptĕmâni se şi cunună. Mi-a anunţat-o in toată forma şi m'a invitat la nuntă. Mĕ mir cum nu a venit incă să v'o vestească.

Adela sta cuprinsă de mirare, ear Ana, roşie la faţă ca para focului işi mişca apărătoarea pentru a ascunde emoţiunea ce-i dăduse această veste.

Si eu m'am mirat, urmă Vereanu deşi dacă gândesc bine, după principiile lui Melini, aceasta nu ar trebuì să ne pară extraordinar. Melini nu pune entusiasmu in nimica.

Când Mihai se depărtă, Adela zise către vara ei:

„N'ai ştiut nimic, aşa-i? Infamul!

— Mie imi pare bine, imi este ca şi când, deşteptându-mĕ din somn, aş fi scăpat de un vis urit ce mĕ chinuea. Insă ar fi putut să-mi ceară voie, să se scuze.

„Eu nu-l pot erta in nici un chip; purtarea lui către tine nu este de calificat.

— Lasă-l in colo, sunt mulţămită că nu mai am a face nimic cu dînsul.

Urmând un alt joc, Vereanu invită earăş pe Adela. In sfirşit Melini vĕzênd pe Ana singură se apropiè de dînsa.

— Aveţi să mĕ judecaţi cu asprime, incepù el, aveţi să mĕ credeţi un om nestatornic şi rĕu şi aceasta cu dreptate, căci purtarea mea este condemnabilă. Niciodată insă nu aş fi indrăsnit a mĕ purta astfel către d-voastră, dacă din observările ce am făcut de mult, nu aş fi dobândit convingerea că m'aţi depărtat incet din inimă. Momentul acesta este solemn pentru noi. Eu sunt hotărit a vĕ spune tot adevĕrul, vĕ rog să faceţi asemenea. Este drept că simpatia ce aveaţi pentru mine s'a rĕcit şi că altul a ştiut mai bine decât mine să o merite?... De este drept, atunci era mai bine să ne depărtăm unul de altul; dacă nu este ade.

vĕrat, dacă numai natura mea propuelnică m'a inşălat, o! atunci sunt omul cel mai vinovat, căci am neliniştit viaţa femeii celei mai nobile şi mi-am ămărît şi mie viitorul pentru totdeauna. Respundeţi dar, gândiţi că toată liniştea mea atirnă de la acest respuns.

„Imi pare bine, respunse Ana in cel mai mare neastêmpĕr, imi pare bine de această explicare. Ar fi trebuit, e drept, să o provocaţi inainte de a vĕ hotărì la pasul ce aţi făcut, căci altfel v'aş fi crezut un om fără cuget, fără principii. Ei bine, ceea ce aţi presupus este adevĕrat, o simţire străină imi ocupă şi imi incântă inima şi socot că soarta ne-a fost favorabilă la amêndoi când ne-a despărţit: insă pentru iubirea adevĕrului sunt datoare a vĕ spune mai mult: niciodată nu v'am iubit, m'am inşălat singură asupra simţirii mele, cuvintele de amor ce-mi şopteaţi m'au făcut să cred o vreme ceea ce nu era şi acum binecuvêntez nehotărîrea d-voastre care a tot prelungit şi astfel a impedicat o insoţire ce nu ne putea fi decât fatală la amêndoi".

Natura omenească e stranie: deşi Melini sdrobise legămintele ce-l uneau cu Ana şi prin urmare el insuş renunţase la planurile

sale, totuş, auzind aceste cuvinte, fù pĕtruns de un necaz fără margini:

— Aşa dar, zise el, cu o zimbire amară, totul v'a fost numai o glumă. Respunsurile d-voastre afirmative la intrebările mele pasionate erau prefaceri; aspirările mele spre fericirea ce trebuea să gust, erau deşerte năluciri? Cine este cel prefăcut din noi doi, cu care mĕ impotriveam cu energie la voinţa mumei mele ce stăruea necontenit să iau in căsătorie pe domnişoara Barabez, sau d-voastre care ziceaţi una şi gândeaţi alta?

„Vĕ credeam mai nobil in cuget, domnule Melini, respunse Ana a cărei emoţiune se schimba in indignare. Dumneata bărbat, insultezi o femee! Nu mĕ aşteptam la o asemenea purtare. Duceţi-vĕ dar de lângă mine şi să ne despărţim in acest moment pentru totdeauna. Fiţi fericit cu soţia cu care v'aţi ales şi nu mai gândiţi la mine. Aceasta vĕ va fi cu atât mai uşor, cu cât nu ne vom mai revedea multă vreme—poate niciodată. Eu plec de aici, mĕ duc la ţară lângă o mătuşă cu care voiu trăi in singurătate.

— Vĕ duceţi? respunse Melini cu foc, simţind la ideea despărţirii că amorul îi revine cu toată puterea. Vĕ duceţi? Aşa dar nu am să vĕ mai vĕd! O! Pentru ce nu m'am grăbit a lua o hotărire care tot poate

ne-ar fi făcut fericiţi? Pentru ce m'am plecat voinţei mumei mele? Dacă unirea noastră ar fi fost incheetă, poate că nourul care s'a arătat acum pe orizont nu ne-ar fi intunecat seninul vieţii, poate că m'aţi fi iubit...

„Destul! Mergeţi acum, convorbirea aceasta trebue să se sfirşească. Datoria d-voastră vĕ depărtează de mine şi vĕ chiamă aiurea.

— Nu mĕ duc pănă ce nu voiu dobândì iertare, Această iertare e cu atât mai trebuitoare pentru liniştea mea, cu cât simţesc că nu aveţi să fiţi fericită nici d-voastră. Aţi indreptat simţirea voastră nobilă spre un om prea tĕnĕr incă şi pre impresionabil pentru a fi statornic...

Inima Anei se strînse de durere la aceste cuvinte şi ingălbenind la faţă îi zise incet:

— Mergeţi, mergeţi! Nu-mi vorbiţi mai mult! Nu vreau să mai aud nimic.

„Vĕ zic dar adio respunse Melini, cu glasul mişcat. Vĕ urez fericire, dar vĕ rog in momentele perdute să nu uitaţi pe acel care v'a iubit.

In momentul in care Melini se depărtâ se făcù in sală o mare mişcare. Mai mulţi servitori intrarĕ cu pahare de şampanie; damele se scularĕ de pe loc, cavalerii se grămădirĕ toţi spre mijlocul salonului. Un tuş al orchestrului anunţâ că tocmai bătuse mie-

zul nopţii şi că incepuse alt an. Domnul şi doamna Dorneanu, dădură semnalul ciocnirilor iş felicitărilor. Ideea că anul trebue inceput cu veselie şi mai mult incă şampănia inferbintase pe toţi şi acum jocul reincepù cu indoit foc. Totul se invêrtea in sală şi părea că pămêntul fuge sub picioarele dănţuitorilor. Chiar Todiriţă Covrig care venise să ciocnească paharul său cu Luţica şi cu o zimbire plină de alusiune îi urase: *mulţi şi fericiţi ani*, după ce inghiţì câteva pahare simţind că-i trece prin toată firea o sumeţie necunoscută, ardea de dorinţă să joace şi el un vals. Din damele bătrâne insă mai multe se retrăsese in camerele vecine pentru a face mai mare loc tinerilor ce jucau. Cucoana Sevastiţa Vereanu se aşăzase pe o canapea din salonaşul de alături de unde se putea vedea tot ce se petrece in salonul de joc, căci nu voea să peardă pe Luţica din ochi. Cleopiţa Zuznea vĕzênd-o la o parte, se aşăzâ lângă dînsa şi-i adresâ cuvêntul, crezênd că momentul favorabil e venit.

— Anul nou se arată vesel pănă acum, incepù Cleopiţa zimbind.

„Foarte vesel, respunse doamna Vereanu, zimbind şi ea;—căci in astă sară, plăcerea ce-i pricinuea succesul fiicei sale o dispunea aşa de bine incât era amabilă cu ori şi cine,

chiar cu Cleopiţa pe care altfel nu o putea suferì.

— Mĕ bucur vĕzênd că tinerii sunt neobosiţi, urmâ Cleopiţa, cu atâta mai mult că vĕd pe unii şi pe alţii la culmea fericirii.

„Cum aşa?

— Eaca, de pildă d. Melini. Cât arată el de mulţămit jucând cu mireasa lui: căci am aflat că astăzi s'a logodit cu fata cucoanei Zoiţei Barabez. Dar ce-i drept, nepoatei lui Balur aceasta nu i-a prea venit la socoteală, vezi-o cât stă de tristă colo in colţ şi cum ţine ochii plecaţi in jos.

„Cum, copila era in vorbă cu inginerul... cum îi zici?..

— Melini, el singur intrase in vorbă cu dînsa. Dar, asta este! Am spus-o totdeauna: când fetele caută s'aleagă după capul lor, treaba nu merge bine. Ce avea să creadă pe Melini şi să-i primească scrisorile?

„Ce-mi spui, cucoană Cleopiţă? Păn acolo a mers copila asta?

— Aşa, aşa; toată lumea o zice. Dar urit lucru! Fetele trebue s'asculte de părinţi, numai aşa-i bine pentru fericirea lor. Altmintrelea totdeauna o păţesc rĕu.

„Firește! Firește! afirmâ doamna Vereanu.

— Vina este a părinţilor. Dar cum putea fi altfel? Cum au fost ei, aşa au crescut şi

pe fete, căci nepoata a fost crescută impreună cu Adela fiica lor: ţin minte proverbul pe unde a sărit capra... dar toţi părinţii nu sunt aşa, slavă Domnului! D-voastră, cucoană Sevastiţă, ştiu că daţi o creştere bună copilei, toată lumea vĕ laudă! Dar ce frumoasă e copila şi ce modestă! Eu una ştiu că de astăzi am indrăgit-o de tot. Nu este alta ca dînsa in toată ţara.

Cucoanei Sevastiţei îi zimbea inima dé plăcere auzind aceste vorbe, căci lauda place totdeauna, chiar in gura oamenilor ce displac.

„Nu-i tocmai urită copilă, rĕspunse ea, dar asta nu-i nimica pe lângă blândeţa ei.

— Cine nu ştie ce bună şi blândă este? Bărbatul ce va lua-o va fi fericit pe lume şi poate că momentul măritării nici nu e aşa depărtat pentru dînsa.

„E foarte tênĕră incă, respunse Sevastiţa,

— Nu ştiu eu? E tênĕră de tot. Insă uneia îi e dat să se mărite mai de vreme, alteia mai târzior, alteia nici de cum. Totul este să iee un bărbat cum se cade. Să fie frumos, bun şi mai ales bogat...

„Şi posiţia lui socială ar trebuì să-l recomande, precum şi invăţătura.

— Vezi bine; făr de asta nici nu se poate. Dar mai intăi este să fie bogat, căci atunci viaţa e mult mai fericită. Aşa unul ar trebuì

copilei. Şi chiar s'ar găsì, deşi cam greu, dar s'ar găsì.

Sevastiţa se uitâ la dînsa cu ochi mari.

„Pentruce nu? urmâ Cleopiţa incet ca şi cum ar vorbì cu dînsa singură. Pentru ce nu? Adică... Apoi dar... Cum îi gândì şi mata, cucoană Sevastiţă, zise apoi mai tare.

— Ce spui, cucoană Cleopiţă, că nu inţeleg?

Adica un gând... aşa... nu ştiu dacă este să-ţi spun;... cuiva îi trec... multe prin cap. El e foarte bogat, foarte bogat şi nici altfel nu-i lipseşte nimic....

— Cine, ce spui?

„Adică, fiindcă vorbeam despre Luţica şi despre măritare, gândeam eu... mi-a trecut prin gând... fiindcă iubesc copila mai mult decât dacă ar fi a mea. Ce ar fi dacă ar cere-o el? Poate că ar fi bun.

— Da nu inţeleg... ce cere... cine cere?

„Nime, numai ziceam eu că el poate n'ar fi rĕu adică tênĕrul Coṿrig, care-i foarte bogat, foarte bogat.

Cucoana Sevastiţa sărì deodată in sus de pe loc şi ochii îi ardeau de indignare.

— Cum spui? N'am inţeles, a indrăznit ţărănoiul cel de Covrig să gândească că va lua pe fata mea?

„Ba nu, cucoană Sevastiţă, Doamne, cum

iei lucrurile! Eu nu-l cunosc, numai auzisem că e bogat, bine crescut, că cunoaşte pe copilă de la ţară, chiar că... o cunoaşte bine.

— Pentru Dumnezeu, cucoană Cleopiţă! cine ţi-a spus asemene lucruri? Dumneata nu ştii că Covrig acesta e fiul unui rĕzaş imbogăţit, un om prost, rĕu crescut, fără nici o invăţătură, insfirşit fiul unui mojic— căci alta nu e tatăl seu. Imi pare rĕu că societatea noastră s'a stricat intr'atât incât poate primì pe un asemenea om numai pentru că-i bogat. Mi-ai stricat tot cheful, cucoană Cleopiţă.

„Iertaţi-mĕ; eu nu ştiam imprejurările, nici nu cunoşteam omul: am zis şi eu aşa, cum se zic multe.

Şi cucoana Cleopiţa voì să schimbe vorba, când se auzì un mic vuet in salon şi amêndoue se sculară să vadă ce este.

Todiriţă Covrig din ce in ce mai semeţ işi călcase pe inimă şi invitase la vals pe Luţica. Inflerbintat prin joc, prin vinul ce bĕuse şi prin fericirea de a ţine in braţe pe iubita lui, după câţiva paşi simţì că sala incepe a se invêrtì imprejurul sĕu şi abie işi ţinea echilibrul. Tocmai atunci insă trecù pe lângă dînşii Adela cu Soloiu. Covrig in focul lui neluând sama, se isbì de Soloiu, in picioarele căruia se incurcase. Adela stă-

tuse in picioare şi Luţica se ridica iute roşie la faţă de ruşine. In intervalul acesta, o mulţime de cavaleri, alergarĕ ca să dee ajutor, intre care şi Denescu care luase iute pe Luţica şi urmase jocul pentru a face să se uite intîmplarea. Ear Mihai care venise o clipă mai tărziu apucase a vedea pe Luţica ridicându-se, dar nu ştiu care din cei doi bărbaţi ce se ridicau fusese cavalerul surorii sale şi inchipuindu-şi că trebue să fi fost Soloiu îi zisĕ incet cu mânie: „când cineva nu e sigur de picioarele sale, nu trebue să joace.“ In aceste cuvinte Soloiu crezênd că se cuprinde o alusiune la vêrsta lui, respunse pe acelaş ton: Tinerii abie resăriţi ar trebuì să-şi mĕsoare mai bine cuvintele ce rostesc.

— Cuvintele mele se potrivesc cu purtarea d-tale, intîmpinâ Mihai.

„Ele documentează o desăvirşită lipsă de manieră, zise Soloiu şi se depărtâ.

Pe Mihai aceste cuvinte il străpunserĕ ca o săgeată şi indată găsind pe Melini, şi pe Denescu, îi rugâ să meargă la Soloiu din partea lui şi să-l provoace la duel.

In momentele insă in care Covrig căzuse, cucoana Sevastiţa vĕzênd de departe cele ce se petreceau, aruncâ o privire grozavă cătră Cleopiţa şi adause: Vezi-l? Nătărĕul! Ear

Cleopiţa plecând capul, nu mai respunse ci simţind că-i bătută, se depărtă suspinând incet, căci totodată se stinse pentru dinsa speranţa de trăsură şi cai ce trebuea să fie resplata stăruinţelor sale.

Melini şi Denescu atrăsese pe Soloiu intr'o cameră depărtată in care erau singuri şi îi ziseră că Vereanu, simţindu-se insultat prin cuvintele lui Soloiu, îi insărcinase a-l provoca la duel. Denescu il invitară să le arăte care sunt martorii lui pentru ca să poată pune la cale cele trebuitoare chiar in acea sară, sau a doua zi dimineaţă. Când auzì de duel, Soloiu simţì că-i trece un fior prin spate.

— Ce duel, pentru ce duel? zise el, eu sunt contra duelului.

„Dacă este prin putinţă ca să se sfirşească treaba in mod pacînic, adică de voiţi să cereţi scuze d-lui Vereanu vom fi cu atât mai mulţămiţi. Ear de nu, trebue negreşit să vĕ bateţi păn in douezeci şi patru de oare, zise Denescu.

— Cum să mĕ bat păn in douezeci şi patru de oare? După ce se leagă de mine, apoi vra să mĕ şi ucidă? Ce fel de dreptate este asta?

„Nu suntem aici pentru a face teorii asupra duelului ci pentru a vĕ cere explicări.

Numiţi-ne doue persoane cu care ne vom inţelege noi.

— Nu numesc pe nime, ce vorbă-i asta?

„Atunci binevoiţi a face scuze.

— Dacă d. Vereanu s'a supĕrat, a făcut rĕu: eu nu am voit să-l insult. Pentru ce ia cuvintele pe dos?

„Fiţi buni de-i spuneţi lui aceea ce ne spuneţi noue şi totul va fi isprăvit

— N'are decât să vie şi-i voiu spune. Pentruce să nu-i spun, dacă-i adevĕrat? A spune adevĕrul nu-i ruşine.

„Ba d-voastre veţi merge la dinsul şi in faţa noastră îi veţi repeta cuvintele ce voiu zice eu.

— Pentruce să nu-i repetez? Dacă n'am voit să-l insult...

Auzind aşa, Melini se grăbì a lua de braţ pe Soloiu şi impreună cu Denescu merserĕ la Vereanu. Soloiu, ajuns in faţa lui repetă după Denescu: „Domnul meu! Declar că imi pare rĕu de cuvintele ce am rostit adinioarea; că le-am rostit intr'un moment de mânie, că mĕ căesc, că le retrag şi vĕ rog să mĕ scusaţi". Vereanu se inchină. Ear Denescu şi Melini se depărtarĕ zimbind, şi in curênd toată sala aflase incidentul, aşa incât Soloiu nu da decât de figuri ce zimbeau cu ironie când se uitau la dînsul. Vĕzênd că

posiţiunea lui devine neplăcută, Soloiu se şi facù nevĕzut fără ca cineva să simţească.

Lipsind Soloiu, toată lumea uità incidentul pentru acea sară şi jocul urmà cu acelaş foc ca inainte până eând trebuea să inceapă cotilionul. Vĕzênd că Denescu joacă cu Luţica cu care avea să şi conducă cotilionul, Doamna Dorneanu fù pĕtrunsă de gelosie şi refusă de a juca. Când toate erau gata, un marş al orchestrului arătà că societatea va trece intăiu la *souper*. Ana insă frămêntată de atâtea deosebite emoţiuni, preferì a remânea in salonul de joc unde Vereanu îi ţinù tovărăşie.

Câtă vreme musica şi jocul contenirĕ ei vorbirĕ de lucruri indiferente, indată insă ce cotilionul incepù, şirul conversării îi aduse a vorbì despre amor şi fericire. El susţinea teoriile optimiste ce sunt proprie sufletelor simţitoare şi nobile in tinereţă, când experienţa vieţii nu le-a schimbat incă.

— Nu cred, zicea el, să fie o fericire pe lume care să se poată aseměna cu aceea ce gustă bărbatul şi femeea ce se iubesc. A cetì in inima iubitei până şi simţirea cea mai ascunsă ce bucură sau intristează, a putea impărtăşì bucuria şi alunga tristeţa cu un cuvênt de amor, e in adevĕr o ursită pe care tot omul o poate dorì. Ce sunt

pe lângă această necurmată fericire, toate bunurile ce-ţi pot aduce averea sau rangul sau invăţătura? Aceste iţi lasă sufletul rece; amorul singur il inspiră şi-l inalţă. Toţi poeţii au cântat amorul şi de alte bunuri nu s'au ocupat; aceasta dovedeşte cum toate inimele nobile au inţeles că in adevĕr in el şi numai in el consistă scopul vieţii noastre.

„Toţi poeţii au cântat amorul, respunse Ana, care simţea o dulce mişcare la cuvintele lui Mihai, insă cei mai mulţi cântă amorul nefericit care se zice că doare şi chinueşte mai mult decât ori ce rĕu pe lume. Cunosc puţine poesii de amor, unde poeţii nu se plâng de soarta lor. Cât de des ei invoacă moartea spre a scăpa de suferinţele amorului!

— Şi cu toate aceste nici unul nu zice că ar voì să nu mai iubească. Ei prefer, şi eu inţeleg aceasta, indiferenţa iubitei decât stingerea amorului lor. Căci acesta este viaţa. aspirarea, visul şi gândul lor. Dar chiar indiferenţa de care se plâng ei, ţine ea vecinic? Amorul are raze infierbintătoare ca soarele şi incălzeşte pe acel asupra căruia se indreaptă. Cine poate rcsista multă vreme, şi care a fost sufletul ce păn in sfirşit nu s'a induioşat şi n'a iubit şi el? „Să fie aşa, zise Ana, din ce in ce mai incântată; să nu

poată fi amor care păn in sfirșit să nu se comunice, dar lumea, oamenii, imprejurările nu vin adese ori de se pun intre cei ce se iubesc și grămădesc impiedecări neinlăturate? De câte ori bunurile cărora nu le dai insemnătate, nume, avere, rang depărtează pentru totdeauna inimi care se iubesc? Apoi cine este sigur de statornicia iubitului? Depărtarea aduce uitarea și acel care departe iubește incă și cu mai mult foc decât inainte, cât de des a vĕzut la reintîlnire că inima aprinsă a iubitului s'a prefăcut in ghiață?

— Atunci nu a fost adevĕrat amor. Acesta cuprinde și inlănțuește sufletul cu o putere fărmecată care trece peste munți și mări. Acei oameni care se lasă a fi impiedicați de nume sau avere sunt inimi meschine care nici nu pot iubì adevĕrat. Acela numai iubește care sboară pe deasupra lor, cum sboară cu gândul peste țările ce l despart de iubita lui. Atât imi pare de adevĕrat că depărtarea nu stinge amorul că imi aduc aminte de o mulțime de versuri din poeți a tuturor timpurilor, in care se repetează aceeași idee. Chiar faptele Feți-Frumoșilor din poveștile noastre care alergă peste noue mări și noue țări, invingênd balauri și smei pentru a găsì Zina ce iubesc, imi par a fi numai o alegorie care exprimă aceeași idee. Balaurii

şi smeii sunt societatea rĕuvoitoare care caută adesa să oprească fericirea lor, ei insă care representă inimele nobile trec pe deasupra şi se intîlnesc. Vorbind aşa, Mihai gândea la Adela.

„Ideile ce aveţi sunt frumoase. Aş vra să ştiu dacă le veţi păstra totdeauna. Mĕ tem să nu le schimbaţi. Când ne vom revedea, poate veţi gândì altfel şi obiceiurile neindurătoare ale lumii vor produce şi asupra d voastre efectele cele neapărate. Am să vĕ pun la revederea noastră multe intrebări şi dacă vĕ veţi fi schimbat câtuş de puţin, nu mĕ mai veţi oprì de a gândì rĕu de inima omenească. Păn atunci insă nici un cuvênt din cele ce mi-aţi spus nu-l voiu uita.

— Imi vorbiţi ca cineva care se duce pentru multă vreme. Voiţi să ne lăsaţi? Pentru ce mĕ ingrijiţi cu asemene cuvinte?

„Vĕ ingrijesc? Din nenorocire chiar mâni, chiar azi căci a şi inceput zioa, va fi plecarea mea. Eşind din bal mĕ urc in trăsura ce mĕ duce in singurătatea vieţii de la ţară. — Şi Ana explică aici lui Mihai toate imprejurările ce o sileau a pleca.

„M'aţi intristat cu această veste, respunse Mihai, socoteam că nu ne vom despărţì curênd şi vĕd că m'am insălat. Doresc să ne

revedem in grabă şi vĕ incredinţez că eu nu-mi voiu schimba ideile niciodată.

O figură de cotilion îi silì să se despartă. Când se reaşezarĕ pe locurile lor, urmâ o tăcere de câteva minute. După aceasta, Ana vorbì cu jumĕtate de glas.

— Am să fiu tristă in exilul meu; d-ta insă vesel şi fericit. Cine ştie când şi cum ne vom revedea.

„Nu voiu fi vesel, respunse el, veselia nu e fundul caracterului meu, deşi in societate mĕ arăt astfel de multe ori. Sunt chemat a trece prin multe incercări in viaţă — aşa mi s'a prorocit, dar insfirşit voiu ajunge la adăpostul fericirii. Aş dorì ca acel moment să fie aproape.

Zicênd aşa, Mihai lăsâ fără voie mâna să cadă şi intîlnì mâna Anei pe care o luâ in a sa. Aşa stăturĕ ei mai multă vreme, până când Ana deşteptându-se, işi retrase mâna şi cu glas tremurător il intrebâ despre prorocirea de care vorbise, ear Mihai îi istorisì scena nocturnă de pe câmp şi cuvintele Neacşei. Ana privea in ochii lui cu o simţire nedescrisă şi şoptea dinaintea ei... diamantul... diamantul...

Nu apucase a sfirşì bine Mihai, când betrânul Balur apropiindu-se de dînşii, zise cătră Ana că trebue să plece, avênd numai câteva oare pentru a se pregătì de drum.

Doamna Balur avea să mai rĕmâe la bal cu Adela, ear ei doi trebuiau să easă. Ana se sculâ inghiţind un suspin adânc şi Mihai o intovărăşì până la scară. In curte era intuneric şi când Mihai o ridică in trăsură lipì buzele sale pe braţul Anei care tremura. „Nu mĕ uitaţi“ îi şoptì ea incet şi trăsura plecâ. Ana lăsâ capul să se odihnească pe perina trăsurei şi in inimă simţea o fericire fără margini. Ea uitase că pleacă, uitase ce o aştepta: numai imaginea şi cuvintele lui Mihai îi umpleau gândul. Mihai insă se urcâ ear in sus. Mergênd intr'o camerâ retrasă, el işi sprijinì capul pe mână şi se uită multă vreme inaintea lui fără a avea vre-o idee lămurită, ci numai un ce vag, nehotărit il apăsa fără a-şi da samă ce este. Din această stare el simţì trebuinţa să se scuture după o vreme, se sculâ, trecù printre tot şirul de odăi ce-l despărţea de salonul de joc şi se oprì la uşa acestuia. Dându-se tocmai atunci semnalul unui joc, Mihai, fără a şti bine ce face, merse inainte şi picioarele lui il duserĕ drept la Adela care se sculâ zimbind să joace cu dînsul.

Când Mihai se găsì singur a-casă, chipul Anei i se arătâ palid şi vag, acel al Adelei insă viu, atat de viu, incât chiar după ce adormise, il vĕzù in vis până la deşteptare.

CAPITOLUL XV.

De când cu balul lui Dorneanu, Todiriţă Covrig se dusese de mai multe ori in visită la Cleopiţa Zuznea şi la Vereanu, insă nici intr'un loc, nici in altul nu mai fusese primit. La inceput el nu putea crede că efectul minunat ce şi inchipuise a fi făcut, să se fi şters din causa unei intîmplări aşa de neinsemnate, cum fusese acea de la bal. In urmă insă, vĕzênd că lucrurile nu se schimbă, el işi zise că trebue să fie ceva la mijloc şi trimise după Naftulea pentru a afla prin acesta ce se petrece. Şi acesta venì abie după mai multe chemări.

— Pentru ce n'ai venit indată ce te-am chemat jupâne Naftulea?

„Am avut treabă, Chicoana Cleopiţa m'a trimes la Soloiu cu care am stat la vorbă toate zile trecute.

— Ce? nu cumva Soloiu umblă şi el pe la Vereanu?

„Naftulea zimbì: „este numai o fată pe lume? Mai sunt ele multe, oraşu-i mare.

— Te-am chemat să-mi spui cum stă treaba noastră?

„Care treabă? respunse evreul, făcêndu-se a nu inţelege.

— Ce te faci că nu ştii? treaba mea, pentru care am venit aici.

„Aţi plătit puţin telalic păn acum, chiconaşule. Am alergat de o sută de ori la chicoana Cleopiţa: şi tot in trăsură, că şede departe. D-voastre sunteţi un om bogat şi nu vĕ pasă de câţiva galbeni mai mult, dar eu imi câştig viaţa cu alergatul; am nevoi.

— Ce treabă mi-ai făcut ca să-ţi plătesc mai mult?

„Bine, dacă n'am făcut treabă, atunci mĕ duc.

Şi evreul se indreptă spre uşă.

— Stăi Naftulea, nu te supĕra, mai na-ţi bani. Te mulţămeşti? Ei spune-mi acum tot ce s'a intîmplat.

„Ce să-ţi spun? Nu s'a intîmplat nimic, respunse evreul punênd banii in buzunar. Nimic. Cucoana Sevastiţa Vereanu s'a supĕrat că i-aţi trântit fata la pămênt şi nu vrea să v'o dee. Căutaţi-vĕ de treabă şi vĕ duceţi acasă. Pentruce nu jucaţi mai bine?

— Eşi afară, jidane, strigă Covrig mânios.

Hai eşi, şi tu şi Cleopiţa v'aţi inţeles să-mi furaţi banii fără a-mi face treabă.

„Pentruce vĕ supĕraţi pe mine: ea nu-i fata mea. Despre mine poţi s'o iei cât iţi place, eu mĕ uit dacă cineva ştie juca.

— Ţi baţi incă joc de mine, jidane? strigă Covrig apucându-l de guler, am să-ţi rup barba? Dă-mi banii inapoi şi du-te de ia de la Cleopiţa serviciul cel de argint!

„Dacă mi-i rupe barba şi mi-i lua banii, ai să capeţi fata? respunse Naftulea cu cel mai mare sânge rece, deşi il sgâlţia Covrig in toate părţile. Ce sunt eu vinovat! Eu mi-am făcut datoria. Mai bine daţi-mi incă ceva pentru batjocura ce-mi faceţi.

Covrig insă il luă de umeri şi-l aruncă pe uşă afară. Remas singur, el se preumblă furios prin casă şi o mulţime de gânduri îi trecurĕ prin cap. O intîmplare aşa de neînsemnată să-i nimicească tot planul sĕu cel frumos! Când se mânia asupra Sevastiţei, când asupra lui Mihai pe care il credea vinovat, căci işi inchipuea că trebue să fi avut loc un mare consiliu de familie la Vereanu in care să se fi desbătut chestiunea măritării fetei şi că Mihai cu mândria lui ar fi susţinut că trebue să se respingă cererea lui Covrig: când işi intorcea mânia asupra Cleopiţei care trebue să-l fi trădat pentru

altul, când asupra părinţilor lui care nu-l invăţase a juca, când asupra sa insuş, când asupra Luţicăi. Cu cât gândurile i se grămădeau, cu atât il apuca un dor de resbunare şi-i părea rău că nu găseşte chipul cum să-l indeplinească. Ii veni gândul să se insoare indată cu alta pentru a arăta el şi părinţilor şi fetei cine este şi să-i facă pe toţi să moară de căinţă. In această stare sufletească il găsi Neculiu Rareş care de mai multe zile nu mai venise să-l vadă. Cătră acest singur adevărat amic ce-i remăsese, se adresă Covrig pentru a destăinui durerile sufletului său şi a cere sfaturi despre ceea ce trebuea să facă.

— Te plâng amicul meu, respunse Rareş, dar pentru ce nu mi-ai spus de mai inainte planurile ce aveai? De la inceput eu ţi-aş fi arătat că obiectul ce-ţi ai fost ales nu este demn de amorul unui suflet aşa de nobil, cum bate in peptul tău. N'ai vĕzut cine-i acest tênĕr, Mihai Vereanu? Un om, condus numai de interes şi de meschine prejudiţiuri de castă, nu-i un om al poporului care are drept mediu entusiasmul şi drept ţel virtutea! Invan vom căuta in aceste cercuri nobleţă de animă; numai bani şi vanitate este călăuzul actelor lor.

„Ah! Bani are şi tata, dar ce folos! suspina Covrig.

— Prea bine; îi vom intrebuinţa pentru scopuri mai nobile, cari iţi vor impăca inima infortunată. Imi vei da cât va trebuì ca să-ţi procur cărţi şi scrieri a căror cetire te va inălţa spre regiuni măreţe din vîrful cărora vei privì cu compătimire la meschinele acte ale acestor oameni ce işi zic aristocraţi şi care au usurpat numai fără drept locul şi averile care sunt ale poporului şi numai ale poporului.

„Ah! Ce cărţi, ce am să fac cu cărţi; carţi imi trebue mie! Eu vream să mĕ insor, nu să cetesc. Cel mai bine este să iau altă nevastă ca să le arăt eu!

— Să nu faci un asemenea pas, il curmă Rareş care se temea să nu peardă atunci preţioasă amicie a lui Covrig. Să nu cumva să faci aceasta! Ai vrea să te robeşti unei fiinţe a cărei inimă nu te incântă! O! Niciodinioară! Mai bine să-ţi intrebuinţezi mijloacele adunate cu sudoarea frunţii spre scopuri filantropice. Dotează societarea „Ulpia Traiană“ cu un capital indestulător pentru a putea realiza mai curênd ideile dătătoare de viaţă ce urmăreşte cu neobosită perseveranţă in mijlocul atâtor inimici invidioşi. Contribue la crearea de foi literare şi poli-

tice care să denunţe abusurile celor puternici şi să-i tragă la respundere inaintea supremului tribunal al opiniunii publice, să lumineze poporul subjugat asupra adevěratelor sale interese, ţăranul să ştie că el este mai mult decât miserabilul proprietar care e numai un tiran, că titlurile sale mai vechi au fost numai usurpate...

„Ba mě ferească Dumnezeu de asemene pěcat! respunse Covrig. Atâta ar mai trebuì! Dar eu iţi vorbesc de una şi dumneata imi spui de alta.

— Eu vreau să te conduc sub auspiciele mele in templul inţelepciunii, *dans le temple du sage* cum zice Voltaire, vestitul poet al fraţilor noştri de peste Rhin, in locaşul de eternă verdeaţă unde te vei simţì uşor, felice...

Cu asemene sfaturi filosofice mângăea Rareş pe Covrig. In fiecare zi amicia il silea să vie la Covrig in visită, să dejuneze cu dinsul, să petreacă zioa impreună pe socoteala lui. După câtva timp aceste petreceri la care lua parte Calcănfaun şi mai mulţi alţii, golirě punga lui Covrig cu totul, aşa incât tatăl sěu care-i trimisese bani in mai multe rânduri, acum aflând ca s'o pus pe benchetuit de dimineaţă până sara cu o mulţime de tovarăşi ce ţinea pe socoteala sa

refusă să mai implinească cererile lui Todiriţă şi-i porunci să vie acasă inapoi. Cu inima grea, Todiriţa se departă de oraş şi se in toarse la Bortești spre viaţa cea obicinuită ce o ducea in societatea părinţilor sĕi, viaţă pe care numai rarele visite ale subprefectului o varia din vreme in vreme.

In oraş nime nu bagă in seama depărtarea lui Covrig. Chiar la Balur nu se mai pomenì de dinsul, ca şi cum nu ar fi făcut parte din adunările ce aveau loc in fiecare Joe. Nici doamna Barabez cu Melania nu mai veneau de când aceasta se logodise. Chiar Melini nu se mai arătase decât o singură dată pe câteva oare. Mai mult se simţea lipsa Anei ce plecase a doua zi de balul lui Dorneanu. Incurênd insă nici de Ana nu se mai vorbì şi petrecerile urmarĕ mersul lor. Adela era tot mai veselă şi domnea ca o regină in acest cerc, in care acum, ne mai impărţind cu nime strălucirea, forma punctul de mijloc al interesului tuturora. Soloiu se arăta foarte prevenitor şi amabil cu Vereanu de când ştia că acesta se bate la duel dar se amesteca mai puţin in jocuri aşa incât nu era aşa supĕrăcios ca inainte pentru tinerime. Astfel Adela şi cu Mihai aveau ocasiuni indestule a se in treţinea nesupĕraţi oare indelungate. Şi se

părea că cei mai bĕtrâni căutau prin toate chipurile să le inlesnească aceasta. — Convorbirea ei puţin sentimentală, in idei inconsequentă, superficială, dar plină de spirit şi deapururea veselă, forma un contrast mare cu seriositatea ce punea Mihai in desvoltarea oricărei idei şi in insemnătatea ce da el oricărei simţiri adevĕrate deşi adese ori opiniunile lui serveau de ţel al ironiei Adelei. Insă tocmai această deosebire avea pentru Mihai un farmec nespus şi deşi câteodată il necăjea ironia ei, totuş se intorcea din nou spre dînsa cu aceleaşi idei spre a convinge o fiinţă ce-i părea altfel atât de perfectă. Căci dacă o iubise de la inceput acum incepù a se convinge de adâncimea simţirii sale. Nesfirşit gândul lui era la dînsa şi departe de a se distrage din reveria ce-l cuprindea, el simţea o dulce plăcere de a lăsa inchipuirea in nesupĕrare să-şi ridice fantasticele ei clădiri. Ah! momentul in care incepe a se arăta cel intăiu amor, este unul din cele mai frumoase in viaţă. Farmecul este atât de nou, necunoscut, şi surprinzĕtor, incât atunci nime nu gândeşte că această simţire poate să se prefacă vreodată intr'un isvor de durere. Intîlnirile sale cu Adela erau acum momente la cele mai insemnate pentru dînsul; in faţa lor toate celelalte îi părea lucruri

secundare. Datoria lui de judecător, studiile sale private, chiar raportul cu familia sa se arătau pentru dînsul mai uşoare; a le negrijì îi părea lucru natural, căci inima îi vorbea totdeauna de altceva şi pe lângă glasul inimii acel al minţii amuţeşte. Cu aceasta însă se stinse şi amintirea: Lucreţia, Ana îi dispăruse din memorie ear de Miss Mary nu gândise niciodată că ea poate simţì pentru dînsul. Presentul minunat şi visul unui viitor nehotărit dar incântător il preocupa singur. Cu toate aceste, nu cuteza să se declare Adelei. Numai din focul ochilor sĕi, din serioasa espresiune a feţii şi mai presus de toate din instinctul ce spune femeei că este iubită, Adela il inţelesese. Deaceea convorbirile lor devineau din ce in mai serioase chiar câteodată se perdeau pe nesimţite in tăcere adâncă.

Insă o natură ca acea lui Mihai nu putù să ţie ascunsă in sine o pasiune care din ce in ce devenea mai puternică. El simţea trebuinţa de a impărtăşì cuiva ceea ce se petrece in inima lui, căci precum durerea are nevoe de mângăerea altuia pentru a fi alinată, astfel şi fericirea vrea să se comunice. Cui insă să destăinuească inima sa? Aici el nu avea nici un amic. Lui Henri Beaudieu care se afla incă in Roma şi cu

care intreţinea o corespondenţă regulată, îi scrisese totul: insă Henri era departe; respunsul la o scrisoare vine târziu ş'apoi el nu avea nevoe de cineva care să-i respundă, ci de unul care să-l asculte. Deaceea el căută un confident din apropierea sa. De părinţi se ferea; Luţica îi părea prea copilă. Singura persoană către care găsì să se adreseze era Miss Mary, de a cărei simpatie credea că se bucură. Mihai dar căută din nou societatea ei şi cu incetul îi descoperì ceea ce se petrece in el. Cine ar putea descrie durerea tinerii Engleze! A iubì şi a nu fi iubită, incă nu era deajuns pentru dînsa; ea trebuea să audă din insăşi gura iubitului că acesta iubeşte pe alta, să se convingă cât de mult el poate iubì, să o chinuească gândul că ea ar fi putut să se bucure de intregul acest amor dacă soarta ar fi voit-o, să se prefacă in presenţa lui şi cu o abnegare nemărginită, să tacă, să sufere şi să plângă.

CAPITOLUL XVI.

Henri Beaudieu către Mihai Vereanu.

Scrisorile tale din urmă nu seamănă cu cele ce-mi scriai mai inainte. Veselia dispare din ce in ce din ele şi reflecţiuni serioase o inlocuesc. Deşi nu mi-o spui, cred a vedea că ceva insemnat s'a petrecut in tine şi din toate trebue să presupun că numai amorul e causa acestei schimbări. Dar cine este femeea care te inspiră şi te preocupă? Să fie una din acele doue fete pe care mi le-ai descris cu colori atât de vii? Una pe care ai numit-o Adela o vĕd descrisă ca o persoană frumoasă, veselă, plăcută, cu spirit; de cealaltă, Ana, mi-ai zis că-i frumoasă, sentimentală, serioasă, învăţată. Pe care din aceste doue să aleg pentru iubitul meu amic? Dacă e greu a judeca de aproape caracterul omenesc prin acest invĕliş nepĕtruns ce numim fisionomie şi

care ne inşală atât de des, cu cât e mai greu a se pronunţa din depărtare când trebue inchipuirea singură să depingă imaginile? Dar pentru ce mĕ intreb pe cine să-ţi aleg eu, când din părtinirea ta pentru cea dintâi care resbate in fiecare frasă, vĕd că nu ai aşteptat sfaturile mele. Nu ştiu insă pentru ce eu aş fi dorit să-ţi placă Ana mai mult. Imi pare că caracterul acesteia este mai potrivit cu natura ta, ear inriuririi amorului care niciodată nu chibzueşte, datorim adeseori desamăgirile cele mai dureroase. Cu toate aceste eu poate mĕ inşăl şi aceasta este numai o presupunere fără temeiu căci de aici nimic nu pot cunoaşte. Scrie-mi insă, scriemi-mi des şi mult. Scrisorile tale imi aduc din nou aminte de timpul fericit ce am petrecut impreună, imi vorbesc earăş de tine, iubitul meu Mihai, imi reaprind dorinţa de a te vedea şi mĕ distrag de la gânduri serioase şi triste care mĕ apasă. Căci şi in viaţa mea pare a se pregăti o prefacere insemnată; o simt cum se simte in aer o furtună ce are să vie. Scrisorile miresei mele sunt de câtva timp mai scurte şi mai rare. Inzadar maică-mea mĕ aşteaptă cu nerăbdare pentru a săvirşì unirea noastră; eu vĕd că Sofia işi depărtează gândul de la mine. Pentruce imi scrie mai puţin, pentruce

mai rar şi pentruce, când vorbeşte de raporturile noastre, se simte că prin toate chipurile ar voì sa se arăte iubitoare către mine insă că nu poate? Simţirea nu se poate simula; când nu este, orice ostenealâ ne-am da s'o arătăm, receala sufletului străbate pintre fapte. Poate că altul îi va fi eşit in cale spre care se intoarce inima ei şi ea caută să alunge această simţire din dragoste şi recunoştinţă către mama noastră. Dacă-i aşa, nimic nu mĕ va impedica să-i dau cuvêntul inapoi şi voiu isbutì a face pe maica-mea să inţeleagă că aşa este mai bine. Pentru aceasta insă trebue să mĕ duc şi să vĕd. La primavară dar, părăsind Roma mĕ voiu intoarce in patria mea. Păn atunci insă voiu urma studiele, de care sunt mulţămit şi de care te-ai bucura şi tu dacă ai fi urmărit progresele ce am făcut. Abia aici am vĕzut că eram destinat a fi artist. Operele nemuritoare ce pot admira in linişte mi-au deschis orizontul inchipuirii şi lucrez cu o nouă lumină ce simt că luceşte in mine. Dar destul, faptele nu vorbele trebue să dovedească aceasta.

Ana Mirie către Adela Balur.

Cât de neregulat, cât de scurt respunzi tu la scrisorile mele! Abia câteva rânduri

ce-mi vin din când in când, imi vestesc că părinţii noştrii (căci iubirea şi recunoştinţa mea pentru ei imi invoesc a-i numì aşa) sunt sănătoşi şi că tu, iubita mea Adelă, gândeşti câteodată la mine. Dar despre cele ce te intreb, nici un cuvênt! Ah! Se vede bine că inima ta e liberă, că nimic nu o apasă; că gândul tĕu nu se intoarce ca al meu earăş şi earăş in jurul aceleiaşi imagini. Dacă şi tu ai fi chinuită de simţirea ce a străbătut sufletul meu, cum ar fi atunci scrisorile tale altfel: numai atunci m'ai inţelege şi ai pĕtrunde in fundul inimii mele. Dar tu eşti liniştită, tu petreci in societăţi vesele, il vezi adeseori, vorbeşti cu dînsul şi nu ştii ce este singurătatea şi depărtarea! O! exilul e cea mai mare pedeapsă ce s'a putut scornì. Nu este chin mai greu decât a nu ştì nimic de acel ce iubeşti, a fi in indoeală dacă el se apropie, ori să depărtează mai mult de inima ta. Eu insă nu pot afla nimic dacă tu nu te induri de mine şi nu-mi scrii, căci nimĕrui afară de tine, nu am destăinuit ceea ce se petrece in inima mea: *chiar lui nu!* Pentru ce l'aş fi lăsat să vadă cât de mult il iubesc? Dacă şi in inima lui ar fi pĕtruns amorul, atunci el de la sine ar fi găcit-o ear de nu, atunci nu-mi mai rĕmâne... insă departe de mine această idee grozavă!

Nu poate omul să fie născut pentru atâta durere şi ar fi nedrept de a acusa Dumnezeirea că ne-ar fi creat numai pentru a suferì. Câteodată imi vin asemenea idei negre, insă eu le alung departe căci mĕ conving că numai isolarea şi grozava depărtare mi le produce. Dacă aş fi lângă tine, dacă l'aş vedea, asemenea gânduri nici ar putea să-mi vie. Dar aici departe de dînsul, de tine, de voi, găsindu-mĕ in societatea unei singure femei, ce-i drept bună in suflet, dar bĕtrână şi bolnavă; avênd dinaintea ochilor numai omĕtul care se intinde peste grădini şi câmpii şi unde nimic nu trăeşte decât păserelele care ciripesc pe crengile uscate şi caută hrană, cum să nu fiu cuprinsă de ideile cele mai triste in această uniformitate a vieţii şi a naturii? Ceea ce mĕ mângăe este musica. De dimineaţă păn in sară repetez sonatele şi concertele ce ştiu că-i plac. Imi inchipuesc că mĕ pregătesc a le cânta lui şi, inspirată de această idee, le executez ca o artistă. Câteodată mintea mi se perde cu totul, imi pare că il ştiu lângă mine şi că mĕ ascultă cu mulţămire. Atunci, chiar când sfirşesc a cânta nu mi vine a intoarce capul, pentru a nu mĕ incredinţa că el lipseşte şi că totul a fost numai o nălucire! Ah! Unde e vremea când şedea

lângă mine la clavir şi asculta cu espresiunea sa cea serioasă şi gânditoare care-i şade aşa de bine? Gândul meu se'ntunecă, in aceeaşi vreme imi pare că ani indelungaţi au trecut deatunci şi totodată că nu ar fi mai mult decât o zi! Atunci il vĕd intrând cu mine in lungi convorbiri şi ştii ce plăcere este a-l asculta, cât de serios el vorbeşte de tot ce-i mare in lume, ce preţ pune el pe artă şi ce insemnătate incuviinţează simţirii. Şi toate aceste oare petrecute cu mine nu ar fi insemnat nimic? Pentru ce atunci imi căuta societatea cu atâta plăcere? Nu poate fi aceasta urmarea nepăsării; este o fibră comună care resună in acelaş timp la amêndoi. Aceasta trebue să fie aşa — căci vezi, nu numai inima mi-o zice, inima de care se spune că e inşălătoare, ci mi-o zice judecata, când stau şi combinez toate cele petrecute intre noi. Combinez toate, căci de toate imi aduc aminte, de fiecare cuvênt rostit, chiar de fiecare gest, de fiecare mişcare şi toate impreună mĕ conving că el nu poate fi nepăsător. Dar de atunci nu s'a schimbat nimic? Au remas toate cum le-am lăsat! O! scrie-mi, căci il iubesc! Când zic acest cuvênt, Adelă, zic taina mea cea mai mare, visul nopţii, gândul vecinic al zilei intregi, singura aspirare a sufletului meu.

Când imi inchipuesc câteodată viitorul şi mi deping viaţa cât de frumoasă va fi in unire cu dînsul, sunt cea mai fericită din femei şi cu nimene nu aş voì să schimb soarta mea ; pentru ce grija trebue să mĕ surprindă, să-mi aducă tristeţă şi durere? Ah! poate că ţie toate ce-ţi spun iţi par enigme, dar eu singură nu mĕ mai inţeleg, sunt aşa de schimbată, imi pare că nu mai sunt cine eram inainte şi că un alt suflet dă viaţă fiinţei mele, dar cu toate aceste acum abia trăesc, acum abia recunosc preţul vieţii şi binecuvêntez soarta ce mi-a dat o inimă aşa de simţitoare! Te sărut de mii de ori; petrece veselă şi fii fericită, dar printre petreceri găseşte un moment liber pentru mine, scrie-mi ce ţi-a spus, ce aţi vorbit, scrii-mi tot. Adă convorbirea asupra mea şi spune-mi atunci ce-ţi va fi zis. O! dacă mi-ai spune numai un cuvênt ce il doresc, nu te invidiez pentru petrecerile tale şi mĕ impac cu singurătatea mea.

Mihai Vereanu cătră Henri Beaudieu.

Te plâng amicul meu, dacă ceea ce gândeşti despre Sofia e adevĕrat. Trebue să fie dureros de a vedea sdrobit deodată planul de fericire ce amorul işi formase. Acum vĕd

că pe acesta şi numai pe acesta se intemeează fericirea noastră. Cu cât mai mult gândesc, cu atât mai mult mĕ conving căci vĕd ce preţ are amorul. El singur ne inspiră, el singur face viaţă poetică. Păn acum nu ştiam ce este; il intrevedeam numai in mod vag faţă cu femeile de care m'am apropiat, dar acum *ştiu* ce este; il *sînt* şi deatunci vĕd că sunt bărbat şi că timpul fără valoare a adolescenţii a trecut. Nu-ţi spun care este femeea ce iubesc căci tu o ştii. Cu pĕtrunderea adâncă a spiritului tĕu ce am admirat aşa de dĕs, ai inţeles cine mĕ putea inspira pe mine. Numai ea, numai Adela era destinată a mĕ ridica spre o sferă mai inaltă de pe pămêntul unde mĕ tîrîeam păn acum. Dar te greşeşti socotind că Ana era mai potrivită pentru natura mea.

Ea este frumoasă, invăţată, are toate calităţile afară de una care nu ştiu cum să o numesc; ea te face să o admiri, dar te lasă rece. Cu totul altfel e Adela! Unii zic —şi poate să fie aşa—că ea nu ar fi aşa de frumoasă, dar aceasta numai gustul o hotărăşte şi nu se poate judeca după teorii generale; poate că Adela a cetit şi a invăţat mai puţin, dar ce nevoe este când natura indeplineşte de la sine aceste mici lipse ale creşterii! Şi chiar sunt aceste lipse?

Vecînica cetire perde mai mult originalitatea spiritului, decât o desvoltă. Ce are nevoe o femee superioară de invăţătura cărţilor, când in instinctul ei găseşte un isvor mult mai bogat de invăţătură? Apoi spiritul cel viu ce se reflectează in ochii ei aprinşi, bunătatea inimii sale ce se arată in blânda ei zimbire şi mai presus de toate acel nu ştiu ce care face de iţi saltă inima când priveşte la tine? Poţi să mĕ fericeşti, iubite Henri, căci ceea ce visasem, idealul ce-mi formasem in inchipuire, desemnat numai cu margini slabe şi palide acum il vĕd dinaintea ochilor aşa precum il zugrăvisem. Ce zic? de mii de ori mai frumos şi mai perfect! Când stau singur şi las gândul meu să-şi desemneze faţa ei aşa de frumoasă precum este, câteodată vĕd cum se preface pe nesimţite intr'un chip de ănger care in lung vestmênt alb se coboară inspre mine din ceruri şi plutind asupra capului meu imi zimbeşte dulce şi mĕ protege de orice gând rĕu! Atunci simţ câteodată cum o lacrimă curge incet pe faţa mea şi sunt omul cel mai fericit. Dar, voiu fi fericit căci şi ea mĕ va iubì, mĕ iubeşte! Tresărirea ei când mĕ vede pe neaşteptate, distracţiunea când vorbeşte cu mine, suspinele cele ascunse ce scoate câteodată, melancolia ce de o vreme

incoace se zugrăveşte pe faţa ei — toate mi-o desvĕlesc şi noi ne inţelegem fără a ne fi spus incă nimic. Dar mai mult n'am să pot trăì aşa. Cuvêntul suprem *voesc, trebue* să-l spuns Ingrijirea ce m'a oprit totdeauna când imi propusesem a-i descoperì secretul inimii mele, trebue să dispară, curajul ce l'am avut in alte momente ale vieţii nu-mi va lipsì nici astă dată. Ii voiu declara amorul meu, voiu primi respunsul dorit şi voiu fi omul cel mai fericit! Şi tu atunci trebue să vii pe aici, iubitul meu Henri; dacă este drept că proiectele tale de viitor sunt nimicite şi ca soarta, dându-mi mie, ţi-a răpit ţie cel mai mare bun al vieţii, atunci părăseşte, cel puţin pentru un timp mijlocul in care trăeşti. Vino de mĕ vezi aici şi mângăe-te cu fericirea ce-i vedea că gustă amicul tĕu. In scrisoarea mea viitoare vei afla ce s'a petrecut; vei afla că pustiiul de care imi zicea vrăjitoarea şi despre care ţi-am vorbit, a fost viaţa mea de păn acum şi că diamantul, ascuns tuturora, mie mi-a fost dat a-l găsì şi a-l lua.

Adela Balur către Ana Mirie.

Te tângueşti şi mĕ mustri, iubita mea soră, că scrisorile mele sunt scurte şi cuprinsul lor neinsemnat. Dar ce ţi-aş mai

putea scrie de pe la noi? Părinţii noştri sunt sănătoşi şi eu earăş şi in toate zilele vorbim de tine. Tata gândeşte cu bucurie, că mătuşa ta te va face moştenitoare şi că vei fi bogată de unde nici nu te aşteptai, pe când eu, precum ştii, nu voiu avea niciodată avere. Averea insă, pe cât aud şi vĕd joacă un rol aşa de insemnat, incât de la dînsa pare a atîrna fericirea, mai cu samă a femeilor, căci bărbaţii se uită mai mult dacă mireasa lor va fi bine inzestrată. Dar şi pentru noi este oare o fericire de a se mărita, pentru a nu avea nici trăsură, nici toalete şi poate nici măcar cele trebuitoare şi a suferì lipsă! Crezi oare că Melini, care de trei zile este insurat, nu ar fi preferit să te iee pe tine in locul Melaniei care e şi proastă, pe lângă că nu-i frumoasă? Inainte de nuntă, l'am mai vĕzut de câteva ori şi imi părea trist, căci acum, aflând că soarta s'a schimbat pentru tine, el poate se căeşte că n'a aşteptat. La noi tot se adună Joile deşi mai puţini. Soloiu vine regulat şi tot mai aduce bomboane; ai zice că bĕtrânul gândeşte serios să mĕ iee, atât e de amabil cu mine şi mai ales cu mama.—Dar mai bine remân fată mare, decât să fiu soţia aşa unui.... şi d. Vereanu vine incă pe la noi, dar acum e mai puţin vesel şi vorbeşte

mai puţin, incât n'am putut niciodată să aduc convorbirea asupra obiectului de care mi-ai scris. Mai dĕunăzi s'a propus să jucăm impreună o comedie, adică un proverb unde sunt numai doue persoane, insă mi-e foarte frică să joc inaintea publicului. Covrig, se zice că ar fi cerut pe Luţica Vereanu şi că ar fi fost refusat. Părinţii lui Mihai sunt foarte mândri; ai zice că se cobor din cine ştie ce familie princiară. Dar Covrig, deşi foarte bogat, este foarte prost şi neinvăţat. Apoi e şi cam greu a se hotărì cineva să se cheme Doamna Covrig! Baluri acum nu mai sunt. Doamna Dorneanu nu vrea să mai dee. Cleopiţa Zuznea zicea odată incet cătră mama că Dorneanca e geloasă de d. Denescu fiindcă acesta juca prea mult cu fata lui Vereanu: Eram in odaea de alăturea şi am auzit fără ca să vreau. Se vede că in tot carnavalul numai mici serate au să mai fie. Prin urmare nu pierzi aşa de mult prin lipsa ta. Am să-ţi mai scriu cum se va petrece ceva interesant. Te sărut de o mie de ori şi doresc să te revĕd cât mai curênd.

CAPITOLUL XVII.

Carnavalul era pe sfirşite când, după ideea Adelei, se luase hotărirea in societatea lui Balur de a se da o mică representare teatrală. Insă după mai multe combinări, nici o piesă mai mare nu se putù intocmì, fie din greutatea executării, fie din puţina bunăvoinţă a persoanelor ce trebueau să-şi impartă rolurile, aşa incăt la urmă planul se reduse la o comedioară in formă de dialog, a căror actori trebueau să fie Adela şi Mihai. Adela avea să joace rolul unei tinere vĕduve capricioase, care incredinţată de amorul unui bărbat sentimental şi pasionat, işi făcea o crudă plăcere a-l ţinea intr'o necurmată indoeală despre amorul ei, făcêndu-l să spereze, până când amorezul, sătul de acest joc se hotăreşte a o părăsì. Vĕzênd că această hotărire este serioasă, vĕduva se căeşte deodată de purtarea ei, sentimentul o invinge; ea găseşte un pretext pentru a-l face să vie

inapoi şi in scena finală îi arată că l'a iubit totdeauna, şi totul se sfirşeşte prin impăcare şi cununie. La mijlocul postului mai multă lume avea să fie invitată la Balur pentru o serată fără joc, şi la un moment oportun salonul avea să se schimbe in scenă şi piesa avea să se joace fără altă pregătire, aşa incât surprinderea să producă societăţii mai multă plăcere.

Când Adela şi Mihai işi ştiură rolurile, ei incepură a le repeta impreună. Ce ocasiune minunată pentru Mihai de a se intîlni des cu iubita lui şi de a fi singur cu dînsa! Adese in mijlocul recitării rolului, Mihai se oprea şi vorbea de altele, incât amêndoi uitau pentru ce s'au retras in o cameră singuratică şi urma intre ei un dialog mai interesant decât acel ce invăţase pe din afară. Când insă aceste ameninţau a devenì prea expansive Adela le intrerupea. Tot ea işi aducea intăi aminte că uitase mâna ei in a lui şi cerea atunci grabnic să urmeze repetiţia, lucru la care Mihai trebuea să se plece, deşi cu un suspin de părere de rău.

— Comedia aceasta invaţă, zise intr'un rênd Mihai, că e mai bine să ascunzi amorul decât să-l descoperi. Tênăra văduvă a cărui rol jucaţi, nu ar necăjì atâta pe bietul om ce o iubeşte, dacă el nu ar fi avut im-

prudenţa să-i declare amorul. Să fie oare aşa şi cu viaţa reală, omul care iubeşte să caute a ascunde simţirile sale, să-şi înăduşe planul care in tot momentul vrea să-l tradeze; să sufere in tăcere de frica unei suferinţi mai mari?

„Sunt prea inexperimentată pentru a avea părerea mea asupra acestui punct. Socot insă că autorul a ştiut ce scrie şi că sunt casuri unde lucrurile poate se petrec precum zice el.

— Aş voì să ştiu dacă este bine să se urmeze aşa intotdeauna. Autorul a luat poate un cas excepţional şi rar. Ce sfat aţi da acelui care iubeşte, care iubeşte de mult, din momentul intâiu când a vĕzut? Trebue el să tacă sau ii este ertat de a descoperì odată secretul sĕu, de a scoate comoara ascunsă in peptul sĕu, la lumina zilei?

„Nu ştiu ce ar trebuì să facă, respunse Adela plecând ochii la pământ.

— De mult, zise Mihai, mĕ necăjeşte această intrebare, şi nu sunt in stare a o deslega singur. O! Dacă aţi voi să vorbiţi să-mi spuneţi ce trebue să fac... atunci, urmâ el luându-i mâna, toate gândurile cele ascunse, le-aş depinge atât de frumoase şi incântătoare precum le am avut singur şi aţi vedea o lume minunată ce e gata să pri-

meascâ in ea pe cei care se iubesc, cum primeşte raiul pe aleşii sĕi.

„Ce era să facă tênĕra vĕduvă, zise Adela, păzindu-se de a luneca pe povirnişul unde ajunsese Mihai, trebuea de la inceput să-i zică şi ea că-l iubeşte? Nu vedeţi că in momentul despărţirii şi ea i se descopere lui? Poate că dacă s'ar fi grăbit a venì inaintea dorinţelor lui, el ar fi jucat rolul ce joacă ea şi lucrurile nu ar fi avut un sfirşit aşa de bun.

— Vrea să zică, intîmpinâ Mihai cu tristeţă, găsiţi că e bine să se despartă acei care se iubesc?

După o pausă in care el îi lăsase mâna, Adela il intrebâ de ce este trist şi pe gânduri.

— Voiu să plec, zise el; am să părăsesc oraşul câtăva vreme pentru a mĕ acufunda in singurătate.

„Nu mi-aţi zis nimic despre aceasta păn acum.

— Chiar acum mi-a venit şi ideea.

„Cele ce ziceam adinioarea se raportau la persoanele din comedie. Poate să aibă un fond adevĕrat câte odată, insă autorul le exagerează pentru a face piesa lui mai interesantă. In realitate lucrurile s'or fi petrecênd altfel. Femeea capricioasă s'ar fi

plecând mai grabnic dorinţelor lui şi impăcarea finală nu s'ar prelungì aşa de mult.

— Nu înţeleg prelungirea nicidecum. De ce să se supue cineva de bunăvoie la o asemenea tortură pentru un timp, numai ca mai in urmă, fructele culese să pară şi mai dulci? A se juca cu simţirea sa, este a nu iubì... Acel care arde de amor nu l poate stinge şi aprinde după voie. El nu are un moment in care imaginea iubitei să nu-l incânte, in care, când e singur, să nu spuie acestei imagini cât de nesfirşit o iubeşte. Numai când e faţă cu dînsa, ochirile ei reci îi ridică curajul şi el e silit să tacă.

„Cine-l sileşte? adăugì Adela incet, cu ochii la pămênt. El singur trebue să simtă când a venit momentul.

— Aşa dar, respunse Mihai cu foc, aşa dar el ar putea indrăznì să spue insfirşit cuvêntul ce are vecînic pe buzele sale; el nu ar avea teamă de un respuns nepăsător. O! dacă este aşa, Adelă....

„Timpul trece, zise aceasta, respingênd incet braţul lui Mihai care voia să cuprindă talia ei, şi trebue să sfirşim repetiţia căci dincolo se miră de zăbava noastră.

Asemenea convorbiri se repetarĕ de mai multe ori şi intotdeauna când Mihai voia să-i declare amorul său, ea curma de indată

obiectul conversării. Câteodată il necăjea, zicându-i că ştie prea bine cine-i ocupă gândirile: că ar fi luat seama de tristeţa lui Mihai de când plecase Ana şi il silea astfel sa-i mărturisească ei că Ana nu i-a făcut niciodată altă impresiune, decât acea a unei femei plăcute şi că altfel trebuea să fie femeea ce il va inspira pe dînsul. Apoi îi plăcea să audă din gura lui descrierea tuturor calităţilor acelei ce va trebui să iubească el şi era incântată de a se recunoaşte in această descriere.

In sara representării, invitaţii după ce fusese primiţi intr'un salon mai mic, fură inştiinţaţi despre surprinderea ce li se gătise şi când piesa avea să inceapă, ei trecură in salonul cel mare destinat pentru teatru. Afişe mici scrise de mână îi inştiinţase ce comedie era să fie jucată şi care erau actorii; un paravan ce ascundea o parte a salonului despărţea scena de public, şi o ouvertură executată de Adela după paravan dădù semnalul inceperii. După aceasta, paravanul se despărţì in doue şi Adela intr'o frumoasă toaletă se vèzù cu o carte in mână şezênd pe o canapea. Aplausurile ce resplătise pe nevèzuta executoare a ouverturii, incurajase pe Adela, aşe incât de la inceput vorbele şi mişcările ei nu arătară nici o

sfială; pe Mihai earăș succesul cu care incepuse iubita lui il inspirase și el părù pe scenă cu siguranța unui vechiu actor. Adela făcea așa de bine pe vĕduva șireată, ironică; Mihai era așa in rolul sĕu, representând pe omul pasionat pe care iubita il chinueşte, incât era o deplină armonie in jocul lor. Publicul din ce in ce mai incântat manifesta mulțămirea prin dese și lungi aplausuri, ear in scena in care Mihai vine să ia zioa bună de la iubita lui, hotărit de-a o părăsì pentru totdeauna și de-a renunța la fericirea ce sperase, glasul sĕu era slab și tremurător, fața lui ingălbenise și ultimul *adio* îi zise cu un ton care rupea inima. Când eșì de pe scenă, tăcerea adâncă ce domnise in sală, se sparse deodată in aplausuri nesfirșite, care intrerupserĕ spectaculul câteva minute. La sfirșitul piesei când după impăcare, Mihai trebuea să cadă la genunchile iubitei, el se uită intr'atâta incât îi sărută amêndoue mânele adese ori! Insă afară de câteva bĕtrâne, intre care Cleopița Zuznea, mai intreg publicul îi iertă această licență pentru plăcerea ce le procurase și cu vuitoare bravo îi rechiamarĕ de mai multe ori.

Mihai era intr'o mișcare grozavă. Singur cu iubita lui, in camera in care se retrăsese după sfirșitul piesei, el nu se putù oprì mai

mult, ci aprins de o subită pornire de amor, el căzù la genuchile ei, îi zise cu un glas care eşea din adâncul inimii sale: Te iubesc, Adelă, te iubesc, nu pot să tac mai mult. Spune-mi cuvêntul dorit şi fă-mĕ cel mai fericit din oameni.

— Ridică-te pentru Dumnezeu! ridică-te!

„O! Spune-mi, spune-mi dacă mĕ iubeşti şi tu, o rugă Mihai.

— Dar, te iubosc, respunse Adela cu mişcare intinzêndu-i mânele.

Mihai se ridică, o atrase la peptul sĕu şi buzele lor se impreunarĕ intr'o fierbinte sărutare. Indată insă Adela se descleştă din braţele lui şi fugì, pe când Mihai a cărui inimă bătea cu putere, se lăsă să cadă pe o canapea şi işi acoperì ochii cu mânele ca şi cum ar fi vrut să impedice obiectele exterioare de a-i alunga imaginea dulce ce-i fărmeca inchipuirea.

CAPITOLUL XVIII.

Henri Beaudieu către Mihai Vereanu.

Evenimente mari şi triste m'au impiedicat de mai multe luni de a-ţi respunde. A doua zi după ce ţi-am trimes ultima mea scrisoare, primii inştiinţare din partea Sofiei că muma mea ar fi crezut aşa de greu bolnavă, incât starea ei dă loc la cea mai mare ingrijire şi că ar trebuì să plec la moment, Deindată părăsii Roma şi după o cale grabnică şi necurmată ajunsei acasă. Dar... prea târziu. Doue oare mai inainte muma mea murise fără măcar a mai avea mulţămirea de a mĕ mai revedea. O durere mai mare decât am simţit vreodată mĕ cuprinse şi mai multe zile nu am fost in stare să am un singur gând care să nu fi fost in raport cu măhnirea mea. Abia mai târziu am putut cerca să mângăiu şi pe Sofia care, mai pĕtrunsă decât mine, plângea neincetat şi zi şi

noapte. Când o intrebai dacă muma noastră rostise vre-o ultimă dorinţă, ea imi spuse că cel de pe urmă al ei cuvênt a fost binecuvêntarea unirii noastre. Incurênd insă m'am convins că prepusurile de care iţi scrisesem erau adevĕrate: un altul avea inima Sofiei, un tênĕr medic care in anul din urmă venea să caute pe bolnava mea mumă. Când mĕ incredinţai că amorul ei era impărtăşit şi că ea avuse norocul de a se intîlnì in simţire cu un bărbat demn de dînsa, m'am hotărit a-i da cuvêntul inapoi. Insă Sofia refùsâ: „Muma noastră a cerut să ne insoţim imi zisea, ca cea pe pe urmă dorinţă, ideea aceasta a fost mângăerea ei in momentul morţii şi nu pot, nici vreau să inşăl pe acea care mi-ai fost mai mult decât mamă, in aşteptările ei".

Mi-a trebuit multă vreme pentru a o face să-şi schimbe acest gând la care ţinea cu o indĕrătnicie in adevĕr nobilă. Abia când am făcut-o să inţeleagă că muma noastră dacă ar fi ştiut că ea iubeşte pe altul, niciodată nu ar fi dorit să ne insoţim; când i-am arătat că unirea aceasta ar fi pentru mine o nenorocire, şi că trebue pentru liniştea mea să se lepede de ideea că va putea inăduşì simţirea ei, prin indeplinirea indatoririlor de bună soţie cătră mine, numai atunci am

putut-o deslipì de la hotăririle ce luase. Indată insă ce am convins-o, tristeţa grozavă ce o oborea, dispărù, şi avui bucuria a-mi revedea sora—căci numai sentimente frăţeşti am avut intotdeauna pentru dînsa—impăcată cu sine şi avênd ear speranţă in viitor. Atunci ea nu refusâ de a impârţì averea mea cu dînsa, căci imi zicea că voeşte să-mi datoreascâ intreaga ei fericire. Din această causă nu m'am putut refusa de-a o cununa chiar eu. Insă indeplinirea acestei datorii a mele va avea loc mai târziu, căci din respect cătră memoria mumei, Sofia nu vra să se mărite, decât după trecerea mai multor luni. După ce îi voiu fi asigurat viitorul ei, voiu venì să te vĕd. Sunt singur acum; odată cu muma mea, m'a părăsit cea de pe urmă rudă. Tu eşti acum acel pe care il iubesc mai mult şi spre tine mĕ atrage dorul

Ana Mirie cătră Adela Balur.

Cum ţi-aş putea descrie starea grozavă in care mĕ găsesc! E oare cu putinţă ceea ce am aflat şi sunt eu născută pentru cea mai mare nenorocire? O doamnă, trecênd pe la moşia mătuşei mele, mi-a spus că Vereanu ar fi inamorat de nu ştiu care fată cu care

ar fi să se insoare. La auzul acestei veşti m'a cuprins un fel de vêrtej; şi deatunci nu mai ştiu de sunt incă cu mintea intreagă, atâta ştiu că mĕ apasă o durere pe care mult nu o voiu putea duce. Scrie-mi de este adevĕrată această veste pentru ca să se intîmple mai curênd ceea ce este hotărit să fie. Sau mai bine nu-mi scrie, căci moartea ar fi mai dulce decât siguranţa. Ba scrie-mi, scrie-mi adevĕrul: a se sfirşì deodată este mai bine decât a murì prin torturele cu care mĕ omoară incet dar grozav, indoeala ce am. Adelă, iubită soră, te jur pe dragostea noastră, pe fericirea la care aspirezi, te jur pe Dumnezeu, scrie-mi adevĕrul, tot adevĕrul!

. . . . . .

Mihai Vereanu către Henri Beaudieu.

. . . . . .

O! Amicul meu, câte, câte s'au petrecut de la cea de pe urmă a mea scrisoare. O schimbare deplină in viaţa mea, in insuş sufletul meu! *Ea mĕ iubeşte!* Mi-a spus-o cu glasul tremurător, cu faţa inroşită. Deacum suferinţă, tristeţă nu mai sunt pentru mine—simţesc o fericire mai mult decât omenească, căci pentru puţini soarta se va fi arătând atât de binevoitoare ca pentru mine. Sunt intr'o incântare... sunt cuprins

de un farmec..... Diamantul cel ascuns, l'am găsit şi deacum nu se va mai despărţi de mine, căci cununia trebue să-mi legitimeze posesiunea lui. Vĕd că părinţii mei şi mai cu seamă maică-mea nu aprobează alegerea ce am făcut: din dese alusiuni a trebuit să mĕ conving despre aceasta; insă voiu face să-şi schimbe părerea; când mĕ va asculta şi o va cunoaşte mai bine aşa cum o cunosc şi pĕtrund eu, trebue să inţeleagă că *ea* şi numai *ea* este femeea creată pentru mine. Aşa de mare este asemĕnarea plecărilor, gândurilor, simţilor noastre, incât ori cine ar cugeta, trebue să vadă că eram destinaţi unul pentru altul şi că a ne despărţi ar fi cea mai mare crimă ce s'ar putea comite. Şi chiar dacă mama mea ar refusa cu indĕrătnicie incuviinţarea ei, eu voiu trece pe deasupra acestei incuviinţări; când o simţire internă atât de puternică, de instinctivă ne convinge despre ceva, argumente reci trase din lumea convenţională, nu-mi vor tăia drumul. Dar nu vom ajunge pân acolo, presiint că totul va merge calea regulată spre fericit resultat. Cu dînsa mĕ voiu retrage din lume şi vom gusta impreună frumuseţa naturei. Vino şi tu, amicul meu, vino curênd de fii al treile intre noi. Fericirea amicului tĕu te va veseli şi pe tine şi in

această atmosferă vei uita durerile ce ai avut. Poate că generositatea care te-a impins să renunţi la jumĕtatea avutului tĕu pentru inzestrarea surorei, iţi va fi inălţat sufletul spre sfere mai liniştite, insă numai aici lângă mine, in faţă cu fericirea la care vei fi martur, vei simţì deplin marele preţ al vieţii. Te aştept şi sperez că doi vor merge inaintea ta să te primească, căci poate ultima peatră a edificiului fericirii mele o voiu pune mai curênd decât credeam. Părinţii Adelei, doi bĕtrâni aşa de blânzi şi buni, s'au dus impreună cu dînsa la o vie, ce au in depărtarea unui cias de oraş, pentru a petrece acolo in nesupĕrare serbătorile Paştelor care la noi sunt cele mai insemnate din toate. Acolo mĕ duc de mai multe ori pe sĕptĕmână să-i vĕd şi in acest loc retras unde nici un om supărăcios nu te impiedică, greutăţile de formă se pot mai uşor ridica.

Adela Balur cătră Ana Mirie.

Nu inţeleg nici de cum, scumpa mea soră, tonul cel pasionat al scrisorii tale. Pentru că nu ştiu care doamnă de pe la ţară spune un cuvênt ce ar fi auzit, tu te laşi indată răpită de desperare? De unde resultă că

este adevĕrat ceea ce v'a spus acea doamnă? Şi admiţênd că ar fi aşa, trebue cineva indată să gândească la moarte şi la nu mai ştiu ce? Se vede că viaţa ta singuratică te-a schimbat mult, de eşti intr'o stare aşa de nervoasă! Omul cu invăţătură trebue să ştie a-şi domina pasiunile sale, prin aceasta se deosebeşte de omul cel de rând. Iţi dau sfatul să pui mai mare temeiu pe teoriile de care prin multă cetire ai adunat o comoară bogată, căci altfel in viaţă vei suferì mult. Noi suntem la vie de câtva timp. Am petrecut aici Paştele şi nu ne vom intoarce aşa de curênd in oraş, căci din convorbirile părinţilor mei, am simţit că averea lor e foarte sdruncinată, causă pentru care ei ar dorì să mĕ mărite cât se poate răpede. Dar ei vor să mĕ mărite, nu cu unul ce-mi convine, ci cu unul ce nu pot iubì şi numai eu ştiu cât sufĕr. Vezi dar că şi alţii au necazuri. Din cunoscuţii noştri, neau făcut câţiva visite aice. Melini cu femeea lui au fost odată. Melania e mai plăcută şi pare chiar mai inteligentă de când s'a măritat. Şi domnul Vereanu a fost pe la noi. Inchipueşte-ţi că nu se osteneşte viind călare păn aici. Asemene a venit să ne vadă şi d. Soloiu, insă cu un echipaj foarte frumos.

Cel mai des insă vine doamna Zuznea care are treabă cu mama.

D. Vereanu, spunea această doamnă, nu are incă nici o avere a lui şi părinţii sĕi care ar fi foarte mândri, nu i-ar da multe mijloace, dacă s'ar insura cumva fără invoirea lor; chiar zicea Cucoana Cleopiţa că generalul Vereanu, după cât ar fi auzit, ar avea multe datorii, şi că lumea va vedea incurênd că averea lui este mult mai mică decât se crede. Ce fericire insă a fi bogată! Leapădă-ţi gândurile tale cele negre şi fii fericită că in curênd te aşteaptă avere... Atunci vei putè lua pe cine vei voì, vei putè merge in străinătate; te vei primbla la băi şi la Paris. Pe mine insă cine ştie ce m'aşteaptă?

La vie la Balur, Mihai Vereanu era totdeauna aşteptat, totdeauna binevenit. Când timpul era frumos, toată familia se coborea intr'un crâng din apropierea casei şi adese ori prin cărările cele intunecoase, el şi Adela perdeau pe ceilalţi din vedere. Câte aveau a-şi spune atunci! Câte gânduri le trecuse prin minte in zilele in care nu se vĕzuse, toate şi le repetau unul altuia şi işi infrumuseţau

astfel presentul incă mai mult. Această fericire ţinù mai multe sĕptĕmâni până ce pe la sfirşitul lui April o imprejurare neinsemnată o intrerupse pentr'un timp. Mihai Vereanu fù însărcinat de tribunal a face o impărţeală la una din moşiile lui Dorneanu. Această insărcinare îi era atât de nesuferită, incât se hotărì in sine să se lepede pentru totdeauna de cariera judecătorească. In ajunul plecării sale, el incălecâ şi se duse să iee remas bun de la iubita lui. Era o sară minunată; luna plină lucea pe ceruri. Când ajunse, el găsì pe Adela singură; părinţii ei se dusese in oraş şi nu trebueau să se intoarcă decât târziu. Ea insă, il incredinţâ că remăsese, avênd presimţirea că va venì el. Crângul era incântător, luna străbătea printre copacii care intindeau umbrele lor pe gazoanele de earbă; nici o mişcare nu era in aer şi paşii lor resunau de departe pe cărări. Plecarea lui Mihai intristâ pe Adela, care şoptì ceva de uitare şi nestatornicie. Mihai îi respunse cu jurăminte de eternă credinţă, cerênd de la dinsa să-i dee aceleşi incredinţări. Adela insă nu voì să jure. „Pentru ce cuvinte şi invocări deşerte, zise ea: inima mea este atât de unită cu a ta, incât nu mai e nevoe de lanţul unor cuvinte sacre. Ochii ei, in care Mihai se uitâ mult

şi adânc îi imprăştiară ori ce ingrijire şi numai dulci cuvinte de amor urmară intre ei şi goniră ciasurile cu răpejune.

Cine a fost in timpul celui intăiu amor singur cu iubita lui pe o lună incântătoare, nesupĕrat de oameni, poate singur apreţuì farmecul ce simţea Mihai.

CAPITOLUL XIX.

De câţiva ani o jumĕtate din moşia Cireşica venise doamnei Dorneanu ca moştenire de la un unchiu al ei, pe când a doua fusese lăsată unui spital. Impărţeala se tot prelungise până când Dorneanu depărtă pe vechiul sĕu advocat şi, după recomendarea unor prieteni, luă in loc pe Suliminiu, care prin aceasta vĕzênd inceputul cărierei sale făcut, lucră cu activitate spre a dobândì nume şi a-şi inmulţì clientela. După stăruinţele sale, tribunalul grăbise lucrarea şi trimisese pe Vereanu la faţa locului; ear ca inginer părţile luase pe Melini. La termenul fixat Melini nu sfirşise de tot ridicarea planului moşiei, aşa incât trebuea să mai aştepte câteva zile.

Mihai era desperat de a perde astfel timpul sĕu. Gândul că este departe de iubită, il muncea fără sfirşit şi acum simţea toată puterea amorului sĕu. Zioa rătăcea singur

prin grădină, amintindu-şi toate intîlnirile sale cu Adela şi creând planuri pentru viitor. Nemulţămit de a nu fi făcut incă ultimul pas, se hotarì de a nu perde o singură zi după intoarcerea sa. Neputênd el avea nici un gând care nu ar fi fost al iubitei, soţii Dorneanu, Suliminiu advocatul lor, Vrăbiuţă administratorul spitalului şi Denescu care fusese invitat de amicul său Dorneanu să le facă o visită, îi erau numai supărăcioşi şi era mulţămit când scăpa de societatea lor. Sara el nu lua parte la jocul de cărţi ce ţinea pe Dorneanu şi Vrăbiuţă păn noaptea târziu, şi de câte ori îi era cu putinţă se depărta de restul societăţii ce ţinea de vorbă pe d-na Dorneanu. Intr'o sară cum scăpase de acest cerc pentru a se deda numai frumoaselor sale gânduri, Melini il urmâ in grădină şi-l oprì.

— Ear singur şi gânditor, îi zise el, tot visuri frumoase de lume şi oameni?

„Fiecare după natura şi plecarea lui, respunse Mihai.

Să şedem şi să vorbim. Banca aceasta sub copaci e foarte indemănatică. Luna incepe a se ridica şi la frumoasa ei lumină o convorbire e mai interesantă.

Mihai suspinâ şi nu respunse nimic căci

gândea la alte convorbiri ce avusese el pe lună in zilele din urmă.

— Am voit să-ţi arăt ceva îi zise Melini şi imprejurările se vede că mĕ favorizează. Vezi un om care se tupilă pe sub copaci pentru a ajunge la partea din stinga a casei?

„Pare că vĕd.

— Nu pricepi nimic? Umbra care se tupilă pe sub copaci, indreptându-se spre partea stingă a casei nu e un hoţ, ci iubitul nostru amic Denescu ce se duce la rendez-vous. Dacă in primblările tale prin grădină n'ai fi avut ochii tot la lună, ci te-ai fi coborit şi pe pămênt ai fi luat sama că lângă una din ferești este un scăunaş, in aparenţă uitat acolo, dar in realitate pus inadins, pentru a se putea intra cu uşurinţă prin fereastră in camera unde braţe deschise aşteaptă pe fericitul suspinător.

„Nu inţeleg. Vrai să zici că această femee cu maniere aşa de alese şi infăţoşare atât de nobilă ar merge in rătăcirea ei, până a-şi uita cele mai inalte datorii; că Denescu, care pare a fi un om blasat, ar fi in stare să o iubească cu aşa pasiune incât să nu se oprească in faţa imoralităţii unei asemenea fapte sau cel puţin in faţa nenorocirii la care se poate expune pe dînsul şi pe dînsa?

— La vre-un amor mare nu cred nici din

partea lui, nici din a ei. Insă Denescu e tênĕr, elegant, bogat, nu are nici o ocupaţiune alta decât a face visite damelor cărora le tot vorbeşte de frumuseţa şi graţia lor, incât poate uşor să stêrnească pe una sau alta şi in adevĕr ce alt scop ar avea? Cetirea şi scrierea ne mai exercitându-le, le-a cam uitat de când a eşit din şcoală. Timpul insă trebue umplut intr'un mod oarecare. Pentru ce dar când s'a obosit de cai, trăsuri şi visite el nu şi-ar alege femeile drept ocupaţie, care, cât suntem tineri nu se poate tăgăduì că ne fac mare plăcere. Dacă nu ar avea nici măcar o intrigă, bietul Denescu ar murì de urit.

„Ce tristă viaţă! A trăì fără nici o aspirare mai inaltă, numai pentru secele plăceri sensuale şi a căuta să le rafinezi pe cât se poate mai mult pentru a le face incă atrăgĕtoare, e o ursită demnă de plâns! Unde mai este atunci poesia vieţii?

— Poesie nu este, dar plăcere se poate găsì in ocupare şi câştig, respunse Melinìi Aşa fac şi eu şi sunt mulţămit când fiecare zi imi aduce resplata ostenelei. Femeea la gospodărie, bărbatul la muncă.

„Ce departe sunt aceste păreri de ideile ce am eu despre fericirea conjugală...

— Hm, hm, viitorul... dar nu vreau să

repetez ceea ce ţi-am mai spus. Gândesc numai ce fericit ar fi altul dacă ar fi aici in locul nostru, de exemplu Suliminiu.

„Pentru ce? Eu simţesc chiar o neplăcere de a sta mai mult in acest loc şi te las. Nu mĕ pot impâca cu ideea de a fi martur chiar fără voe la o faptă atât de condemnabilă.

— Tocmai asta-i. Suliminiu ar fi foarte mulţămit de această posiţiune şi ar şti minunat să o intoarcă in profitul sĕu.

In acest moment cum se sculau ei, un om pe care după câţiva paşi il recunoscurĕ a fi insuş Suliminiu de care vorbise, venea in spre dînşii.

Am lăsat pe Dorneanu şi Vrăbiuţă la pichet, incepù el cu aer misterios şi după ce am vĕzut că Denescu nu-i in camera lui, mi-am inchipuit că trebue să fie alt undeva... mĕ inţelegi... de mult il pândesc... nu l'aţi vĕzut trecênd pe aici?

Vereanu îi aruncâ o privire de dispreţ şi se duse, ear Melini urmându-l, respunse in scurt că n'a vĕzut pe nime.

Acesta insă nu se lăsâ inşălat de cuvintele acestuia, ci remase in grădină. După ce, apropiindu-se de casă, observâ bine toate ferestrele, se ascunse după un copac din apropiere.

Acolo aşteptâ mai bine de un cias, până când la un moment se răpezì deodata spre casă şi apucâ de guler pe cineva care pe o fereastră sărise in grădină.

— Stăi tălharule, strigă el. Ajutor!

„Nu striga, pentru Dumnezeu, că sunt eu, nu sunt tălhar. Mĕ rog nu striga!

— A! Dumneata eşti, domnele Denescu, ce curios! Nu mĕ aşteptam a ve vedea sărind pe ferești.

„Se vede că-ţi năzăresc tot soiul de minuni, respunse Denescu cu mândrie. Te voiu desvăţa eu insă de asemenea glume; dacă eşti om de onoare, ceea ce sperez, vom vedea de-ţi este iertat...

— Tonul acesta nu-ţi prea şede bine, respunse Suliminiu liniştit. Mai bine ai face să vorbeşti cu politeţă căci nu numai d-ta ci şi o altă persoană oarecare este in joc şi ştii ce aş putea face, dacă aş voì. Mai schimbă-ţi tonul şi ne vom vorbì.

„Ia ascultă-mĕ dragă Suliminiu, zise Denescu acum, vĕzênd că greşise tactica şi luând-o pe alta cale. Să ne inţelegem ca oameni de lume. Eşti un om pre bine crescut pentru a voì să faci rĕu unei persoane care iţi voeşte binele, căci ştii foarte bine că nu Dorneanu din capul lui te-a numit advocat

pentru treaba asta, ci după stăruinţele amicilor sĕi şi mai cu samă...

— Şi mai cu samă a cucoanei sale, fie. Să ne inţelegem dar. Şi luând braţul lui Denescu ei se acufundarĕ in grădină, vorbind incet impreună.

Când se intoarserĕ in casă şi se despărţirĕ pentru a merge fiecare in partea sa, ei işi strinserĕ mâna ca doi vechi amici.

— Aşa dar ne-am inţeles, zise Denescu. Advocat cu anul, cu onorariu mai mare decât predecesorul şi cinci ani asiguraţi prin contract. Voiu stărui şi cred că se va face. Dar tăcere absolută!...

„Voiu tăcea. Ba chiar de vei avea trebuinţă de serviciele unui amic, fii incredinţat că nime nu-ţi va fi devotat ca mine.

— Ştiu că eşti om sincer şi de cuvênt. Noapte bună, până mâne.

„Noapte bună, amicul meu.

Şi amêndoi işi strinserĕ incă odată mâna cu căldură.

A doua zi Melini sfirşise planul şi nu mai remânea decât a se împărţi moşia Cireşica in doue părţi egale şi a se trage la sorţi care parte va remânea proprietatea doamnei Dorneanu şi care va trece asupra a spitalului. Acesta era momentul principal, căci una din părţi avea o valoare mult mai in-

semnată decât cealaltă şi Dorneanu era foarte ingrijit despre resultat. Momentul solemn fiind fixat pentru ameazi, el se preumbla neliniştit, schimbându-şi tot soiul de gânduri. Suliminiu care-l căuta de mult se făcù a-l intîlnì din intîmplare şi aduse convorbirea asupra tragerii la sorţi.

Sunteţi neliniştit, îi zise el; in adevĕr deosebirea valorii amênduror părţilor de moşie este foarte insemnată. Vina este a reposatului căci testamentul zice lămurit că sorţii vor hotărì care va avea partea cea mai bună a moşiei, fără a plătì altă despăgubire cătră cel defavorizat.

„Tocmai pentru aceasta sunt neliniştit. Dacă mi-ar cădea partea cea rea, unde pădurea e pe jumĕtate tăiată, unde nu-i casă şi grădină şi chiar calitatea pamêntului este inferioară, iţi spun drept că mai mult necaz decât mulţamire aş avea din moştenirea asta. Toate planurile de infrumuseţare ce mi-am format, trebue atunci uitate; trebue să clădesc o nouă casă care pe doi ani cel puţin ar consuma venitul moşii, insfirşit aş avea o mulţime de osteneală şi de supĕrări.

— Aşa este, norocul a să joace aici un mare rol, dar şansele sunt egale şi poate că veţi fi favoritul soartei.

Şi poate nu,—acest *poate* mĕ ingrijeşte aşa de grozav.

— Dacă insă am găsì chip de a inlătura *poatele?* Mĕ inţelegeţi pre bine: prin mijloace iertate, altfel nici n'aş gândì. Aici sunt doue persoane: una fisică şi alta morală, representată earăş prin una fisică cu care se contopeşte, se identifică. Dacă acum această din urmă pentru un profit al ei de altă natură, d. ex.: bănesc, ar renunţa la sorţi şi ar lua de bunăvoie partea cea mai mică in preţ....

„Dar d-ta nu ştii că am a face cu un spital cu care nu-i iertat a se invoì?

— Ba ştiu pre bine; ca om de lege o ştiu mai bine decât d-voastră. Insă pentru a se inlătura greutăţile, s'ar putea prin inţelegere cu d. Vrăbiuţă, indeplinì forma sorţilor, pe când intre d-voastră totul s'ar hotărì altfel de mai inainte. Judecătorul şi ceilalţi nu ar trebuì să ştie nimic despre aceasta; persoana care ar trage, ar trebuì să ştie *cum* să tragă şi totul ar fi isprăvit spre mulţămirea generală. D. Vereanu nu e din cei care presupun asemenea inţelegeri prealabile.

„Dar... oare... Vrăbiuţă?

— Il voiu cerca eu.

„Du-te, iubite amice, du-te căci timpul trece.

Suliminiu merse la Vrăbiuţă, se incuiè cu dînsul in cameră şi stătù vre-o jumětate de oară la vorbă. Asupra principiului, ei se inţeleserĕ in curênd, numai suma ce avea a primì drept despăgubire persoana fisică pe care Suliminiu o identificase ca cea morală, aducea prelungirea dupa sine: Vrăbiuţă cerea o mie de galbeni. Suliminiu propune şese sute plătite la moment. Ei se inţeleserĕ cu opt sute. Odată ce-şi dădurĕ mâna, Suliminiu se coborì la Dorneanu.

— Mai jos de o mie plătită indată nu vra in nici un chip: Zice că deosebirea valorii este foarte mare şi că pentru un aşa folos suma ce cere ar fi incă neinsemnată.

„Are dreptate respunse Dorneanu, care vorbise in această vreme cu soţia lui, diferenţa preţului este cel puţin de şepte, ori opt mii de galbeni.

Deschizênd biuroul, el scoase zece rolouri de aur şi le dădù lui Suliminiu care eşì. Pe drum insă spre camera lui Vrăbiuţă, advocatul transportă iute doue din rulouri din buzunarul drept in cel sting, iar celelalte opt le depuse in mâna lui Vrăbiuţă, zicêndu-i: dacă voiţi să numeraţi...?

„Doar suntem oameni de onoare, respunse Vrăbiuţă cu incredere, impingênd cu nepă-

sare banii intr'un saltar şi intorcênd cheea pe care o şi retrase.

Când orologiul mare din salon bătù douesprezece, Melini sfirşise de iscălit planul pe care era trasă acum şi linia de despărţire.

— Gata, zise el, cătră Vereanu, care il chema. Am o presimţire că lui Dorneanu îi va cădea partea insemnată cu litera *A*, asta pe care ne aflăm şi care e de o valoare mult mai mare decât acea sub litera *B*.

„Nu se ştie, respunse Vereanu.

— Am eu o presimţire că va fi aşa.

In salon toată societatea fiind adunată, Vereanu luâ o pălărie şi doue hârtiuţe, şi insemnâ pe una litera *A*, pe a doua *B*.

Suliminiu propuse ca doue persoane neinteresate se invêrtească biletele şi cele interesate să le tragă. Denescu primì a intoarce biletele şi le puse intr'o pălărie acoperită cu o batistă. Doamna Dorneanu rugând cu o zimbire foarte graţioasă, pe Vrăbiuţă să tragă impreună cu dînsa, amêndoi virirĕ mânile odată in pălărie şi scoaserĕ câte un bilet. Doamna Dorneanu trăsesĕ pe acel cu lit. *A*.

— Imi pare rĕu că spitalul a avut mai puţin noroc decât mine, zise doamna Dorneanu, aş fi dorit din inimă să fie altfel.

„Aşa a voit soarta, cuconiţă, respunse

Vrăbiuţă, noi trebue să ne supunem. Doresc să vĕ fie de bine!

— Vĕ mulţămesc şi promit a nu fi indiferentă cătră spital. Socot că cu vremea voiu indrepta eu insumi ceeace a greşit soarta.

Toţi felicitarĕ acum pe domnul şi doamna Dorneanu. Când venì rândul lui Suliminiu, doamna Dorneanu îi zise:

— Vĕ mulţămesc pentru serviciele ce neaţi adus şi vĕ rog să ne faceţi plăcerea de a vĕ considera ca advocatul familiei noastre. Sperez că ocupaţiile d-voastre, deşi multe, nu ve vor impedica de a căuta toate afacerile noastre, precum v'aţi ocupat cu aceasta. Aştept de la amabilitatea d-voastră că veţi primì.

In vreme ce Vereanu indeplinea cele de pe urmă formalităţi, un călăreţ venit in pripă, îi aduse o scrisoare din partea presidentului tribunalului prin care acesta il invita să plece dendată, avênd a lua parte la judecarea unui proces insemnat. Ministrul justiţii trimisese o depeşă confidenţială presidentului, in care işi arăta mirarea cum acel proces se trăgănase atât de mult, de vreme ce era atât de clar in natura sa, şi dreptatea atât de evidentă pentru una din părţi. Presidentul adaugise că din aceste cuvinte ar resulta că destituirea aşteaptă pe judecătorul ce ar

hotărî altfel decât ministrul şi nu voia să iee singur respunderea asupră-şi. — Vereanu puse scrisoarea in buzunar, furios că asemene lucruri nedemne se pot petrece intr'o ţară, şi cu gândul de a se demisiona dendată.

El plecă la moment impreună cu Melini, primind amêndoi mulţămirile cele mai vii ale domnului şi doamnei Dorneanu.

Pe drum Melini intrerupse intăi tăcerea. „Nu ţi-am spus că Dorneanu va avea partea cea bună? Nu ştiu dacă m'au inşălat ochii, dar mi s'a părut că Denescu n'a intors biletele tot intr'un fel.

— Cum să fie cu putinţă că acest om, tênĕr incă, să se facă instrumentul unui aşa vicleşug? Niciodată nu voiu crede!

„Ba eu o cred, căci totul trebue să fi fost pus la cale de mai inainte prin Suliminiu şi Vrăbiuţă. Aşa combinez eu că s'au petrecut lucrurile.

— Nu-mi lua toate ilusiunile despre oameni, căci depeşa asta a unui ministru m'a mâhnit şi descurajat indestul.

Melini luându-i hârtia din mână o cetì. „Imi pare rĕu, zise el că aici şi ministrul nu pare a fi alta decât un instrument, favoarea porneşte mai de sus incă.

— Rea ar fi lumea, dacă s'ar compune numai din asemenea indivizi, respunse Ve-

reanu, ai prinde gustul să nu mai ai a face cu dînsa și ai preferì să te retragi in singurătate! Noroc insă că nu sunt toți așa, și fericit acel care...

Aici tăcù, insă in gândul sĕu urmâ: acel care a intîlnit un ânger ce contracumpănește mulțimea reilor și singur infrumusețează viața. Cu această idee și cu imaginea pè care o vedea așa de vie in gând, el se mângăia; și ne mai supĕrat de tovarășul sĕu, el se acufundâ tot mai mult in lumea ideală ce inchipuirea lui inferbintată își crea. Dorul revederii il cuprindea insă din ce in ce mai tare și îi părea că trăsura abie mișcă din loc. A doua zi, după ce călătorise intreaga noapte, ei vĕzurĕ insfirșit culmile orașului, la care după o absență de opt zile, Mihai se uita cu incântare, ca și cum s'ar intoarce intr'un paradis de mult perdut.

CAPITOLUL XX.

Ajuns acasă, Mihai nu simţì nici o bucurie de a-şi revedea familia; căci in gândul său nu era loc decât pentru iubită. El se incuia in camera sa pentru a gândì, nesupĕrat de nime, la fericirea revederii. Işi zugrăvea scena reintîlnirii cu colorile cele mai frumoase: vedea pe Adela tremurând de emoţiune la sosirea lui, îi vedea ochi ei frumoşi, arzênd de plăcere şi perzêndu-se in ochii lui; apoi singur cu dînsa, mergênd in crângul verde unde petrecuse oare aşa de incântătoare şi spuindu-i toate gândurile ce avuse, el îi descria durerea ce simţise in timpul absenţei, durere alinată de dulcea şi zimbitoarea ei imagine care nici un moment nu fusese intunecată in gândul lui. Şi ea câte îi spunea! Cât suferise in aceste opt zile de despărţire, cât era de fericită de a-l revedea. In asemene visuri minunate el petrecù până ce venì sara. Atunci incălecă şi

alergâ spre via lui Balur. Cu cât se apropia, cu atât inima îi bătea mai tare; ear când de departe vĕzù căsuţa cea albă, el se simţì cuprins ca de un vêrtej şi işi oprì calul, ne mai putênd inainta in fugă. Poarta insă, ca niciodată inainte, o găsì inchisă. Aceasta il surprinse, căci era tocmai oara la care venea el obicĭnuit. „Cred ei oare că nu m'am intors incă, deşi trebuea să vin de mai multe zile? Adela poate că nu vrea să vadă pe nime in lipsa mea? — Cu acest gând mângăetor simţindu-se mai liniştit, el se dădù jos de pe cal şi bătù in poartă, intăi incet, căci işi zicea că la cel mai mic vuet, trebuea să gândească iubita că este el şi să-i sară inainte, apoi, vĕzênd cu mirare că nime nu deschide, mai tare şi tot mai tare. Cu cât aştepta mai mult, cu atât mirarea se prefăcea in grijă şi grija in spaimă căci ca un fulger il lovì ideea că poate o nenorocire s'a intîmplat. Instirşit se auzirĕ câteva şoptiri inlăuntrul curţii şi o femee intredeschise puţin poarta, intrebând cine este.

— Deschide, spune-mi ce s'a intîmplat? îi zise Mihai răpede şi cu glas tremurător.

„Nu-i nime acasă. Au eşit cu toţii.

— Nu s'a intîmplat nimic? spune indată şi nu mĕ cruţa.

„Ce să se intîmple? Au eşit cu toţii... s'au dus in oraş.

Lasă-mĕ să intru, vreau să aştept.

„Am poruncă a nu primì pe nime. Au să se intoarcă târziu.

Cu aceste cuvinte femeea se depărtâ, poarta se inchise cu sgomot după dînsa şi zăvorul se trase zuruind. Vereanu remase impietrit. „Ce insemnează aceasta? gândì el după o vreme—s'au dus, au poruncit să nu primească pe nimine—ei dar nu gândeau că pot venì? Dar pentru ce astă femee care totdeauna se uita la mine cu bucurie când mĕ arătam, acum mĕ priveşte cu o figură atât de nepăsătoare? Ce s'a intîmplat in lipsa mea?—Dar sunt nebun, urmâ el după o scurtă vreme, in care tot soiul de gânduri ingrijitoare se incrucişase, sunt nebun, de a vedea ceva extraordinar in lucrurile cele mai firesti. Ei sunt in oraş şi se vor intoarce târziu—mâni, ah! abia mâni o voiu revedea, dar mâni soarta mea va fi hotărită şi voiu fi fericit! El se suì earăş pe cal şi merse incă odată in jurul casii şi in crângul cel din apropiere unde revĕzù locurile in care se primblase cu dînsa. Ce farmec in revederea lor! Nu remăsese crângul ca insufleţit de când amêndoi se umblase pe cărările lui? Câte îi ziceau cărările, co-

pacii! Abia târziu, când inoptase, el se hotărî a se despărţì de acele locuri iubite. Insă acum nu se intorcea in pripa in care venise. Calul mergea la pas şi Mihai işi oprea in fiecare minut şiroiul bogat al gândurilor pentru a se uita dacă nu vede pe cineva viind, căci la toată clipa îi părea că aude vuetul unei trăsuri şi inima îi sărea din loc, gândind că trebue să fie *ea*. Insă totdeauna se inşalase: el nu intîlnì pe nime. Ajuns in oraş, el nu luâ drumul spre casa sa ci merse intăi la acea a lui Balur, unde spera, dacă nu a intrevedea pe Adela, cel puţin a zărì vre-o lumină la fereastră, care să-i arăte că ea se află acolo. Insă şi aici casa era cufundată in intuneric; poarta era inchisă şi nimic nu da cel mai mic semn de viaţă. El se intoarse acasă cu inima grea şi grijile il schinjuiră multă vreme până ce somnul il acoperì cu vĕlul sĕu alinător.

In somn el se vĕzù cu dînsa la umbră recoroasă pe un virf de munte, de unde curgeau şiroae limpezi in vale; ea era imbrăcată in o haină de peteală aurie care se coborea de la cap de-a lungul frumosului trup şi par'că el inlătura firele aurie şi o atrăgea incet la peptul sĕu. Atunci se deşteptă. Soarele abia resărise pe ceruri şi in zadar se mai incercă să prelungească dulcele vis,

inchizênd ochii. Vesel el se sculă şi aşteptă să se urce soarele mai sus pentru a merge să o vadă, căci pentru nimic in lume nu ar fi putut aştepta sara. Când era gata să plece, cineva bătù la uşa lui. Era Victor Melini, care intră cu figura plină de ingrijire.

— Unde te găteşti să mergi de dimineaţă? incepù Melini. Remâi acasă căci veşti bune nu vei afla nicăiri.

Mihai se făcù galben la faţă şi se sprijinì cu mâna de dosul unei canapele.

— Nu ştiu de ai aflat până acum. Insă eu, temêndu-mĕ să nu ştii nimic, am venit să te vĕd ca să te opresc de a face poate un pas neprecugetat. Eşti inamorat, am simţit-o de mult, dar ai căzut rĕu. Unde aşteptai simţire ai găsit calcul; ceea ce-ţi părea amor, era fatărnicie.

Vĕzênd că Mihai il fixa cu ochi grozavi şi rătăciţi, Victor urmâ: „Vĕd că nu ştii nimic şi că eu cel intâiu iţi spun vestea nenorocirii tale. In lipsa noastră, soarta amorului tĕu s'a hotărit. Numai neprevederea unui entusiast putea să nu ia sama că intrigile il incunjură şi numai delicateţa mea vinovată m'a impedicat a-ţi impărtăşì observările ce făcusem. De mult Cleopiţa Zuznea, femeea cea uricioasă, căuta să mărite pe Adela cu Soloiu. Ea te-a calomniat acolo

multă vreme, a ridicat meritele bătrânului și al averii sale, până ce a ameţit intreaga familie. In scurt, viind acasă am găsit acest bilet de invitare la nunta lor, care va avea loc chiar astăzi.“

La aceste cuvinte Mihai simţì ca un junghiu ascuţit ce-i intră in inimă. Ochii săi se deschiseră mai mari incă, buzele sale se mișcau ca și cum ar fi voit să zică ceva, insă o ameţeală il cuprinse și căzù cu faţa in jos pe canapeaoa de care se sprijinea. Melini plin de ingrijire, sărì să-i dea ajutor.

După o vreme, suspinuri adânci incepură a eșì din peptul lui Mihai, inima i-se umflă și lacrimele il năbușiră. Când Melini văzù că lacrimele alinase puţin pe nenorocitul său amic, el se puse lângă dînsul și incepù cu glasul mișcat:

— Eu nu sunt om de pasiune și entusiasmu, dar inţeleg ce se petrece in sufletul tău. Ai lăsat să te răpească șiroiul amorului și nu ai gândit că sunt puţini oameni care au destulă simţire pentru ca să poata respunde la dînsul. Ai intîlnit o inimă rece in care nu ardea decât un foc meșteșugit și, plin de nesocotinţă, ai lepădat diamantul ca să alegi o peatră mincinoasă.

„Diamantul... șoptì Mihai.

— Dar, respunse Mihai. Ana era un diamant. Acum nu mai este vremea să prelungesc tainele. Eu am iubit-o, dar m'am depărtat de dînsa pentru tine. Am vĕzut cum infăţoşându-te, i-ai aprins inima din care m'ai isgonit pe mine, inima cea mai nobilă ce poate fi, şi ai despreţuit-o pentru o alta in care numai aparenţa era strălucitoare, dar simburele sec şi uscat. Eu m'am mângăiat şi sunt mulţămit, dar din vreme in vreme tot am păreri de rĕu, vĕzênd cât de strimb merg lucrurile in lume. Ana sufere pentru tine in singurătate; tu suferi pentru Adela şi aceasta, după ce v'a inşălat pe amêndoi, se bucură de partea positivă şi practică a vieţii. Pentru lucrurile positive sunt şi eu, dar am cel puţin o inimă bună pe când a ei e plină de viclenie. Mângâie-te cu ideea că această femee nu era demnă de un suflet atât de iubitor şi invaţă deacum a vedea lucruri in adevĕrata lor lumină. Aşa-i mersul lumii—cu dînsul trebue să păşim şi noi.

Mihai nu inţelegea nimic de ceea ce i-se spunea şi sta cu capul plecat pe piept. Victor, vĕzêndu-l că sta in nemişcare, il crezù resignat şi se retrase. După multă vreme Mihai se ridică: faţa sa era palidă şi ochii

stinşi ca la un om ce se scoală de pe patul morţii. El abia mai ştia ce i se spusese căci mintea îi era atât de intunecată, incât nu putea cuprinde nici un gând, numai inima il durea ca şi cum o greutate mare i s'ar fi pus pe pept.

Cu incetul amintirea îi revenì şi cu dînsa şi durerea.

„Este cu neputinţă, cu neputinţă! strigâ el, in cea mai mare pornire a chinului. Trebue să fie o mistificare sau un vis rĕu ce am făcut. Adela, iubita sufletului meu, tu nu mĕ poţi trăda! Dar dacă este adevĕrat ceea ce mi s'a zis, o! atunci in lume nu mai este dreptate, nu mai este fericire! Atunci voiu sfarma această viaţă sarbedă şi zadarnică; mai bine moartea decât un asemenea chin! Dar nu e cu putinţă, zimbirea ei dulce, privirile ei duioase, cuvintele ei blânde, nu au putut minţì, inima ei e nobilă şi pură ca şi frumuseţa feţii sale—nu e cu putinţă, nu e cu putinţă!“

Cu aceste gândiri căuta să-şi aline durerea căci o nenorocire mare şi subită nu poate intra de indată in mintea unui om şi mai puţin incă a unui suflet increzĕtor, entusiast.

Zioa să trecù in gânduri intunecate şi

când umbra serii incepu a se coborì, lui Mihai îi părù că in acea zi trăise o viaţă intreagă. Intunericul il apăsa ca o inăduşeală, şi la un moment simţì o trebuinţă atât de mare să resufle aer, incăt cu capul neacoperit se răpezì afară şi merse tot inaintea lui fără oprire, fără a ştì unde. Abia când vĕzù de departe căsuţa lui Balur, el işi dădù samă unde este. Mai mulţi servitori care vorbeau intre ei de cununie, eşeau tocmai pe poartă şi se indreptau spre o bisericuţă care era nu departe de crâng. Mihai îi urmâ până la uşa bisericei. Auzind inlăuntru cântări, el nu cutezâ să intre, ci se tupilâ in intuneric pe lângă ziduri până la o cruce de mormênt. Indĕrătul acesteia se ascunse şi cuprins de spaimă se puse a pândì. După câtva timp el auzì un sgomot: şi lumea incepea a eşì din biserică. Un glas strigâ trăsura mirelui şi indată o caretă frumoasă trase la uşà. Lui Mihai îi clănţeneau dinţii de frică şi ochii i se aţintirĕ spre uşă pentru a vedea cine va eşì acum. Soloiu cu figura vesela eşì din bicerică ducênd de mână pe tênĕra sa soţie. Adela cu haina albă de mireasă, impodobită cu flori de portocală şi cu peteală bogată ce atêrna până la pământ, era rumenă la faţă de emoţiune şi strălucea

de frumuseță. Ochii ei privirĕ o clipă cu grijă imprejur, apoi mirele îi ajută să se suie in trăsură și caii pornirĕ. La vederea ei, Mihai simți că inima i se desprinde din loc și apăsă o mână pe dînsa, pe când cu cealaltă se ținea de crucea mormêntului ca să nu cadă. Când mireasa dispăruse in trăsură și caii pornirĕ, Mihai simți că o ceață se lasă pe ochii sĕi și capul i se intoarce: el vrù să strige, dar nu mai avù putere și căzù fără cunoștință la pămênt, lângă crucea de care se sprijinise. Nime nu luă sama că este cineva in cimitir, trăsurele rudelor și invitaților urmarĕ pe acea a mirelui și in curênd biserica se inchise și totul se acufundă in tăcere și intuneric.

Când Mihai se deșteptă, Neacșa il ținea in brațele sale. El se uită la dînsa cu ochi plini de mirare:

— Ce vrai, ce mi-ai făcut, unde sunt?

„Ridică-te și fugi de aici! Va trece și acest pahar, viața e țesută de chinuri și de amăgiri!

Tu ești, tu ești! strigă el către Neacșa, cu spaimă. Demone, vii să mĕ iei de pe această lume?

„Ba vin să te mângăiu și să te indemn spre liniște de suflet.

— Liniştea sufletului am perdut-o, am perdut-o! Diamantul meu furat, perdut! O!

„Ridică-te şi nu mai geme! Nimic nu e perdut decât un gând fără fiinţă.

— Totul, totul este perdut pentru totdeauna! strigă Mihai şi simţea că peptul seu e rupt in doue.

CAPITOLUL XXI.

Nu este moment mai amar și mai grozav in viață decât acel in care omul pentru intăia oară se vede insălat in amorul său, in ceea ce avea mai scump și mai mare! Ochiul cu care păn atunci vedea lumea se schimbă și tot ce il incântase, îi apare sub o formă urită și dușmănească. Precum cel inchis ce in somn visase că trăește liber, neatêrnat și fericit, când se deșteaptă, vede numai păreții intunecoși ai inchisorii, tot astfel omul deșteptat prin subită desamăgire din raiul visurilor sale: imprejurul său totul e intunecos și trist. Și dacă atunci societatea oamenilor ar aduce vre-o mângăere! Dar departe de aceasta, ea caută mai mult incă să zădărească durerea, incât singurătatea e bine venită.

Mihai fugise de societate, de părinți, de toți. La Vereni el rătăcea singur prin grădină, luptându-se fără de sfirșit cu negrele

sale chinuri. Imaginea iubitei il prigonea mai mult decât ori când, căci atunci se inflacără amorul mai mult, când nu mai are speranţă. Numai gândul că Adela fusese silită de părinţii ei de a incheia o insoţire pe care singură o urea, îi aducea câteodată o micşurare a suferinţelor sale. Dar şi aşa fiind, pentruce nici un cuvênt de scuză, sau cel puţin de inştiinţare? Pentruce atâtea asigurări de vecînic amor şi atâta ingrijire de nestatornicia lui?

„Să nu mĕ fi iubit ea niciodată, gândea el in sine, e cu neputinţă. Mâna ei tremurândă, roşaţa ce-i acoperea faţa, privirile cele duioase nu au fost prefaceri, păn acolo nu poate minţì figura omenească; dar dacă m'a iubit, i-a trecut amorul atât de curênd? Câteva zile fost-au de ajuns ca să mĕ şteargă din inima ei? Ah! Poate ea mĕ iubeşte incă; poate consimţimêntul ei l'a dat intr'un moment de pripire, de rătăcire! Şi o asemenea greşală, un cuvênt furat, ar hotărì nenorocirea vecînică a doue fiinţe care şi ele au dreptul de a fi fericite! O! nedreptate a lumii!“

El nu ştia cât de des omul se amăgeşte pe el singur şi că o fată cu inima rece, in care insă virsta au aprins dorinţa măritişului, poate crede că iubeşte *bărbatul*, pe

când ea nu iubește decât *ideea*, pe care și un altul o poate realiza.

Câteodată îi venea in gând să meargă să răpească pe iubita lui de la bărbat, să protesteze inaintea oamenilor că el o iubește, că este iubit de dînsa, că prin aceasta ar avea un drept mai puternic decât acel cu care o cununase. Când gândea atunci cine este acel ce i s'a preferit lui: un om in virstă, egoist, care se purtase cu dînsul atât mișelește, un om despreţuit de toţi, a cărui merite se resumau in pungi de bani strinse pe socoteala altora, o ciudă grozavă il cuprindea. Apoi insă, dacă își aducea aminte că acel om despreţuit de dînsul, se bucura fără entusiasm acolo, unde el abie indrăsnise să aspire, un vârtej de nebunie îi intuneca mintea și in asemenea momente ar fi voit să omoare pe amêndoi ca să-și stinga ura in sângele lor. Indată după aceste momente de furie, i se depingea inaintea ochilor zilele senine prin care trecuse și viaţa cea liniștită și de necurmată fericire ce sperase, lacrimile il năbușeau și multă vreme își plângea de milă.

Zilele și nopţile se urmau cu incetul, dar durerea lui grozavă departe de a se micșura, devenea tot mai mare. Neputênd să o mai sufere la Vereni, el își inchipui că schimbând

locul, își va schimba și gândurile și merse in munți la Ridicata, unde spera că selbătăciunea naturei, va face un efect mai adânc asupra gândurilor sale și-l va depărta de la durerea ce-l urmărea. Insă inzadar alerga el prin munți și peste pêrăie, mintea luĭ rătăcea tot mai mult.

Intr'o noapte după lungi oare de luptă și chin, gândul la sinucidere care păn atunci fusese numai trecĕtor, i se înfățoșâ cu vioiciune.

„Scopul vieții mele, își zice el, este nimicit. Viața imi este nu numai o sarcină, dar și de prisos, mai bine este să-i pun un capĕt.“ Cu acest scop, el își luâ pistolul și eșì afară. Noaptea era intunecoasă și stelele sclipeau pe cer. Unde ești Neacșo, duh al iadului, strigà el, tu care mi-ai apărut totdeauna atât de neașteptat, incât te-am crezut demonul meu cel rĕu? Eși și acuma și-mi spune despre viitor fericit, dacă iți mai vine!“

Nimeni nu respunse la glasul sĕu. O tăcere adâncă domnea in natură și stelele din ceruri luceau sclipind prin intunericul nopții. Câteva amintiri din copilărie il distraserĕ un moment, dar indată revenì durerea lui mai vie decât inainte; acufundat in aceasta, gândul i se întuneca tot mai mult, incât la

urmă nu avea decât o conştiinţă confusă de simţirile sale şi arma ce avea in mână i se purtă spre inimă. In acel moment insă apărù la resărit cea intăi rază de lumină, care ca fulgerul îi străbătù prin creeri şi-l deşteptă din rătăcirea sa. Ochii i se indreptarĕ spre ceruri; uimit el se lăsă pe prispa casei şi arma îi căzù din mână. Lumina se imprăştia tot mai mult, umbrele nopţii se acufundau şi soarele incepù a se arăta. Vederea imbucurătoare a luminii gonise şi din capul lui umbrele intunecoase ale morţii şi gânduri de speranţă îi revenirĕ:

„Nu, viaţa mea nu e perdută şi poate incă să aibă un preţ pentru mine căci sunt tênĕr. O! Natură frumoasă şi vecînic tênĕră, invaţă-mĕ a găsì alinare in liniştea ta măreaţă!“

Aşa zicênd, el privea cu uimire redeşteptarea naturii din jurul sĕu, perdut in acest spectacul. Când insă sufletul e atins de o durere grea, momentele de mângăere ce ne produce privirea naturii sunt scurte: ele ne arată numai că tot iubim viaţa, insă vindecarea durerii ne-o aduce numai timpul.

Un vuet de loviri de topor ce se auzea in pădurea apropiată il deşteptă din contemplarea sa. Ridicându-se el se indreptă spre locul de unde venea vuetul şi vĕzù un

băietan ce tăea lemne şi mai departe un bĕtrân ce şedea pe un trunchiu de copac. Acesta era Niţă, grădinarul, care puţin timp după intoarcerea lui Mihai din străinătate, simţind că puterile sale slăbesc, se intorsese in sat la Ridicata unde era locul naşterii sale. Faţa bĕtrânului era palidă şi slabă.

— Tu eşti Niţă? il intrebâ Mihai. Ce faci aice in pădure aşa de dimineaţă?

Imi caut de cele de pe urmă, respunse bĕtrânul cu linişte. Mi-a venit veleatul şi săcriul incă nu mi-e gata. Ieri am mai lucrat singur la dînsul, astăzi n'am mai avut putere şi am pus pe nepotul meu să-l sfirşească. Zioa de astăzi voiu mai vedè-o, dar alta nu-mi mai este dată.

Lui Mihai îi trecù un fior la aceste cuvinte.

„Te inşeli, unchieşule, zise el, eşti incă tare şi sănătos. Alungă asemenea gânduri şi mergi de te odihneşte.

— Dar, dar, urmâ bĕtrânul, mĕ voiu odihnì in curênd. Când va fi să cadă noaptea, atunci mĕ voiu pune şi eu pe odihnă. Aşa-i, aşa-i! Am trăit mult pe astă lume; zioa mea a fost să fie mai lungă decât a multor oameni, trebue să-mi vie şi noaptea odihnei. la când va incepe sfăntul soare să se plece,

mĕ voiu culca, voiu aprinde luminărica asta şi când se va stinge ea, mĕ voiu stinge şi eu. Am pus toate la cale: groapa mi-e săpată, săcriul lucrat, luminarea şi colacul sunt gătite. Popii i-am zis să vie după amiazi, numai capacul ista trebue să-l isprăvească flecăul şi nici el nu mai are mult.

Când vorbea aşa, figura bĕtrânului era liniştită şi chiar avea o espresiune de veselie, la care Mihai se uita cu mirare.

„Vorbeşti cu linişte de moarte, unchesule; nu-ţi insuflă ea nici o grijă?

— Odinioară când eram mai tênĕr imi era şi mie frică de dînsa, acum nu. De departe lucrurile par mai rele, de aproape ele nu sparie.

„Dar ce ne aşteaptă pe urmă...

— Ce a să ne aştepte?... Ce-a fost şi mai inainte. Ia, ne s'a părut c'am fost o vreme in viaţă ş'apoi nu ne se mai pare.

Băietanul sfirşise, şi puse lemnele tăiete pe umĕr. Bĕtrânul se sculă cu greu de pe trunchiul sĕu, aşa incât Mihai se duse să-l sprijine şi toţi trei se indreptarĕ spre sat. Ajungênd la căsuţa bĕtrânului, Mihai găsì totul pregătit pentru momentul de pe urmă. La vederea acestor pregătiri, cuprins de simţiri fioroase, el se depărtă. Bĕtrânul îi în-

tinse mâna şi-i zise cu glas stins: Fie-ţi inima bună şi cugetul liniştit!

Contrastul intre pregătirile de moarte a căror privire infiorau, şi liniştea veselă a bĕtrânului, il impresionase adânc: Nu poate fi moartea ceva atât de spăimântător, gândea el, dacă acest om se pleacă voinţii ei cu atâta linişte. Şi el a fost tênĕr ca mine şi a sperat şi cu toate aceste părăseşte viaţa cu mulţămire. Dece ţin eu atâta la dînsa? Ce poate ea deacum să-mi mai aducă de mi-e frică a o părăsì? Nu speranţa in fericire ci frica de moarte m'a oprit de a tăia firul vieţii! Sunt un mişel! Toate argumentele cu care căutam să mĕ conving că trebue să mai trăesc pentru a nu face să sufere părinţii şi sora, sunt minciuni care mi le spuneam; simţesc in mine ca adevĕrata causă pentru care nu indrăsnesc a părăsì viaţa, este frica: mĕ credeam om cu inimă şi nu sunt decât un mişel. Nu! Nu am meritat o fericire in viaţă fiindcă ţin prea mult la dînsa. Numai când aş fi ştiut să o părăsesc, aş avea dreptul de a mĕ tânguì de nedreptatea soartei. Şi poate murind, aş face-o şi pe dînsa să sufere, să o cuprindă şi muncească mustrările cugetului, să vadă cât am iubit-o şi să se înfricoşeze de fapta ei! Dar dacă ar auzì de moartea mea cu sânge rece

sau de n'ar stì pentruce m'am lovit? Şi oare nu va venì o vreme in care să nu o mai iubesc şi să găsesc mângăiere in amorul alteia, a Anei, a acestei blânde fiinţe pe care am necunoscut-o şi care acum poate sufere pentru mine, aceea ce sufĕr eu pentru alta! Cu aceste gânduri se luptâ toată zioa. Ear când soarele apuse, fără voie se simţì impins să meargă din nou să vadă pe bĕtrânul de la care luase remas bun şi se indreptâ spre căsuţa lui.

Băietanul ce intovărăşise pe bĕtrân in pădure, şedea impreună cu o femee ce Mihai nu vĕzuse niciodată, aproape de casă, la pământ, lângă un foc şi invârteau mamaliga dintr'un ceaun. Mihai trecù pe lângă dînşii, fără a-i intreba de bĕtrân şi intrâ in curte. Betrânul murise. Trupul era aşăzat in săcriul care sta pe prispa casei, şi luminarea de ceară ce-i pusese in mână tot ardea incă. Mihai se uitâ multă vreme la figura senină a mortului, apoi se depărtâ incet şi cu capul plecat.

Pentruce, privind faţa liniştită a unui mort, nu ne se comunică şi noue linişţea lui? Pentruce ne depărtăm cu plăcere de la figura moartă şi privim cu incântare natura vie ce ne incunjură?

CAPITOLUL XXII.

Din acea zi Mihai nu mai gândì la sinucidere. Suferinţele lui, deşi necurmate, erau mai puţin violente. Câteodată îi venea un dor aprins de a mai revedea pe iubită, insă amorul propriu îi înăduşea dorinţa şi el urma viaţa sa monotonă şi solitară, neascultând pe părinţii lui ce-l indemnau să vie lângă dînşii la Vereni, unde se mutase earăş. Intr'o zi insă, cum se intorcea acasă din pribegirile lui prin munţi, el vĕzù de departe un om ce-l aştepta in uşă. Care fu incântarea lui când recunoscù pe amicul seu Henri Beaudieu! El alergâ spre dînsul şi fără a putea rostì un cuvênt, deschise braţele şi-l strinse la pieptul sĕu. In acel moment toate necazurile dispăruse şi lacrimile ce-i udau ochii erau lacrimi de fericire cum nu-i mai cursese de timp indelungat.

Câte aveau a-şi spune in zilele următoare! In primblările lor, Mihai işi deschidea inima

toată către acest om care singur il inţelegea pe lume şi cu tot focul ce ardea in el, îi descoperì tot ce se petrecuse până la cele mai mici amĕnunţimi, toate gândirile, toate simţirile, toate durerile. Henri il asculta cu figura cea serioasă şi gânditoare ce-l caracteriza, intrerupêndu-l din când in când cu vre-o intrebare sau observaţiune.

Inzadar, îi zicea Henri, te mângăi cu gândul că femeea ce ai iubit, te-a părăsit din silă; din toate ce mi-ai spus trebue să cred că nu ai fost iubit de dînsa. Poate ai intîlnit o fiinţă nesimţitoare care nu e in stare să simtă un adevĕrat amor, dar se poate incă să nu te fi iubit *pe tine* şi să găsească abia mai târziu pe bărbatul ce va iubi, căci nu totdeauna amorul se intîlneşte. Acest adevĕr ai putut să-l vezi singur, gândind la Ana care din descriere numai inspiră atâta simpatie. Ce fericire ar fi fost să o iubeşti pe dînsa! — Dar oricum fie, nu-ţi mărì in inchipuire nenorocirea ta. Mulţi au trecut prin asemenea restimpuri şi au eşit cu o judecată mai coaptă şi mai dreaptă. Şi tu te vei mângăia şi vei ajunge la convingerea că nu in indeplinirea dorinţelor, ci în dobândirea inţelepciunii se cuprinde puţina fericire ce ne este dat a gusta in viaţă. Intoarce-te la studiul artelor şi in societatea

oamenilor. Viaţa singuratică e bună pentru bătrânii care, fără aspirări, se mulţămesc cu contemplarea naturei. Pentru cei tineri şi aprinşi ea este fatală căci le selbătăceşte mintea şi-i opreşte de a face binele ce este in puterea lor să facă. Eşti tênĕr, cu talent, te datoreşti părinţilor şi ţării, de la care nu-ţi e iertat de a te depărta.

— Dac'ai şti in ce societate mĕ indemni a mĕ intoarce, o! Henri! Cât m'am inşălat asupra ţării mele! In puţinul timp ce am trăit in lumea noastră, am vĕzut dispreţuit binele, inălţat rĕul, domnind nedreptatea: femeea pe care o credeam mai nobilă călcând cele mai sfinte datorii; bărbatul chemat de a respândì lumina, intrebuinţând ştiinţa lui pentru interes meschin; judecătorul părtinitor şi venal; părinţii vênzêndu-şi copilul pe bani; iubita trădându-şi amorul—toţi inşălându-se unii pe alţii, făţărnicind amicie, simţire—dar in fund egoismu, numai egoismu. Şi dacă aş fi avut cel puţin vre-o mulţămire intelectuală, dar totul e cufundat in intuneric şi neştiinţă. Un momeut am fost amăgit, căci nu puteam pĕtrunde prin invĕlişul formei, simburele putred ascuns in el; in zadar imi arăta unul din ei care, deşi gândind ca şi dînşii, simte mai nobil, adevĕrata stare a lucrurilor, in amăgirea mea, eu nu

voeam să-l cred. Dar deodată mi s'au dispainjinit ochii şi am vĕzut limpede. O! de n'aş fi vĕzut niciodată!

„Lumea numeşte pe acei ce aspiră spre bine, exaltaţi şi nebuni, fiindcă aceştia nu sunt ca cei mai mulţi. Deaceea e periculos momentul când o natură ca a ta se isbeşte de realitate. Cu mulţimea, sufletul tĕu nu poate merge ci, sau vei fi sdrobit de dînsa, sau te vei intoarce inlăuntrul tĕu unde vei găsì o inţeleaptă mângâiere, urmând numai in aparenţă mersul celorlalţi. Aceasta trebue s'o faci; lasă lumea cum este căci tot nu o poţi schimba, fă-te că-i urmezi cursul şi ţine-ţi in reservă entusiasmul vecĭnic tĕnĕr ce scapă de rele. Ceea ce-mi spui despre ţara ta arată numai că poporul vostru e mai incult şi nu a găsit incă mijlocul de a ascunde relele sub forme mai plăcute: rĕul aici s'arată de indată şi loveşte ochiul, dar aiurea rĕul este tot astfel, ba e mai mare incă numai el e mai bine ascuns. Ce-i drept plăcerile estetice, care mângâie de toate, vĕ lipsesc, dar un spirit mai inalt ştie să şi le procure ori şi unde. Lasă dar singurătatea ta şi intoarce-te in sĕnul familiei. Voiu sta cu tine cât imi va fi cu putinţă şi vom profita amĕndoi de timpul cât vom fi impreună.

— Stăi cât vei putea mai mult Henri, şi

când te vei duce, ia-mĕ cu tine. Aici nu am pe nime care să mĕ 'nţeleagă, pe nime in sufletul căruia se aflu un echo al simţirilor mele. Soră-mea e prea tênĕră incă pentru a pricepe frămêntările adânci ale unei inimi, guvernanta ei e o Engleză rece şi tăcută, pe femeea ce m'a iubit am părăsit-o şi m'am aruncat la picioarele unei... O! cât de prosaic este romanul meu; intîmplările au fost aşa de simple, insă farmecul era atât de amăgitor, incât astăzi incă el inăduşă glasul raţiunii. Deaceea am preferit singurătatea şi m'am lăsat a fi răpit de atrăgĕtoarea şi jalnica melancolie.

„Nu evenimentele compun poesia, ci gradul şi bogăţia inchipuirii, deaceea şi amorul tĕu a fost plin de poesie precum sunt toate amorurile oamenilor simţitori. Tu eşti insă prea tênĕr pentru o viaţă contemplativă. Intoarce-te la familia ta, unde vei găsì dragoste. Caută-ţi un alt câmp de antivitate, căci nimic nu e mai periculos decât o viaţă de trândăvie. Pe oamenii de rând ea îi impinge la viciuri, pe cei mai aleşi îi depărteazâ de la binele ce ar putea face.

După câteva zile, Henri isbutì a duce pe Mihai la Vereni unde se afla familia lui. De când Mihai părăsise oraşul in mod aşa de subit, generalul era cuprins de necaz.

„Deaceea, zicea el către soţia lui, l'am trimes la şcoli străine intreaga lui copilărie, deaceea am hotărit a mĕ despărţì de dînsul atât amar de ani, a cheltuì atâţi bani şi atâta grijă, pentruca să-l vĕd, abia intors in ţară, lepĕdându-se de cariera ce i-am pregătit, şi fugind ca un selbatic să trăească in mijlocul munţilor? Prin multe dureri şi disamăgiri trece o inimă părintească!—Sevastiţa insă, deşi impărtăşea părerea soţului, totuş căuta să-l disvinovăţească cu tinereţa căreia fiecare ar trebuì să plătească tributul de greşeli. Amêndoi erau dară mulţămiţi de venirea lui Beaudieu care le făcuse o impresiune plăcută şi de la acărui sfaturi aşteptau resultate bune.

Odată cu familia generalului, venise la Vereni şi Săndulachi Dospin, pe care o boală ce-l ţinuse la pat mai intreaga iarnă il schimbase mult. Vĕzênd că din ce in ce îi slăbesc puterile, el işi inchipuise că a să moară şi această frică, crescênd pe fiecare zi, el nu mai putù suferì singurătatea şi se mută la vĕrul sĕu. Chiar in societatea numeroasă in care se găsea, el sta vecĭnic pe gânduri, vorbea puţin, nu zimbea mai niciodată şi punea la cale testameutul sĕu pe care il incepea şi schimba in toate zilele, neputênd lua o hotărire nici intr'un fel. Ar fi voit

să facă pe Mihai moştenitorul său universal, insă indiferenţa ce-i arăta acesta il oprea. Pentru a se asigura dacă nepotul său are oareşicare dragoste pentru dînsul, el se hotărì a-l supune unei incercări. Il chemă la dînsul in casă şi după o introducere in care îi zise că voeşte a-şi regula moştenirea, il rugă să-i scrie pe hârtie voinţa de pe urmă. După aceasta dictă lui Mihai un testament inchipuit in care lăsa toată averea sa unui spital ce avea să se infiinţeze pe moşia lui. In vreme ce dicta, el observa figura nepotului seu şi vĕzù cu bucurie, deşi plin de mirare, că Mihai nu manifesta nici un necaz. Când Mihai, după ce sfirşì de scris testamentul voì să se retragă, Sandulachi il intrebă, dacă nu ar dorì să aibă o aducere aminte de la dînsul.

— Aş dorì moşule, să trăeşti incă mulţi ani, respunse Mihai, ear dacă vrei să-mi laşi ceva spre aducere aminte, iţi cer biblioteca care cuprinde multe cărţi bune.

„Iţi las biblioteca, zise bĕtrânul; dar afară de dînsa, nu ai fi voit să-ţi rĕmâie o parte din averea mea?

— Nu. Sunt mulţămit.

„Bine, respunse bĕtrânul. Aşa voiu face.

Când remase singur, Sandulache se primblă câtva timp prin casă. Apoi luă testamentul,

il rupse in bucăţi şi se puse să scrie altul, in care lăsa toată averea nepotului său.

După ce scăpase de această grijă, se simţì mai liniştit cătăva vreme, până ce intr'o sară avù o ameţeală ce-şi inchipuì a fi fost o apoplexie. Acest gând ìi dădù o spaimă grozavă şi deatunci se arăta in societatea celorlalţi mai puţin decât înainte. Mai toată zioa stând singur in odaea lui, el, care adidioară ridea de formele religioase, cetea in ciaslov şi in psaltire, postea, se inchina şi chema adeseori in ascuns pe preotul din sat cu care se incuea in casă şi sta la vorbă oare intregi.

Figura slăbită şi palidă a lui Sandulachi, dispositiunile triste ale lui Mihai şi grijile părinţilor despre viitorul său ţinea toată familia intr'o atmosferă puţin veselă. Miss Mary tăcută precum era şi Henri Beaudieu care vorbea puţin şi era totdeauna serios, nu contribueau intru nimic a aduce veselie in acest cerc. Chiar Luţica odinioară veselă şi nebunatica, acum devenea gânditoare şi in loc de a sărì sprintenă prin grădină, se primbla incet şi pe gânduri prin aleele cele mai tăcute şi umbroase.

CAPITOLUL XXIII

Henri Beaudieu se uitase adeseori zimbind la câteva portrete de familie ale lui Vereanu ce erau in salon şi zisese in glumă că strămoşii generalului trebue să fi fost oameni foarte nesimţitori, de vreme ce erau reprezentaţi aşa de ţepeni. Aceasta il făcù să propue generalului de a-i zugrăvì portretul in aceeaşi mărime pentru ca să nu se întrerupă şirul generaţiilor. Bătrânul Vereanu primì bucuros propunerea şi pe fiecare zi lucrarea inainta. Pe de altă parte Henri asista la lecţiunile de desemn ce Miss Mary dădea Luţicăi şi in curênd aceste amêndoue deveniră scolarele lui.

Luţica lucra acum cu mai mare dragoste şi făcea progrese mai insemnate. Când vedea că profesorul îi lăuda lucrarea, inima îi zimbea de bucurie şi se simţea fericită. Cu gândul la lecţiunile de desemn se culca, cu acelaş gând se scula dimineaţa şi negrijea,

toate celelalte studii. In oarele neocupate, ea fugea adeseori in grădină, in păduricea cea intunecoasă şi câteodată, desprinzênd luntrea, se primbla singură pe micul lac, visând - cine ştie la ce?

După mai mult timp petrecut de familia Vereanu in linişte neschimbată, venì zioa in care portretul generalului fiind isprăvit, Henri voea să-l expue ochilor intregei familii. Era o zi frumoasă pe la inceputul toamnei, când de dimineaţă Henri impreună cu Miss Mary cu care se inţelesese de mai inainte, aşăzâ portretul in mijlocul salonului incunjurându-l cu flori.

Miss Mary pregătise totul pentru serbătoare şi impreună cu Henri voea să se bucure de surprinderea ce va avea intreaga familie. Insă cucoana Sevastiţa simţise ceea ce se pregăteşte şi impreună cu generalul şi Luţica voeau la rândul lor să facă o surprindere lui Henri. Generalul voea să-i dee drept aducere aminte un ciubuc cu o mare imamea de chilimbar şi lucrat cu multe pietre scumpe, un juvaer preţios de familie pe care bunul generalului il primise in dar de la un paşa turcesc. Sevastiţa avea să-i presinte un lucru de mână şi Luţica un buchet de flori. Toată lumea era bine dispusă in acea zi, până şi Săndulachi care se simţea

mai bine, şi la oara hotărită intreaga femilie se adună in salon. Henri rugă pe toţi să se aşăze faţă cu portretul, apoi ridică cu mâna lui vĕlul ce-l acoperea. Asemĕnarea era deplină şi bĕtrânii mulţumirĕ pictorului şi-i oferirĕ presentele lor; la urmă venì şi Luţica cu buchetul. Insă când păşì spre Henri, sângele i se suì in faţă, ochii i se plecarĕ in jos şi nu putù rostì cuvintele de felicitare ce pregătise. Henri se uită la dînsa şi intinse mâna spre a lua florile; in acel moment avù e stringere la inimă aşa de neaşteptată, incât se simţì cuprins de turburare. Bĕtrânii, fie că nu luase sama, fie că pusese aceste emoţiuni pe sama solemnităţii momentului, urmarĕ a fi veseli şi dădurĕ pictorului locul de onoare la masă. După dejun insă, Dospin se simţì earăş bolnav şi se retrase in odaea lui, Luţica merse in grădină şi ceilalţi se imprăştiarĕ. Nu trecù mult timp şi un fecior poftì pe Mihai din partea lui Dospin.

Mihai găsì pe bĕtrân palid şi agitat, tremurând intr'un jilţ unde se tupilase.

— Vino lângă mine, nepoate, îi zise acesta cu glas slab, şezi aici, căci mĕ simt rĕu şi nu mai am mult de trăit.

„Dar pentru Dumnezeu! De unde iţi vine această idee!

— Mĕ simt rĕu iţi spun, mĕ simt rĕu de tot. Am puţine momente de stat la vorbă. Ascultă-mĕ dar şi ţine minte ce-ţi voiu spune. Să ştii mai intăi că testamentul meu l'am pus acolo in dulapul din părete şi că ţie iţi las averea mea toată—nu-mi mulţămì căci te iubesc şi te-am avut totdeauna ca pe un fiu. Alţi copii decât tine nu mi-a dat Dumnezeu. Deaceea caută să nu remâi burlac ca mine că pe urmă te vei căì. Insoarăte la vreme, căci *insuratul de tenèr şi mancatul de dimineaţă nu-i greş.*—Mihai plecă ochii in jos şi suspină. Ear bĕtrânul urmă: *Toate păserile care sboară nu se mănâncă*, insă păn la urmă *uşa se deschide celui care bate.* Apoi nu te ţinea ca mine departe de toate trebile publice şi de oameni, amestecăte printre dînşii, insă leagă-te numai cu cei buni; *mai bine c'un voinic la pagubă decât c'un miţel la dobândă.* Vĕd că ai inimă şi mândrie; să fii pururea aşa, chiar când ai fi să remâi sărac. Atunci cugetul să-ţi fie stotornic şi bun căci, *apa trece, pietrele rĕmân.* Insă păzeşte-te de rĕu, *paza bună trece primejdia rea.* Dar când primejdia vine, dă-i piept bărbătesc, căci *voinicului Dumnezeu îi ajută.* Nu fii fără credinţă, ca să nu te căeşti la bĕtrâneţe. Ia aminte la aceste sfaturi şi vino să te imbrăţoşez, căci vremea

trece şi aştept pe preotul cu care am să vorbesc.

Zicênd aceste cu glasul stins, bĕtrânul luă capul lui Mihai şi-l sărută pe amêndoi obrajii şi pe frunte; din ochiul sĕu curgea incet o lacrimă. Mihai eşì din casă plin de mişcare, şi merse să spuie părinţilor sĕi despre starea in care era pe Săndulachi. Negăsindu-i in casă, se coborì in grădină să-i caute. Insă abia făcuse câţiva paşi, un ţipet grozav şi dupe câteva momente un al doilea mai sfăşiitor incă ce venea din altă parte a grădinei il făcurĕ să tresară; el alergâ spre acea parte şi odată cu dinsul veneau in fugă toţi locuitorii casei imspăimântaţi. Un cap de femee se ivì la suprafaţa apei ş'apoi se acufundâ din nou. Luntrea era resturnată. Mihai şi Henri care sosise in acelaş moment se aruncarĕ amêndoi in apă; după dînşii câţiva servitori şi toţi impreună căutau să scape pe cei căzuţi. Cum Luţica se legăna incet in luntre, aceasta plecându-se se prinsese de o rădăcină, apa se grămădise inlăuntru şi copila vrênd să se fereascâ, căzù singură sub luntre dând ţipetul ce auzise Mihai. Miss Mary vĕzênd aceasta de departe alergase şi sărise după dînsa să o scoată şi amêndoue femeile in-

cleștându-se, se impiedicase de a eși. Atunci se auzise al doilea țipet.

In vreme ce generalul și soția lui își frângeau mânile in desperare pe mal, Henri și Mihai inotând găsiră doue trupuri de femei și le scoaseră. Miss Mary da, in brațele lui Henri, incă semne slabe de viață, pe când la Luțica pe care o ținea Mihai, orice speranță părea a fi stinsă. In mijiocnl unei scene grozave de desperare, ambele femei furĕ transportate in casă pentru a li se da ajutor, insă la Luțica totul remase zadarnic, inima ei nu mai bătù. In aceeaș vreme preotul inchisese ochii lui Sandu, după care trecù in camera unde era copila și-i puse pe piept crucea ce avea in mână. Chipul unui ânger ce doarme nu putea fi mai frumos dacât al ei.

. . . . . .

CAPITOLUL XXIV.

Adela Soloiu către Ana Mirie.

Nici o veste nu ne mai vine de la tine, scumpa mea vară. Deşi acum singură stăpână pe tine şi pe averea insemnată ce ţi-a rămas după moartea mătuşei tale, tu urmezi totuş viaţa ta singuratică. N'ar fi mai bine să vii ear in lume, să vii la mine, să te măriţi... Dar oare se cuvine să-ţi dau eu un asemenea sfat? Eu care am făcnt pasul cel mare cu atât de puţină precugetare? Nu, nu te mărita, sau aibi mai mult noroc decât mine! A fi unită cu un om bătrân, grosolan, sgârcit, care toată zioa işi numără banii şi se tânguie de cheltuelile ce face soţia lui, aducêndu-i nencetat aminte că a luat-o săracă — ce nenorocire! Ţi-am scris necazurile mele de mai multe ori — viaţa aceasta e nesuferită. Un cuvênt blând n'auzi din gura lui. L'am rugat să călătorim, să

mergem la Paris sau la băi — el imi respunde că aceasta costă prea mulţi bani. Singura mea petrecere este societatea ce vine să mĕ vadă. Din cunoscuţii noştri cei vechi vin insă puţini de când m'am măritat. Domnul Vereanu nu s'a mai arătat de loc prin oraş. Se zice că toată familia este foarte nenorocită de când moartea fetei pe care trebue şi tu să o fi vĕzut. Melini s'a mutat cu totul de aici, numai d-l Denescu vine de mĕ vede regulat. Acum când il cunosc mai bine, vĕd că e un om care ştie să trăească, nu un tiran ca acel după care sunt măritată... Părinţii mei sunt de vină!... Denescu e tênĕr, are aparenţă, e de familie bună şi e mult mai invăţat decât credeam. El ceteşte toate romanurile cele noue, cunoaşte toaletele noastre mai bine decăt femeile, joacă de minune şi când ese călare toată lumea il admiră: Se vede că este de neam vechiu şi că nu şi-a câştigat singur averea cu specule ca tiranul meu. De când vine aşa des la noi, şi-a stricat cu totul relaţiile cu Dorneanu — nu ştiu pentru ce. Ah! aş putea să-ţi scriu multe, multe, insă mai bine este să te ved, să-ţi vorbesc. Dacă ai venì pe aici ţi-aş spune, ţi-aş dislega... Aş venì chiar eu să te vĕd dacă m'ar lăsa

stĕpânul ce mi-am ales. Din nenorocire insă la noi in ţară legile nu sunt aşa de aspre ca aiurea şi nimic nu se inchee pentru vecînicie...

Ana Mirie către Adela Soloiu.

Vĕd că eşti nenorocită şi te plâng din inimă. Insă nu pot venì să te vĕd; am hotărit să trăesc in singurătate, să fug de vuetul societăţilor care nu se mai potriveşte cu ideile şi simţirile mele. De mult, de când m'au inşălat speranţele amorului, viaţa omenească şi lumea intreagă se infăţoşează cu totul altfel gândului meu. De la moartea mătuşei mele m'am incredinţat insă pe deplin că e mai bine să fi venit imprejurările aşa şi nu după dorinţele ce aveam atunci. Aş fi impărtăşit atunci de sigur soarta oamenilor mulţămiţi, sufletul meu ar fi rĕmas legat de lucrurile lumeşti şi nu l'aş fi inălţat niciodată deplin spre Dumnezeu. N'aş fi inţeles atunci câte pĕcate mi-au oborit cugetul. Iţi mărturisesc că am fost mănioasă asupra ta, incredinţându-mĕ că pe tine te iubea Vereanu, şi acum când patimile lumii nu mĕ mai ating, vĕd cât am fost de rea şi de nedreaptă şi-ţi cer ertare. De vrai să vii să me vezi, pentru tine voiu face hrană

mai bună şi voiu duce in casă earăş câteva indĕmănări pe care cu vremea le-am depărtat. Te voiu slujì insumi cu bĕtrâna ce am pe lângă mine; poate că linişstea de aice te va impăca cu suferinţele vieţii şi vei vedea că in răbdare este mulţămirea şi pregătirea pentru sfirşitul dorit. Nu cere insă de la mine să mĕ intorc la greşeli trecute, nu cere să gândesc la măritare, căci asemenea gânduri pot să-mi aprindă earăş dorinţe in inimă şi aş unì mustrarea de cuget cu ticăloşia şi nevrednicia sufletului meu.

Mihai Vereanu cătră Henri Beaudieu.

De la nenorocirea cea grozavă ce a lovit familia mea, totul s'a schimbat aice. Părinţii mei, incujbaţi de durere, s'au retras impreună la o mŏnăstire, unde caută linişstea sufletească in rugăciune; eu am rĕmas singur. Alţii s'ar simţì fericiţi in locul meu; s'ar bucura de tinereţe, de sănătate, de avere insemnată. Eu insă nu simt decât un gol fără margini in sufletul meu pe care nimic nu-l poate umplea. Starea tristă a patriei mele mĕ depărtează de dînsa, societatea noastră mĕ desgustă, singurătatea mĕ apasă, nimic nu mĕ atrage. Ce aş putea face in această lume? Am hotărit să-mi părăsesc

patria şi să-mi petrec viaţa in ţări străine. Poate că voiu găsì aiurea ceva ce m'ar putea incă interesa. Te voiu vedea pe tine şi bunele tale sfaturi mĕ vor deştepta din nou spre viaţă şi activitate. Incurênd ne vom revedea.

Henri Beaudieu cătră Mihai Vereanu.

Nu crede că rătăcind prin lume vei umplea deşertul ce simţeşti in inimă. Tu il vei duce pretutindenea cu tine, cărà vreme nu vei avea ceva in lume ce te va atrage şi interesa. Rĕmâi in patria ta, lasă să treacă timpul melancoliei şi ocupă-te cu trebile ţării. Cât de mic va fi ajutorul ce vei putea da, el va fi totuş de folos obştesc şi astfel vei dobândì merite pentru patrie—pentru ideea ce trebue să atragă pe tot omul nobil şi bun. — Aş fi dorit să te revĕd şi să trăim impreuuă, insă pentru liniştea mea este mai bine să amânăm această intîlnire a noastră. In zilele grozave când v'am părăsit, luând asupra-mi sarcina de a conduce pe Miss Mary in ţara ei, nu ştiam că această intîmplare imi va hotărì viitorul. Plecarea sufletelor noastre a născut incurênd o simpatie intre noi care m'a indemnat să o doresc de soţie. Inainte de a consimţì, tênĕra Engleză a voit

insă a-mi face o mărturisire, şi acea mărturisire era — că ea te iubeşte pe tine. Ea mi-a spus amorul ce i-ai insuflat de când te-ai intors in ţară, mi-a spus suferinţele ei, faţă nu numai cu indiferenţa ta pentru dînsa, ci cu iubirea ta pentru alta, mi-a spus focul care-o ardea in tăcere, fără a putea destăinuì nimĕrui in lume ceeace simţea. Lipsa de speranţă, puterea voinţei şi mai mult decât aceste, depărtarea şi timpul i-a liniştit sufletul şi incurênd vom fi amêndoi indestul de pregătiţi pentru vecînica noastră unire, căci blândeţa caracterului ei nu-mi lasă indoeală că liniştea ne aşteaptă pe amêndoi. Venirea ta ar impedica fericirea amicului tĕu. Să lăsăm dar să treacă anii ca receala virstei să intunece imaginile trecute. Păn atunci iţi voiu da veşti despre mine şi vom rĕmânea pe toată viaţa amici şi fraţi precum am fost.

Primind această scrisoare a lui Beaudieu, Vereanu se intristă şi mai mult vĕzênd cum imprejurări fatale depărtează de dînsul pe oricine iubeşte. El stătù la indoeală dacă trebue să mai plece sau nu, şi insfirşit se hotărì să-şi părăsească ţara fără a căuta să

intîlnească pe Beaudieu. Deaceea merse la mônăstire unde trăeau bătrânii sĕi părinţi şi luâ zioa bună de la dînşii. Despărţindu-se de ei, inima îi era grea şi apăsată şi el lăsa calul pe care călărea să păşească incet pe drumul bătut ce ducea la Vereni. Trecuse câteva oare, când vĕzù de departe o trăsură cu patru cai gonind inspre dînsul in fuga mare. Se putea uşor cunoaşte ca se aprinsese caii şi nu mai puteau fi opriţi. Vezeteul trebuea să fi căzut de pe capră, căci un bărbat din trăsura ţinea frênele invĕlătucindu-le in jurul unui braţ, pe când cu celalalt braţ cuprindea pe o femee ce da semne de desperare, oprind-o de a sărì afară.

Mihai vĕzù periculul şi in aceeaşi clipă se hotărì să dee ajutor. El descălică şi aruncându-se inaintea cailor inspumaţi ai trăsurei, îi apucâ de frêne. Câţiva paşi el fu târâit cu dînşii, apoi caii se ridicarĕ in doue picioare şi după mai multe incercări de a se scutura de braţul puternic ce-i apucase, se oprirĕ insfirşit pe loc. O femee cu faţa acoperită de un vĕl sărì din trăsură şi vĕzênd pe Mihai, dădù un ţipet. Ca o săgeată acest ton pĕtrunse in inima lui Vereanu care remase cu ochii aţintiţi asupra ei. După un moment de inmărmurire, el fără a vedea cine este bărbatul care o intovărăşea se ră-

pezì asupra ci şi-i rupse vĕlul de pe faţă. Inima nu-l inşălase, era Adela! Aceasta se aruncă in braţele bărbatului ce o intovărăşea şi acum Mihai recunoscù că acesta era Denescu.

— De nu ţi-aş datorì viaţa, incepù acesta cătră Vereanu, şi ce e mai mult o altă viaţă mai scumpă decât a mea, ţi-aş cere samă de insulta ce faci unei femei. Binele ce mi-ai făcut te apără, dar sunt cel puţin in drept a aştepta că nu vei descoperì nimĕrui urmele noastre.

„Nelegiuită, strigă insfirşit Mihai la care furia sbucnì puternic din piept, nu ţi-a ajuns să mĕ inşăli pe mine, ai trebuit să fii necredincioasă şi soţului ce ţi-ai ales! O! muiere ticăloasă!—Adela işi ridică in sus capu cu o privire plină de mândrie: „Cu ce drept, zise ea, indrăzneşti a-mi vorbì astfel? Totdeauna ai fost un străin pentru mine. Eu nu te-am iubit şi nici nu ţi-am dat dreptul a spera că te voiu iubì vreodată. Dacă am greşit cătră soţul meu, a mea este respunderea. Oricum fie, nu este generos omul care incarcă cu mustrări pe acel ce-i datoreşte viaţa.

— Dacă este vre-o vinovăţie, eu singur sunt vinovatul, adaose Denescu iute, insă pe mine amorul mĕ scusează: am scăpat o

fiinţă gingaşă şi nevinovată din ghiarele unui om aprig şi crud. Nimic insă nu scusă insultele făcute unei femei. Mihai fără a asculta cuvintele lui, se uită adânc in ochii femeei ce-i vorbea cu atâta mândrie, şi se spărie de ceeace vĕzù:

„Oh! Căci nu te-am pĕtruns aşa de bine ca acuma in intăia zi când te-am vĕzut! Blăstem amăgirii mele! — Apoi stĕpânindu-se cu putere, adaose incet şi aspru: Mergeţi! Duceţi-ve in stînga, spre dreapta mĕ duce drumul meu!

Şi intorcêndu-se, se depărtă de ei pe calea opusă.

CAPITOLUL XXV.

Ca prin minune urmele amorului se şterserĕ din inima lui Mihai de la intîlnirea sa atât de neaşteptată cu Adela. Pentru această femee ce iubise atât de mult nu mai simţea acum decât dispreţ. Ca să peardă şi amintirea ultimei sale intîlniri cu dînsa, el se grăbì să părăsească ţara lui. El călĕtorì prin Germania, prin Helveţia, prin Francia; o iarnă intreaga o petrecù in Italia, insă nimic nu-i mai invioşa interesul. Entusiasmul ce-l inflăcăra odinioară la vederea nemuritoarelor obiecte de arte produse de oamenii de geniu ai Italiei părea că s'a stins din sufletul sĕu şi in loc nu era nimic—un gol fără margini.

In aceeaşi stare sufletească in care plecase, se şi intoarse in primavară. Reinoirea naturei il intristă incă şi mai mult şi sta adeseori in codrul de la Ridicata ascultând

numai ciripitul păserilor sau privind riul ce se răpezea in vale.

Intr'o sară când soarele se gătea să apue şi păserile una după alta incetau cântul lor, o melancolie mare il cuprinse. El sta culcat intr'o poeană umbroasă lăsându-se dus pe gândurile sale. Ochii săi se inchisese şi pe jumătate adormit, printr'un capriciu al memoriei îi apărù din non chipul Lucreţiei: o vedea lângă dînsul mai frumoasă decât odinioară, i se părù că-i zimbeşte, că se apropie de dînsul, că-i vorbeşte, că-i intinde braţele— inima îi bătea cu putere, el sărì in picioare şi deschise ochii mari.

„Lucreţio! strigă el, tu eşti, pe tine te văd?

— Eu, o! iubitul meu, eu sunt, respunse o femee ce păşea spre el. Apoi se oprì palidă in loc şi işi apăsă amêndoue mânele pe inimă. Mihai alergă spre dînsa.

„Este un vis? zise el, ştiu că adormisem; visam de tine, Lucreţio, de timpul frumos când te-am intîlnit in Italia. M'am deşteptat oare, sau urmează visul meu?

— Ah! şi mie, şi mie imi pare că visez. Nu pot să cred că atâta fericire să fie adevărată. Gândeam că lacrimile nu-mi vor mai seca. Am plâns ani intregi in ţări străine, am plâns şi mai mult de când am fost adusă

in selbătăciunea aceasta; m'am rugat la la Sfânta Maria şi insfirşit ea mi-a implinit rugăciunea, te-am vĕzut, te-am găsit! O Mihai, iubitul meu Mihai, şoptea ea plângênd şi zimbind totodată.

— Ai resărit din pământ, dulcea mea Italiană, ca să mĕ mângăi de chinurile vieţii? Fii binecuvêntată: Am gândit la tine şi am jălit momentul despărţirii noastre. Oricine ai fi, tu vei fi a mea. Tu mĕ iubeşti, tu nu m'ai trădat şi nu mĕ vei trăda, nu-i aşa? — vorbind astfel el îi ştergea ochii de lacrimi, îi dismierdă pĕrul cel negru şi o săruta.

„Oh! Te iubesc grozav, respundea Lucreţia, de când te-am vĕzut la fereastră. Dar nu mĕ săruta aşa de dulce.., De când m'ai sărutat la Veneţia mi-ai aprins sufletul de dor. Deatunce nu mai am somn, nu mai pace. Ah! am gândit numai la tine şi m'am rugat la Sfânta Fecioară, să te găsesc ear. Păstrez scrisorile tale pe inimă — eată-le! Sunt şterse şi roase de mult ce am vărsat lacrimi pe ele şi le-am sărutat! Ai şi tu scrisorile mele? — Dar nu-mi mai zice Italiană, căci nu sunt; mi s'a spus că sunt de aici, din astă ţară barbară. Aici am petrecut o iarnă in mijloc de ghiaţă şi zăpadă, aici am găsit un tată şi am invăţat o limbă aspră. O! Nu mĕ mai săruta iubitul meu,

căci inima mea se bate prea tare şi mĕ doare.

— Tu eşti de aice, dar cum, prin ce intîmplare te credeai Italiană, de unde şi a căror părinţi eşti? Respunde, dulcea mea Lucreţie. Dar oricine vei fi, iţi jur că vei fi a mea. Ursita mea te-a trimis ca să-mi indulceşti zilele vieţii.

„Şi eu te credeam Italian şi deaceea imi era dragă Italia. Insă dacă şi tu eşti de aici, eu iubesc această ţară. Tu ai gândit totdeauna la mine, m'ai căutat, m'ai iubit cum te-am iubit şi eu, spune-mi nu-i aşa?

Fruntea lui Mihai se increţì:

— A fost o vreme unde o altă femee se furişase in inima mea şi-mi intunecase imaginea frumoasei mele Lucreţia. Era o femee rea şi tradătoare.

Lucreţia işi acoperì faţa cu mânile şi incepù a plânge.

„Ah! tu ai putut să gândeşti la alta, când eu niciodată nu te-am uitat, niciodată! N'am avut noapte fără să te vĕd in vis! O! Cât sunt de nenorocită.

„Mângăie-te, iubita mea, acea vreme a trecut de mult; acum te iubesc pe tine, numai pe tine.

— O! iubeşte-mĕ, iubeşte-mĕ, şoptea ea, răzemând capul pe pieptul lui Vereanu.

„Dar cine eşti? Eată, voiu să merg cu tine la părinţii tĕi şi să te cer de soţie. Unde să te duc?

— Tatăl meu are un nume pe care abia il pot rostì. El se numeşte *Sêrbu;* faţa lui e aspră, dar cu mine s'au arătat bun.

„Sêrbu! strigă Mihai inspăimântat, sau mĕ inşăl eu, sau acest Manoli Sêrbu e un duşman al tatălui meu. Nu ştiu din care causă, n'am putut afla nimic, dar pe cât am găcit el hrăneşte o ură veche asupra familiei mele. Niciodată el nu va incuviinţa să fii soţia mea. Vom trebuì să ne cununăm fără voea lui.

— Dacă este duşmanul tĕu trebue să fie un om rĕu. Deaceea s'au arătat totdeauna atăt de rece cu mama. Acum şi eu il uresc; ia-mĕ de la dînsul, ia-mĕ cu tine, du-mĕ unde vei voì, numai să nu te mai părăsesc. Dacă te aş perde incă odată, aş murì de sigur.

— Să fugim dar, iubito, să fugim chiar acum şi să nu ne mai despărţim.

„Noaptea s'apropie, respunse ea, părinţii vor fi ingrijiţi, vor pune să mĕ caute, ne vor găsì şi totul va fi perdut.

— Ai dreptate, căci suntem pe jos şi uşor vor da de urmele noastre. Vino mâni in zori de zioă tot aici in această poeană. Mĕ

vei găsì cu doi cai ageri care ne vor duce departe de oameni rĕuvoitori in locuri unde vom trăì singuri şi fericiţi.

„Ah! atâta bucurie nu incape in inima mea, zise Lucreţia plângênd: din durerea mea cea nemărginită, din jalea ce aveam pentru tine, deodată, prin minune să te găsesc, să vĕd că tot mĕ iubeşti, să fiu a ta pentru totdeauna: aceasta nu o aşteptam!

Mihai o atrase duios la pieptul sĕu. Amorul îi intunecâ mintea, el se perdù in ochii ei, toate dimprejur, lumea toată dispărù şi firea lor intreagă se concentrâ intr'o singură sărutare.

. . . . . .

Când se despărţirĕ, Mihai se intoarse spre casă plin de incântare. Insă cu cât îi veneau gândurile, cu atât se arătau şi grijile, căci decă presenţa e porurea fărmĕcătoare, numai după despărţire, numai in absenţă se poate vedea de simţim adevĕrat amor. Mihai işi consultă inima şi cu toată osteneala ce-şi da, el trebuì să recunoască că nu mai avea acel entusiasm ce-l simţise odinioară când iubea pe Adela. Compararea intre starea lui deatunci cu cea deacum, îi arătă o deosebire fără margini in simţirile sale. Insă soarta era acum hotărită, nimic nu se mai putea schimba şi deaceea prin tot felul

de argumente el căuta să se convingă că o mai mare fericire nu i se putea intîmpla, că o altă femee aşa de iubitoare, de credincioasă şi de frumoasă ca Lucreţia nu mai este pe pămênt, vrênd astfel să inlocuească prin cuvinte, ceeace trebuea să hotărească numai simţirea.

De cu noapte el puse totul la cale pentru fuga de a doua zi: doi caĭ iuţi şi o brişcuţă uşoară in care era loc numai pentru doi, asemenea merinde şi tot ce mai trebue pentru drum furĕ pregătite. El voì să atingă Verenii numai in treacăt pentru a schimba caii şi a merge mai departe la moşia ce-i remăsese de la moşul sĕu Dospin. O mulţime de gânduri il neliniştirĕ. Ce va face pe urmă? Va remânea in ţară, sau va pleca in străinătate? Se va duce să vadă pe părinţii sĕi şi ce vor zice ei de purtarea lui? Va fi descoperit de Sêrbu, va putea să-l impace? Iubeşte el in adevĕr pe Lucreţia, este ea soţia care-l va face fericit? Asemenea intrebări i se grămădeau tot mai multe fără a-i lăsa liniştea să doarmă şi să le uite in somn. Deaceea el nici putù să se culce, şi aşteptând imbrăcat zorile zilei, se primbla inaintea casei sale.

Miezul nopţii trecuse de mult când vĕzù o femee viind din partea pădurii inspre dînsul.

Cu gândul la Lucreţia, el işi inchipuì că trebue să fie ea şi se răpezì cătră dînsa. Insă nu putea fi Lucreţia: era un chip mare, negru, cu părul despletit... el făcù câţiva paşi, se uitâ in faţă-i... era Neacşa!

Niciodată figura ţigancei nu-i păruse atât de stranie: faţa ei avea ceva solemn, ochii îi ardeau ca nişte cărbuni aprinşi, pasul ei era hotărit şi grav. Apropiindu-se de dînsul, ea indreptâ amêndoue mânele asuprâ-i.

Neacşa i se arătase numai noaptea şi in momente grave şi deaceea vederea ei îi produceau intodeauna o spaimă de care inzadar căuta să se apere. Acum insă, neliniştit de propriele sale gânduri, vederea acestei femei cu o figură mai solemnă decât oricând, îi dădù flori. Fără a putea rostì un cuvênt, fără a intoarce faţa de la dînsa, el făcù câţiva paşi indĕrăt spre casă şi se lăsâ să cadă pe prispă. Neacşa se oprì dinaintea lui şi incrucişâ braţele pe pept.

Câteva momente ei se uitarĕ unul la altul in tăcere.

CAPITOLUL XXVI.

— Ce vrai de la mine? zise el insfirşit.

„Am venit să te inştiinţez la vreme şi să te apĕr de o mare nenorocire.

— Ce-mi eşti tu mie de mĕ pândeşti la tot pasul? Ce ne leagă pe amêndoi?

„A venit vremea să afli cine sunt şi ce ne uneşte pe amêndoi. Căci acum sunt bĕtrână şi nu mai am mult de trăit şi tu eşti tênĕr incă şi plin de viaţă. Am făcut un mare pĕcat in viaţa mea şi la o boală când era aproape să mor, mi s'a arătat Sfânta Paraschiva şi mi-a zis că voiu scăpa, dacă voiu spăla rĕul ce am voit să fac tatălui tĕu cu binele ce-ţi voiu face ţie. Mi-am ţinut jurămêntul: pe cât am putut, te-am inştiinţat, dar tu nu m'ai ascultat. Ţi-am prorocit să fugi de o femee smolită că va fi amar de tine, tu te-ai dat in dragoste cu dînsa şi te-am cules mai mult mort decât viu lângă o cruce de mormênt. Ţi-am zis: fugi de

Sêrbu şi de casa lui, şi tu i-ai ademenit fata şi vrei s'o furi de la părinţi. Iţi zic ear: fugi cât e vreme incă. Zorile zilei nu s'au ivit, tu poţi incă scăpa!

— Ce-mi spui, muiere? să-mi calc făgăduinţa dată! Să las pe o biată fată care mĕ iubeşte, nenorocită şi perdută? Niciodată! Păn acum am despreţuit pe cele care mĕ iubeau ca să alerg după o femee tără de lege. Acum nu voiu mai lăsa amorul şi fericirea când le-am găsit. Acesta e diamantul ce căutăm.

„Auleo, Mihaiţică, ochii tĕi sunt paijiniţi şi tu nu vezi prăpastia. Nu te increde in dragostea vicleană. Diamantul nu e de găsit in ea. Şi tatăl tĕu a fost ademenit de dînsa şi mulţi ani de zile s'a căit.

— Tatăl meu....

„ Dar, când a furat, pe nevasta lui Sêrbu. Eu am fost mijlocitoarea. Eu am ademenit cu vorbe dulci şi viclene pe nenorocita muiere. Cu fetiţa ce-i făcuse Sêrbu am dus-o din casa bărbatului in braţele tatălui tĕu care era tênĕr şi nebun ca tine. Dar numai eu ştiam cum gemea inima in mine. Căci pe mine mĕ avuse ţiitoare, eu il iubeam cu foc şi tocmai pe mine m'a pus să ademenesc. Deaceea am vrut să-mi resbun şi m'am unit cu ucigaşii porunciţi de Sêrbu, că să-l

omor şi numai printr'o minune a scăpat. De făr de legea aceasta m'am căit şi mi-a poruncit Sfantă să rescumpĕr cu bine asupra ta, rĕul ce am voit a face şi ce am făcut.

— Tatăl meu a răpit pe soţia lui Sêrbu!...

„Dar, şi a trimis-o apoi in ţări străine. Pe fata aceluiaş Sêrbu vrai s'o furi tu. Ia sama că este un blăstĕm! Sêrbu a cercat de multe ori să omoare pe tatăl tĕu şi n'a putut. Tu nu vei scăpa de urgia lui că e un om aprig şi neimpăcat. Fie-ţi milă de anii tĕi cei tineri!

— Nu mi-e frică de nimeni. Inzadar vrai să mĕ inspăimântezi. Când e vorba de primejdie şi de luptă, eu nu dau inapoi.

„Tu vrai să omori pe tatăl ibovnicei tale, să iei pe fata femeei care a fost ţiitoarea tatălui tĕu?

Mihai lovit de aceste cuvinte sta impietrit, ear Neacşa vĕzênd impresiunea ce produsese asupra lui, urmâ cu glas pĕtrunzĕtor:

„Ai inceput pĕcatul, nu-l urma mai departe. Lasă cele trecute să fie trecute şi nu aprinde o ură veche şi poate chiar stinsă. Fii bărbat voinic şi caută-ţi aiurea treabă şi noroc. Fugi de aici, căci in locul unde ai plâns de jalea alteia nu e dat să găseşti mângăere. Aiurea iţi va zimbì fericirea: pare că o vĕd, urmâ ea cu glas profetic, o vĕd...

frumoasă şi tênĕră... tu o iubeşti, ea te iubeşte. O! Ce viitor minunat... norocosule, ştiam eu că eşti făcut pentru bine...

Urmând a vorbì astfel când cu glas blând şi rugător, când cu ton solemn şi profetic, isbutise a indupleca pe Mihai care simţea că slăbeşte, când deodată se ivirĕ intăile raze de lumină ale zilei. Mihai deşteptat ca dintr'un vis se ridică de pe prispă şi alergă să se sue in brişcă la care caii erau puşi. Neacşa îi căzù la picioare şi-i imbrăţoşa genuchii. „Nu te duce coconăşelule, strigă ea, fie-ţi milă de tine şi de viaţa ta, fie-ţi milă de mine că voiu fi afurisită dacă nu te-oiu scăpa şi pe tine şi pe dînsa.

— Incolo! strigă Mihai, ce va gândì de mine? Imi e ruşine că te-am putut asculta şi nu te-am gonit indată.

„Auleo! Nu te duce că mare pĕcat faci! Zicênd aşa, ea se târîea la picioarele lui şi nu-l lăsa. Mihai, vĕzênd că cuvintele lui erau zadarnice, se descleştă de dînsa cu putere, o impinse cu piciorul in lături, sărì in trăsură şi plecă cu caii la goană. Ajungênd la locul hotărit, el găsì pe Lucreţia care-l aştepta şezênd pe un trunchiu de copac. Era palidă la faţă şi se simţea aşa de slabă, incât abia putù să se ridice. Cu toate aceste la vederea lui, o zimbire trecù peste buzele

ei, ea îi incunjură gâtul cu braţele şi apăsă buzele sale pe ale lui.

— N'am avut linişte de când ne-am despărţit eri, începù ea. Imi părea că timpul nu se mai mişcă din loc. Am plâns un moment când am gândit că poate nu voiu mai vedea pe mama, dar pe Sêrbu acum il uresc, de când ştiu că-ţi este duşman. Poate că pe mama vei chema-o mai târziu să şadă cu noi, nu-i aşa?

Mihai increţì sprincenele: „Ea care a fost ...nu, niciodată... vom vedea... mai târziu...

— Sermana! Să n'o mai vĕd pe dinsa care m'a iubit aşa de mult, respunse Lucreţia, ştergênd o lacrimă. Dar fie! Dacă sunt cu tine nu-mi mai trebue nimic!

„Zioa se arată, vino iubită, căci nu e timp de perdut.

— Sunt aşa de slaba, zise ea; părinţii mei trebue să fi fost ingrijiţi căci nu m'au părăsit până când nu m'au ştiut culcată in pat. Am auzit după mine incuindu-se uşa cu cheea şi am tremurat de frică că nu voiu mai putea eşì. Insă abia s'a făcut tăcere şi linişte in casa, m'am sculat, m'am imbrăcat şi am sărit pe fereastră. Ah! in intunericul nopţii pe când lătrau câniì, aveam o groază... Apoi am alergat, cât am putut fără a mĕ uita indărăt... am rătăcit dru-

mul şi abia când se ivea de zioă am găsit locul acesta.

„Grăbeşte Lucreţio, grăbeşte, momentele sunt scumpe.

— Nu-mi vorbì aşa de aspru, iubitul meu. Uită-te incă odată la mine să vĕd in ochii tĕi dacă mĕ iubeşti, cum te iubesc eu. Pentruce nu te uiţi la mine cu amor de ce vĕd această umbră pe fruntea ta?

„Haidem, iubită, haidem pentru Dumnezeu! striga Mihai cuprins de fiori. Vĕzênd-o insă că plânge, el o luă de mijloc şi voea tocmai să o ridice in trăsură, când un glas grozav se auzì deodată, strigându-le: „Staţi pe loc!“ Mihai lăsă pe Lucreţia şi dădù un pas inapoi, recunoscênd pe Manoli Sêrbu. Acesta sărì jos de pe calul inspumat cu care gonise păn acolo şi se oprì dinaintea lor cu o figură grozavă şi amenințătoare.

— Hoţ şi fiu de hoţ, ai vrut să-mi furi fata? Cu moartea vei fi pedepsit! strigând aceste cuvinte, el scoase un pistol de la brâu şi-l slobozì in Mihai. Plumbul trecù pe alături şi nu-l atinse.

„O iubesc şi ţi-o cer de soţie, respunse Mihai.

— Ca s'o inşeli şi s'o pierzi cum a făcut tatăl tĕu cu mama ei... Talharule!...

„Sunt om de treabă şi voiu să mĕ cunun cu dînsa.

— Ţie să ţi-o dau, ţie! a cărui moarte am jurat-o de mult. Ha! ha! ha! Mori ticălosule, ceasul resbunării a sunat!

Când scotea al doilea pistol Mihai se aruncă asupra lui şi-l apucă de gât, pistolul căzù din mânile lui Sêrbu la pămênt şi amêndoi se incleştarĕ intr'o luptă turbată, in vreme ce Lucreţia işi rupea pĕrul şi striga in cea mai mare desperare. In luptă, Sêrbu şi Vereanu scosese pumnarele. Arma lui Sêrbu lovì pe Mihai in umĕr şi acesta avù încă puterea să infingă pumnarul sĕu in peptul duşmanului, apoi amêndoi, scăldaţi in sânge, căzurĕ unul peste altul la pămênt. In momentul când cădeau, Neacşa sosì şi sărì asupra lor să-i despartă. „Ce faceţi, strigă ea grozav, ce faceţi!

— Tu eşti? mijlocitoare hidă, zise Sêrbu cu glas stins. Bine că ai venit. El intinse mâna, luă pistolul ce era lângă dînsul la pămênt şi-l slobozì in Neacşa, incât cu un ţipet ea se lăsă să cadă. „Mor! şoptea ea, mor! Amar de mine, amar de tine, Sêrbule! Fata asta nu-i a ta: a ta a murit de mică; asta e făcută mai pe urmă cu Vereanu, e soră cu tênĕrul ce ai ucis, cu cel ce a in-

şălat-o şi voea să o ia in cununie. Blăstĕmul celui de sus!

Manoli Sêrbu incepù a clănţănì din dinţi şi cu ultimele puteri ce avea işi scoase pumnarul din pept: capul îi căzù indărăt pe earbă şi trupul inţepenì. Mihai se ridică pe braţul cel sănătos:

„Lucreţio, tu eşti sora mea, auzi tu Lucreţio? şoptì el. Femeea care moare colo a spus-o şi ea ştie totul!“

Insă Lucreţia nu-l mai asculta. Faţa îi era albă ca zăpada, pĕrul i se despletise şi ochii rătăciţi erau aţintiţi asupra lui Mihai. Deodată strigă cu veselie: Mi-am găsit fratele! mi-am găsit fratele! şi dădù intr'un hohot de ris spasmodic.

CAPITOLUL XXVII.

Trecuse patru ani.

Pe prispa unei căsuţe aşăzate in apropierea unei mônăstiri, sta o călugăriţă bătrână şi privea la doi copilaşi ce se jucau pe drum. Din vreme in vreme clătina din cap şi zicea incet inaintea ei: In ce vremi am ajuns a trăì! O fată de boer s'ajungă in aşa hal, să n'aibă cine-o primì in casă, să n'aibă cu ce să-şi imbrace şi incalţe copii! Să nu fie nimeni la patul ei când e asupra facerii! Doamne! Doamne!—Un glas slab de femee ce o chema in casă o intrerupse din cugetările ei. Călugăriţa intră şi intrebă ce este.

— Mĕ simt rĕu, zise o femee ce zăcea pe o laiţă. Momentul vine mai curênd decât credeam, să nu mĕ laşi, că sunt singură şi nu am pe nimeni...

„Vai de mine! şi femeca care se pricepe la moşit a fost chemată intr'un sat vecin

azi dimineaţă. N'am pe cine să trimit... Eaca alerg s'o chem...

— Nu mĕ lăsa, te rog, nu mĕ lăsa singură. Pot să mor... nu mĕ lăsa fără ajutor...

„Vai! Ce-i de făcut! Dacă ştiam că aşa de curênd... Maica stariţa mi-a poruncit să-i dau de ştire la mônăstire ca să vie ea insăşi, căci îi e milă de tinereţa dumitale...

— O! Nu mĕ lăsa căci nu ai vreme să mergi până la mônăstire. Ce fac copii?

„Se joacă sermăneii! Vai! Vai! Nu ştiu ce să fac! Zicênd aşa, ea eşì afară fără a ştì ce hotărire să ia, când vĕzù o trăsurică cu doi cai care se apropia cu mare grabă. Trăsura se oprì dinaintea căsuţei şi o femee imbrăcată in negru palidă la faţă, dar tênĕră şi frumoasă se coborì in pripă.

— Maică, am aflat la mônăstire că este aici o femee nenorocită şi am venit s'o vĕd. Aceasta e acasă?

„Aceasta; biată femee e in durerile facerii care au apucat-o mai curênd decât aştepta. Nici moaşa nu-i aici, nici un bărbat, numai eu şi copilaşii. Nu ştiu ce să fac.

Femeea ce se coborise din trăsură privì la copii şi surprinsă la vederea lor, şoptì printre dinţi: ce asemĕnare!.... Apoi zise iute cătră călugăriţă: sui in trăsura mea şi

aleargă după moaşă, eu voiu sta aici şi voiu ajuta cât voiu putea.

— Dumnezeu să-ţi resplătească binele ce faci pentru biata femee, respunse călugăriţa, că-i tare nenorocită, sermănica. A venit la noi să ceară adăpost, dar maica stariţa a zis că n'o poate primì chiar in mônăstire căci ar fi păcat pentru un sfânt locaş şi i-a insemnat căsuţa asta din câmp...

„Pleacă, pleacă! Nu perde vremea, îi repetă femeea imbrăcată in negru. Călugăriţa se suì in trăsură şi purcese iute, ear femeea ce sosise, intrâ in casă. Nu făcuse doi paşi şi se oprì pe loc, exclamând cu surprindere: Adela!

— Ana! respunse femeea culcată pe laiţă o! Dumnezeule! şi-şi ascunse faţa in mâni.

Emoţiunea îi mărì durerile care o cuprinsese cu violenţă, incât se mişca şi frămênta in toate părţile.

„Linişteşte-te, îi zicea Ana incet, plecându-se spre dînsa. In curênd vei fi izbăvită; ajutorul nu poate intârzia.

— Oh! respunse Adela, intrerumpêndu-se din vreme in vreme de durere, nu te uita la mine, căci mor de ruşine! Aşa a trebuit sa mĕ găseşti! Aşa a trebuit să ne revedem! O! mĕ doare, mĕ doare! Mi-am călcat datoriile,... am călcat jurămêntul ce făcu-

sem bărbatului care mĕ iubea... m'am cununat cu altul... l'am lepădat şi pe acela ca să fug cu un ticălos... ce m'a părăsit pe mine şi pe copiii lui!... m'a lăsat in străinătate goală, prăpădită... blăstĕmatul! Voeam să vin la tine, să ingenuchez, să-ţi fie milă de mine, căci părinţilor mei nu li-a fost milă... şi mi-a fost rusine... Oh! mĕ doare!

— Linişteşte-te, iubită soră, omul ce se căeşte nu trebue să se ruşineze, căci dobăndeşte ertare!

„Ah! Nici tu nu mĕ mai iubeşti, imi vorbeşti aşa de rece... Ce fac bieţii copii afară? N'or fi mâncat nimic... Colo pe cuptior le-am strins nişte pâne şi brânză.—Oh! fie-ţi milă! Dar tu te uiţi la mine şi nu plângi!...

— Ochii mei nu mai pot vărsa lacrimi, iubită soră, dar inima mea te jăleşte.

Zicênd aşa, Ana se puse in genunchi la patul bolnavei şi impreunând mânile incepù a se inchina incet. Figura ei luă atunci o espresiune atât de supranaturală, incat Adela lovită de aspectul ei, privì la dînsa cu uimire, uită un moment durerile sale şi ştergêndu-şi lacrimele ce i curgeau incet pe faţă, făcù semnul crucii. După ce sfirşì rugăciunea, ea chemă copii deafară şi le dădù mâncare. Când aceştia eşirĕ earăş sărind şi ju-

când, Adela reincepù a geme și a suferì așa de grozav, incât crezù că moartea i-a venit. Ana vĕzù că momentul se apropia, se uità pe drum cu ingrijire și vĕzênd că trăsura nu se intoarce, aninâ un ștergar la fereastră și se apropie să dea ajutorul trebuincios.

In vremea aceasta, călugărița ajunsese in satul vecin, dar negăsind pe moașă acolo și neștiind ce hotărire trebue să ia, se duse la mŏnăstire și instiințâ pe stariță. Aceasta trimise indată in orășelul cel mai apropiat după un doftor și după preotul care nici el nu se găsea la mŏnăstire, un respuns să vie la casa unde se găsea bolnava, ear ea insăși se suì cu călugărița in trăsura pentru a merge la Adela.

Ele sosirĕ câteva minute după ce născuse un băiețel. Copilașul părea sănătos, dar muma era atât de slabă, incât ai fi crezut că minutele ei sunt numĕrate.

— Găsesc sănătate? fiică, intrebâ stariță intrând.

„Facerea a fost pe cât socot din cele mai grele, maică, respunse Ana. Am ajutat cum am putut și pe cât mi-a fost perceperea, căci niciodată n'am fost față la asemenea imprejurări. Nu știu insă dacă biata femee va scăpa, poate că Dumnezeu vrea s'o cheme la el.

In vreme ce una din femei se ingrijea de copil şi alta de mumă, vestea se respândise prin mŏnăstire şi prin satele din apropiere şi mai multe femei şi bărbaţi venirĕ să dea ajutor.

— Cine-i la bolnavă? intrebâ o femee pe călugăriţa cea bĕtrână care era in uşă.

„Este maica stariţa şi Ana, femeea cea sfântă; ea singură a ajutat pe cât a putut.

— Dumnezeu s'o binecuvênteze că in adevĕr e o sfântă, respùnse femeea; nu este casă nenorocită unde să nu vie cu vorbe de mâgăere şi cu ajutor!

„Aşa-i, aşa-i, adause altul; ea nu trăeşte pentru dînsa, ci pentru cei nenorociţi! Şi mie mi-a făcut un bine pe care niciodată nu-l voiu uita.

— Tot ce are dă la sermani, zise o femee. De dînsa nu caută niciodată: tot anul posteşte şi se inchină; dar când e vorba de străini le cumpĕră tot ce-i mai scump şi mai bun.

„Este şi un bărbat aşa, adăogì un bĕtrân, care se zice că ar fi de neam de boer mare; şi el umblă din sat in sat şi din casă in casă şi mângăie pe sermani. Lumea-i zice: fratele Chirilă, deşi nu e călugărit.

— Il ştim, ii ştim strigarĕ mai mulţi.

Călugăriţa bĕtrână intrase in casă şi eşise

din nou cu figura ingrijită: „Biata femee e rĕu de tot şi doftorul nu mai vine! Moşule, zise ea cătră un bĕtrân, aleargă cu căruţa dumitale şi intîmpinându-l, spune-i să se grăbească.

Bĕtrânul plecă cu căruţa dar nu merse mult şi intîlnì trăsura Anei in care se găsea şi medicul, şi-l indemnă să grăbească. Doftorul poruncì să indemne caii, ear bĕtrânul merse spre sat unde vĕzuse cu o zi inainte pe fratele Chirilă, sperând că-l va găsì incă şi aduce cu dînsul. In adevĕr il şi intîmpină in marginea satului. Fratele Chirilă era un om tênĕr incă cu barba neagră, plină ce se coborea până la pept. El avea o haină lungă peste care se incinsese cu o frânghie şi in picioare avea opinci. Mâna şi-o sprijinea pe un băţ de corn, cum poartă ţĕranii cei bĕtrâni.

— Frate Chirilă, îi zise ţĕranul, ştiam că eşti pe aici şi te căutam, Dumnezeu te-a trimis in cale. Este o femee nenorocită care zace după facere şi e să moară. Vino de vezi dacă o vei putea ajuta. Maica stariţa de la mŏnăstire e acolo mai este şi sora Ana.

„Cine-i sora Ana?

— O femee sfântă care se jertfeşte pentru

oamenii cei sermani. Dacă vrai să vii, sui cu mine in căruţă.

Fratele Chirilă stătù un moment pe gânduri, căci işi propusese să meargă toată viaţa lui pe jos. Acum insă in faţă c'un nenorocit pe care il putea ajuta, chibzuì că e mai nimerit să ajungă cât de grabnic şi se urcă in căruţă lângă ţăran. Sosind, ei vezurĕ pe feţele oamenilor ce stăteau afară o mare tristeţă şi unul din ei le zise: doftorul nu mai are nădejde, biata femee moare chiar acum. Chirilă intră in casă. Pe laiţă zăcea bolnava şi nu mai da semne de viaţă. Ana sta tot in genuchi lângă dînsa cu capul plecat şi se inchina, ear stariţa ţinea in mână o cruce şi o luminare de ceară aprinsă. La intrarea lui Chirilă, bolnava deschise ochii şi-i aţintì asupra lui: deodată viaţa părea că-i revine, ea ridică braţele spre dînsul şi strigă cu glas pĕtrunzĕtor; Mihai! Mihai! O! Iartă-mĕ!

— Sunt un om nevrednic şi pĕcătos, respunse Chirilă, plecând capul pe pept. Eu am trebuinţă de mila altora. Dar dacă te linişteşte cuvêntul meu, mori, femee, in pace căci de mult te-am iertat. Adela mai cercă să vorbească dar vorbele se incălcirĕ şi nu se auzì decât cuvêntul „copilaşi“, apoi cu o mişcare convulsivă apucă luminarea aprinsă

din mâna călugăriţei, oftă din greu şi trupul îi inţepenì cuprins de receala morţii.

S'a sfirşit, zise doftorul.

„Dumnezeu s'o ierte, şoptì stariţa; trebue să ingrijesc de inmormêntare, dar sunt copilaşii...

— De aceia voiu căuta eu, respunse Chirilă.

„Mĕ duc să trimit preotul ca să-i ceteascâ. Zicênd aşa, stariţa eşì şi doftorul impreună cu călugăriţa cea bĕtrână o urmarĕ. La patul moartei remaserĕ numai Chirilă şi Ana.

Când acesta sfirşì rugăciunile sale, ea ridică fruntea, privì la cadavru şi făcù o cruce peste dînsul; după aceea intîlnindu-şi privirile cu ale lui Chirilă, ei se uitarĕ o vreme lungă unul la altul in tăcere.

— Tu eşti Mihai Vereanu, zise Ana insfirşit, pentruce ţi-ai schimbat numele?

„Numele meu nu l'am mai rostit de când pĕcate de moarte zac asupra lui. Oamenii mi-au zis „fratele Chirilă“ şi eu am ascultat de numele ce mi-au dat.

— Aud că nu cauţi de indĕmănarile vieţii tale, ci te jertfeşti pentru omenirea pătimaşă. Tu ai un suflet bun şi compătimitor şi oamenii te binecuvintează. Iertat-ai acestei femei de rĕul ce ţi-a făcut?

„Ea nu mi-a făcut nici un rĕu. In amă-

girile tinereţei, eu am fost iubit-o şi ea nu m'a iubit, dar ea e mai puţin vinovată decât mine, căci eat-o mântuită, pe când eu tot duc incă invĕlişul lumesc al pătimirii. Vinovăţia mea e mare căci hrana de plante ce singură o gust şi truda ce mĕ sbuciumă zi şi noapte fără sfirşire tot nu fac să-mi slăbească puterile trupului şi poate e hotărit să sufer incă mult pănă la mântuire.

Amêndoi eşirĕ afară şi se aşăzarĕ pe prispa casei.

După o lungă tăcere, Vereanu incepù astfel:

— Faţa ta e schimbată, soră Ana; când am vorbit cu tine cea de pe urmă oară, a fost la o petrecere lumească. Mintea mea pe atunci era acoperită cu norii intunericului, taina nimicirii vieţii omeneşti incă nu o deslegasem. Eu iubeam pe Adela cu patimă vinovată şi tu mĕ iubeai pe mine. Mai pe urmă când Adela alese pe alt bărbat, eu am fugit in singurătate cu sufletul plin de durere şi chiar voeam să-mi dau singur moartea, dar norocul m'a scăpat de această nelegiuire. Câteodată gândeam la tine şi voeam să vin să te aleg de soţie...

O roşeală subită trecù peste obrajii Anei, dar dispărù tot aşa de răpede.

— Ai făcut bine, zise ea, de n'ai venit,

căci poate nu aş fi fost incă indestul de tare de a te respinge şi m'aş fi perdut.

— Soarta a voit să mĕ incerce mai crud incă; am dat de o fată ce cunoscusem in Italia, ea mĕ iubea şi eu gândeam că o iubesc. Ratăcit de patime am nenorocit-o, am voit să o răpesc, tatăl ei m'a oprit in cale şi luptându-mĕ cu dînsul am fost rănit, dar l'am ucis.

— O! strigă Ana cu groază.

„Aceasta nu a fost deajuns; chiar atunci mi s'a zis că ea care nebunise este insăşi sora mea şi că intr'un moment făcusem doue pĕcate de moarte. Din acea zi vĕzui ca o lumină ce se aprinde in peptul meu. Viaţa cu ticăloşia ei mi se arătă aşa precum este; o milă fără margini mĕ pĕtrunsĕ pentru toţi oamenii şi pentru mine şi inţelesei că singurul moment de fericire a celor ce s'au născut, este momentul morţii. Deatunci scopul meu este de a mĕ arăta vrednic de această fericire. O! de m'aş intoarce mai curênd in sênul naturei, aşa ca să nu mĕ mai cunosc pe mine insumi ca ceva deosebit. Sunt pe această cale, căci patimele m'au iertat, dar mântuirea voiu avè-o numai la stingerea deplină a simţirii.

— Te inţeleg dar nu de tot, respunse Ana. Viaţa ta este acea ce mi-am ales şi

eu, dar credința mea este cea creștină, este acea a nemuririi vecînice, de care tu nu mi-ai vorbit. Crezi tu in Dumnezeu?

„Să-l numim cum vom voì și să pătimim pentru a fi isbăviți. Femee Sfântă, tu care mori fecioară și nu ai avut sufletul incărcat de păcate de moarte ca nenorocitul ce se numea Mihai Vereanu, fie-ți milă de mine și mĕ iartă!

Zicênd așa el se puse in genunchi dinaintea ei și plecâ fruntea la pămênt. Ana îi puse mânele pe cap și zise: „Dumnezeu iartă pe toți vinovații pocăiți, lui îi va fi milă de tine și de mine!“

Soarele apunea măreț in senin. Mihai Vereanu intinse brațele spre dînsul și zise cu incântare: Fie sfirșitul nostru așa de liniștit, cum se sting așa de blând acele raze!

PLIMBĂRI PRIN MUNŢI

I.

Nu ştiu iubite cetitor, dacă faci parte din acei oameni cari, când vor să facă o călătorie, işi prelucrează un itinerariu aşa de amănunţit, incât ştiu dinainte toate locurile ce au să visiteze, momentele când au s'ajungă, cât or să se oprească, când or să plece şi ce au să vadă. Acest mod de călătorie mie nu-mi convine. Totul merge ca după o maşină şi neaşteptatul şi necunoscutul nu-ţi produce nici o surprindere. Eu unul călătoresc fără scop nici ţel şi las capriciului şi intimplării libertatea să mă maie unde vor voì.

Aşa mă găseam de câtva timp in unul din cele mai mari oraşe ale Germaniei şi-mi puneam neincetat intrebarea unde ar fi bine să mă duc, fără a putea lua o hotărire, păn intr'o sară mi-a venit in gând că nu fusesem niciodată in Inglitera; că aceasta este o ţară frumoasă şi m'am hotărit să mă pornesc a doua zi in Inglitera. Sculându-mă

insă dimineaţa, mi-am adus aminte de un frumos castel aşăzat in imprejurimile capitalei in care mĕ aflam şi am socotit că ar fi neertat de a mĕ pornì, fără a-l visita: M'am suit deci in drumul de fer şi, oprindumĕ la una din cele intăi staţiuni, mi-am indreptat pasul spre castel. Timpul era posomorit. Afară de mine se coborise incă trei persoane un domn bĕtrân, o domnă bĕtrână şi o domnişoară tênĕră. I-am lăsat să meargă inainte şi-i urmam in tăcere. Acest marş ţinù o jumĕtate de oară pănă la poarta parcului ce incunjură castelul. Intând pe poartă, domnul cel bĕtrân imi adresă cuvêntul, intrebându-mĕ dacă şi eu am de gând să visitez castelul. Respunsul meu fiind afirmativ, mi-a propus să mergem impreună. Am primit propunerea cu mulţămire şi am apucat toţipatru una din alee. In timpul marşului am vorbit intăi despre vreme care ar fi putut să fie mai plăcută, apoi despre monotonia plopilor din marginea aleei, de la plopi am ajuns a vorbì despre alţi copaci, de la aceştia la păduri şi de la păduri la vênat. Bĕtrânul mĕ intrebă dacă sunt vênător. I-am respuns că-mi place această petrecere foarte mult. El imi zise că vênatul a fost totdeauna pasiunea sa şi incepurĕm

a ne povestì istorii şi intîmplări de vênătoare.

Vênătorii, fie chiar oamenii cei mai onesti şi mai conştiincioşi, sunt toţi mincinoşi. Deaceea cu tot respectul ce aveam de părul alb al noului meu cunoscut, nu credeam jumătate din toate cele ce-mi spunea; pe de altă parte insă şi eu fără mustrare de cuget, puneam in samă vênătoarelor mele, toate istoriile intimplate la amici sau cunoscuţi de-ai mei şi... pentruce aş tăgăduì ?... chiar unele pe care le cetisem prin cărţi. Deşi a minţì este o imoralitate, eu in convorbiri am obiceiul să infrumuseţez istoriile adevărate ce povestesc şi să le impodobesc cu câte ceva de la mine, când cred că prin aceasta istoria devine mai interesantă. Şi oare n'am dreptate? Lucrul principal nu este ca ceea ce auzi să fie adevărat, dar ca să petreci câteva momente plăcute.

Ce-ţi pasă, iubite cetitor, dacă cele ce ai să ceteşti in paginele următoare sunt toate adevărate şi ce-mi face mie dacă le vei crede sau nu? Totul imi este ca să-ţi aduc câteva momente de mulţămire, precum le simţesc şi eu scriind aceste rânduri.

Preschimbând istoriile noastre, ajunserăm la un mic loc din grădină, peste care trebuia să trecem cu luntrea pentru ca să ajungem

la poarta castelului. Când am intrat in luntre, eram atât de intim cu tovarașul meu ca și când am fi fost vechi cunoscuți. Nimica nu era deci mai natural decât să spunem unul altuia cine suntem. Bătrânul se numia H... și era colonel retras de mai mulți ani din armată; doamna cea bătrână era soția lui și domnișoara era unica lor fiică. Eu mă numesc... dar e de prisos să mai spun cine sunt, fiindcă mă cunoști, iubite cetitor, de nu in persoană, cel puțin după nume.

Aflând colonelul de ce naționalitate sunt, începù a-mi pune mii de intrebări despre țara mea. Vă las să gândiți, dacă vorbind de țară mai aveam nevoe, și vorbind de oameni nu aveam nevoe de infrumusețări. Celonelul era incântat de descrierile mele și intrând in castel, văzù cu părere de rău curmând-se conversațiunea noastră. Un bătrân păzitor ne conduse dintr'o sală in alta și prin turnuri și prin beciuri. Peste tot locul erau mobile, tablouri și arme vechi; ici era turnul unde se inchideau cavalerii vinovați; colo camera unde i supunea la torture; de pe o fereastră se vedea intr'o mică ogradă eșafotul unde cei condemnați își aflau pedeapsa; pășind peste o scară intrai intr'o sală de banchet unde cavalerii victorioși uitau

in plăceri ostenelele resboaelor. In vreme ce călăuzul ne spunea, eu observam soţia şi fiica colonelului. Doamna H. trecuse peste jumĕtatea vieţii şi pĕrul sĕu negru era presurat cu multe viţe albe. In faţa sa se arăta aşa o bunătate şi privirea sa era atât de simpatică, incât exercita asupra mea o nespnsă atragere. Domnişoara putea să fie de 19 sau de 20 ani, era albă la faţă şi ochii şi pĕrul sĕu erau negri. Deosebindu-se, insă de cele mai multe brunete, a cărora privire este vioae, espresiunea fisionomiei sale era serioasă şi tăcută. Ea nu luase parte cu nici un cuvênt la convorbirea noastră şi-mi părea că ascultă cu multă distracţie cuvintele călăuzului. Deşi observa in aparenţă cu luare aminte curiosităţile castelului, imi părea că ochii nu erau credincioasă espresiune a gândurilor care trebue să fi fost departe de locul unde ne găseam. O aşa tăcere şi seriositate la o copilă de virsta ei mĕ intriga. Care putea fi causa lor şi care era obiectul ce preocupa un suflet atât de tênĕr? Apropiindu-mĕ de domnişoara Maria,—astfel se numia, începui a-i spune câte imi trecurĕ prin minte despre cavalerii ce locuiau in acel cestel cu sute de ani in urmă. Când sunt bine dispus sunt, cum se zice bun de gură şi spun vrute şi nevrute fără a lua

samă dacă vorbele mele interesează sau nu. Acest fatal obiceiu il am din copilărie şi trebue să fie inăscut, căci cu toată bunavoinţă n'am putut să mĕ lepăd de dinsul. Când am spirit, lucru ce mi se intimplă câteodată şi sunt in societate cu persoane care prefer să asculte in loc de a vorbì, mi s'a intimplat să vorbesc eu singur toată vremea şi s'aud pe ascultătorii mei zicênd in momentul despărţirii că au petrecut de minune. Când insă n'am spirit, lucru ce mi se intimplă foarte des, precum poate şi ţie câteodată, iubite cetitor, şi sunt dispus de a vorbì in societate cu persoane cărora le place pe lângă a asculta să şi vorbească, atunci sufer şi fac toată societatea să sufere grozave torture. Abia incepe v'o unul să spuie, simţesc un neastêmpĕr şi un dor neresistibil să spun şi eu. Când neastêmpĕrul e prea mare şi nu mĕ pot răbda, intrerup pe vorbitor şi cu un glas mai tare cat să atrag luarea aminte a ascultătorilor mei asupra celor ce le spun eu. Dacă celălalt e indĕrătnic şi ţine a-şi sfirşì istoria ridică şi el tonul mai sus. Cu toate aceste eu nu mĕ dau ci il inăduş cu o voace şi mai puternică. In asemenea casuri, când se despărţeşte societatea, deşi n'am auzit niciodată, sunt sigur că nime nu

zice că a petrecut de minune. Această mâncărime de limbă mi-a jucat odată o festă pe care n'oiu mai uita-o. Eram invitat... dar vĕd că mĕ depărtez de la povestirea mea. Cu părere de rĕu mĕ vĕd silit, iubite cetitor, a nu-ţi spune ce mi s'a intîmplat deşi sunt sigur că ţi-ar face mare plăcere. Am să ţi-o spun cu altă ocasie.

Spuneam deci vrute şi nevrute frumoasei domnişoare, despre cavalerii care locuise cu sute de ani in urmă in castelul unde ne aflam. Sunt pe lume istorii mai frumoase decât acele ale cavalerilor? Eu unul nu cunosc mai interesante in conversaţii cu domnişoare, şi cu toate aceste, nu vedeam nici un suris pe buzele sale. Ea mĕ asculta in tăcere şi cu băgare de samă ca şi când aş fi vorbit despre lucruri serioase. Această seriositate imi tăiè tot curajul. Din doue una, am gândit, sau nu sunt eu intr'o zi de bună dispositie sau gândirile sale sunt departe şi ea m'ascultă numai din politeţă. In amêndoue casurile e mai bine să tac şi am tăcut. Călăuzul nostru ne conduse atunci, intr'o galerie de tablouri şi mĕ uitam cu interes pe toţi patru păreţii. Nu mai puţin interes aveau şi cei trei tovarăşi ai mei. Cu toţii priveam şi admiram in tăcere fără a rostì un cuvênt. Acum tovarăşii mei de-

venise mai serioşi incă, şi mi se părù că ochii lor se evitau şi că vĕd un nor intunecând frumoasa frunte a tinerei domnişoare: Care poate fi causa acestui nour? m'am intrebat in mine. Intrebarea mea insâ remase fără respuns.

— Sunteţi amatoare de tablouri, domnişoară? am zis eu.

„O! foarte mult.

Aici convorbirea noastră incetâ.

Eşind din castel, ne suirĕm intr'o barcă şi ne preumblarĕm pe lac. Soarele se coboria şi arborii intindeau umbrele lor pe luciul apei. In jurul nostru se preumblau lebede care ridicând lungele lor gâturi, ne priveau cu curiositate. Tăceam cu toţii şi nu se auzia decât lovirile regulate a vîslelor şi cântecul de sară al păserilor din copaci. Vîslaşul se uita dinaintea lui, colonelul urmăria fumul ţigărei sale, bĕtrâna doamnă se uita la fiica sa care işi ridicase privirile spre nouri. Vĕzênd aşa m'am uitat şi eu la nouri. Aceştia se mişcau cu răpejune intrecêndu-se unii pe alţii; când doi nouri se intreciocniau, se făcea o lupta de câteva secunde, păn ce amestecându-se nu mai formau decât o singură figură gigantică. Această privealâ imi inferbintâ inchipuirea. In gândul meu vedeam luntrea fragidă in care pluteam

isbindu-se de o stîncă şi sfărămându-se in mii de bucăţi. Colonelul mai aproape de mal, scăpâ singur; vîslaşul scăpâ pe mumă şi eu, ridicând din unde pe tênĕra domnişoară, o depuneam leşinată in braţele părinţilor sĕi cari o şi crezuse perdută. Ochii sĕi insă se deschid şi ea îi indreaptă duios spre mine, neputênd a-mi mulţămì altfel. In această singură privire ceteam insă o eternitate de fericire... Astfel işi luase inchipuirea mea sborul, când deodată barca isbindu-se de un ce virtos, se oprì. O secundă crezui ca suntem perduţi.... Nu te inspăimânta, amabilă cetitoare! Barca ajunsese şi se oprise la malul unde trebuia să ne coborim.

O jumĕtate de oară mai târziu şedeam intr'un vagon de drum de fer şi ne intorceam in capitala din care plecasem.

II.

Ajuns acasă mĕ afundai in cugetări. Familia Colonelului H. trebue să fie lovită de v'o nenorocire, gândeam eu, căci pentruce domneşte intre dinşii o aşa seriositate? Şi mai ales cum o fată aşa frumoasă in a căreia faţă lucia tot focul tinereţii, nu gustă plăcerile virstei sale? O fată frumoasă de

19 ani intr'o grădină! Se poate infăţoşa ochilor o privealä mai plăcută? In mijlocul verdeţei şi a florilor ea nu poate fi decât veselă şi voioasă. Verdeaţa îi deşteaptă în inimă o speranţă nehotărită şi dulce, şi florile cu mii de colori îi oglindesc miile de gândiri ce vin, se mişcă şi se strecoară prin mintea sa. Intre frumuseţa şi mirosul florilor ea se află in adevěratul său element. Pentruce fiica Colonelului nu simţise nici o plăcere in parcul castelului şi pentruce când ne primblam pe lac privirea sa se ridicase spre nouri? Tênără incă, ea trebue să fi simţit o durere. Inchipuirea mea incepù atunci a-şi crea un roman intreg: Un tênăr ofiţer o iubea de mult. El era nepot al Colonelului şi venia adesa in casa sa. Incurênd ea luâ sama că vărul său, când vorbia cu dînsa era turburat şi că ochii săi o priviau cu dor. Razele amorului străbăturě şi in inima ei şi privirile lor duioase se schimbarě grabnic in dulci vorbiri. Părinţii vedeau cu plăcere fericirea copiilor şi incurênd se serbâ logodna. Dar tênărul ofiţer era de un caracter nestatornic. El se inamorâ de o alta, visitele lui incetarě şi peste câtva timp mireasa lui primì o scrisoare prin care i se vestì in termenele cele mai cuviincioase că toate au fost o glumă, că sunt inrudiţi, că

între rude nu poate să fie amor şi că prin urmare ar fi o nefericire pentru amêndoi dacă s'ar însoţi. Ba nu, mi-am zis, pentru ce ofiţerul ar fi nestatornic? Nu! Nu-i el de vină, ci numai soarta fatală: In sara când s'a serbat logodna, suveranul ţării declară resboiu şi mirele fu silit să plece in bătălie. La cea intâi intilnire cu duşmanii, mirele, cel mai viteaz din toţi ofiţerii, făcù minuni: el se luptâ ca un erou, luâ cu mâna lui trei stândarturi, rănì pe unul din comandanţii duşmanilor care in urma acestei fapte incepeau a se retrage. Tênĕrul erou, obosit de atâtea bravure şi vezênd că tovarăşii sĕi sunt invingĕtori, işi indreptâ gândul spre sine şi vedea cum generalul îi rĕsplăteşte bravura cu laudă şi onoruri şi cum il privia cu dragoste dulcea lui mireasă, când un glonte... cel de pe urmă ce sburase din rangurile inimice...

Eată causa pentru care domnişoara Maria era serioasă!

Dar pentruce, am gândit mai departe, soarta să fi fost aşa de rĕutăcioasă pentru tênĕra fată? Soarta nu face atâta rĕu cât fac oamenii. Părinţii trebue să fie causa nenorocirii sale. El, un tênĕr artist cu mare talent dar fără avere, o vĕzù intr'o sară la teatru. Ochii lor se întîlnirĕ, peste puţin

se intîlnirĕ in persoană... dar părinţii care ambiţionau pentru unica lor fiică o posiţiune strălucită, cu atâta mai mult că aveau o stare insemnată, luând samă despre ceea ce se petrece, l'au isgonit din casă acoperindu-l cu mustrări. El s'a retras in tăcere, lovit in simţirea sa ca şi in amorul seu propriu şi s'a hotărit să devie un mare artist, ea insă... Dar nici aşa, nu se poate, mi-am zis, căci părinţii par a fi oameni cu minte care nu sunt in stare să nenorocească pe fiica lor, trebue dar să fie altfel... şi incepeam a-mi croì alte istorii una mai fantastică de cât alta, când deodată mi-am adus aminte că domnişoara Maria nici nu fusese tristă. N'am putut să mĕ opresc de a nu ride de mine insu-mi: fiindcă am vĕzut o fată care din intîmplare era serioasă intr'o zi, mi-am gândit că este tristă şi fiindcă este tristă, ea trebue să fie nenorocită şi fiindcă este nenorocită, trebue ca să fie la mijloc un artist sărac, părinţii inumani şi un ofiţer căzut in bătălie, toate aceste pentrucă n'a cules flori şi că s'a uitat la nouri!

Rizênd de aceste inchipuiri, m'am hotărit să nu mai fac romanuri. Cu toate aceste mi-am propus să ţin făgăduinţa ce dădusem colonelului la despărţire şi să-i fac in zioa următoare o visită.

Adoua zi găsii pe amêndoi părinţii şi pe domnişoară intr'un mic salon, destul de elegant şi impodobit cu multe tablouri. Colonelul cetia o gazetă; muma era ocupată cu lucru de mână şi domnişoara desemna. După ce preschimbarĕm mai multe cuvinte despre partida ce făcusem, mĕ uitai la desemnul domnişoarei. Ea copia cu destul talent de pe aquarelă cataractul Rhinului de lângă Schaffhausen. Intrerumpênd un compliment ce-i făceam asupra talentului sĕu—am şi acest nenorocit obiceiu—mĕ intrebâ dacă am vĕzut v'odată acest vestit cataract. I-am respuns că nu. Atunci colonelul incepù a-mi ţinea un discurs intreg asupra lui, spuindu-mi de la ce inălţime cade apa, cât e de larg Rhinul, ce efect face asupra visitatorului etc. După ce sfirşì descrierea pe care am uitat-o trei minute mai târziu, ne-am pus să privim tablourile. Colonelul era nu numai amator, dar şi cunoscĕtor căci mica sa galerie se compunea din bucăţi foarte frumoase. Din toate, un tablou mai cu samă făcù mult efect asupra mea. El representa pe un frumos tênĕr blond care punea un inel pe degitul gingaş al unei fete. Ea se răzema pe braţul sĕu, plecând ochii sĕi in jos in vreme ce el o privia cu nesfirşit amor. Scena

era aşa de gingaşă incât multă vreme nu-mi putui despărţi ochii de dînsa.

— De cine este tabloul? intrebai pe Colonel.

„De un pictor tênĕr. Tabloul a fost premiat la cea de pe urmă esposiţiune de tablouri din oraşul nostru.

— In acest album se află fotografia lui, zise muma. Mario, fii bună, deschide albumul şi arată portretul D-lui...

Domnişoara increţì fruntea şi, intorcênd filele cu grabă, se oprì la portretul cel de pe urmă.

„Acesta este portretul, imi zise ea.

— Găsesc că are o fisionomie foarte interesantă, nu-i aşa?

Domnişoara nu respunse.

— Şi el trăeşte in acest oraş? urmai eu, adresându-mĕ cătră domnişoară.

„Nu ştiu unde trăeşte.

— Mi se pare, zise muma că a plecat de câtva timp. Il cunoaştem foarte bine. Pe când trăia aici, el venia adesa la noi, dar, se vede c'a simţit necesitatea să fie in contact cu pictori străini şi, ca toţi artiştii, caută in ţări străine impresiuni noue şi noue materii de studiu.

Cu cât puneam intrebări asupra pictorului care imi insufla interes, cu atât respun-

surile erau mai scurte. Mai cu samă domnișoara imi părù că ar dorì să se schimbe convorbirea. Simțind aceasta, vorbii despre altele, apoi luai zioa bună de la familia colonelului. Acesta imi strinse mâna cu multă căldură, mĕ rugă să nu-l uit și-mi luă cuvêntul că voiu venì să-i vĕd de câte ori intîmplarea m'ar aduce prin orașul lor. Despărțindu-mĕ de plăcuta familie, n'am putut să-mi opresc gândurile de-a nu se intoarce la tênĕrùl pictor, pe care se părea că-l stimau așa de mult și despre care vorbiau așa de puțin. Portretul sĕu, așăzat pe cea de pe urmă filă a albumului domnișoarei; respunsurile sale scurte; fruntea sa increțită, toate aceste dădurĕ ear aripi inchipuirii mele care, după obiceiul sĕu, flutura intre tot felul de presupuneri. E de prisos să ți le mai spun, iubite cetitor, fiindcă nu ți-ar ajuta intru nimic a afla adevĕrul, cum nu mi-au ajutat nici mie. Vrênd, nevrênd, am trebuit să mĕ hotăresc a remânea in deplină cunoștință a causei seriosității domnișoarei care insă imi părea a fi in raport cu portretul tênĕrului pictor. Odată această hotărire luată, imi indreptai gândul spre altele și intrebându-mĕ in ce țară am să mĕ duc, imi venì ideea să visitez cataractul Rhinului de la Schaff-

hausen pe care il vĕzusem desemnat de D-şoara H.

Peară Inglitera, trăească Rhinul! şi plecai spre lacul de Constanţa.

Cu drumul de fer şi cu vaporul se călĕtoreşte răpede. Nu ţinù mult şi ajunsei la lacul de Constanţa, peste care trecui răpede şi după v'o câteva oare eram in Sviţera la Schaffhausen. Nu departe de acest oraş este vestitul cataract al Rhinului, al carui grandios aspect imi luâ mai multe oare. Cataractul Rhinului este... foarte frumos. De nu l'ai visitat incă, iubite cetitor, te sfătuesc cu dinadinsul să te duci să-l vezi.

III.

Sviţera este o mică republică care se imparte in alte douezeci şi doue de mici republice. Ea se deosebeşte de alte ţări printr'aceea că are munţi frumoşi, lacuri poetice şi brânză bună. Găsindu-mĕ odată in Sviţera, n'ar fi fost pĕcat să nu gust aceste frumuseţi şi bunătăţi? Desigur! Deaceea, luând o grabnică hotărire mĕ afundai in Sviţera. Până la Lucernă, singurul lucru insemnat ce am observat, este că vagoanele

drumului de fer scutură foarte mult. La Lucerna insă am vĕzut leul, mulţi Ingleji şi Lacul celor patru cantoane.

Leul de la Lucerna este tăiat intr'o mare stîncă: statuă colosală comemorativă pentru cei 800 de Sviţeri din garda Regelui de Franţa cari au căzut la 10 August 1792 la Tuilerii. Leul, străpuns de o săgeată, cade la pămênt dar in căderea sa intinde laba pe crinul Burbonilor pe care il acopere şi cearcă să-l apere incă in agonia morţii. Din sus se coboară flori şi frunze care par a fi lacrime vărsate pe mormêntul viteazului leu. Dedesubt sunt sculptate cuvintele: *Bravurei şi credinţei Elvetice.* Tot tabloul se reflectă lin intr'o apă ce doarme la picioarele stîncei. Tot atât de lin se reflecta acest spectacu şi in inchipuirea mea. Ideea de a representa bravura şi credinţa prin maiestuoasa figură a unui leu, este cu atât mai nimerită cu cât este simplă şi in arte ca in toate imi place simplicitatea. Cufundat in acest aspect, nu m'am putut oprì de-a nu-mi reamintì scena pe care acest tablou o imortalizează.

Nobleţa şi clerul care susţineau incă tronul şovăitor al Franţei, nu aveau numai meritul devotamentului, căci susţinênd pe nenorocitul rege, ei sprijineau şi causa lor

proprie, care era nedespărţită de causa tronului, dar aceşti străini nu erau impinşi de nici un indemn interesat; ei susţineau pe rege fiindcă-i jurase credinţă. Şi cu toate aceste mulţi din cei mari din jurul tronului părăsiră pe rege in momentul suprem al primejdiei, singuri fii liberi ai unei republice străine prefer a-şi jertfi viaţa, a-şi jertfi chiar ideile de libertate ce le supsese in libera lor patrie din sênul mumei, pentru ideea mai inaltă şi mai nobilă a credinţei. Pentru această idee ei primesc moartea pe treptele tronului unui suveran străin; leul căzênd intinde insă in momentul morţii, laba sa rănită pe steama Burbonilor. Care a fost resplata lor pentru atâta bravură şi credinţă? Burbonii restabiliţi pe tronul străbunilor, ridicară la onoruri şi măriri pe acei care-i părăsise, dar uitară pe străini. Nici o peatră din palatul regal, nu aminteşte jertfirea acestor bravi. Stêpânul nu-şi aduce aminte de serviciele plătite ale servitorului. A trebuit ca fraţii lor liberi să inalţe intr'o republică, un monument ce aduce aminte de apărarea glorioasă şi tragică a unui despot. Şi monumentul jalnic, incunjurat de crengele salcelor plângĕtoare, este nu numai o tristă amintire a fraţilor căzuţi şi a vitejiei lor, dar o

prea târzie inştiinţare care arată soarta ce aşteaptă pe cei ce părăsesc pământul părintesc şi caută glorie şi avuţie in sprijinul unor idei străine acelor in care s'au născut.

Preocupat de aceste gânduri, mĕ preumblam pe malurile lacului. Sara işi intinsese recoroasele sale aripi şi nici un vêntişor nu sufla. Pe lac se vedeau multe barce mişcându-se in toate părţile, când grabnic condu-se de patru lopeţi, când legănandu-se incet după voia undelor. In unele se auziau cântece voioase eşind din pepturi bărbăteşti, in altele poate şopteau doue glasuri incet şi tainic, temêndu-se chiar de indiscreţia apei. Deasupra lacului se vedea in stinga Rigi, muntele cel mai visitat din Sviţera, in faţă cu dinsul insă in dreapta se vedea muntele Pilatus, urcându-se drept in sus. Aceşti doi munţi păreau a se uita posomoriţi unul la altul ca doi vrăjmaşi. Pilatus cu fruntea sa albă de omĕt, era ca un bĕtrân ce şi-a păstrat toată vigoarea bărbăţiei şi privia cu dispreţ pe protivnicul sĕu a cărui pĕr nu era incă căruntit. Dar Rigi deşi mai mic, ridea de acest despreţ, culmea sa mai plăcută atrăgea pe toţi călĕtorii, in vreme ce puţini visitau stâncele albe ale

bĕtrânului. In depărtare se desfăşura o panoramă măreaţă de munţi din care cei de pe urmă se perdeau in coloarea firmamentului. Noaptea mĕ surprinse perdut in această privire. Barcele dispăruse de pe lac şi liniştea se intinse asupra pământului. Totul era in nemişcare, numai sus pe cer se vedeau clipind planetele şi din când in când câte o stea sburând ca săgeata dinaintea celorlalte. Intregul firmament se reflecta acum in oglinda lacului şi-l străbătea cu luminele sale până in fund. Simţirile mele sorbeau cu voluptate acest frumos aspect şi incetasem de a gândì, când deodată auzii un glas de femee străbătênd valurile aerului şi pĕtrunzênd dulce in urechea mea. Mai multe momente remăsei fără mişcare şi imi părea că visez. Apoi stringêndu-mi puterile mĕ deşteptai din visul meu şi atunci abia auzii acompaniamentul melodic al unui clavir. Glasul cânta adio a lui Schubert. Acest cânt il auzisem ades odinioară şi o dureroasă amintire era legată de dînsul. Anii insă sburase şi timpul trimisese balsamul sĕu vindicător pe deasupra unei răni adânci; amintirea imi trecù prin minte ca fulgerul dar tot aşa de răpede dispărù. Sculându-mĕ, mĕ indreptai spre o fereastra pe jumĕtate deschisă şi ascunsă de intuneric şi vĕzui o

femee tênĕră şi frumoasă care şedea inaintea unui clavir. Degetele sale atingeau lin tastele instrumentului, in vreme ce glasul sĕu se perdea in aer şi pĕrul sĕu lung şi blond se cobora turburat peste spate şi umere. Ea işi aţintise ochii in sus, dar ochii sĕi nu vedeau nimica căci toate simţurile erau absorbite de cântecul duios ce părea a eşì din sufletul sĕu. Intăi crezui că este singură, incurênd vĕzui insă un bĕtrân cu pĕrul alb care şedea pe un jilţ intr'un unghiu al casei. El asculta cu induioşare cântecul tinĕrei femei şi ochii sĕi nu se deslipeau de dînsa. După câtva timp, el se sculâ incet de pe jilţ şi apropiindu-se de dînsa, îi puse mâna pe umĕr.

— Destul, iubită Clara, zise el. Cântarea te oboseşte şi-ţi mişcă sufletul, indreptându-l spre un trecut, pe care trebue să cauţi a-l uita. E târziu şi se cade să dobândim prin somn putere nouă pentru preumblarea de mâne.

Clara se sculâ de pe scaun şi se uitâ cu dragoste la dînsul. El insă o luâ de mână, o sărutâ pe frunte şi după ce-i urâ bună noapte, se depărtâ. Singură, Clara remase câteva minute in nemişcare şi mi se părù câ vĕd doue lacrime udând genele sale. Apoi după ce inchise clavirul, se indreptâ spre

fereastră. Eu mĕ depărtai in grabă. Ajunsei acasă intr'o mare neliniște. Deși noaptea era inaintată somnul nu voia să-mi vie și așăzându-mĕ pe balconul meu care era spânzurat asupra riului Reuss, priveam cum undele sale eșiau incet din lac. Mi se părea că vĕd oglindindu-se in apă figura tristă și frumoasă a tinerei Engleze și pĕrul sĕu displetit amestecându-se cu undele limpezi și line. Vedeam fața sa palidă esprimênd o așa durere, incât durerea se comunică și sufletului meu. Nu știu cât voiu fi stat cufundat in acea simțire ce nu se poate descrie, când lovit de o subită oboseală ochii mei incepurĕ a se inchide. Abie mĕ aruncai pe pat și somnul se coborì peste pleoapele mele. Un vis fantastic imi apărù: Mĕ visai pe malurile lacului și vĕzênd sus pe o stîncă chipul frumos al tinerei Ingleze cântând din liră cântecul Loreley. Eram așa de imbătat de cântarea ei, incât nu luam sama că munții Pilatus și Rigi incepeau a-și pleca fruntea spre peptul meu. Deodată un aer greu și inăduşit mĕ apăsa, munții se plecau din ce in ce mai jos... o clipală incă și eram ingropat sub urieșele lor stînci... când vĕzui leul intinzêndu-mi laba sa rănită in ajutor; inima imi bătea cu putere și re-

suflarea mi se sfârşia... atunci deşteptându-mĕ, sării drept in sus de pe pat. Dormisem imbrăcat, uşa balconului era deschisă şi soarele era sus.

IV.

Indată ce vine luna Iulie, o mare parte din Anglia se străpoartă in Sviţera şi o vêntură in toate părţile. Nu este oraş, nu este isvor, pisc sau gheţar pe care l'ai visita fără a intîlnì Ingleji, aşa incât se pare că Sviţera este locuită mai mult de Ingleji decât de Sviţeri. Inglejii privesc Sviţera ca o proprietate a lor şi au isbutit a străpurta obiceiurile lor insulane in mica republică Elvetică. Mie unul nu-mi place să am Ingleji tovarăşi de călĕtorie, şi curiosităţile şi bizareriile lor care fac pe mulţi să ridă, pe mine mĕ supĕră şi mĕ iritează. Nu inţeleg pentru ce ar avea ei privilegiul să-şi procure toate indĕmânările cu dispreţul indĕmânărilor altora, şi cu ce drept işi insuşesc monopolul originalităţii. Deaceea, fiindcă in desele mele călĕtorii, am avut nenorocirea să intîlnesc neincetat acest neplăcut soiu de tovarăşi, care de multe ori mi-a amărit viaţa, am gândit că trebue combătuţi cu propriele lor arme şi am adoptat principiul

de-a opune Inglezului un Inglez și jumĕtate. Când sunt cu Ingleji intr'o trăsură de drum de fer sau in diligență și vĕd figurile lor mute și nemișcate care mĕ incunjură, dau figurei mele o espresiune și mai mută și pentru toate comoarele lumii n'aș adresa unuia dintr'inșii cuvêntul. Când vĕd că unul ar avea gust să inceapă cu mine o convorbire, eu intorc spatele cu dispreț. Dacă v'o doi vorbesc incet intre dînșii sau incep a dormì, mĕ fac că dorm și eu și horăesc din toate puterile peptului păn ce-i vĕd că sufer torturi pe locurile lor și simțesc că in gănd mĕ blastĕmă amar. Deși fumez cu pasiune, niciodată in societatea lor nu-mi fac plăcerea de a-mi aprinde o țigară și indată ce vĕd că vre unul voește să fumeze, eu incep a sufla greu, a mi contracta toate musculele obrazului, a deschide toate ferestrele pănă ce vrăjmașul își aruncă țigara. Când insă l'am lipsit de această mulțămire, simt o satisfacere nespusă, precum ar resimți un general care a nimicit tot planul de bătălie al dușmanului.

Poate rizi de mine, iubite cetitor și gândești că ar trebuì să fiu mai filosof, să las pe oameni cum sunt, cu atâta mai mult că-mi va fi cu neputință să schimb natura lor și că nu-i cu minte a-și resbuna asupra

câtorva indivizi de defectele unei naţiuni. Vei fi avênd dreptate de-a argumenta astfel când eşti aşăzat pe jilţ şi ceteşti in linişte jurnalul, fumând ţigareta, dar când ai fi in pcsiţiunea mea paremi-se că ţi ai uita teoria. Judecă singur!

Plecasem de la Lucerna cu vaporul să mĕ duc la Waegis, mic oraş aşăzat la picioarele lui Rigi. Când cineva se află pe Lacul celor patru cantoane, este o crimă a nu se uita imprejurul sĕu, căci in toate cărţile de geografie şi in toate descrierile de călĕtorii, se ceteşte că acest lac este cel mai frumos din Sviţera şi prin urmare din Europa. Ce este dar mai natural decât a te aşăza pe puntea vaporului şi a-ţi lăsa ochii să rătăcească in toate părţile, după voia lor. Aceasta voiam s'o fac şi eu, dar vai! Puntea era ocupată de sute de Englezi cari cu toţii işi deschisese umbrelele pentru a se apăra de razele soarelui. Inzadar mĕ incercam să pot găsi v'o crăpătură intre doue umbrele; inzadar mĕ incercam să mĕ uit pe deasupra sau pe dedesubt, privala era hermetic inchisă prin umbrelele inglezeşti. Ce era de făcut? Legându-mĕ cu un jurămênt grozav să-mi resbun asupra intregei naţiuni, m'am coborit jos in căiută. Acolo un călĕtor era culcat cu capul pe canapea şi cu picioarele

pe masă. O singură ochire mi-a fost deajuns pentru a vedea că este şi el inglez. Dorul resbunării mĕ cuprinse. Aşteptând cu nerăbdare o ocasiune potrivită, am luat un scaun l'am pus pe masă şi culcându-mĕ de-a lungul pe masă am intins picioarele sus pe scaun. Deşi mai sus, eram intr'o poziţiune analogă cu acea a inimicului meu natural. Amêndoi stam nemişcaţi şi ne mĕsuram cu ochii.

— Yo speak English? me intrebâ el.

„No"! respunsei cu o voace grozavă, aruncându-i cu picioarele scaunul drept peste genuchi. Inglezul sări in sus ţipând ca un desperat. Insă eu adresându-mĕ cătră dinsul, i-am cerut politicos iertare şi l'am incredinţat că a fost din nebăgare din samă. Gemete surde eşiau din peptul Englezului şi ar fi eşit poate multă vreme incă, dacă in acel moment vaporul nu s'ar fi oprit in locul unde trebuia să ne coborim.

Şchelele oraşului furnicau de călĕtori şi de călăuji cu cai şi cu catâri. Din vaporul meu alergarĕ cu toţii să tocmească vre un catîr sau să se urce pe jos in sus spre virful muntelui Rigi. Zioa era inaintată şi nu era mult timp de perdut dacă voiai să ajungi pe culme pentru a asista la apusul soarelui. Eram nehotărit dacă este mai bine

să incalec sau să me urc pe jos, când un tênĕr cu pĕrul creţ, frumuşel la faţă şi sprinten la trup care mĕ observa de câteva minute, imi propuse să luăm un catîr in tovărăşie. In chipul acesta zise el, vom avea şi plăcerea de a ne primbla pe jos şi ocasiunea de a ne odihnì când vom fi trudiţi şi mulţămirea de a putea convorbì şi de a scurta astfel drumul.

— Bucuros! respunsei eu şi indată năimirĕm un catîr. Fiecare din noi trebuea să incalece o jumĕtate de oară ş'apoi, trecênd catîrul cătră tovarăş, să meargă o jumĕtate de oară pe jos. Eu incălecai cel intăi şi junele meu tovarăş mergea incet pe lângă mine sprijinindu-se pe un baston lung cu virful de fer şi ascuţit, precum se intrebuinţează in Sviţera de cătră toţi turiştii. Drumul era ăngust şi presurat cu mii de petricele. Cu cât te urcai mai sus cu atâta drumul devenia mai răpede şi mai obositor. Deşi după un marş de v'o doue oare suflam amêndoi greu şi ne curgeau sudorile in şiroae, toată vremea eram voioşi şi petreceam, spuindu-ne tot soiul de glume. Junele cu pĕrul creţ era de o veselie fără margini; când nu mai puteam de căldură şi credeam că mĕ lasă picioarele auziam un hohot de ris resunând pe catîr şi-mi strângeam toate

puterile ca să mĕ ţin pe picioare păn va trece jumĕtatea de oară. Dar lucru curios! Pe când eu mĕ coboriam de bună voie, când acul orniculuĭ imi vestia că momentul a sosit, junele meu se făcea că uită şi nein cetat trebuia ca eu să-i aduc aminte.

— He! tinere, tinere! Ear mĕ inşăli cu trei minute, strigai eu.

„Al dracului catîr, respunse el; nu vrea nicidecum să se oprească!

— Cred şi eu, dacă in loc de a stringe frĕul, îi dai cu călcăile.

„Aşa trebue să faci... Catîrul e tocmai contrariul calului. N'ai luat sama că el pleacă când i spui *tbrrr* şi când îi spui *hi!* se opreşte?

— N'am luat sama, dar poftim jos că nu mai pot.

„Eaca me dau. *Hi! Hi!*

Catîrul insă nu voia să se oprească.

— Ia cearcă cu strânsul frĕului, poate s'a oprì.

Vĕzând că tot mergea catîrul, am sărit şi l'am oprit de coadă.

Deacum inainte, ia zioa bună de la catîr, i-am zis eu, suindu-mĕ pe şea şi rizând. Nu mĕ mai cobor păn sus.

— Aibi milă de tinereţele mele, respunse

el. Sunt un june plin de speranţă şi de viitor şi unicul fiu la părinţi, ar fi pĕcat!

„Din ce parte a lumii eşti, căci după fisionomia D-tale nu pricep nimica?

— Sunt de pe malurile mirositoare ale Senei. Tatăl meu e Francez şi maica mea Germană. Eu sunt insă cosmopolit: — Ubi bene, ibi patria.

„Dacă eşti totdeauna vesel şi dispus ca acum, ai o patrie foarte intinsă.

— Patria mea s'intinde de la apus la resărit şi de la miază-noapte la miază-zi. Numĕr douezeci şi trei de ani şi anii la mine se compun din douesprezece luni de primavară. Părinţii mei mi-au dat numele Edgar şi au hotărit să mĕ facă pastor. Departe de mine fie insă sarcina de-a conduce turma credincioşilor!

„Şi ce carieră ţi-ai ales?

— O singură imi convine: cariera de milionar.

„Bravo! Iţi urez tot succesul in cariera D-tale.

Păn acuma nu ştiu pentruce milioanele fug de mine. Dar cu vremea vor trebuì să vie. Să vedem cine are mai multă răbdare: ele in stăruinţa de a nu venì sau eu aşteptându-le!

Astfel vorbind, ne apropiam de culme.

Brazii incetase de mult, şi din pămêntul stîncos al muntelui resăria numai earbă şi pe ici pe cole rosa Alpilor. Puţin mai jos de culme este un mare otel de lemn cu sute de odăi şi intreţinut cu destul lux şi eleganţă. Ajunşi la otel, ocuparĕm câte o cameră şi ne puserĕm să facem puţină toaletă. Deodată se auzì un instrument resunând cu grozavă putere: Era cornul Alpilor care vestia călĕtorilor că trebue să se urce pe culme, fiindcă soarele avea să le zică zioa bună. Peste câteva minute alergai in sus şi cu mine sute de persoane, bărbaţi, femei şi copii veniţi din toate părţile lumii. Culmea lui Rigi, deosebindu-se de cei mai mulţi munţi ai Sviţerei are forma unui mic platou pe care incap mii de persoane. El era plin de călĕtori curioşi să vadă un spectacul aşa de estraordinar. Aşăzaţi in grupuri, unii in picioare, alţii pe earbă, alţii lungiţi pe plaiduri şi shawluri, alţii răzemaţi pe bastoanele lor, ei se intorceau cu faţa spre apus şi aşteptau dispariţiunea soarelui. Spre sud se vedeau şiruri de munţi măreţi acoperiţi cu omĕt şi intrecêndu-se unii cu alţii in inălţime, spre nord şi vest lacuri şi dealuri verzi şi plăcute, ce se intindeau la orizont până departe la punctul unde soarele avea să dispară.

In vale pe mai multe drumuri zăriai călĕtori intârzieţi care alergau desperat in sus, vărsând şiroae de sudori, pentru a ajunge incă la timp. Cei de sus îi priveau cu compătimire sau ironie. Preumblându-mĕ printre diferitele grupuri, m'am pus să observez: Ici un Inglez cu favoriţi lungi căsca o gură aşa de mare, incât părea că ar voì să inghită globul de foc; alăturea un grup de copii infingêndu-şi bastoanele in pământ se acăţase pe dînsele ca se fie tot aşa de nalţi ca şi bărbaţii; mai departe câteva persoane insuflate de zelul studiului, căutau să descopere cu lungi ochene puncturile negri din soare; câteva tinere germane culcate la pământ, şopteau incet dinaintea lor toate inspiraţiunile ce au avut poeţii lor in faţa spectacolului la care erau să asistă; lângă dînsele un om ras pe faţă cu o figură lungă şi curioasă compara privala de dinaintea lui cu un portret din albumul ce ţinea in mână. Trecênd cu ochiul iute pe deasupra acestora, m'am oprit la doi tineri care erau perduţi in contemplare. Era lesne de cunoscut că erau insurăţei, căci el o stringea duios cu braţul drept şi-i ţinea mână in mână sa stingă, ear ea cu braţul ei se sprijinia pe umĕrul seu; ochii lor erau indiferinţi pentru toţi cei care îi incunjurau şi când se

depărtau de la orizont ei se intîlneau şi ceteau adânc unul in sufletul altuia. Soarele putea să dispară de pe lume, ochii lor nu incetau de lucì cu dulci scântei de amor.

M'aş fi uitat mult la dînşii dacă un fel de urieş ce şedea inderătul meu, cu perul, barba şi musteţele in nerânduială nu ar fi esclamat impins de o iubită inspiraţiune: „Cât e omul de mic in faţa acestui spectacul!“.

Deschisei ochii mari să mĕ uit la filosoficul esclamator, când un hohot de ris mĕ silì să privesc puţin mai departe: Era tovarăşul meu de drum cu perul creţ care nu putea să-şi ascundă veselia.

— Ce ai de rizi cu hohot?

„Cum să nu rid? respunse el. Nu vezi cine bagă de samă că omul e mic: un urieş de şase picioare şi jumĕtate.

— In toate cauţi să găseşti motive de veselie.

„E greu a nu ride. Uită-te la sutele de persoane din jurul nostru, cum se uită de duios după soare ca şi când nu au să-l vadă mâne resărind. Ai zice că soarele se duce pentru totdeauna şi cu dînsul tot norocul şi avuţia lor. Sĕ vede că poeţii au dreptate să-l numească un glob de aur.

— Lasă glumele. Priveşte mai bine şi

vezi cât e de frumos. Cum, acest spectacul nu-ţi face nici un efect?

„Din contra a făcut în mine o revoluţie întreagă şi simţesc un apetit de urs.

— Eşti un materialist de frunte. Dacă nu fug de D-ta îmi perd toată plăcerea.

„Mulţămeşte-te gustând apusul soarelui — strigă el după mine — şi nu cumva să te văd la table d'hôte peste o jumătate de oară.

Soarele începù a se cufunda. Jos în vale peste lac se lăţise întunericul şi virfurile munţilor erau încă luminate de o blândă lumină. O atmosferă recoroasă învălì muntele Rigi şi soarele despărea din ce în ce mai mult. Un ah! lung şi general ca un suspin de părere de rău eşì deodată din pepturile tuturora: soarele se făcuse nevăzut. Culmea muntelui remase deşartă, mă credeam singur gustând

„lumina ce nu se vede dar tot încă se simţeşte"

când luai sama că mai erau doue persoane ascunse în grota naturală a unei stînci. Erau bătrânul Inglez şi frumoasa Ingleză ce auzisem cântând la Lucerna. Ochii săi erau aţintiţi asupra punctului unde se stinsese cele de pe urmă raze ale soarelui şi urmau cu un dor nespus lumina perdută şi raze

melancolice care porniau din ochii sĕi păreau a dorì să se stingă şi ele in oceanul nemărginirii.

V.

Bĕtrânul, frumoasa tênĕră şi eu eram cei trei de pe urmă care ajunserĕm la otel. In sala prânzului se intinsese o masă mare in formă de copită in jurul căreia şedeau toate persoanele care puţin mai inainte se găsise pe culmea muntelui. Noi trei cari venisem la urmă ne aşăzarĕm unul lângă altul intr'un colţ şi ascultam in tăcere vuetul convorbirilor care sĕmĕna cu zuzĕtul unui roiu de albine. De la inceputul prânzului eu gândeam neincetat cum aş putea face cunoştinţă cu frumòasa mea vecină şi eram nehotărit dacă trebue să-i adresez cuvêntul sau nu. Pe de o parte simţiam o mare dorinţă de a cunoaşte o femee ce mĕ interesa aşa de mult, pe de alta, nu ştiu pentruce, imi lipsia curajul. Insfirşit luându-mi o inimă am intrebat-o cum i-a plăcut apusul soarelui. Vecina mea ridică ochii sĕi albaştri şi privì lung la mine ca şi cum ar voì să cerceteze ce fel de om sunt, dacă merit vre un respuns şi ce soiu de respuns. Se vede că esamenul scurt la care mĕ supuse a fost

favorabil, căci imi vorbì cu mult entusiasmu despre spectaculul la care asistase. Convorbirea noastră odată deschisă, ea urmâ până la sfirşitul prânzului. Vorbirĕm despre Rigi; despre Sviţera; despre sala in care ne aflam care ar fi putut fi mai naltă; despre Wilhelm Tell; despre bastoanele cu cari te ajuţi a suì şi a coborì munţii pe care le declararĕm practice; despre diferinţa intre caracterul popoarelor nordice şi a celor de sud; despre novelele lui Toepffer de care amêndoi eram entusiaşti; despre uşurinţa cu care se fac cunoştinţele in călĕtorii şi despre nemurirea sufletului. Vecina mea vorbia cu aşa graţie şi atâta spirit, incât am remas incântat. Aş fi dorit să fac cunoştinţa ei mai de aproape, dar nu era chip. Toată lumea se sculase de la masă; unii, bărbaţi, treceau in saloanele de fumat; alţii, bărbaţi şi femei in salonul de alăturea pentru a face musică; alţii insfirşit mai făceau o mică preumblare, bĕtrânul ,insă cu vecina mea se retraserĕ in camerele lor. Eu neavênd ce face, mĕ dusei in salonul de alăturea, unde auziam esecutând minunat pe piano nişte variaţiuni asupra unor aere ungureşti de Liszt. Cântătorul esecuta cu mare ghibăcie şi se strinseserĕ numeroşi ascultători in jurul sĕu. Apropiindumĕ, vĕzui că pianistul nu era altul decât

tovarăşul meu Edgar care făcea să petreacă intreaga societate. Când sfirşì se adresâ către mine, invitându-mĕ să cânt din gură acompaniat de dînsul.

— Eu să cânt? am respuns eu. Decând sunt n'am făcut altă musică, decât să şuer şi asta atunci numai când sunt singur intr'o pădure.

— A şuera pot şi eu, zise el.

Apoi intorcêndu-se către societate. „Dacă imi daţi voie voiu şuera ceva. Am invăţat a şuera.

— Şueraţi, şueraţi, i se respunse din toate părţile.

— Prea bine, asta va face că nu m'or şuera alţii.

Indată incepù a şuera din gură acompaniându-se pe clavir câteva aere italieneşti aşa de just şi aşa de bine, incât părea c'auzi cel mai bun flautist.

— Bravo! Bravo! strigâ toată societatea când se sculâ de la clavir.

Bravo! strigai şi eu.

— Ce numĕr are camera D-tale? mĕ intrebâ el.

— No. 152.

— Eu am 153, suntem vecini. Hai să ne retragem şi să ne odihnim de trudele zilei.

Ne-am suit amêndoi in camerele noastre de lemn și ne-am despărțit.

Nu-mi era somn. Intîmplările sării și mai ales Ingleza cu care vorbisem ocupau toate ideile mele. Oare vor veni imprejurările ca să fac cunoștință mai de aproape cu dînsa? gândeam eu și intocmind in gândul meu imprejurările favorabile, puneam la cale ce o să vorbesc cu dînsa când vom fi devenit buni amici. Preumblându-mĕ cu pași deși prin casă vorbiam în gând, când cu tonul ei blând, când cu glasul meu. Ea imi spunea toate suferințele ei și eu o mângâiam. De la o vreme, gândeam eu, ne-am simțit uniți printr'o așa simpatie, incât nu ne-am mai despărțit in călĕtoria noastră. Iată insă că simpatia pe neștiutele s'a prefăcut in amor și atunci... atunci auzii-deodată niște loviri grozave in părețele meu și alte loviri nu mai puțin tari in pardosala camerei.

— He! vecine! Ce te primbli prin casă ca un nenorocit, muncit de mustrări de cuget? Nu uita că-i casa de lemn și că faci să se cutremure muntele!

Era vocea lui Edgar.

— Ho! Ho! Domnule,—auzii o voce de stentor străbătênd scândurile camerei—dacă ai gust să te primbli, sui pe culmea lui Rigi; alții voesc să doarmă!

Era vocea urieşuluî care făcuse observaţiunea cea filosofică.

— Vecine, cânt in gândul meu melodiile ungureşti de dinioarea şi ariile cele italiane. Domnule, omul pare aşa de mic pe virful lui Rigi, incât nici se poate auzì pasul sĕu, precum nu se aude mişcarea unei furnici.

Vocea lui Edgar se auzì rizênd tare, pe când de jos se inălţau printre scânduri blăstemuri infiorătoare.

— Iţi promit că n'oiu mai pune mâna pe clavir cât oiu trăì, nici că mi-oiu mai stringe buzele pentru a şuera, numai pune-te in pat!

„N'am incredere in făgăduinţele D-tale.

— Buciumul ce ne va deştepta mâne dimineaţă din somn, să fie buciumul judecăţii de pe urmă dacă...

„Jură!

— Jur! strigâ Edgar sinistru ca vocea regelui Hamlet.

„Prea bine! Mĕ culc.

Mai uşor este a se culca, decât a dormì şi multă vreme mĕ sbuciumai incă in pat păn ce zeul Morfeu avù indurare de mine.

V'o doue oare trecuse abia, din când se odihneau creerii mei, când buciumul Alpilor incepù a suna. Mĕ deşteptai din somn şi nu voiam să cred că soarele, sătul de repaos, avea ear de gând a se urca

pe bolta cerească. „Cum? Câteva oare de repaos i-au fost deajuns după o goană neoprită in jurul universului intreg! Nu se poate! E o amăgire!“ Inzadar imi astupam urechile, buciumul jurase peirea mea. Vĕzênd că nu e chip a mĕ apĕra mai mult, sării din pat, mĕ imbrăcai in grabă cu un palton şi luându-mi bastonul, mĕ indreptai spre culme pentru a fi martur la scena resăririi soarelui. In semiintunericul dimineţei, când noaptea şi cu zioa se află inca in luptă, dar se poate cunoaşte că noaptea, in momentele de agonie, se incearcă zadarnic să mai resistă puternicului sĕu vrăjmaş, alergau ca şi mine toţi oaspeţii otelului spre culme. Scena nu era aseměnătoare cu acea din ajuni. Acum nu se vedeau fisionomii vesele, cari esprimau curiositate şi dor, ci toţi erau somnoroşi, obosiţi şi in ochii lor roşi se putea vedea uşor că s'au despărţit de somnul dulce, mai mult pentru liniştea conştiinţei, decât pentru dorul de a vedea resărind soarele. Toaletele diferiţilor călĕtori infăţoşau earăş un aspect destul de curios. Ca să nu piardă resăritul, plecarĕ toţi, domni şi doamne, unul numai cu un şal in spate, altul invĕlit intr'o şubă şi cu scufia in cap, alţii earăş acoperiţi in mantale sau invĕlătuciţi in oghealuri. Ai fi zis că eşti intr'un bal mascat unde

care de care caută să se intreacă in originalitatea costumului său. Copii ale căror glasuri voioase înăduşiau toate celelalte, acum aveau ochii pe jumětate inchişi şi abia se ţineau de bastoanele lor să nu adoarmă: Ce le pasă lor de resăritul soarelui! De căte ori aveau incă să-l vadă, ei care se aflau la resăritul vieţei! Uitându-te in vale vedeai in mai multe părţi puncturi negre cari păreau a se mişca in sus: erau earăş călětori cari dormise pe drum şi acum voiau să ajungă sus odată cu steaoa zilei. La resărit se ivì deodată o dungă de lumină roşietică prevestitoare a soarelui. Toţi spectatorii se indreptarě cu feţele spre resărit. Eu insă mě preumblai prin diferitele grupuri ca să intîlnesc figurile din ajun. Domnişoarele germane care declamau ieri poesii, luase şi acum cărţile cu dînsele, dar cărţile remăsese inchise in mănele lor; domnul ras la faţă cu figura lungă şi serioasă care comparase apusul soarelui cu portretele din albumul său, işi uitase albumul in otel şi tuşia neincetat, resuflând aerul rece al dimineţei; Inglezul cu favoritele enorme căsca o gură şi mai mare decăt ieri şi arăta idiot cu desevirşire; cei doi insurăţei se uitau duios unul la altul şi uriesul filosofic cu părul şi barba in cea mai mare nerănduială şi cu ochiul sinistru, arătă

ca o dihanie din legende care fură fecioarele de impĕrat şi le ascunde in castelurile sale colosale in sênul stîncelor. In intunecime n'aş fi voit să mĕ găsesc singur cu dînsul pe virful selbatic al muntelui. Inzadar arun-cam privirile mele in toate părţile, eu nu ve-deam nicăiri pe frumoasa Ingleză cu bĕtrânul sĕu tovarăş. Edgar însă, singur intr'o parte, se răzema pe bastonul sĕu şi privia cu o melancolie curioasă spre resărit.

— Te vĕd melancolic, vecine. Unde ţi-ai lăsat veselia obicĭnuită?

„Gândurile mele, respunse Edgar cu ton declamator, sunt acufundate in poesie. In-chipuirea mea a sburat dincolo de munţi de văi şi de mări. Acum trăesc in timpurj trecute şi departe in ţări Asiatice. Mĕ vĕd cu barba albă in fruntea poporului Magilor care adorau focul. Eu părintele poporului, am adunat pe toţi copii mei şi m'am suit cu dînşii pe această culme selbatică ca să facem inchinăciunea noastră de dimineaţă şi să ingenunchem cu credinţă, aşteptând D-zeul nostru de foc care are să ne lumineze de pe firmament.

— Bravo! Vĕd că pe lângă toate celelalte calităţi ce ai, mai eşti şi poet.

„Am de toate câte ceva şi pentru aceasta

nimic cum se cade. Dar să lăsăm poesia. Nu ţi-e frig?

— Frig, respunsei eu declamând, frig? Când inchipuirea noastră de poet este infierbêntată prin spectaculul cel mai măreţ al naturei? Frig? Când ne aflăm in clima dulce a Asiei minoare şi ingenunchiând ne închinăm impreună cu poporul nostru, la D-zeul de foc... Frig... când...

„De mĕ-i mai vedea melancolic, iţi dau voie să mĕ arunci in jos de pe culmea muntelui. Dar am să-mi resbun de ironia D-tale!

— Nu te supĕra şi eu sunt cam poet ca şi D-ta.

„Trăiască poesia!“ respunse Edgar.

Dunga de lumină se prefăcuse acum intr'un lac de purpură. Omĕtul de pe virfurile munţilor strălucia roş ca para şi virfurile păreau a se uita cu dispreţ in vale unde lacurile dormiau incă nesupĕrate de lumina zilei. Cu cât lumina se intindea mai mult, cu atâta se coboria roşaţa munţilor in jos şi coloarea devinea mai vie. Figurile calĕtorilor de care incepeau acum a se resfrânge razele soarelui, arătau palide şi fantastice ca nişte stafii. Mĕ uitam cu uimire la acel spectacul ce nu-mi inchipuisem niciodată aşa de măreţ, când eată că departe la marginea orizonului se ivì un semicerc subţire de lu-

mină care străbătù electric in ochii noştri. Toţi işi oprirĕ resuflarea ca paralizaţi prin această năprasnică arătare. Din toţi insă cei mai adânc uimiţi erau tinerii insurăţei. Astfel se ridica soarele mândru şi strălucitor şi asupra firmamentului cugetărilor lor. Care din noi toţi vedea soarele aşa fără nouri cum il vedeau ei şi căruia din noi lucia el aşa de binevoitor? Le va lucì el tot astfel intreaga zi ce numim o viaţă şi le va apune el lin in marea vecĭniciei? — Cine poate cetì in cartea viitorului?...

Precum in antica Roma când tot poporul adunat simţia după o lungă zi de neliniştită aşteptare, bătêndu-i-se inima, când zăria de departe carul triumfător al eroului ce se intorcea invingĕtor in cetatea eternă şi se perdea apoi intr'o lungă admiraţiune, astfel şi noi remaserĕm deodată uimiţi de aspectul eroicului soare care işi făcea intrarea sa triumfală in lume. Toate feţele reflectau o bucurie nespusă, ca şi când deacum fericirea a sa ne luciască necurmat. Dar admiraţiunea oamenilor ţine numai un moment şi grabnic se uită şi glorie şi strălucire! Câteva secunde se trecuse abia de când soarele se suise pe tronul sĕu ceresc şi toţi, intorcêndu-şi privirile spre sine, vĕzurĕ acum in ce stare se aflau toaletele lor şi inspăimân-

taţi de aceeaşi lumină pe care cu câteva minute inainte o aşteptase cu atâta nerăbdare şi o admirase cu atâta uimire, fugiră grabnic de razele soarelui să s'ascundă in camerele lor.

Receala dimineţii mă pătrunsese şi, intors in camera mea, mă virii din nou in pat pentru a mă incălzì. Când mă trezii nu mai auziam nici o mişcare: par'că otelul ar fi fost pustiiu. Oarele erau inaintate, soarele ardea ferbinte şi toată scena la care asistasem imi părù un vis. Un servitor imi spuse că, afară de doue persoane care dejunau in sala de mâncare, toţi ceilalţi călători purcesese de mult ca să nu scape cel intăiu vapor.

VI.

Cele doue persoane cari se aflau jos in sala de mâncare erau bătrânul Inglez şi tênăra lui tovarăşă. Când mă văzù Ingleza, părù să simtă oareşi-care mulţămire.

— Am remas cei de pe urmă din toţi oaspeţii, zise ea.

„In adevăr, respunsei, dar nu speram să vă mai văd. Astăzi dimineaţă la resăritul soarelui v'am căutat inzadar prin diferitele grupuri. Credeam că v'aţi pornit.

— Eram cu unchiul meu intr'o peşteră naturală care se află pe culme. Acolo am şezut şi ieri la apusul soarelui. Imi place, când privesc frumuseţa naturii, ca mintea mea să nu fie distrasă prin alte intipăriri.

„Mie dincontra imi place să observez pe oameni. Nimic nu-mi inspiră un mai mare interes decât sufletul ominesc. Este o materie fără margini, nesfirşit studiată şi nesfirşit neinţeleasă.

— Neinţeleasă ca şi aspectul naturei.

„Dar, insă natura nu variază in infăţoşarea sa. Aceleaşi legi se urmează regulat, aceleaşi tablouri apar şi dispar inaintea ochilor noştri. Insă fiecare om are in sine o lume a sa particulară, prin care se deosebeşte nesfirşit de fiecare altul. Precum nu sunt doue fiinţe care se semene in privinţa esteriorului, tot asemenea nu seamănă nici in privinţa calităţilor sufleteşti.

Aici Clara tăcù şi se afundă in gândire. Bătrânul intrerupse tăcerea noastră:

— E vreme să purcedem dacă nu voim să perdem al doilea vapor ce pleacă de la Wägis. Şi D-voastră, Domnul meu, vă intoarceţi la Lucerna?

„Şi eu, insă pentru a pleca indată mai departe.

— Noi ne ducem la Interlaken, zise bĕtrânul.

„Eu gândesc să mĕ afund in cantonul Uri. Voesc să cunosc mai de aproape patria lui Tell.

— Păn atunci, urmâ bĕtrânul, dacă voiţi a ne face mulţămirea să fiţi tovarăşul nostru de drum...

„Cu cea mai mare plăcere.

Dacă este mai indĕmănatic şi mai plăcut a se urca pe munte călare, este mult mai uşor şi mai puţin obositor a se coborì pe jos. Deaceea purceserĕm toţitrei pe jos de pe culmea muntelui spre malul lacului. După ce merserĕm v'o oară in tăcere, vĕzui că tovarăşa mea, incepe a se obosì. Indată îi oferii braţul meu.

— Vĕ simţiţi obosită o intrebai.

„Petricelele mici de pe drum par a fi presurate numai pentru a sdrobì picioarele. Sunt aşa de multe, incât nu te poţi ferì.

— Petricelele aceste sunt ca micele miserii ale vieţii noastre, de cari nu poţi scăpa. Eşti silit să calci deasupra şi să simţeşti durere la fiecare pas. Nenorocirile cele mari sunt ca stincele: ele se vĕd şi te poţi apăra.

— „O nu! respunse Clara. Nenorocirile cele mari nu sunt ca stîncele de care te poţi apăra. Ele cad şi te sdrobesc atunci

când te aştepţi mai puţin şi te simţi mai fericit. Ele cad cu iuţeala trăsnetului ce te sfarmă sau ca lavina ce te ingroapă şi in urmă nu remâne in inima omului decât ruine şi pustiiu. Cu miseriile cele mici te deprinzi ca şi cu pietricelele peste cari calci.

— Poate să aveţi dreptate. Dar imi place a crede că vorbiţi in teorie generală sau, aşa de tênără incă, veţi fi făcut o esperinţă atât de tristă?

— „Soarta nu cunoaşte deosebire de virstă. Ea loveşte fără alegere pe tênăr ca şi pe bătrân.

— Cuvintele D-voastre sunt pline de amărăciune. Ar fi trist dacă soarta prin crude loviri ar fi amărit un suflet tênăr şi simţitor.

„Trist inadevăr! respunse Clara, privind cu mâhnire dinaintea ei.

După un mers de câtva timp in tăcere i-am zis: Sunt dureri aşa de profunde, incât ne pare cu neputinţă ca sufletul unui om să fie in stare a le purta. Timpul insă sboară şi vine un moment când ne intrebăm cu mirare cum o intîmplare atât de neinsemnată a putut să ne producă un efect atât de dureros.

— Imi pare că suferinţele sufleteşti sunt ca şi cele fisice. Sunt unele cari vin şi se duc nebăgate in samă şi incurênd se uită,

sunt altele care vin deodată şi lasă o urmă eternă după ele. Nu avem in toate zilele esemple că oameni, ne mai putênd lupta cu sarcina vieţii, prefer să o curme şi să se arunce inainte de timp in noaptea necunoscutului?

Nerespunzênd la aceasta, Clara adaose: Dar suferinţele sufleteşti nu se intipăresc totdeauna pe figură ca acele fisice. Deaceea acei care nu au trecut printr'însele nici nu cred in esistenţa lor. D-voastră insă nu-mi pare că faceţi parte din aceşti oameni reci şi nesimţitori?

— O nu! respunsei şi gândul meu se intorcea in trecut.

După o nouă tăcere, impins de un puternic dor, i-am zis:

— Dacă timpul nu este totdeauna un balsam tămăduitor, compătimirea altora alină adesea o durere cât de profundă. Este ca şi când am strămuta o parte din suferinţele noastre, in sufletul acelui ce compătimeşte. Eu unul m'am simţit atras spre D-voastră de o puternică simpatie din momentul când v'am auzit cântând in adâncul nopţii un aer ce-l auziam de multe ori inainte.

— Era Adio a lui Schubert. El stă in legătură intimă cu un moment grav din viaţa mea. Vĕ consider ca un amic deşi cunoş-

tința noastră datează de puțin, și vĕ voiu spune cum am ajuns, tênĕră incă, să perd credința in viitor. Acum insă mĕ simt obosită. Dacă vĕ mai opriți in Lucerna sperez că vom avea mulțămirea să vĕ mai vedem.

O oară trecuse de când sfirșisem această convorbire și ajunserĕm la poalele muntelui in orășelul Wägis. Vaporul plecă peste câteva momente spre Lucerna. Pe la mează-zi mĕ aflam in otelul meu și nu mai eșii toată zioa. Ce mĕ atrăgea cu atâta putere spre tênĕra Ingleză? Era numai interesul ce-mi insuflă totdeauna durerea altuia? Era melancolia profundă ce lucia blând in ochii sĕi albaștri? Era simpatia ce părea că simte ea singură pentru mine și care totdeauna se comunică?... Seara insă venì și indată mĕ dusei la casa bĕtrânului care era așăzată in marginea orașului pe malurile lacului. Bĕtrânul era foarte turburat. El presimția că au să urmeze momente de tristeță căci, pentru a nu fi față la convorbirea noastră ce i-ar fi produs durere, își luă pălăria și eșì de acasă. Remas singur cu Clara, o rugai să-mi cânte incă odată cântecul ce auzisem cu câteva sări inainte. Când sfirșì, eram amêndoi intr'un mare neastêmpĕr sufletesc. Noi vorbiam numai cu privirile și

Clara inţelegea prea bine ce intrebare îi făceam căci, intrerupênd tăcerea, incepù a-mi spune istoria ei:

VII.

M'am născut in castelul părintesc, aşăzat in partea cea mai frumoasă a Scoţiei. N'am cunoscut ca altele plăcerea de-a avea o mumă căci nu implinisem un an când maică-mea murì. Pentru aceasta insă pot zice că am avut doi părinţi, pe tatăl şi pe unchiul meu, pe care il cunoaşteţi. Eram singurul copil şi amêndoi mĕ iubeau aşa de mult incât se invidiau unul pe altul pentru dragostea mea. Unchiul meu a fost neinsurat şi a trăit totdeauna cu tatăl meu impreună in vechiul castel de pe proprietăţile lor. Acolo mi-am petrecut anii copilăriei cu o guvernantă, căreia îi era incredinţată creşterea mea, şi cu William. El era cu câţiva ani mai mare decât mine şi moşiile părinţilor sĕi erau vecine cu ale noastre. Părinţii lui şi ai mei hotărise ca el să fie soţul meu şi această idee intrâ aşa de adânc in mintea noastră de când eram incă copii, incât nici ne puteam inchipuì că imprejurările ar putea venì altfel. William avea un caracter melancolic; el fugia de jocurile şi

petrecerile vesele ale altor copii de virsta lui şi rătăcia singur prin pădure şi prin grădină şi ades sta oare intregi perdut in contemplarea apusului soarelui sau se aşăza pe malul mării şi privia mişcarea măreaţă a valurilor. In ochii sĕi mari şi albaştri se reflecta o profundă tristeţă. Când il priviam, mĕ simţiam cuprinsă de induioşare şi nopţi intregi imi părea că vĕd serioasa şi trista lui ochire aţintită asupra mea. Cu cât inaintam in virstă, cu atâta simpatia mea pentru William devenia mai mare. Amêndoi cetiam impreună in Shakspeare şi Goethe, autorii sĕi favoriţi; cântam impreună arii germane! William avea un glas aşa de frumos! Ades esecutam duete şi eu acompaniam pe clavir sonurile jalnice ale vioarei sale. William mĕ invăţa să merg călare şi de multe ori goniam unul lângă altul oare intregi peste dealuri şi peste câmpii. Eu nu aveam nici o năzuinţă pe care el să nu o cunoască, gândurile mele erau numai la dînsul şi când vr'odată era impedecat să vie la noi, imi părea că am perdut o zi din viaţa mea. Eram de şaptesprezece ani şi el de douezeci când tatăl sĕu murì. Interese de familie il silirĕ atunci să meargă la Londra. Era o sară tristă când ne-am despărţit, firmamentul era acoperit cu nouri intunecoşi

şi o tăcere grozavă domnia in sufletul meu. In acea sară am preschimbat inelele şi ne-am jurat unul altuia etern amor şi eternă credinţă. El m'a rugat să-i cânt acel cântec de addio ce aţi auzit ş'apoi mi-a dat cea intăi sărutare şi a plecat. Fără de William imi părea că sunt singură pe lume. Mĕ primblam prin locurile pe unde adesea ratăcisem impreună şi-mi părea că aud glasul sĕu vorbindu-mi; când mĕ puneam la clavir, părea c'aud vioara sa şi neincetat receteam scrierile pe care le cetisem impreună. Ah! Toate aceste il a-propiau de mine şi toate imi arătau că este departe.

In scrisorile sale el se plângea că afacerile il opresc mai mult decât gândise; imi spunea despre dorul ce simţia de a revenì şi de a mĕ revedea şi că departe de mine viaţa îi este o lungă durere. Când spera că se va putea reintoarce, un unchiu al sĕu, care ocupa un post inalt, il trimise intr'o misiune diplomatică pe lângă o Curte din Germania. William cu toată insistenţa sa nu putù să refuse şi plecă. Scrisoarea ce mi scrise atuncea era foarte tristă. Presimţiri negre il munceau şi el vorbia cu jale de frumosul trecut şi cu ingrijire de viitor. O voace interioară îi spunea că amêndoi vom fi nefericiţi; el imi reamintì incă ódată toate

scenele amorului nostru şi mĕ rugâ să nu-l uit. Eu să-l uit! Să-l uit pe dînsul, care era visul şi ţinta vieţii mele!

Câteva luni după pornirea lui William, tatăl meu căzù bolnav şi incurênd murì. Pe patul sĕu de moarte imi vorbì de William şi-mi zise că moare mulţămit, ştiind că soarta mea va fi fericită in braţele lui William. Nu se trecù mult după această lovire şi o alta mult mai crudă venì să mĕ sdrobiască. Câteva rânduri de la William imi vestiau că este foarte bolnav; el mĕ rugâ să vin indată să-l vĕd căci numai presenţa mea l'ar putea indrepta. Dendată pornii cu unchiul men. Fiecare zi de călĕtorie imi părea un an. Insfirşit ajunserĕm. Ah! Cum ţi-aş putea descrie ce s'a petrecut in sufletul meu in momentele revederii! William arăta palid şi suferitor, dar ochii sĕi scânteiau de amor şi de bucurie. Decând eram lângă dînsul viaţa incepù a-i revenì. De şi slab, el voì numai decât să ne intoarcem in ţară şi insoţirea noastră să se serbeze in locul, unde petrecusem anii dulci ai copilării noastre. Drumul insă il obosì şi intorşi, puterile lui William incepurĕ a-l lăsa. Câteva zile după intoarcere, preotul impreună mânele noastre. Momentul la care atâta visasem sosise insfirşit, dar ah! ce deosebire

intre visurile mele şi realitatea! In aceiaşi zi William se simţì deodată mai slab decât ori când. Era sara şi ne găsiam in camera, unde de atâtea ori făcusem musică impreună. El era culcat pe canapea şi asculta cu tristeţă cum îi vorbiam despre viitor. Atunci mĕ rugâ să-i cânt incă odată acel cântec de addio. Când, sfirşind, m'am apropiat de patul sĕu, faţa sa era foarte palidă. Abia avù puterea să-mi iea mâna: ochii sĕi privirĕ incă odată lung la mine ş'apoi se inchiserĕ. De atunci nu i-a mai deschis!

. . . . . .

A doua-zi inainte de a pornì, m'am dus să fac tinerei Ingleze visita mea de plecare. Bĕtrânul singur mĕ primì: Clara era bolnavă şi prea slabă pentru a părăsì patul. Bĕtrânul imi arătâ multă prietenie. Despărţindu-ne, am preschimbat adresele noastre şi am luat indatorirea să ne scriem din când in când.

. . . . . .

Pentru a mĕ indrepta spre sudul Sviţerei, trebuea să trec dealungul peste lacul celor patru cantoane. Mĕ săturasem acum de vapor, de Ingleji şi de umbrelele lor şi am preferit să mĕ duc singur intr'o luntre, intovărăşit numai de căţiva vislaşi. Astfel crezui

că voiu putea gusta mai bine priveala frumoasă a lacului şi a marginilor sale. In luntrişoara mea mĕ depărtam lin de Lucerna, care multă vreme se mai vedea incă stĕpânind lacul cu edificiurile şi turnurile sale. Cu incetul insă aceste devin mai mici şi tot mai mici, până ce se perd inaintea ochilor noştri. Lacul celor patru cantoane este verde ca smarandul: el este indesat intre munţi inalţi care se coboară drept in jos in undele sale şi apa sa e atât de limpede, incât pare un basin de cristal. In locurile unde munţii se coboară mai lin, sunt aşăzate oraşele, saturi incunjurate de livezi şi de vile, in care particulari avuţi vin de petrec câteva luni ale anului şi uită sbuciumările lumii in mijlocul liniştei naturei. Eată insă şi *Rütli*, un mic platou verde imprejmuit de pomi roditori. Această câmpie o vĕzusem adesea pe teatru in tragedia lui Schiller „Wilhelm Tell“. Dar câtă deosebire intre decor şi natură! Acolo se adunase cu multe sute de ani in urmă cei trei Sviţeri şi se legase printr'un jurământ in faţa soarelui ce resăria, că vor mântuì patria lor de gubernatorii Habsburgilor. O legendă arată că in locul unde acesti trei au făcut jurământul, au resărit trei isvoare cari sunt şi

astăzi şi se arată călătorului. In apropiere de Rütli pe malul drept al lacului este *Peatra lui Schiller* şi pe malul opus *Capela lui Tell.* Precum in antica Grecie, eroii aveau templurile lor, in care poporul le arăta după moarte o eternă recunoştinţă, tot astfel şi eroul Sviţerei işi are capela in care memoria lui se imortalisează. Peatra lui Schiller este o stîncă uriaşă şi lucioasă pe care sunt inscrise cu litere aurite colosale cuvintele: „*Poetului Frederic Schiller care a cântat pe Tell.*“ Este frumos a vedea poetul şi eroul faţă in faţă: Unul se inspiră de faptele măreţe ale eroului, altul este imortalizat prin cântecul inspirat al poetului. Amêndoi merg mână in mână spre templul nemuririi şi impart de o potrivă coroana de lauri ce le ofere posteritatea.

Era sara foarte târziu când ajunsei la *Fluelen*, orăşel aşăzat in capătul cel mai septentrional al lacului. De acolo te infunzi in cantonul Uri urcându-te in sus pe malurile riului Reuss. Altorf, capitala acestui mic canton, este un orăşel plăcut. In mijlocul pieţei principale este o statuă foarte mare representând pe Tell cum ţine o săgeată in mână. Dedesubt sunt inscrise cuvintele din tragedia lui Schiller ce Tell adresează

către Gessler, după ce restoarnă mĕrul de pe capul copilului seu:

„Ei bine
Fiind c'a mea viaţă tu mi-ai asigurat-o,
Voesc tot adevĕrul pe faţă a ţi-l spune:
Cu aceast' a mea săgeată te-aş fi străpuns *pe tine*,
De-aş fi atins cumva iubitul meu copil,
Şi jur, că *tu* de dînsa de sigur nu scăpai."

Tot in acest oraş se arată şi locul unde a fost copacul, de care s'a răzemat copilul când ţinea merul pe cap. Amintiri despre timpurile luptei pentru independenţă se găsesc insă nu numai in Altorf şi in orăşelul Buerglen, in care s'ar fi născut Wilhelm Tell, ci in intregul canton Uri. Acest canton a păstrat toate tradiţiunile vechi cu o scrupulositate rară. Dar din nenorocire de la Tell incoace nu a mai prea avut ce păstra, afară de constituţiunea sa cea veche democratică cum nu mai este alta. In fiecare an şi anume in cea intăi Duminică din luna Maiu se adună tot poporul pe o câmpie de lângă Altorf pentru a desbate interesele cantonului sub preşedinţa Landamanului care la urmă dă samă de administraţiunea sa şi işi depune funcţiunea in mânile poporului suveran. Odinioară, cu veacuri in urmă, aceste adunări ale poporului vor fi fost foarte

interesante, când poporul din Uri se lupta pentru patrie şi neatîrnare, dar acum!... acum este interesant a cetì constituţiunea lor pe hârtie. Mĕ 'nşăl, chiar acum este interesant a asista la o asemenea adunare generală, dar dintr'un alt punct de vedere. Inchipuiţivĕ, iubiţi cetitori, tot poporul, câteva mii de oameni, păşind cu pas grav spre câmpia adunării, precum odinioară poporul Roman spre Forum. Deosebirea insă este că poporul Roman desbătea interesele lumii intregi şi că de la votul lui atîrna esistenţa unui imperiu, resboaie crunte şi indelungate, linişte sau groază până in ţările cele mai depărtate; de la votul poporului din Uri atîrnă insă: zidirea unei fontâni, dregerea unei şcoli, infiinţarea unui post de păzitor de noapte şi alte instituţii de această natură. Landamanul de pe tribună propune şi poporul ridică mâna când aprobează şi n'o ridică când desaprobează. Această gimnastică a mânilor este foarte importantă pentru străinii călĕtori, căci ea are de urmare concesiunea pentru infiinţarea unui han la cutare cascadă, taxa călăuzului sau a căruţei sau a catîrului!

Cât de mândru trebue să se simtă cineva a fi cetăţanul republicei Uri! Eu unul de-aş fi, aş păşì cu multă mândrie in lume,

ca să vadă toţi că suût dintr'o ţară unde şi eu am o parte bună din suveranitate şi când m'aş afla in societatea altor muritori cărora nici prin gând nu le trece a fi suverani, precum odinioară fii Romei inălţau fruntea cu mândrie când rosteau cuvintele: *Sum civis Romanus*, şi eu aş rostì pe acelaş ton şi cu aceeaşi satisfacere interioară: *Sunt cetăţean din Uri!*

VIII.

Cu traista in spate şi cu bastonul in mână călĕtoream pe jos spre St. Gottard. Era o zi foarte caldă, soarele inferbintase stîncele munţilor şi mĕ simţiam obosit după un marş indelungat. Inainte de a urma drumul spre *Podul dracului*, voiam să mĕ opresc câteva oare intr'o ospĕtărie. Ajunsei la un loc unde se găseau doue faţă in faţă. Cea din stînga avea o infăţoşare mai mare şi mai plăcută, cealaltă părea foarte simplă. La uşă era ospĕtăriţa, o femee tênĕră şi veselă care zimbia tuturor trecĕtorilor şi-i invita să intre la dînsa. Vêzêndu-mĕ, imi făcù un compliment, imi spuse că trebue să fiu foarte ostenit şi că o oară sau doue de repaos mi-ar priì. Ce ospĕtărie ai fi ales in

locul meu, iubite cetitor? Cea mare şi frumoasă, sau cea mică cu vesela ospĕtăriţă? Eu unul, fără multă precugetare, am intrat in cea mai mică. Care a fost insă mirarea mea, când intrând, vĕzui pe amicul meu Edgar şezênd la masă şi luptându-se cu o ceaşcă grozavă de cafea cu lapte, cu ouĕ, unt şi miere? Indată Edgar imi sări in cap şi mĕ imbrăţoşâ ca pe un vechiu amic.

— Nu e proverb mai adevĕrat, imi zise el, decât cel care spune că atunci când gândeşti la lup, lupul e la uşă. Tocmai imi inchipuiam ce plăcere aş avea, dacă mi-ai ţinea tovărăşie la acest dejun bogat ce mi-a dat plăcuta noastră gazdă.

— Bucuros, i-am respuns? Vesela gazdă imi puse şi mie inainte o ceaşcă de cele mari care, impreună cu zimbetul sĕu, făcuse reputaţiunea ospĕtăriei sale.

— Ai mai mult apetit decât mai dĕunăzi când am avut plăcerea să prânzesc cu D-ta impreună sus pe Rigi. Atunci mâncai puţin şi vorbeai mult cu vecina D-tale, ştii, cu blonda cea frumoasă şi melancolică. Crezi că n'am luat sama că toată vremea aţi şoptit impreună? Astăzi mănânci mai mult şi vorbeşti mai puţin, dar e drept: eu nu sunt nici blond, nici melancolic şi ce e mai rĕu, nici femee.

„Să lăsăm frumoasa blondă la o parte, Edgar. Sermana! Dac'am vorbì de dînsa in curênd ne-ar părăsì veselia.

— Aşa? Ei bine, s'o lăsăm şi să păstrăm veselia. Apropos, cred că deacum remănem tovarăşi de drum?

„D-ta unde te duci?

— Eu? Tot dinaintea mea. Dar D-ta?

„Şi eu.

— Bravo! Ce intîmplare fericită să avem acelaş plan de călătorie! Nu degeaba m'am născut in ajunul anului nou. Norocul nu mă părăseşte. Să vezi cum o să petrecem de bine impreună! Niciodată nu s'a potrivit doi oameni cum ne potrivim noi! De-am fi trăit in antichitate, poeţii ar fi cântat simpatia noastră. Eu aş fi un Orest şi D-ta un.., cum il chiamă pe celalt?

„Pilad.

— Şi D-ta un Pilad. Dar ce ai mai făcut de când nu ne-am văzut? A! ştiu, ştiu! Blonda cea melan....., dar bine zici, voiam să nu mai vorbim de dînsa. Ce bun apetit ai! Eu cred că putem urma pe jos drumul mai departe. Cum gândeşti? Am putea şi inchiria o cărucioară? Dar pe jos e mai frumos. Avem s'a jungem incurênd la Podul dracului. Se spune că-i grandios. Cât despre St. Gottard nu mă prea interesează.

Şi vrei să ştii pentru ce? Pentrucă am citit odată in Goethe că St. Gottard nu-i un singur munte ci un lanţ intreg. Lanţuri intregi sunt insă multe in Sviţera; dacă vrei toată Helveţia este numai un lanţ. Am mai cetit incă, dar nu mai ştiu unde, că se'ntimplă ades ca să treci peste St. Gottard fără ca să ştii că acela e St. Gottard. Şi-i foarte natural, căci dacă St. Gottard e un lanţ, apoi inţelegi prea bine... Vrea să zică mergem pe jos? Te-ai mai odihnit de picioare? Dar ce-i drept bună cafea şi mai ales minunată miere! Cum socoteşti? Dar D-ta nu mai respunzi? Mĕ laşi să te tot intreb.

„Imi dai vreme? Singur intrebi, singur respunzi.

— E adevĕrat. Dar vezi toată zioa am fost singur şi n'am mai vorbit cu nime. Nu poţi să-ţi inchipueşti ce dorinţă aveam să mai pot spune unui muritor căteva cuvinte şi ce bucurie am simţit când te-am vĕzut pe D-ta. Fă-mi un bine! Lasă-mĕ să spun câte imi trec prin minte, păn ce m'oiu mai potoli. Altă dată te-oiu asculta eu oare intregi. Dar astăzi sunt aşa de vesel. aşa de dispus... când te vĕd, totdeauna simt o plăcere!

„Bine, spune!

Atâta îi trebuì lui Edgar, pentru ca să nu mai tacă. Toată vremea cât am fost in

ospĕtărie, şi tot drumul păn la Podul dra-
cului a tot vorbit singur. Deşi mie in de-
obşte nu-mi place să tot ascult, acum imi
făcea mulţămire fiindcă Edgar era de o ve-
selie nemărginită. Astfel drumul mi-a părut
foarte scurt păn ce am ajuns la vestitul
-pod. Acesta este o punte, sau mai bine sunt
-doue punţi una peste alta, aruncate peste
Reuss. Riul cade aici in formă de cascadă de
la o insemnată inălţime cu un vuet ingro-
zitor intr'o prăpastie adâncă. Prăpastia sea-
mănă cu o căldare uriesă in care fierbe apa
şi din care apoi să asvirle in sus ca o ploae
ce udă toate stîncele de primprejur. De mai
multă vreme ne oprisem pe pod de priveam
acest ciudat şi măreţ spectacul, când Edgar,
deşteptându-se cel intăiu, imi arăta in apro-
piere un tênĕr care şedea pe o peatră, ţiind
o hârtie in mână; la picioarele lui era sacul
de drum şi bastonul. El era palid la faţă şi
ochii sĕi se uitau când pe hârtie, când in
sus, când spre cascadă; din vreme in vreme
işi trecea mâna peste frunte; apoi scotea
un plumb din busunar şi scriea ear căteva
cuvinte pe hârtie.

— Dacă acesta nu-i un poet, mĕ spănzur,
imi zise Edgar.

„Şi mie-mi pare. Dar nu vezi cum arată
de palid şi ochii sĕi cum steclesc?

— Să vorbim cu dînsul! Trebue să fie un personaj interesant.

Ne apropiesem de dînsul şi el nu ne vedea. A trebuit ca Edgar să-i pue mâna pe umĕr, pentru ca să-i atragă luarea aminte asupra noastră.

— De nu mĕ inşăl, această frumoasă privală te-a inspirat, îi zise Edgar. Este indiscret de a te ruga să ne ceteşti şi noue versurile ce ai scris pe hârtie?

„Nicidecum, vi le-oiu cetì, dar imi lipseşte incă o rima. Aşteptaţi!

După câteva minute, poetul ne cetì următoarele versuri:

LA PERĂU.

Dece copilă dulce, cufunzi a ta privire
In limpedele unde a cestui lin pêrău;
Te uiţi făr' incetare, perdută in gândîre
Cum apa cristalină oglindă chipul tĕu?

La mine ah! te uită, in ochiul meu priveşte,
Ceteşte'n al meu suflet ce arde de amor,
Şi vezi adânc intr'insul cum lin el oglindeşte
Imaginea ta dulce de mii şi mii de ori.

Pêrăul curge, curge şi unda-i nu s'opreşte
In care dinioarea tu chipul ţi-ai vĕzut,

Şi apa trecătoare in taină te-amăgeşte.
Dintr'insa chipu-ţi dulce in grabă s'a perdut;

Dar sufletu-mi statornic etern nu va mai şterge
Imaginea frumoasă ce'ntr'insul s'a oprit,
Şi anii ce se schimbă şi timpul ce tot merge
Din el nu pot s'alunge un chip aşa iubit.

— Ideea e frumoasă, zise Edgar. De un lucru numai mĕ mir: cum de o cascadă atât de furioasă incunjurată de munţi atât de selbatici, ţi-a produs această inspiraţiune. Aici nu vĕd nici pĕrăul care curge, nici copila care priveşte perdută in oglinda lină a apei.

„Când priveşti o natură măreaţă, zisei eu, niciodată nu cred să poţi fi inspirat a o cânta. Toate simţirile sunt atât de absorbite de tabloul ce ai inaintea ochilor, incât mintea nu are libertate destulă pentru a o preface intr'o idee poetică. Mai târziu abia, când acel spectacul ia o altă formă in inchipuire şi in jurul sĕu se grupează şi alte idei, eşti in stare a o prelucra intr'o materie poetică.

„Foarte drept, curmă poetul. In acest moment când mĕ uit la astă apă infuriată, m'apucă un fior şi creerii mei sunt paralizaţi prin vuetul şi aspectul ce pĕtrunde intr'inşii.

— Dacă este aşa, respunse Edgar, cum de ai avut destulă linişte in fantasie pentru a-ţi inchipuì tabloul frumos al unui lin pêrău la care şade o copilă ce işi acufundă privirea in apă şi cum de ţi-ai gândit lângă dînsa pe amorezul ei care invidiază pêrăul pentru privirile dulci ale iubitei lui?

„Singur nu ştiu cum. După ce privisem câtva timp acest riu viforos, m'am aşăzat pe această peatră intr'o stare sufletească pe care nu-ţi o pot descrie. Atunci printr'un joc bizar al fantasiei mi se infăţoşâ in gând un spectacul cu totul contrar: in faţă cu această furie, imi adusei aminte de un mic pêrău ce curgea lângă moara din satul unde m'am născut; unde am petrecut copilăria mea şi pe malul căréia mĕ'ntîlniam adesa cu o copilă frumoasă ca un ânger. Când ţiindu-ne de mână, ne uitam amêndoi in undele pêrăului şi ascultam mişcarea monotonă a roţilor morii, oarele mele se strecurau aşa de grabnic şi eram aşa de fericit cum n'oiu mai fi. Deaceea am cântat lângă Podul dracului o copilă la pêrău şi voiu cânta poate lângă un pêrău v'o baladă, in care voiu descrie o cădere de apă ingrozitoare.

Imi pare, am zis eu, că inspiraţiile poetice nu atîrnă niciodată de la priveli esterioare. Ele sunt urmarea unei stări anormale

a sufletului şi natura nu serveşte decât a impodobì ideea ce s'a născut in fantasia poetului. Deaceea cred că cele mai multe poesii, chiar acele unde se descriu frumuseţe ale naturei, se compun mai mult in liniştea cabinetului de lucru.

„Aveţi dreptate! zise poetul, sculându-se şi lovindu-se cu mâna peste frunte. Aici! Aici! este ascuns tesaurul tuturor inspiraţiunilor!

— E nostim poetul, imi zise incet Edgar. Dacă l'am invita să vie cu noi?

Unde vĕ duceţi? il intrebai eu atunci.

„In Italia imi respunse el, in ţara unde infloresc portocalele. Voiu să trec peste Simplon....

— Bravo! strigă Edgar şi noi tot intr'acolo ne indreptăm. Voiţi să călĕtorim impreună?

„Bucuros! respunse el.

Toţitrei purceserĕm in sus spre St. Gottard.

Pe drum noul nostru tovarăş ne spuse că se numeşte Alexandre de V. că vine din Paris unde locueşte acum, de când părinţii sĕi au murit şi ca avênd o posiţie materială destul de indemnatică, voeşte să călĕtoriască; că simte un mare dor să meargă in Italia unde gândeşte să se aşeze câţiva ani. Alexandre era un om curios; din când

in când se'ntrecea in veselie cu Edgar, ş'apoi după câteva momente cădea in tăcere şi melancolie. Când îi venea furia declamaţiunii, ne recita oare intregi poesii, gesticulând din mâni ca un desperat, ear când poesia era tristă, glasul său devenia duios şi ochii săi se indreptau spre un punct de care nu se mai deslipeau şi luau o espresiune plină de durere. Trecusem pe lângă St. Gottard şi ne apropiesem de orăşelul Hospenthal, când soarele incepea a se coborî. Aici ne hotărisem să mănem peste noapte. După masă ne duserĕm in grădina otelului şi şezênd la o masă venì ear vorba intre noi despre poesie.

— Esplicaţi-mi şi mie un lucru, ne zise Edgar. Pentruce din simţirile omeneşti, amorul este cel ce se cântă mai mult de poeţi?

„Cum? strigă Alexandre, sărind drept in sus. D-ta, pui o asemenea intrebare! O! A! O!

— Ce fel O! A! O? Ei dar, eu pun această intrebare căci imi pare curios...

Fost'ai vre odată inamorat? l'am intrebat eu.

— Nu! Adică.... dar; să vĕ spun drept, singur nu ştiu.

Dacă nu ştii, n'ai fost.

— Se poate, dar D-ta, Alexandre, zise

Edgar, D-ta care ai cântat amorul aşa de des, iubit-ai vre odată?

„Odată? zise Alexandre—privind cu dispreţ la Edgar—odată? Am fost de noue ori inamorat....

Edgar şi cu mine bufnirĕm de ris.

— Voi rideţi, fiindcă nu ştiţi câtă simţire este ascunsă in sufletul meu. Dar! Am iubit de noue ori şi de noue ori am fost trădat. Cu toate aceste simt destul foc in mine pentru alte noue amoruri.

Bravo! strigarĕm noi, bătênd in palme.

— De noue ori ai fost trădat? zise acum Edgar zimbind. Ai avut mare nenorocire!

„Femeile nu ştiu iubì ca noi, respunse Alexandre. Ele sunt egoiste şi schimbăcioase; ele se joacă cu cea mai pură şi mai profundă din toate simţirile şi noi suntem totdeauna victimele lor.

— Ascultă, zise Edgar. Pare-mi-se că nici noi nu suntem mult mai buni dacât dînsele, şi că tot atât de des ne jucăm şi noi cu ele. Sunt sigur că fiecăruia din noi i s'a intîmplat v'o aventură, in care conştiinţa nu-i este cu totul curată.

„Mie nu! respunse Alexandre. Cel puţin, păn insfirşit, vina tot nu a fost a mea.

— Propun să ne spunem fiecare o istorie amoroasă din viaţa noastră, am zis eu. Avem

să ne mărturisim greşelile. Primiţi propunerea?

Primim, respunserĕ amêndoi.

— Alexandre, incepe D-ta!

Alexandre tăcù un moment pentru a-şi culege amintirile, apoi ne povestì următoarea intîmplare din viaţa sa:

IX.

Când ajunsei la virsta de nouesprezece ani, părinţii mei cari trăiau la moşia lor, mĕ trimiserĕ la Paris ca să studiez literele. Mĕ ocupam mai ales de literatură, făceam multe versuri şi aveam multe amoruri. Insă imi lipsia o calitate esenţială, ca să fiu bine privit in societatea femeilor: Nu ştiam juca. Deaceea mĕ hotării să invăţ jocul la un maestru cunoscut in cartierul meu. Acesta avea un salon unde so adunau toţi şcolarii şi şcoleriţele sale şi jucau impreună. Intre aceste din urmă erau doue surori tinere şi frumoase ah! ca doue rose, ca doue stele. O singură sară a fost deajuns ca să mĕ inamorez de amêndoue şi ele de mine. Eu jucam când cu una când cu alta şi spuneam fiecăreia din ele că o iubesc—şi ele mie. După câtĕva septĕmâni incepurĕm a

avea şi alte intîlniri secrete. Se'nţelege insă că una nu ştia despre intîlnirile ce aveam cu cealaltă. De la o vreme cea mai mică incepù a lua sama despre asiduitatea mea pe lânga soră-sa şi intr'o sară incepù a mi face mustrări şi a plânge. Eu mĕ apăram pe cât puteam şi eram de bună credinţă fiindcă le iubiam pe amêndoue. Pe când vorbiam singuri in balconul ce dă pe grădină, soră-sa se arătă deodată intre noi, avênd şi ea ochii plini de lacrime. N'am putut niciodată să resist la lacrime femeeşti. Incepui a o mângăia, spuindu-i că o iubesc peste mĕsură şi spuneam adevĕrul. Atunci ea aruncă o ochire triumfătoare asupra surorei sale şi printr'o pornire de amor se aruncă la peptul meu şi mĕ imbrăţoşă. Din acel moment soarta mea se hotărise: iubiam pe cea mai mare. A doua zi am pus la cale să o râpesc şi să ne căsătorim şi peste doue zile sburam amêndoi intr'un fiacru spre o barieră a Parisului. Eşiţi insă din oraş, nu ştiam incotro să ne indreptăm. După o lungă consfătuire, vĕzurĕm că cel mai bine te poţi ascunde tot in Paris şi ne intoarserĕm prin altă barieră; ca să amăgim poliţia, merserĕm prin mai multe strade şi la urmă ne coborirĕm la locuinţa mea. Pentru a ne putea căsătorì, imi trebuia consimţimêntul parinţilor şi a-

cesta era greu de dobândit, intăi fiindcă mĕ credeau prea tênĕr, apoi fiindcă eu eram nobil şi ea fiica unui funcţionar subaltern din prefectura oraşului. Cu toate aceste eram hotărit şi le-am scris: Le-am scris că e un ănger, că o iubesc şi că mĕ iubeşte, că fericirea vieţei mele atîrnă de la dînşii, că n'or lăsa pe fiul lor să fie nenorocit intreaga viaţă; le-am scris cu tot focul inchipuirii, cu tot focul amorului meu. Peste căteva zile primii respunsul lor. Ştiţi ce mi-au respuns? O, bĕtrâni care nu ştiţi ce insemnează puterea pasiunii! Bĕtrâni, care nu inţelegeţi fericirea copiilor! Ştiţi ce mi-au respuns? Mi-au respuns, dându-mi ordin de a mĕ intoarce indată acasă; imi ziceau că sunt un nebun că voesc să mĕ perd şi altele asemenea. Se'nţelege că a o părăsì, ar fi fost o crimă; m'am hotărit să le scriu incă odată şi să-i conving. In vremea aceasta insă, părintele iubitei mele află locuinţa mea de la sora mai mică care mĕ trădase — ce caracter meschin! — şi intr'o zi mĕ trezii cu dînsul la mine. Iubita mea era să leşine când vĕzù pe tatăl sĕu, eu insă i-am mers inainte, l'am incredinţat despre onestele mele intenţiuni şi i-am cerut măna fiicei lui. Bĕtrânul simpatiză indată cu mine; el consimţì la căsătoria noastră, insă — barbar ca toţi

părinţii — hotărì ca fiica lui să şadă in casa părintească până la momentul cununiei. A doua zi serbarĕm logodna in casa sa; sora mai mică se şi mângăiese: aşa sunt femeile! Odată logodit trebuia să am consimţimêntul părinţilor cu orice preţ; prin inţelegere cu socrul meu, mĕ pornii deci a casă ca să esplic părinţilor mei cum onoarea familiei noastre ar fi pătată dacă s'ar impotrivì mai mult la căsătoria mea. Am avut o lungă esplicaţie cu tatăl meu. Deşi l'am rugat, l'am conjurat, am declarat că mĕ sinucid inaintea ochilor lui, el imi vorbia rece şi argumenta ca şi cum ar fi fost vorba, nu de o afacere de inimă, ci de o afacere de interes. Atunci i-am declarat că mĕ duc, să-mi ţin cuvêntul chiar fără voia lui. Maică-mea insă incepù a plânge şi mĕ rugâ să mai şed a casă câteva septĕmâni, căci mai pe urmă va da invoirea sa. Lacrimi femeeşti, ce eram să fac! Am scris socrului meu şi miresei mele că părinţii mei sunt pe cale de a se indupleca şi am mai remas a casă. Peste câteva septĕmâni, tatăl meu intreprinse o călĕtorie in Belgia şi mĕ luâ cu dînsul. Nu ştiam că era o trădare. El mĕ lăsâ in Bruxelles ca să urmez acolo studiile mele. După trecerea unui an mĕ intorsei la Paris. Sburai la socrul meu şi... ce gândiţi

că am găsit? Am găsit pe amêndoue surorile măritate! O femei! fem ei!

— Le-ai mai scris din Bruxelles? il întrebâ Edgar.

„Nu, respunse Alexandre, insă este nevoe de scris când iubeşti şi te crezi iubit?

— Dar ce era să facă fata, vĕzênd că ai lăsat-o, să nu se mărite?

„O! dacă m'ar fi iubit, cum o iubiam eu, trebuia mai bine să moară credincioasă, decât să mĕ trădeze!

— Dar D-ta i-ai fost credincios?

„Se'nţelege! Nu fusesem gata a sacrifica totul pentru dînsa? O! Credeţi-mĕ toate femeile sunt trădătoare! Amorul ţine la dînsele cât ţine viaţa intr'o floare ruptă!

— Şi ai suferit mult de astă neauzită trădare?—il intrebâ Edgar zimbind.

„Mult, tare mult! Şi aş fi suferit totdeauna, dacă alte trădări nu mi-ar fi amărit viaţa mai mult incă!

Aici Alexandre plecâ fruntea cu desperare la pămênt.

E rândul D-tale, Edgar am spus eu atunci.

„Istoria mea, începù Edgar, nu are nici o asemĕnare cu acea a amicului nostru. Eu nu am fost trădat şi nici prea cred in trădări, fiindcă nu prea cred in suferinţe amare şi altele ce cântă poeţii. Părinţii mei,

zeloşi protestanţi, hotărise să facă din unicul lor fiu un păstor. M'am inscris deci intre studenţii in teologie pentru a implinì plăcerea părinţilor mei căci eu unul nu am avut niciodată plecare pentru ştiinţa credinţei. Deaceea nu vĕ miraţi dacă n'am deschis niciodată biblia. Eu mĕ ocupam cu altele. Aveam o locuinţă despărţită de părinţi, care era un fel de casino pentru vr'o zece amici ce intrau şi eşiau la mine, ca la dînşii. Mĕ ocupam de pictură, de musică, de literatură. Şi ades vecinii mei erau furioşi când, târziu noaptea, eu şi câţiva amici esecutam quarteturi, sau declamam poesii in gura mare, sau benchetuiam şi cântam şi le neliniştiam dulcele somn. Dar eu puţin mĕ ingrijam de dînşii. Viaţa-i scurtă, s'o petrecem vesel!—asta a fost totdeauna devisa mea. Intr'o zi eram singur şi mĕ uitam pe fereastră, fără a gândì la nimic, când vĕzui la fereastra din faţă un cap de femee aşa de frumos, cum nu mai vĕzusem. Avea o faţă albă şi părul şi spr incenele negre şi o privire maestoasă ca de regină. Trebue să fie o marchisă incognito, mi-am gândit: am să-i fac curte. Indată mĕ şi pusei pe treabă; dar toate gestele, toate mişcările mele, remăneau neluate in samă. Marchisa mea, pe care o numisem, — după o impreună-

inţelegere cu amicii mei—Marchisa Castellamare, se făcea că nici mĕ vede. Mi-a venit in gând să-i scot portretul. După câteva zile imi aşăzai uneltele de pictură la fereastră şi incepui lucrul. Marchisa luâ sama şi se oprì mai puţin la fereastră. Eu nu perdui curajul ci îi scrisei o scrisoare rugând-o să-mi facă inalta favoare de a şedea la fereastră cel puţin o jumĕtate de oară pe zi, pentru ca să-i pot scoate portretul. Scrisoarea mea imi fù inapoiată fără respuns şi marchisa nu se mai arătâ. Cu toate aceste vedeam ades că perdelele de la fereastră se mişcau. Am cercat atunci să o zugrăvesc după memorie şi intrecênd aşteptările mele proprie, isbutii a-i face un portret destul asemănat. Când fù gata, i l'am trimis cu câteva rânduri, rugând-o să primească acest dar de la un adorator despreţuit. Data asta marchisa imi respunse că-mi mulţămeşte, dar că portretul nu este in totul asĕmĕnat şi că ar trebuì indreptat in câteva locuri. Pentru ca să-l pot indrepta, am rugat-o să-mi permită a venì la dînsa. Mi-a respuns că aceasta nu se poate, dar că va şedea la fereastră. După mai multe zadarnice incercări de a indrepta greşalele din depărtare, i-am scris că nu este cu putinţă şi am rugat-o să vie ea la mine, incredinţând-o că numai iubirea

artei m'a putut indemna de a face o propunere așa de cutezătoare. Marchisa consimți și de atunci venì pe fiecare zi câte o oară la mine. Eșind de acasă pe jos mergea in altă parte și peste câtva timp abia, se opria o trăsură inaintea casei mele, din care se coborea grabnic o damă cu fața acoperită de un vĕl. Deși eram foarte intrigat să aflu cine este marchisa mea și pentruce acest mister, ea păstra pururea cea mai mare tăcere. In vreme ce eu lucram, vorbiam neincetat impreună. Fie că-i spuneam despre imprejurările vieței mele, fie că vorbiam de arte sau glumiam, ea m'asculta cu plăcere și eu nu tăgăduesc că lucram cât se poate de incet pentru a prelungì plăcuta mea ocupație. Era o femee de vr'o 28 ani, naltă de stat, cu maniere alese și nobile și pe ficare zi descoperiam noue frumusețe in figura ei. După câtva timp deveniți mai intimi, am rugat-o să-mi permită a o numì marchisa Castellamare. Ea consimți cu un zimbet grațios, cerêndu-mi la rândul ei voia să-mi zică Edgar. Puteți să vĕ inchipuiți cu ce plăcere am consimțit și eu. Incurênd portretul fù lăsat la o parte și amêndoi evitam de a vorbì de dînsul, deși marchisa tot venia sub vechiul pretest. Eu insă îi ceteam v'o poesie, sau ne puneam amêndoi la clavir și

cântam cu patru mâni. Când se ducea ori venea eu îi sărutam mâna cu cea mai mare politeţă. După câtva timp crezui a vedea că se uită la mine mai duios decât la inceput când mĕ privia de la fereastră şi incepui şi eu a mĕ uita duios la dînsa. Acum intîlnirile noastre nu mai erau aşa de vesele ca inainte. Marchisa privia lung la mine, vorbia mai puţin şi cuvintele sale le pronunţa cu un ton melancolic care îi şedea foarte bine. Ades imi spunea că sunt foarte tênĕr, că la virsta mea simţirile vin şi trec cu grabă; apoi imi da sfaturi foarte bune să nu neingrijesc cariera mea şi altele pe care le-am uitat. Odată am fost silit să părăsesc oraşul pe mai multe sĕptĕmâni. Auzind astă veste, marchisa devenì palidă şi privì la mine cu ochi aşa de pasionaţi, incât parcă mĕ simţiam cuprins de un fior. Când era să ne despărţim, „Edgar imi zise ea, de nu-i mai gândì la mine, aş fi in stare... apoi indulcindu-şi glasul: Nu mĕ vei uita, Edgar? Aşa-i că nu mĕ vei uita? Eu te iubesc Edgar, şi imbrăţoşându-mĕ cu braţul sĕu, mĕ săruta şi mĕ strînse duios la pept. Câtă vreme am fost absent, acea scenă nu-mi mai eşia din minte şi reintors, cea intâi a mea gândire, a fost să aflu ce face marchisa mea; dar nu era nevoe să trimet eu după dînsa căci

cea intăi visită a fost a sa. Era mai palidă şi mai frumoasă incă decât când pornisem. Revĕzêndu-mĕ, ochii sĕi străluciau de bucurie şi de amor. „Edgar, imi zise ea, gândit-ai tu la mine vreodată?—Neincetat, i-am respuns, dar frumoasa mea marchisă? Eu, zise ea—şi doue lacrimi curgeau pe alba sa faţă,—eu? apoi ear mĕ imbrăţoşâ şi in ochii sĕi se cetia un dulce respuns.

Visitele marchisei ţineau acum mai mult şi pentru mine erau mai puţin plăcute, fiindc'o vedeam din ce in ce mai tristă. Ea imi vorbia de negre presimţiri; imi spunea că singurele sale momente de fericire sunt acele in care se află lângă mine; că mĕ iubeşte mai mult de cât orice pe lume că dacă vre-o dată n'aş mai iubì-o, viaţa pentru dînsa n'ar mai avea nici un preţ; că dacă voesc moartea ei s'o părăsesc şi altele. Eu mĕ cam ingroziam de atâta amor şi nu prea ştiam la ce capĕt are să easă toată istoria. Când o intrebam cine este; ea mĕ ruga să nu caut a afla mai mult decât că este Adela mea care mĕ iubeşte. Istoria trebuia să ia odată un sfirşit şi intr'o zi mi-a trecut prin minte să-i propun in glumă de a ne căsătorì. Să ne căsătorim! strigâ ea. Nenorocitule, sunt măritată! Maiorul B. care şade in faţă e soţul meu, am doi copii... Au-

zind aceste, pĕrul meu incepù a se ridica. Prin minte imi trecurĕ o mulţime de idei grozave: mĕ vedeam descoperit, dat in judecată sau provocat la duel de un militar; par'că cetiam in gazetă numele meu, intre fapte diverse; gândii la părinţi... Insfirşit, torturat de aceste idei, consultai mai mulţi amici care imi dădurĕ consiliul să mĕ mut intr'o altă stradă. După un scurt timp, mĕ mutai intr'o noapte, fără a inştiinţa pe Adela. Nu se trecù insă o sĕptĕmână de când imi schimbasem locuinţa, cand venì ear să mĕ vadă. O lungă esplicaţie urmâ; Eu îi spusei lămurit motivele care mĕ indemnase in interesul ei şi al meu să curm o relaţie care nu putea avea decât un sfirşit fatal. Ea mĕ acoperì cu mustrări, imi zise că n'o mai iubesc, plânse multă vreme, insfirşit imi cerù ertare de mustrările sale. Scenele dramatice de gelosie repeţindu-se pe ficare zi, incepeau a-mi fi foarte urite şi nu ştiam cum aş face să se sfirşiască.

Noua mea locuinţă se compunea din câteva camere ce-mi trecuse un comerciant care avea o locuinţă prea mare pentru familia sa. El avea o singură copilă de v'o 17 ani frumuşică şi veselă. Copila imi plăcea şi se vede că şi eu ei, căci după câteva septĕmâni ne inţelegeam foarte bine. Nu ştiu

cum s'a intîmplat că marchisa a aflat despre nouele mele drăgănele, căci când venea la mine vedeam fruntea ei increţită şi ochiul său se primbla turburat in toate părţile, căt&ând vre un indiciu de necredinţă. Apoi mĕ silea să-i spun şi să-i jur neincetat că o iubesc, că nu iubesc pe nime altul decât pe dînsa etc. etc. Ce eram să fac? Trebuia să comit sperjururi pe toată zioa: femeea aceasta era grozavă! Intr'o sară am mers la teatru cu toată familia gazdei mele. Fatalitatea voì ca locurile noastre din stal să fie sub avant-scena in care era marchisa cu maiorul — pe care atuncea il vĕzui intăia oară. Cum Adela mĕ băgă in samă, schimbă coloarea feţei. Nu mĕ simţiam nici decum indĕmână; ochii ei nu mĕ mai părăsiau. Maiorul earăş părea că se uită la mine şi avea nişte musteţi şi o mulţime de cavalerii şi o sabie lungă.... pe de altă parte fata gazdei mele care şedea lângă mine, era mai voioasă decât obicĭnuit: toată vremea ridea şi-mi tot şoptia la ureche. Intr'un rând chiar imi spuse să mĕ uit in loja dealăturea unde ar fi o femee aşa de frumoasă cum n'ar mai fi vĕzut niciodată şi neincetat privia la Adela cu ochiana. Aş fi preferit să mĕ aflu mai bine intr'o bizunie de urşi decât la locul meu. Eşind din teatru, copila se anină de braţul meu şi amên-

doi trecurĕm in coridor pe lângă marchisa care se sprijinia pe braţul maiorului. A fost numai un moment de intîlnire dar acest moment nu l'oiu uita niciodată. Adela, albă ca omĕtul, imi aruncă o ochire, o ochire... parc'o vĕd incă! Vĕ puteţi inchipuì dacă eram bine dispus pe drum când ne'ntorceam acasă şi fetiţa care imi tot vorbia şi mĕ tot intreba cu ironie de când m'am făcut serios, şi dacă nu cumva dama cea frumoasă din lojă este causa tăcerii mele. Insfirşit eram intr'o dispositiune ce nu vĕ pot descrie. Adoua zi Adela venì la mine; era schimbată la faţă: ochii sĕi ardeau, era palidă. Drept să vĕ spun, eu mĕ cam temeam de dînsa şi mĕ ţineam intr'o respectuoasă depărtare. Deodată scoţênd un pumnar, imi zise cu o voace grozavă că sunt un trădător şi că are să mĕ ucidă şi să se ucidă şi pe dînsa. Eată catastrofa finală a romanului meu! gândii in mine. Am trebuit să intrebuinţez o eloquenţă estraordinară ca s'o induplec a pune pumnarul la o parte. Când, sfirşindu-mi discursul, am vĕzut că plânge, m'am simţit uşurat. După ce se duse, m'am pus pe gânduri şi după matură cugetare mi-am zic că singurul mijloc de scăpare este fuga. Ducêndu-mĕ la tatăl meu, i-am spus tot şi i-am cerut bani ca să fug. Mare scenă tragică de

familie! Insfirşit tatăl meu a consimţit să mĕ lase să călĕtoresc şi să mĕ lepăd de teologie. De patru luni mĕ aflu acum pe drumuri şi se vede că părinţii mei s'au deprins cu ideea de a nu mĕ vedea păstor căci scrisorile lor devin din zi in zi mai amabile. Nu ştiu ce-o fi gândind de mine Marchisa de Castellamare.

— Este cu putinţă, strigă Alexandre, când Edgar işi sfirşi istoria lui, este cu putinţă! Să despreţueşti atât amor! O! E neertat!

„Dar bine ce eram să fac? respunse Edgar.

— Cum? Mĕ mai intrebi? Trebuia să persistezi, să o iubeşti, să fii fericit!

„Să vede că nu m'ai ascultat bine? N'ai auzit că era măritată şi avea doi copii?

— Ce-mi vorbeşti de măritată? Cununia este numai o formă exterioară pentru legitimarea amorului; când cununia nu este cu putinţă el se legitimează de la sine. O! Trădător!

„Aşi fi voit să te vĕd in locul meu!

— In locul tĕu, provocam pe maior.... il ucideam... o luam...

Zicênd aceste, Alexandre se primbla furios prin grădină, gesticulând din mâni.

Edgar se uita la dînsul cu ochi mari, apoi intorcêndu-se cătră mine imi zise incet: Oare poetul nostru are toată intregimea minţii? Eu unul mĕ indoesc.

Alexandre era furios pe Edgar, furios pe marchiza că nu l'a lovit cu pumnarul, furios pe soartea care legase viaţa ei deacea a maiorului, furios pe hasardul care făcuse se şadă faţă in faţă! Inzadar ne incercarĕm a-l liniştì. Armonia dispăruse din societatea noastră.

Nici eu nu mai eram dispus să mai spun istoria mea, nici ceilalţi să mĕ asculte. M'am vĕzut silit să renunţ.

O noapte de somn trebuia să treacă la mijloc pentru ca in mica noastră societate să predomniască din nou liniştea şi concordia.

X.

In zori de zioă plecarĕm toţitrei călĕtorii. Drumul merge in sus pe malul riului Reuss dealungul unei văi care se strimteazĕ din ce in ce mai mult. Este un loc in care se impreună doue isvoare din care se formează riul; deacolo te urci pe un drum răpede pe muntele Furca. S'a dat muntelui acest nume din causă că forma lui seamănă mult cu o furcă. Ajuns pe culme după un marş obositor de mai multe oare, o panoramă măreaţă se desveleşte ochilor. In depărtare se vĕd in faţă şiruri de munţi cu

forme fantastice şi colori minunate. La picioare sè intinde un gheţar uriaş ce pare a se arunca amenințător in jos şi pe ici pe cole stîncele munţilor se vĕd presurate cu omĕt. In mijlocnl zăpezilor, distingi in centrul văei un punct negru. Acesta este un otel foarte frequentat vara şi pustiiu in celelalte anotimpuri.

— Ce isvor alb ese colo'n vale din gheţarul ista? intrebâ Alexandre.

„Rhonul, respunse Edgar.

— Rhonul? Riul meu părintesc? Pe malurile lui m'am născut. Cât e de mic! Cine ar zice că acest isvor devine mai in urmă un fluviu aşa de mare!

„Nu se poate prevede câtă mărire este ades ascuns intr'un leagăn mic!

Observaţiile tovarăşilor mei şi vederea acestui mic isvor, mĕ puserĕ pe gânduri. Cursul Rhonului imi părù in totul asĕmĕnat vieţei omeneşti. La isvor el este mic şi alb ca pruncul nevinovat din leagăn; mai incolo el saltă printre munţi işi face loc printre stînci şi cursul sĕu seamĕnă cu jocurile sburdalnice ale copilului, care crede că lumea intreagă este a lui şi dispreţueşte primejdiile ce-l incunjură. Eată insă că albia riului sè lărgeşte, alte isvoare vin de-i intunecă albeaţa sa primitivă, el numai este

copil şi nu este incă june sau este şi una şi alta impreună căci, când merge mai liniştit, când s'aruncă in cascade cu nesocotinţă. Mai la vale insă cascadele şi jocurile naive se sfirşesc, el nu mai sare peste stînci şi cu toate aceste apa sa aleargă răpede şi cu vuet ca şi sângele ce ferbe neliniştit in june. Aici il aşteaptă ispite şi primejdii; fără prevedere el lasă ca soarta să-l impingă unde va voi şi eată-l pe neştiutele aruncat in lacul de Geneva. Inzadar il urmăreşti cu ochiul pe suprafaţa lacului, Rhonul remâne nevĕzut. Impărtăşit-a el soarta acelor tineri ce s'au dus in anii cei mai frumoşi ai vieţei? Nu! Eată-l că ese mândru şi frumos din lac, mai bĕtrân de intîmplări, dar nu incă mai bĕtrân de esperienţă. El numai e june dar nu are incă energia bărbatului şi acum ispitele cele mai mari şi mai grozave il aşteaptă. Pasiunile il orbesc, el vede că-l conduc spre peire şi nu are puterea să le inăduşe. In această luptă intre pasiune şi minte, vine un moment unde această de pe urmă il părăseşte, şi unde s'aruncă pieziş in prăpastie. *La perte du Rhône!* zic toţi care il cunoscuse şi deplâng moartea sa prematură. Dar momentul sfirşirii sale n'a sosit incă, el scapă şi din această cea mai grea din incercări ale pa-

siunilor şi bărbat acuma, el păşeşte sigur şi liniştit. Infăţoşarea sa insă nu e voioasă, el deplânge jocurile copilăriei şi crede că poesia vieţei s'a sfirşit pentru dînsul. Destinul insă nu-l lasă mult timp in nemulţămire. O fecioară frumoasă şi mândră, crescută in ţermuri depărtate de acele ale ţării sale natale, e impinsă spre dînsul de o mână puternică şi nevĕdută. Rhonul şi Saona, fii de diferite ţări care nici nu visase vreodată că se vor intîlnì in cale se zăresc abia şi eată-i că aleargă unul in braţela altuia. Ei acum impreunează undele lor şi in curênd numai formează decăt un singur riu mare şi maestuos. Mână in mână, îi păşesc acum pa valea vieţii. Paşii lor sunt lini; unda lor are o coloare blândă şi melancolică şi eată-i că amêndoi se apropie incet şi liniştit de marea in care se scurg şi se perd toate riurile după hotărirea nestrămutată a unei voinţe necunoscute.

Poate tovarăşii mei vor fi făcut reflecţiuni asĕmĕnătoare, căci in tot cursul zilei predomnì intre noi o neobicĭnuită tăcere.

Chiar mai pe urmă, când de la gheţarul Rhonului urmarĕm călĕtoria intr'o mică trăsură; veselia nu ne revenì. Din când in când treceam pe lângă vre un sătişor compus din câteva căsuţe de lemn. Asemenea priveli

produceau asupra lui Alexandre un efect melancolic.

Odată esclamă: Cât trebue să fie de frumoasă viaţa in aşa un sat! Aici departe de vuetul lumii, in mijlocul celei mai măreţe naturi, aici este patria poesiei! Dacă ar atîrna numai de la voinţa mea, eu unul m'aş acufunda pentru totdeauna in aceste locuri incântătoare...

— Foarte mulţămesc, il intrerupse Edgar; a trăì in mijlocul stîncelor ş'a zăpezilor! Numai privirea acestor locuinţe primitive te infiorează, dar incă a fi silit să te ingropi aice toată viaţa! Suntem acuma pe la sfirşitul lui Iulie şi vezi omĕt in toate părţile, inchipueşte-ţi ce trebue să fie iarna!

— „Ce-mi pasă de iarnă! Aici fantasia omului se disvĕleşte, aici omul este mai mare şi mai presus de ceilalţi!

Dac'ar fi aşa, ar trebuì să trăiască pe aici numai poeţi şi cu toate aceste vezi ce soiu de oameni sluţi şi idioţi resar in aceste locuri poetice.

„Pentru ce nu-mi laşi inchipuirea mea să-şi croiască lumea după placul ei? Pentruce vii pururea să-mi inăduşi fantasia arătându-mi fără cruţare realitatea in toată goliciunea ei? — Ce om nefericit! imi şoptì apoi

Alexandru la ureche. El vede lumea numai precum este şi nu vrea s'o vadă altfel. Tristă trebue să fie viaţa când n'o poţi infrumuseţa in inchipuire!

— Ce om condemnat la nenorocire!—imi vorbia incet la cealaltă ureche Edgar. El voeşte pururea să vadă lumea altfel decât cum este. Viaţa lui are să fie un şir de decepţiuni una mai dureroasă decât alta!

Numai convorbiri scurte ca aceste intrerumpeau din când in când tăcerea noastră. Spre sară vĕzurĕm de pe un pisc un orăşel aşăzat in vale pe malurile Rhonului.

— Eată oraşul Brieg, am zis eu.

„Brieg? Brieg? zise Alexandru; trebue să fi cetit acest nume in vr'o poesie. A! imi aduc aminte, in Musset:

A Brieg dans les vieux chalets
Au sein des Alpes désolées...

— Aici avem să ne despărţim, am urmat eu. De aici D-ta ai să apuci in sus spre Simplon, ear noi... à propos Edgar, noi unde mergem?

„Ştiu eu? respunse Edgar.

— Veniţi cu mine in Italia. Vom petrece bine impreună.

„Nu se poate, respunse Edgar, scrisori

de a casă trebue să mĕ aştepte la Geneva. Să mergem să vedem Mont-Blanc.

— Fie, am zis eu, să mergem unde ţi-a plăcea.

A doua zi dimineaţa, Alexandru se despărţì de noi. Luând congediu, el ne rugá să nu-l uităm. Poate ne zise el, va venì o vreme unde veţi cetì numele meu in capul unui volum de poesii care vor sbura in lume; atunci vĕ veţi aduce aminte de călĕtoria noastră.

— Dacă acel volum va apărea v'o dată, el va ocupa, legat in aur, locul de onoare in biblioteca mea, respunse Edgar.

„Poţi fi sigur că aşa va fi.

V'o oară după ce Alexandru plecase in sus spre Simplon, Edgar şi cu mine ne indreptarĕm in jos pe malurile Rhonului spre Martigny. Tot drumul Alexandru fu obiectul convorbirii noastre. Edgar il declarâ nebun cu desăvirşire. Inzadar mĕ incercam a-l convinge că esaltarea voluntară lui Alexandru nu este nicidecum o nebunie şi că sunt mulţi ca dînsul pe lume. Abia sara târziu când ajunserĕm la Martigny, schimbându-şi intru câtva părerea, Edgar imi spuse că dacă Alexandru nu-i incă de tot nebun, nu-i lipseşte mult.

XI.

— Ce facem astăzi, Edgar? intrebai pe tovarăşul meu, a doua zi dimineaţă. Martigny, pentru turişti, este un punct central de unde se pot intreprinde o mulţime de primblări. Vrei să mergem spre „La Tête noire“, sau să facem partita muntelui „La Pierre à voir“ sau să jertfim mai multe zile muntelui „La dent du midi?“

„La Pierre à voir“ trebue să fie virful cel nalt care ese colo din nouri, imi respunse Edgar de la fereastră. Primblarea aceasta trebue să fie foarte obositoare. S'o lăsăm pe mâne. Astăzi propun să ne ducem să visităm cascada „Pissevache“ şi „Les gorges du Trient“ care sunt in apropiere de v'o oară sau doue de Martigny.

— Prea bine, mĕ 'nvoesc.

Plecarĕm amêndoi pe jos pe valea Rhonului. După un mers scurt şi plăcut ajunserĕm la Vernayaz, staţiune de drum de fer ce se află in apropiere de vestita cascadă. Odată cu noi sosise şi trenul de la Lausanne din care se coborise la această staţiune numai doue persoane. Aceste erau un domn şi o doamnă care se şi indreptau spre cascadă. Vĕzênd insă că şi noi apucasem acelaş drum, domnul ne venì inainte

şi ne propuse să facem primblarea impreună. Era un tênĕr de v'o 25 de ani cu pĕrul roş; doamna asemenea avea pĕr roş, ochi verzi frumoşi, părea a fi mai tînĕră cu câţiva ani decât dînsul şi era frumoasă. Primind propunerea lor, am purces impreună. Noii noştri tovarăşi erau amêndoi foarte voioşi. Nesfirşit rideau şi glumiau. Edgar şi eu eram earăş bine dispuşi aşa incât veselia cea mai mare domnia intre noi.

Cât e de frumos, Doamne, cât e de frumos! esclama in fiecare moment tênĕra. Aşa ceva n'am mai vĕzut! Nici prin vis nu-mi trecea că sunt locuri aşa de frumoase pe lume! Armand, Armand! Vin aici, vino iute! Ia vezi ce curcubeu s'a format in cascadă!

„Vino tu aici, Louise, striga Armand, priveşte cum fierbe apa in prăpastia in care se aruncă! Tare-i frumos!

— Mĕ rog, vino tu iute incoace, respundea Louise. Soarele are să s'ascundă in nouri şi ai să perzi curcubeul. Apoi adresându-se catră Edgar care mergea toată vremea pe lângă dînsa: Spune-i şi D-ta să vie, că are să peardă curcubeul.

Aşa se chemau unul pe altul ca să-şi arăte frumuseţele locului. Se vedea că era cea intăi călĕtorie a lor, căci totul îi interesa, totul

le părea miraculos. Când ne suiam pe o punte strimtă şi nesigură făcută pe coasta muntelui, de pe virful căruia curge apa şi care duce in dosul cascadei, Edgar, Armand şi eu păşiam cu cea mai mare băgare de samă căci puntea tremura sub picioarele noastre şi surparea numai a unei scândure putea să ne arunce in prăpastie. Louise din contra mergea c'o siguranţă, ca şi când ar fi păşit pe drumul cel mai bun. Ea nici nu-şi inchipuia că poate fi pericul pe lume.

Ajunşi sus in dosul cascadei, apa ce se asvirlia cu putere pe deasupra capului nostru, arunca o ploaie subţire in toate părţile şi ne aflam ca subt un duş. Louisei îi plăcea asta aşa de mult, incât bătea din mâni cu bucurie. Toată viaţa ei nu-şi inchipuise că va lua un duş imbrăcată. Inzadar Edgar voia să o invălească cu un şal de călătorie, Louisa preferia să fie udată pentru a avea aventure de povestit a casă când s'a intoarce. Când, o oară mai târziu, intram toţipatru in „les Gorges du Trient", riu inviforat care curge printre munţi ce se unesc deasupra sa şi printre care abia străbate o rază de lumină, loc măreţ şi infricoşat totodată, noi toţitrei bărbaţii tăceam cuprinşi de uimire. Louisa singură vorbia şi ridea fără cea mai mică emoţiune. Intr'un rând îi venì

ideea să se plece pe deasupra balustradei de lemn a punţii pe care ne aflam ca să culeagă o floricică de pe stînca ce forma malul opus al riului. A trebuit Armand s'o opriască cu sila de a nu se espune la asemenea pericul, căci balustrada tremura când apăsai numai mâna pe dînsa şi ar fi căzut in şuvoiu impreună cu persoana ce şi-ar fi sprijinită de dînsa tot trupul. Eşind din acea bizunie selbatică la lumina zilei, Louisa incepù să cânte şi să sară de bucurie că a vĕzut un loc aşa de frumos. Edgar insă, apropiindu-se de mine, imi zise la ureche: „Oare nu cumva sunt insurăţei care fac călĕtoria de nuntă, tare imi par voioşi şi nebuni?“

— Nu cred, respunsei: trebue să fie frate şi soră. Nu vezi cum seamănă?

„Ar trebuì să-i intrebăm, zise Edgar cu oareşi care ingrijire.

Armand şi Louise erau inadevĕr frate şi soră; ei dobândise de la părinţii lor voie să facă o primblare de câteva sĕptĕmâni in Sviţera.

In vreme ce mergeam toţipatru pe jos spre Martigny inapoi, Armand ne intrebâ din ce ţară suntem. Edgar spuse că nu suntem compatrioţi, şi că el este din Bruxelles; Armand la rândul sĕu ne spuse că este din

Lille, fiul unui comerciant de pânzerii. Când auzì Louisa că eu sunt de pe malurile Dunării, fu cuprinsă de mirare.

— Cum? zise ea, aşa de departe? Dar D-ta arăţi ca şi noi la faţă. In patria D-tale, imi inchipuiam, că oamenii trebue să fie altfel. Şi in ţara D-tale, se vorbeşte franţuzeşte?

„Louise, o mustră Armand, cum poţi să faci asemenea intrebare? Un alt popor trebue să aibă o altă limbă.

— Totdeauna trebue să mĕ indrepţi, chiar când am dreptate. Dacă ar avea altă limbă, D-lui n'ar şti aşa de bine limba noastră.

„Am invăţat-o de când eram copil, respunsei eu.

— Dar să vorbeşti aşa de bine! esclamă ear Louisa, impreunând mânele cu mirare.

In vreme ce eu urmam convorbirea cu Louisa, Edgar se tot amesteca in vorbă şi vedeam că ar fi preferit ca domnişoara să vorbiască esclusiv cu dînsul. Vĕzênd aceasta, eu care am fost pururea amic sincer şi nu ştiu ce este egoismul, m'am retras şi am inceput o lungă conversaţie despre oameni şi limbi cu Armand, in vreme ce Edgar şi Louise care mergeau inainte convorbiau impreună.

Ce vor fi vorbit, nu ştiu. Vedeam numai

că in fiecare moment ridea când unul, când altul, când amêndoi impreună. După v'o jumětate de oară, Edgar îi dădea braţul.

Ajungênd la Martigny, Armand şi Louise traserĕ la otelul nostru. Toată zioa o petrecurĕm impreună şi dobândirĕm o aşa amicie unii pentru alţii, incât luarĕm hotărirea să călĕtorim deacum impreună. Chiar de a doua zi voiam să intreprindem partida pe „La Pierre à voir.“ Când sara târziu ne retraserem in camerele noastre, Edgar multă vreme nu se mai depărta de la fereastră, ci, răzemându-şi capul pe braţ, se uita la lună.

— Se vede că luna iţi pare astăzi mai interesantă, decât alte ori, intrebai pe Edgar zimbind.

„Ba nu, dar nu ştiu pentru ce nu mi-e somn, respunse el distras.

— Cată să nu perzi somnul cu totul, Edgar.

„O! N'aibi nici o grijă, zise Edgar zimbind.

Indată insă zimbetul redispărù, prefăcênduse intr'un suspin.

Vĕzênd aşa, am lăsat pe Edgar să priveascâ luna, cât i-a fi dorul şi m'am culcat.

Când mĕ deşteptai a doua zi dimineaţă, nu vĕzui pe Edgar. Mai harnic decât mine el se sculase şi eşise de mult. Coborindu-

mĕ jos in grădinuţa otelului, il găsii la o masă cu Armand şi Louise, aşteptându mĕ toţitrei cu dejunul.

— Bravo! Bravo! Bine iţi şede să fii aşa de leneş şi să ne faci să te aşteptăm, imi strigă Louisa, viindu-mi inainte şi dându-mi mâna.

„E vina lui Edgar, am respuns eu. Trebue să ştiţi că amicul nostru e foarte egoist. N'a voit să impărtăşesc cu dînsul mulţămirea de-a fi o oară mai mult in societatea D-voastre.

— O nu, respunse Edgar: dar te vedeam dormind aşa de bine, incât imi părea a fi o crimă de a te trezì.

„O oară mai mult sau mai puţin... Dar D-ta cum ai dormit?

— Bine, respunse Edgar, cu voace mai slabă şi plecând ochii la pămênt.

Sfirşind dejunul, eşirĕm toţipatru. La poarta otelului ne aştepta un călăuz cu doi catîri. Era ear să mergem alternând, când pe jos, când călare. Pe un catîr se urcă Louise, pe al doilea eram să mĕ suiu eu, când Edgar mĕ rugă să-l las intăi pe dînsul.

I-am gâcit planul şi i-am cedat locul meu bucuros. Louisa, Edgar şi călăuzul plecarĕ inainte. Armand şi cu mine remaserĕm mai

in urmă. Planul lui Edgar de a călători pe lângă Louisa nu isbuti insă, căci zadarnic indemna catîrul său se păşiască pe lângă acel al Louisei; deprinşi a merge unul după altul, catîrii nu voiau nici de cum a merge alăturea. Aceasta nu impedica conversaţia cel puţin vedeam că Louisa care mergea inainte se uita nencetat inapoi spre Edgar. In vremea aceasta Armand imi spuse că până la acest drum nici el nici soră-sa nu părăsise incă Francia; el fusese in câteva rânduri la Paris in afaceri comerciale, dar Louisa nu cunoştea alt oraş decât Lille. Louisei îi venise intăi ideea să facă astă primblare prin Sviţera la care părinţii, acum bătrâni, consimţise numai după multe săptămâni de stăruinţă. Armand imi vorbia cu oareşi care ingrijire de viitorul său. Tată-seu voia numai decât să se retragă in viaţă privată şi să lese toată greutatea comerciului lor, care era foarte intins, asupra sa; el nu se simţia inca in stare de a conduce o casă comercială aşa de cunoscută şi ar fi voit să găsiască un asociat. El fusese destinat a devenì advocat, insă fratele său mai mare care era să urmeze comerciul părintesc, murise cu doi ani inainte şi astfel Armand se văzuse silit a părăsì studiele şi a intra in comerciu, carieră pentru care nu avusese mare plecare la

inceput, dar cu care incepea acum a se deprinde.

Vorbind noi astfel de o parte, Edgar şi Louisa, de sigur despre altele, de altă parte, ne suiam incet in sus. Drumul era frumos; el mergea pe malurile unui riuleţ prin sate şi livezi. După v'o doue oare de marş, vreme in care ne schimbasem in mai multe rânduri cu tovarăşii noştri, drumul devine ângust şi răpede şi cu toţii, afară de Louisa, incepeam a fi obosiţi. Acum drumul ne ducea printr'o pădure de brazi la picioarele cărora zăceau alocuri petre şi stînci. Mai sus locuinţe umane se vĕd numai din in vreme şi şiroae de munte curg in toate părţile. Incurênd brazii devin tot mai mici, căsuţele de munte dispar şi stîncele se măresc şi se inmulţesc. Pe acele locuri nu mai intîlneşti decât turme cari pasc printre stînci in tăcere, lăsând să audă sunetul monoton şi melancolic al talangelor. După un marş de cinci oare ne aflam mai presus de locurile până unde se urcă turmele: eram la inălţimea nourilor. Pe când din vale norii par a se mişca lin pe bolta cerească, de aici îi vedeam alergând in jurul nostru cu o răpejune necrezută. Din când in când eram invĕliţi intr'o ceaţă şi abia ne vedeam unii pe alţii la o depărtare

de câţiva paşi. Drumul insă, care demult se prefăcuse intr'o cărare, incepù a devenì periculos. Pe o parte a cărării se urcă muntele stîncos drept in sus, pe cealaltă se coboară răpede la vale. Călĕtorul inaintează cu cea mai mare băgare de samă, infingênd bastonul sĕu la fiecare pas in stîncă. Când te afli sus pe catîr şi vezi la picioare departe in vale oraşe şi sate şi când gândeşti că o singură păşire greşită a catîrului te poate răpezì de la acea inălţime, un fior rece te cuprinde şi simţeşti pĕrul cum se ridică. Intre noi domnia acum cea mai mare tăcere; sudorile ne curgeau in şiroaie şi in momentele când ne opriam pentru a resufla mai adânc, nime nu indrăznia să priviască in vale ca să nu ameţiască. Louisa singură cânta vesel pe catîrul ei. Ca o desfidere ce arunca periculului, ea intonase un aer vesel dintr'o operă cunoscută :

„Chasseur vigilant etc.

Ăncă o oară de primblare prin omĕturi şi ne aflam pe munte. Sus pe creastă, natura aşăzase o stîncă uriesă numită „la Pierre à voir“ pe virful căreia nu ne mai puteam suì cu catîrii, ci numai pe jos. Inainte de a intreprinde această escaladare, in-

trarĕm cu toţii intr'o colibă pustie, făcută anume pentru călĕtori.

Plecasem vara de la Martigny şi ajunsesem iarna pe munte. Eram intre omĕturi şi frigul ne ingheţa. Ne-am pus să adunăm surcele şi scânduri ca să facem foc in colibă. Insă din sobă eşia fum, şi ferestrele erau de mult fără geamuri. După un marş de şase oare aşa de obositor, când nu găseşti un loc unde să te incălzeşti şi eşti silit a şedea in fum şi in vênturi, primblarea nu-ţi mai face nici o plăcere şi adesa călĕtorul blastemă in asemene momente, ideea nenorocită ce a avut de a părăsì căsuţa sa părintească şi de a fugì in lume. Atunci tot omul devine egoist şi propriele sale suferinţe il fac să uite pe aproapele sĕu. Astfel cel puţin ne simţiam dispuşi noi toţi afară de bietul Edgar care, deşi ingheţat, se ingrijia mult mai mult de Louisa decât de sine insuş. Putea copila să-l incredinţeze nencetat că nu-i e frig, el nu ştia ce să mai desbrace şi să-i puie pe picioare ca să nu se răcească.

După o scurtă oprire in căsuţă, purcesĕrĕm in sus pe stîncă; cărarea e ângustă, răpede şi periculoasă. Câteodată piciorul nostru mişca din loc v'o petricică care se răpezia la vale luând altele cu dînsa şi dobân-

dind treptat proporţiuni mai mari, vedeam peste câteva minute un şiroiu intreg de petre şi stînci aruncându-se amenințător in vale. După o urcare de v'o jumĕtate de oară ajunserĕm pe culmea stîncei care este de o lărgime de v'o douezeci de picioare pătrate, avênd pe marginile sale o balustradă de lemn.

De sus ai o privealĕ măreaţă asupra unei mare părţi a Alpilor. Călăuzul nostru ne arăta toţi munţii, văile, riurile, oraşele, dar noi, cuprinşi de obosială şi emoţiune, ne uităm mahinal in jurul nostru, fără a asculta toate numele ce ne inşira el şi fără a gusta frumuseţa priveliştei. După o scurtă oprire pe culme, ne scoborirĕm ear spre coliba ce era la picioarele stîncei. N'oiu uita niciodată această coborire: nişte nouri deşi ne invĕlise şi fiecare pas ne costa vreme şi muncă: o alunecare a piciorului sau a bastonului putea devenì fatală. Cine se poate fălì că in asemenea momente n'a ştiut ce vrea să zică frica?

Edgar şi cu mine ajunserĕm cei intăi la căsuţă.

— Ţi-a fost frică Edgar?

„Drept să spun, mi-a cam fost.

— Pare-mi-se că ne-a fost cam la toţi.

„Numai *Ei* nu; o auzi cum cântă? Eu unul nu pricep o fată cu aşa curaj!

— Nu-i curagiu, Edgar. Ea-i ca copii care n'au conştiinţa periculului.

— Nu ştiu dacă-i ca copii, ştiu numai că aşa cum este, o găsesc foarte plăcută.

In acel moment sosirĕ şi ceilalţi trei şi cu toţii intrarĕm in casă. Călăuzul ne scoase provisiunile ce luasem cu noi de la otel şi Louisa, luând cuţitul şi farfuriile ne tăia la fiecare porţiunea sa cu o zimbire graţioasă.

— Trebue să fie o bună gospodină, imi şoptì Edgar la ureche.

— Multe calităţi îi mai găseşti, Edgar.

Din peptul lui Edgar sburâ un suspin abia simţit.

Cu o zi inainte trimisesem pe munte patru oameni cu sănii, fiindcă voiam să ne coborim in sanie la vale. Aceştia ajunse odată cu noi pe alt drum şi ne aşteptau. După dejun ne duserĕm la locul de unde pot pornì săniile şi ocuparĕm fiecare câte una. Aceste sănii sunt nişte scaune pe care nu poate şedea decât o singură persoană; la picioarele ei, pe o scândură s'aşază un călăuz care apucă sania cu mânile şi o lasă să se repeadă la vale, cârnind-o cu picioarele. Astfel purce-

serĕm pe un alt drum mai direct şi mult mai răpede spre vale. Sburam unul după altul cu săniile noastre peste omĕturi, petre şi isvoare, tăind aerul cu răpejunea lavinei ce cade. Era o goană stranie, in care resuflarea ţi se opreşte şi totul se invîrteşte şi dispare in jur ca intr'un vis fantastic. In douezeci de minute ajunserĕm in vale la satul Saxon. Oprindu-se săniile noastre şi puind piciorul ear pe pămĕnt, ni se părù că ne trezim obosiţi ca dintr'o beţie. Era sara şi de la Saxon aveam de mers mai multe oare pănă la Martigny. Sdrobiţi precum eram nici mai putea fi vorbă de a intreprinde acest marş pe jos; trebuia să năimim o trăsură care să ne poarte. Păn ce cărăuşul inhămâ caii, ne lungirĕm lângă o fântână, pe pledurile de călĕtorie ce intinsesem pe iarbă. Nime din noi nu vorbia un cuvênt. Nu ştiu la ce vor fi gândit tovarăşii mei, ştiu că eu unul nu-mi deslipiam ochii de virful stîncei celei mari care se perdea in inaltul cerului, neputênd crede că, cu o jumĕtate de oară inainte m'am găsit acolo, mai presus de oameni, de vegetaţie şi de nouri, mai presus de regiunea pănă unde inalţă vulturul indrăsneţul sĕu sbor.

XII.

Nimic nu este mai plăcut decât o zi de repaos după o mare obosială. Toată zioa ne primblarĕm prin sat şi prin grădinuţa otelului, povestindu-ne diferitele impresiuni ale primblării ce făcusem. Inspre sară venì un Italian, un cântăreţ ambulant, cu un armoniflaut, se aşăzâ pe piaţă dinaintea otelului nostru şi ne cântâ diferite romanţe şi aere din opere italieneşti. Toţi turiştii ce se aflau in Martigny şi toţi locuitorii satului se strinserĕ in jurul lui. Noi patru şedeam pe zidul grădinei şi ascultam. Italianul nu mai era tênĕr şi vocea sa care trebuia să fi fost frumoasă odată, perduse mult din limpezimea sa.

— Dacă unul din noi ar voì să cânte, zisei eu, am putea pune pe Italian să-l acompanieze cu instrumentul sĕu. Trebue să s'audă frumos in tăcerea sărei.

„Louise, zise Armand, dacă ai fi dispusă...

— Sunt prea mulţi oameni, respunse Louisa, n'ar şedea bine.

„Cântaţi din gură? o intrebâ Edgar.

— Puţin, respunse Louisa.

„Imi inchipuesc că trebue să aibă o voace foarte frumoasă, imi şoptì Edgar.

— Aşa cred şi eu, respunsei zimbind.

A propos, Edgar, cum ar fi dacă ne-ai şuera ceva ?

„Cum să ne şuere? me'ntrebâ Louisa.

— Trebue să ştiţi că amicul nostru şueră minunat. Nu de mult a făcut ca o societate numeroasă să petreacă o sară intreagă cu musica sa.

„Şueraţi ceva, Domnule Edgar, il rugâ Louisa, cu o voace nu se poate mai blândă şi privind duios la dînsul.

Cine ar fi putut să resiste?

Acompaniat de bĕtrânul Italian, Edgar incepù a fluera câteva aere italieneşti. Trebue să fi fost v'o causă extraordinară ce-l inspira in acea sară, căci niciodată şuerul seu n'a fost aşa de armonios.

Când sfirşì, toate persoanele presente se grămădirĕ in jurul sĕu să-i mulţămiască.

„How beauteful! Very beauteful in deed! Ah! comme c'est beau, comme c'est beau!“— se auzia esclamându-se.

Louisa insă, cuprinsă de emoţiune, se apropiè de Edgar şi-i strinse amêndoue mânele fără a spune un cuvênt. Ochii lui Edgar străluciau de bucurie.

Sara era inaintată şi toată lumea se retrase. Edgar şi cu mine mai remaserĕm câtva timp in grădină, dar nu mai vorbirĕm

nimic impreună. Suindu-ne in camera noastră ne şi culcarĕm in tăcere.

A doua zi intreprinserĕm in modul obicinuit călĕtoria la Chamounix peste „La tête noire“. Plecând dimineaţa la şase, ajunserĕm cătră sară pe la şapte in vestitul sat, aşăzat la picioarele lanţului Mont-Blanc. Ca să-ţi poţi face o idee, iubite cetitor, de efectul ce produce vederea acestui lanţ de munţi gigantici, trebue să te duci singur pe acolo, eu nu mĕ voiu incerca a ţi-l descrie. Iţi voiu spune atât că Chamounix e aşăzat intr'o vale strimtă prin care curg riurile Arve şi Arveyron şi că valea e inghesuită intre munţii cei mai mari ai Europei, precum ştii. Spectacului ce vezi imprejur nu se poate numì frumos, căci grandiositatea munţilor intrece cu mult limitele frumosului. Eu unul pot zice că nu mĕ simţiam nici decum bine dispus, incunjurat fiind de acei munţi de omĕt şi de gheţarii intinşi ce se coboară din toate părţile in vale. Locuitorii de pe acolo sunt toţi aşa de sluţi, incât vĕzêndu-i, iţi perzi veselia. Dacă Linda din opera cu acest nume ar fi avut tipul acelor femei şi fete din Chamounix, trebue Contele să fi avut un gust foarte deşanţat. De pe la şase oare dimineaţa incep caravane intregi de călĕtori a pornì pe catîri din Chamonix spre

locuri învecinate. Primblarea cea mai usitată este acea de pe Mont-Anvert şi Mer de glace. Această excursiune o intreprinserĕm şi noi a doua zi după sosirea noastră. Ajunşi după câteva oare de marş sus pe Mont-Anvert, călăuzul trimise catîrii a casă şi ne conduse la Marea de ghiaţă.

Pentru ca să-şi facă cineva o idee despre acest gheţar, ar trebuì să-şi inchipuiască marea deodată ingheţată când in mijlocul unei furtune valurile sale se aruncă in sus şi'n jos şi formează munţi şi văi. Gheţarul numit astfel foarte potrivit Marea de ghiaţă, are o insemnată lungime, insă in proporţiune este ângust, aşa incât călĕtorul nu intrebuinţează mai mult decât o oară pentru a trece de la un mal la altul. Primblarea aceasta este destul de periculoasă. Acel ce nu cunoaşte locurile, nici o poate intreprinde fără călăuz, căci la fiecare pas se află inaintea unui abis fără fund, prea larg pentru a putea sărì pe deasupra sau inaintea unei inălţări prea mari pentru a se putea urca peste dînsa. Aceste trebuesc incunjurate cu multă pază, luând bine sama cu piciorul să nu alunece pe ghiaţă şi sprijinindu-te la fiecare pas pe baston care la această primblare este amicul cel mai devotat. Pe mine lucirea gheţei mĕ orbise cu

totul şi păşiam mai mult instinctiv. Mĕ simţii foarte fericit când vĕzui gheţarul inderătul meu. Mulţămirea călĕtorului insă aici nu ţine mult, căci acum păşeşti peste un drum mult mai periculos incă. Acesta este o cărare numită „Le mauvais pas“ şi nici se putea găsì pentru acest drum un nume mai potrivit.

Cărarea era tăiată in coasta unui munte stîncos a cărui culme ochiul abia o poate ajunge şi aşa de ângustă, incât pe dînsa abia incape un singur picior. Călăuzul nostru, deprins cu aceste marşuri ne ducea bastoanele, ear noi ne tărăiam de pe loc aninându-ne la fiecare pas de stînca ce aveam in dreapta şi de o slabă balustradă făcută, nu ştiu cum, pe marginea cărării pentru a slujì de sprijin când un pas greşit ar putea să te facă să cazi in prăpastia din stinga. Momentele cele mai neplăcute sunt când se intîlnesc doi in cale. Fiecare voeşte să ocupe locul de lângă stîncă şi se lase pe celălalt să treacă alăturea pe marginea prăpastiei. Operaţiá trecerii este interesantă: Unul se lipseşte de stîncă, ear celalalt il prinde de umere şi amêndoi incep a se desface incet incet din această imbrăţoşare involuntară. Fiecare apoi urmează mersul sĕu fără a avea curiositatea de a intoarce

capul şi de a mai privì faţa persoànei, fie ea bărbat sau femee, in a cărei braţe s'a aflat. După v'o oară ce ne părù nesfirşită, scăparĕm şi de această incercare. Ajunşi la un loc care se numeşte „le Chapeau“ puturĕm insfirşit gusta câteva momente de repaos. Din toţi, Louisa era cea mai obosită. Era palidă la faţă şi departe de a fi voioasă şi sprintenă ca de obiceiu, ea nu vorbia nici un cuvênt. Inzadar Edgar căuta să o distragă prin glumele sale, Louisa, deşi se incerca a-i zimbì, remânea tăcută. Veselia lui Edgar negăsind resunet in sufletul Louisei, dispărù şi ea incurênd şi drumul spre Chamounix nu era din cele mai plăcute. Când ajunserĕm la isvorul riului Arveyron, puterile părăsirĕ pe Louisa cu totul şi lacrimele îi inundarĕ faţa. Nu ştiu dacă suferia ea mai mult sau Edgar al cărui ochiu nu o mai părăsia nici un moment. Louisa era acum prea slabă pentru a urma drumul şi n'am fi ştiut ce este de făcut dacă lui Edgar nu i-ar fi venit ideea să o transportăm pe bastoane. Indată improvizarĕm din bastoanele noastre de munte un fel de scaun pe care il ţinea pe deoparte Edgar şi călăuzul, pe de alta Armand şi eu, şi astfel o purtarĕm păn la Chamounix.

— Femee, tot femee, zisei lui Edgar după

ce ne despărţisem de tovarăşii noştri la otel. Iţi aduci aminte cum ne lua in ris pe „La pierre à voir“ când ne vedea păşind cu pază; acum deodată ce schimbare!

„Sermana! suspină Edgar.

In acel moment intră Armand in camera noastră.

— Ei? ce face D-şoara Louisa, il intrebarĕm amêndoi.

„Doarme, respunse Armand. Nu-i nimica. Era numai o mare obosială.

Urmând convorbirea noastră, Armand ne arătă părerile sale de rĕu că trebue să se despartă de noi. Timpul de congediu ce-i acordase tatăl sĕu era pe sfirşite şi el se vedea silit a se intoarce deadreptul la Geneva fără a ne intovărăşì in excursia ce ne propusesem a face peste Col de Balme. Edgar era distras şi se amesteca numai din când in când in conversaţia noastră. A doua zi desdimineaţă când ne scularĕm, mĕ incredinţă că n'a putut bine dormì. Toţipatru tovarăşii dejunarĕm impreună: Louisa, deşi incă palidă, işi redobândise puterile. Auzind că avem să ne despărţim, fisionomia sa lua o espresiune de tristeţă şi adresându-se cătră Edgar:

„N'aş fi crezut că ne-om despărţì aşa de curênd, ii zise ea.

Edgar se uită lung la dînsa dar nu respunse. Luându-mĕ apoi là o parte, începù a tuşi ca un om care are ceva de spus dar nu indrăzneşte.

— Edgar, vrei să-mi spui ceva.

„Dar, respunse el cu invălmăşag.

Mi se pare c'am gâcit. Vrei să mĕ laşi şi să te duci la Geneva impreună cu Armand.

„In adevĕr! Vezi că. . . . .

— Ştiu. La Geneva te aşteaptă scrisori de a casă şi inţeleg prea bine să fii nerăbdător.

Zicĕnd aceste, eu zimbiam şi Edgar se inroşia. Deodată viind la mine, Edgar mĕ imbrăţoşâ cu căldură, şi-mi zise:

— Nu te supĕra pe mine dacă te las. Vezi... nu ştiu... simţesc... par'că...

„Ştiu... am simţit şi eu par'că... Nu numai nu mĕ supĕr, dar iţi declar că şi eu in locul tĕu tot astfel aş face. Numai ia bine sama! Adă-ţi aminte de marchiza Castellamare a căreia blăstĕmuri zac asupra ta. Insfirşit ce să-ţi spun? Iţi doresc succes şi fericire!

Când auzì Louisa despre hotărirea iui Edgar, colorile ii revenirĕ şi se făcù din nou veselă ca inainte. Nu vĕzusem niciodată o

metamorfosă sufletească aşa de grabnică şi gândiam in mine:

Care oameni in lume sunt mai fericiţi decât dînşii?

XIII.

Eram ear singur. Catîrul meu păşea incet cu capul plecat, părênd a fi preocupat de o idee. — Oare şi catîrii au idei? . . . .

. . . . . .

Gândul meu se intorcea la tovarăşii mei. Imi părea rĕu că Edgar mĕ părăsise. In soiul sĕu el era un original. Fără a se preocupa de viitor, el se arunca cu ochii inchişi in orice aventură, lăsând asupra destinului sarcina de a-l conduce unde va voì. El nu avea o cale bătută inaintea lui pe care ar fi voit s'o urmeze, nici un scop hotărit pe care ar fi voit să-l implinească. Pentruce aceste toate? Destinul dispune. Ce diferinţă intre dînsul şi mine! Eu mĕ acufund in visuri şi zidesc şi zidesc fără temelie şi inchipuirea mea sboară intr'o lume fantastică până ce, isbindu-se de realitate, zidirile mele se sfarmă şi se spulberă. Precum spectatorul se acufundă in privirea unei drame şi uită şi locul in care se află şi publicul care-l incunjură şi, identificându-se cu persoanele ce

vede pe scenă inaintea ochilor sĕi, se bucură şi sufere ca dînsele, pănă in momentul când cade cortina şi el, privind in jurul sĕu, se deşteaptă ca dintr'un vis, tot astfel şi eu când cade cortina realităţii şi-mi acopere scena inchipuirilor mele. Care este cel mai fericit? Acel ce in tot momentul işi crează visuri nerealisabile pentru ca un moment mai târziu să sufere decepţiuni şi să fie astfel intr'o schimbare continuă de plăcere şi de durere sau acel care lasă asupra intîmplării cârma luntrii sale, pentru ca acest pilot să-l conducă unde-i va plăcea?

. . . . . .

Era amiazi când sosii pe Col de Balme. Acest munte ca şi cei care-l incunjură imediat sunt goi şi selbatici. Pe coastele lor sunt presurate stînci şi omĕturi in care se perde cărarea şi călĕtorul se vede silit a merge după instinct. De pe culme, unde se află o mică ospĕtărie este o privală minunată asupra intregului lanţ al Muntelui Alb. Mai multe ochene stau la dispositia călĕtorilor prin care se pot observa acesti munţi măreţi. Cu o zi inainte o societate de v'o zece Englezi intreprinsese de la Chamounix urcarea pe Mont-Blanc. Peste noapte ei măsese pe omĕt şi acum voiau să ajungă pe culmea cea mai inaltă. Urmându-i cu

ochiana, vĕzui că toţi erau legaţi unul de altul cu frânghii. Aceasta o fac pentru intîmplarea când unul ar cădè in v'o prăpastie, ca ceilalţi să-l poată scoate indată. Urcarea pe vîrf este destul de periculoasă. Adese ori se intîmplă ca razele soarelui să incălzească şi să desprindă o părticică de omĕt şi aceasta, căzênd in vale să ia alt omĕt cu dînsa şi, dobândind astfel in cădere proporţii din ce in ce mai mari, să se prefacă intr'o lavină ingrozitoare care inghite fără cruţare orice găseşte in cale. Câţi călĕtori indrăzneţi au aflat mormêntul lor in zăpezile acestui munte!

In vreme ce urmăream pe călĕtori cu ochiana, se stirnì o furtună. Un vênt rece şi vijelios şuera in toate părţile. Ce vor fi făcênd călĕtorii de pe Mont-Blanc? gândeam eu. Un moment îi perdui din vedere. Apoi ear reapărurĕ insĕ mai puţini la numĕr... eată-i pe toţi! Acum îi vĕzui aşăzându-se pe omĕt, căci furtuna îi impedica de a se mişca şi'n sus şi'n jos.

— N'aş voì să fiu in locul lor, imi zise proprietarul ospĕtăriei care se apropiase de mine cu altă ochiană in mână.

„Oare este vre un pericul?

— De sigur. Vêntul bate colo sus aşa

de tare, incât se poate prea lesne să-i arunce in vre-o prăpastie, din care să nu mai easă.

„Sĕrmanii! Priveşte, priveşte, mi se pare că-i vĕd urcându-se.

— Nu ştiu dacă se mişcă de bună voe sau de-i impinge furtuna.

„Mi se pare că se coboară. Ei vĕd că nu-i chip de-a urma drumul.

— Aşa mi se pare şi mie. După atâta osteneală au renunţat la scopul lor. Nici măcar nu se pot făli că au fost sus pe Mont-Blanc.

După un scurt timp furtuna incepù a scădè. Cuprins de frig, lăsai ochiana şi călĕtorii şi intrai in casă. In vreme ce-mi pregătea dejunul luai cartea călĕtorilor care era pe masă şi incepui a cerceta cine a mai trecut pe acolo şi s'a inscris. Unii se mulţămise a insemna numai numele lor, alţii adaogise impresiuni mai mult sau mai puţin spirituale. Alţii earăş, inspiraţi, se imortalizase prin câteva versuri. Toate naţionalităţile erau representate afară de Români. Compatrioţilor noştri nu le place Sviţera, ei află mai mare plăcere in vuetul oraşelor decât in frumuseţa naturii. Cu toate aceste mi-am gândit că tot trebue să fi fost măcar unul care să fi trecut pe acolo, şi intorceam filele in grabă. Insfirşit care fù

surprinderea mea când dădui de următoarelo versuri Române:

Frunză verde lemn uscat
Eată-me's pe deal urcat.
Privirea ar fi prea frumoasă
Dacă vêntul nu m'ar tăia la oase.
Tu care'n urmă vei venì poate
Să nu mănânci ca mine oue coapte
Ci o garafă de vin să bei duşcă
Dacă la vale vrei să mergi puşcă.

Subsemnat: G. poet de profesiune.

Bravo G! Admirabile versuri! Ai scăpat onoarea Naţiunii Române intre toate celelalte! Pĕcat numai că nu prea ai mult spirit! Ia să-ţi arăt eu!... şi luând pana in mâna, voeam să scriu şi eu câteva versuri in limba naţională pentru gloria patriei şi lauda posteritătii, dar cu toate incercările mele, nici o idee nu-mi trecea prin gând. Puneam mâna in pĕr, treceam cu palma pe frunte, muşcam pana—inzadar! Nimică n'am putut scrie decât numele meu. Domnul G. are mai mult spirit decât tine, gândii; m'am prea grăbit să rid de dînsul. Dar el e şi poet de profesiune!

De pe Col de Balme, mĕ coborii la vale pe jos, lăsând catîr şi călăuz să mĕ urmeze de departe. Din când in când intîlneam o ca-

ravană de Engleji şi Engleze, unii mai poznaşi decât alţii. Nu treceau niciodată pe lângă mine fără ca s'aud pe vre unul intrebându-mĕ de vorbesc limba lor. Eu respundeam sau *yes* sau *no* sau *a little* după cum venea cuvêntul pe limbă şi treceam mai departe. A nu ştiu câtea caravană era cea mai poznaşă. Ea se compunea numai din bărbaţi, cu toţii imbrăcaţi in haine de visită şi cu pălării nalte albe. Unul, cel mai inalt, părea să fie căpitanul cetei; el avea nişte favoriţi lungi, purta pălăria albă pe ceafă; vîrful nasului era strins de un *pince-nez;* gâtul sĕu, lung de un cot era inţepenit intr'un *faux col* şi picioarele îi erau aşa de lungi incât bălăbăneau dealungul coastelor catîrului sĕu mai până la pământ.

— Speak you english sir? mĕ intrebă el cu un aer protector.

— Yes sir, îi respunsei cu umilinţă.

— From what place de you come, sir?

— From how, mow, now, pow, sow, het, bet, ket Liverpool, Oxford, New-York, Manchester, New-Orleans...

Goddam! ţipă Englezul furios. Dar eu, puind mâna la nas şi făcêndu-i un semn cunoscut, alergai grabnic la vale. Imi inchipuesc că Englejii trebue să fi fost foarte supĕraţi pe mine.

După câteva oare de marş, mĕ simţii obosit. Călăuzul imi spuse că puţin mai la vale este un boschet natural in care toţi trecĕtorii se odihnesc şi că acolo curge un isvor c'o apă minunată de bĕut. Apropiindu-mĕ de boschet, vĕzui câteva rochii foşfoind prin frunze. Minunat! gândii, am să fiu in societate de femei. In adevĕr! In boschet intîlnii doue dame, care dacă nu erau tocmai tinere, erau foarte puţin frumoase. Ce decepţiune! Dar m'am mângăiat cu ideea că poate vor avea spirit.

— Doamnele merg in sus sau in jos? le intrebai eu. După ce schimbarĕ o privire intre dînsele, de sigur pentru a se inţelege care din douĕ să-mi respundă, cea slută imi zise, plecând ochii la pămênt:

— Noi mergem in jos.

Şi eu merg in jos.

„Ah! suspină cea mai slută, plecând şi ea ochii la pămĕnt.

Catîrii D-voastră vĕ urmează?

— Suntem pe jos zise cea slută. In itinerariul nostru e scris că primblarea aceasta s'o facem pe jos.

Aveţi incă multe oare de mers.

„In itinerariul nostru stă scris că avem incă cinci oare, zise cea mai slută.

De la Martigny cred că veţi face partida Lacului de Geneva?

— O! nu, respunse cea slută, căci itinerariul ce ne-a fost prelucrat, ne prescrie să ne intoarcem la Chamounix pe la *Tête-noire*.

— Vĕ recomand să faceţi partida pe *Pierre à voir* de la Martigny—dacă stă scris in itinerariul D-voastre.

— Să vedem, ziserĕ amêndoue intr'un glas, scoţênd fiecare câte o cărticică din buzunar. „Nu! această partită nu este insemnată.“

— Dâcă călĕtoriţi pentru plăcere, cred că nu aveţi nevoie să fiţi atât de credincioase itinerariului, căci...

— Noi călĕtorim mai mult pentru a ne instruì, decât pentru a petrece, zise cea slută.

„Suntem profesoare, adaose cea mai slută.

— După instrucţiunea unui om, se poate judeca meritele sale, zise cea slută.

„Viaţa este aşa de scurtă, incât fiecare moment ar trebuì intrebuinţat pentru a se instruì“, zise cea slută.

Vĕ doresc incă *multă* instrucţiune, zisei eu atunci sculându-mĕ şi mĕ depărtai in fugă. Când mĕ vĕzui câteva sute de paşi mai departe am resuflat adânc, căci me temeam ca nu cumva să fie scris in itine-

rariul lor să mĕ urmărească şi să nu mai pot scăpa de dînsele.

Inspre sară ajunsei la Martigny. După prânz, din toţi oaspeţii otelului eşii singur in grădină. Luna plină lucea pe cer şi razele sale aruncau vii lumine pe stînca *Pièrre à voir* care părea că se inalţă până sus printre stele. Nimic nu se auzea in tăcerea sărei, dar in gândul meu suna incă odată instrumentul italianului şi şuerul duios a lui Edgar.

XIV.

Cu ce te-aş putea compara frumos lac al Genevei? Să compar apa ta albastră cu albăstrimea cerurilor? Nu, căci mai limpede decăt firmamentul, ochiul te poate pĕtrunde până in fund. Eu nu pot asemena coloarea ta decât cu acei doi ochi albastri ce am cunoscut odată in care privirea mea pĕtrundea până in adâncimile cele mai ascunse şi pe care nu-i voiu mai putea uita! Albăstrimea limpede a lacului de Geneva iţi intoarce gândul in depărtatul albastru trecut pe care il priveşti cu induioşare prin vĕlul timpului, cum priveşti induioşat fundul lacului prin limpezile sale unde. Plutind pe oglinda acestei ape frumoase, eu nu aveam

ochi nici pentru munţii care incunjură lacul, nici pentru persoanele ce se aflau cu mine pe vapor; imi răzemasem capul pe mâni şi mânile pe balustrada punţii şi mĕ uitam in apă. Apa a avut pururea pentru mine o atragere iresistabilă. Pot sta oare intregi să privesc apa cum curge şi in acea vreme totul dispare din jurul meu şi fantasia deşteptată, luând din ce in ce proporţiuni mai mari, mĕ transpoartă intr'o lume imaginară şi sufletul meu se simte pĕtruns de o dulce durere pănă ce ajungênd deodată acest simţiment nedescriptibil la puterea cea mai inaltă, mĕ trezesc subit ca dintr'un vis şi privesc rătăcit in jurul meu ca şi cum mi-aş pune intrebarea dacă lumea ce mĕ incunjură este cea adevĕrată sau lumea in care mĕ găsisem inainte. Presimţiam că după zile vesele au să vie acum zile triste şi dureroase. Imi părea că vĕd o figură vagă printre valuri care mĕ atrăgea spre sine. Nu puteam deosebì dacă era bărbat sau femee dar nu ştiu ce-mi spunea că acea figură are să mĕ intristeze. O voacea din fundul valurilor se inălţa misterios spre mine şi nesfirşit cântă cu o dulce melodie versurile din Goethe:

Halb zog sie ihn, halb sank er hin
Und ward nicht mehr gesehn!

Atunci deodată vaporul se oprì cu vuet şi mai multè glasuri strigarĕ: Lausanne! Lausanne!

Imi era cu neputinţă să stau mai mult pe vapor. Simţeam in mine un neastêmpĕr nedescris: trebuea să mĕ opresc aici. Voiam să mĕ cobor in satul Ouchy pe malul lacului unde se inalţă unul din otelurile cele mai frumoase, dar toate camerele erau ocupate şi am fost silit să mĕ suiu sus in oraş. In curênd vĕzusem tot ce se arată obicĭnuit călĕtorilor; dar nici museul Arlaud, nici Catedrala nu-mi făcurĕ plăcere. Mĕ simţeam singur şi neliniştit.

Abia se ivì a doua zi soarele pe mărginele cerului, mĕ urcai pe jos pe *Signal* lângă Lausanne de unde mi se spusese că este o frumoasă privealĕ asupra lacului şi incunjurărilor sale. Sus este o mică bancă pe care călĕtorul se aşează şi, odihnindu-se de truda unei lungi primblări, lasă totodată ochii sĕi să privească panorama de dinaintea sa. Pe bancă şedea un bărbat. El insă nu privea tabloul frumos al lacului şi al munţilor ci ţinea capul ascuns in mânile sale. Simţindu-mĕ obosit mĕ pusei lângă dînsul şi mĕ uitai imprejurul meu fără a-l supĕra. El tot incă sta in nemişcare. Gândind că

doarme şi că i-aş face o indatorire de a-l deştepta, incepui a tuşì şi a şuera.

Necunoscutul ridică atunci capul său şi se uită la mine. El era june şi faţa sa arăta palidă şi suferitoare. Avea păr lung blond, ochii albastri şi mustaţa mică ce resărea abia. Mi se părea că mai văzusem odată acea figură deşi nu-mi puteam aduce aminte unde.

— Eraţi obosit şi adormiseţi, i-am zis atunci, credeam a vă indatorì trezindu-vă, dar poate v'am supĕrat.

„Nu adormisem, nu m'aţi supĕrat, respunse el, voind să se depărteze.

— Avem de aici o minunată privală.

„Dar—şi ear voì să se depărteze.

— Fisionomia D-voastre imi este cunoscută. Trebue să vă mai fi văzut undeva, deşi nu ştiu unde...

„Nu-mi aduc aminte să fi avut v'odată mulţămirea.

Deodată o amintire trecêndu-mi prin minte: A! zisei, ştiu, nu v'am văzut in persoană, v'am văzut fotografia intr'un album.

„Intr'un album... repeţì el.

— Dar, intr'un album. In albumul Domnişoarei H. in oraşul...

„In albumul D-şoarei H.! zise el cu glas

înăduşit şi puţinul sânge ce mai era in faţa lui se strecură tot in inimă.

„Ai vĕzut-o? O cunoşti? Ce ţi-a spus? Ţi-a vorbit de mine? I-ai spus?..... Aici apăsă mâna sa pe inimă par c'ar fi voit s'o oprească de a bate aşa de tare.

– Ce să spun? Pe cine să vĕd?

„Pe dînsa! zise el, apucându-mĕ de mână, — dar sunt un nebun! adăogì, lăsându-se să cadă pe bancă şi acoperind ear faţa sa.

— D-ta eşti D. Adalbert K.?

„Eu sunt. Dar spune-mi, spune-mi, pentru Dumnezeu! Ai vĕzut-o, o cunoşti?

Eu? Am făcut cunoştinţa sa nu de mult cu ocasia unei primblări la castelul L.

„Dar spune-mi, nu mĕ lăsa aşa, adăogì el cu pasiune.

— Ce ai? Arăţi palid şi suferitor.

„O! sunt foarte nenorocit! — Vezi, mĕ doare colea, adăogì el după câteva minute, puind mâna pe inimă. Mĕ doare şi mĕ sfâşie pare că s'ar fi infipt in inima mea ghiara otrăvită a morţii.

— Fost-ai v'o dată pe marea?

„Pe marea, pentruce?

— Durerea din amor este ca boala mării. Te-apucă grozav şi suferi toate muncile iadului, mintea se perde şi toate se invĕrtesc in jurul tĕu; nici lume, nici viaţa nu

mai are o atragere; chemi moartea din tot sufletul ca să vie să se indure, ear moartea nu vine şi in locul ei vezi deodată pămêntul şi te simţi uşurat. Abia ai pus piciorul pe uscat, toate durerile au trecut şi nici poţi inţelege cum s'a putut să suferi aşa de mult.

— O! Nu! Niciodată nu-mi va mai trece. Simt, simt colea că durerea a să mĕ roadă până la moarte. Este prea adâncă pentru ca să se poată vindeca.

Luându-i braţul, ne coborirĕm amêndoi la vale. Pe drum îi spusei intîlnirea mea cu colonelul H. şi familia sa: cum făcusem o partidă de plăcere impreună, cum mĕ dusesem a doua zi să-i vĕd, cum o găsisem desemnând; cât de mult imi plăcuse tabloul sĕu care orna salonul colonelului, intr'un cuvênt toate până la cea mai mică amĕnunţime a conversaţiei ce avusesem cu familia colonelului.

Adalbert mĕ asculta in tăcere.

„Oare acel tablou îi aduce vreodată aminte de mine?

— De sigur! i-am respuns.

— Crezi? intîmpină el cu pasiune, apucându-mĕ cu putere de mână. O nu! adaose el insă indată cu un ton plin de durere.

Zadarnic faci să străbată in mine o rază de speranţă. Sunt uitat, nu sunt iubit. Ah! n'am fost niciodată!

Doue lacrime îi udară ochii şi se coborîră incet pe faţa sa.

— Eşti mişcat, i-am zis, să ne oprim un moment.

Ne aşăzarĕm amêndoi pe o bancă de pe marginea drumului.

Neastêmpĕrul sufletesc a lui Adalbert devinea tot mai mare. Deodată, impins de o iresistibilă pornire, mĕ imbrăţoşâ şi-şi răzemâ capul de peptul meu.

„Nu te cunosc şi nu ştiu cine eşti, dar pari a fi bun şi compătimitor; nu mĕ lăsa singur cu durerea mea. N'am nici un amic care să mĕ mângâe, nici un pept la care se pot plânge, pe această lume intinsă n'am pe nime, pe nime!

— Adalbert, eu nu te voiu lăsa. Dar fă pept bărbătesc, un bărbat nu trebue să se lase niciodată invins de durere.

„Ah! De câte ori mi-am zis! De câte ori! dar inzadar, inzadar!

Urmând incet drumul nostru in tăcere, ajunserĕm in oraş. Locuinţele noastre erau vecine.

„Nu! Te rog, lasă-mĕ acum. După prânz

voiu venì să te vĕd şi dacă-ţi convine vom face o primblare pe lac impreună.

— Te aştept.

XV.

Inspre sară ne coborirĕm amêndoi spre malurile lacului şi suindu-ne intr'o luntre, ne legănam pe apă. După câtva timp, am zis cătră Adalbert:

— Vĕd că suferi şi nu mi-ai spus incă suferinţele tale, dacă amintirea lor nu-ţi măreşte durerea...

— Amintirea lor e pururea presentă in memoria mea, ea nu mĕ părăseşte zioa, ea nu mĕ părăseşte noaptea. Ascultă:

Părinţii mei trăesc la ţară şi sunt bĕtrâni; ei au numai doi fii, un frate mai mare al meu care după plăcerea sa a imbrăţoşat cariera militară şi eu care eram destinat să mĕ ocup cu agricultura şi să trăesc la ţară. De mic insă, avui multă plecare pentru arte: la şcoală făceam aşa mari progresuri in desemn, incât nu sfirşisem colegiul, când mĕ ocupam cu succes de pictură. Părinţii mei ar fi voit ca pictura să-mi fie mai mult o petrecere, şi să nu uit că aveam a-i inlocuì pe moşia părintească, eu insă simţii incurênd că aceasta este che-

marea vieţii mele şi mĕ dădui cu totul picturei. La inceputul acestui an, am espus mai multe tablouri ale mele cari au plăcut amatorilor şi cunoscĕtorilor; câteva au dobândit premiul intăiu; criticii mĕ lăudau şi astfel toate conlucrau la incurajarea mea. Aşa trăeam numai pentru arte, dar simţiam par'că un deşert in mine. De câtva timp o nelinişte interioară imi spunea că are să mi se intîmple ceva hotăritor vieţii mele.

Intr'o zi mĕ aflam in localul esposiţiei, când vĕzui p'un domn bĕtrân cu o tĕnĕră domnişoară, care priviau de multă vreme un tablou al meu.

Aceştia era colonelul H. cu fiica lui. Apropiindu-mĕ de dînşii din intîmplare il auzii spuind cătră dînsa că ar dorì mult să facă cunoştinţa junelui artist pe care toată lumea il laudă. Un cunoscut ce se afla acolo mĕ presentă. Bĕtrânul mĕ strinse de mână cu căldură şi ea se uită la mine. In acel moment simţii ca o lovire electrică care trecù prin mine. Nu ştiu ce aveau acei doi ochi mai mult decât alţii dar au remas pentru totdeauna intipăriţi in creerii mei. Deatunci ne intîlnirĕm adesa la esposiţie şi incurênd devenirĕm buni amici. Bĕtrânul mĕ invită să vin să-l vĕd şi iţi poţi inchipuì cu ce plăcere am primit invitaţia sa. Sunt de

douezeci şi cinci de ani şi păn'acum incă nu iubisem: era o lume nouă ce mi se deschise. Imi părea că mai ferice om decât mine pe lume nu mai este. Aveam cu dînsa lungi convorbiri in cari vorbiam despre arte, poesie şi mai cu samă despre pictură; ea desemna in presenţa mea şi eu o ajutam şi indreptam. Când după asemene intreţineri mĕ intorceam acasă, mĕ incueam singur şi lăsam să treacă incă odată inaintea ochilor mei toate cele petrecute; fiecare cuvênt il auziam din nou, fiecare suris mi se arăta a doua oară, ş'apoi toate se amestecau şi se resumau intr'o singură imagine dulce ce flutura in jurul meu ca chipul unui ânger. Adesa plecam cu gândul să-i spun cât o iubesc, dar când mĕ aflam faţă cu dînsa nu aveam curaj şi earăş lăsam destăinuirea simţirii mele pentru altă dată. Şi pentru ce o lăsam? Imi vorbia aşa de dulce şi-mi zimbia aşa de blând, nu gâcise ea nimica din cea ce se petrecea in mine? Posiţiune socială, virstă, avere şi câte alte care, când sunt nepotrivite, devin obstacule şi nenorocesc adesa amoruri, nu erau impedicări aice. Pentruce nu-i spuneam că o iubesc. Indoiala mĕ muncea şi cu toate aceste nu indrăzniam să-i fac un sfirşit. O! Dulce indoială pentruce aşa curênd ai trebuit să mĕ pără-

seşti? Adeseori vorbiam impreună despre poesie şi amor: aveam aceleaşi idei, aceleaşi principiuri, aceleaşi simţiri. O ţineam de mână şi mĕ uitam in ochii sĕi şi-mi părea că cetesc in ei un dulce respuns la intrebarea ce făcea sufletul meu şi cu toate aceste tot nu indrăzneam să-i spun cuvêntul ce-l rostisem de mii de ori in gândul meu. Intr'un rând i-am adus o poesie pe pe care mi-a cântat-o. Se vede că o sinistră presimţire mĕ făcuse să-i duc tocmai nişte versuri triste pe care le cântă aşa de duios, incât fără de voie mĕ simţii surprins de o nespusă intristare. Este o poesie foarte cunoscută; o ştiu pe din afară căci deatunci mi-am recitat-o de multe ori, vărsând lacrimi amare:

V I S U L

Odat' un vis frumos visam,
Etern al tĕu eu mĕ credeam,
Eram ferice nedescris:
A fost, a fost un dulce vis!

Ce dulce viaţa imi părea.
A ta imagine-mi schimba
Bordeiul meu in paradis:
A fost, a fost un dulce vis

Ceteam in ochiul tĕu duios
Tot ce e bun măreţ, frumos,
In universul ist intins:
A fost, a fost un dulce vis.

Ades cu mintea in uimire
Eu ascultam a ta vorbire
Şi priveam blândul tĕu suris:
A fost, a fost un dulce vis.

Vai mie! Ca o nălucire
S'a stins a visului lucire,
Singur sunt astăzi şi proscris:
Te-ai dus, te-ai dus, o dulce vis!

Era primăvara. Oamenii ca şi natura erau veseli şi fericiţi, dar nime pe lume nu era fericit ca mine. Deplângeam pe cei cari nu iubise niciodată şi aş fi voit ca toţi să impărtăşească dulcea desfătare a inimii mele. Credeam că mĕ iubeşte: privirile, cuvintele, zimbirile, mişcările cele mai mici ale figurei sale le interpretam in favoarea mea. Intr'o noapte insă avui un vis grozav: Imi părù că rătăcesc singur intr'o grădină, gândind la dînsa, când deodată o vĕzui aşăzată pe earba presurată cu flori, cum răzĕmându-şi capul pe braţ, se uita in sus la nouri cu melancolie. Era aşa de frumoasă incât am rĕmas mult timp perdut intr'o dulce contemplare. Apoi, apropiindu-mĕ de dînsa, am

intins braţele şi i-am spus: Te iubesc, cum nu s'a mai iubit pe lume, vino in braţele mele să coborim desfătările cereşti pe acest pământ şi ângerii să invidieze fericirea noastră. Ea insă imi aruncă atunci o privire rece, inghețătoare şi-mi zise: Ce vrei tu de la mine? Pe altul il port in inima mea. In acel moment par'că sbucni o furtună, trăsnetul mĕ lovì şi mĕ vĕzui schimbat intr'un moşneag cu părul alb.

Spăimântat, m'am trezit din acest vis grozav, pe care nu l'am mai putut uita. Visurile urite sunt ele vreodată prevestitoare de rele? Nu ştiu, dar acest vis imi tortura mintea şi mĕ hotării să il spun. După câteva zile ne intîlnirĕm intr'un bal unde convorbirĕm mult timp impreună. Luând vorba de visuri, i-am spus şi visul meu. Când sfirşii am intrebat-o dacă in locul meu ar crede intr'acel vis. După câteva momente in care mĕ privì cu duioşie in ochi, imi respunse cu o voace dulce că in locul meu un asemenea vis ea nu l'ar crede. Era ca o peatră ce mi se ridicase de pe inimă, eram tulburat, fericit, ah! nu ştiu ce eram, nu ştiu ce simţiam. Musica suna, jucătorii s'arătau şi dispăreau, totul s'invirtea inaintea ochilor mei, eram ameţit, inima mi se umpluse şi in astă stare i-am spus că o iu-

besc, că o iubesc cu un amor profund cum n'a mai simţit nime pe lume, că fericirea vieţii mele atîrnă de la respunsul său. Ea insă, deodată palidă ca ceara, tăcù.

— Nu respunzi? i-am zis eu.

„Nu pot să respund. Ce ai spune in locul meu? Respunde pentru mine.

— Nu mă lăsa in starea in care mu aflu. Este cu neputinţă să trăesc mai mult in indoială.

„Voiu respunde, zise ea, dar astăzi nu sunt in stare; altă dată, mai târziu.

Era momeutul când balul se sfirşea. La cel de pe urmă joc, am strins-o duios la peptul meu şi i-am zis: Amorul este momentul cel mai serios şi mai hotăritor al vieţii, nu uita cuvintele poetului: Amor perdut, viaţă perdută.—Cum aş putea descrie starea in care petrecui zilele următoare? Eram ca un acusat care singur cunoaşte inocenţa sa şi aşteaptă acum sentenţa judecătorului; el ar vrea s'o asculte ca să se sfirşească odată indoiala şi ear nu are curajul de teamă să nu auză cuvintele grozave ale condemnării. După o săptămână mi-am luat o inimă şi m'am dus la colonelul H. Bătrânii erau singuri in casă. Ea se afla in camera de alături şi cânta acelaş cântec ce-i adusesem. Ea ştia că sunt acolo insă nu

venì să mĕ vadă. A trebuit ca bĕtrâna să o cheme de mai multe ori, ca să intre in casă. Viind spre mine imi intinse mâna, şi-mi aruncâ o privire lungă şi rece. Nu ştiu dacă o lovire de pumnar in inimă poate fi aşa de durĕroasă cum mi-a străpuns inima mea acaa privire. N'am vorbit nici un cuvênt impreună şi m'am dus. Când mĕ intorsei acasă, nu-mi puteam da samă de ceea ce se petrecea in mine. Mai multe nopţi şi zile nu eram in stare să gândesc. Crezui că ar trebuì să mĕ duc la ţară pentru a aduna doue idei in capul meu. Toată natura ce invia la aerul imbătător al primăverii, cântarea veselă a privighetorii, florile şi verdeaţă, toate indemnau spre viaţă şi fericire. Din intreaga natură, eram eu singur sdrobit? Ah! nu puteam crede că din tot focul amorului ce ardea in mine să nu fi străpurtat o singură scântee in inima ei. Eu mĕ inşălam poate, o singură privire nu insemnează nimica. O, de sigur, şi un dor iresistibil mĕ făcù să mĕ intorc. In zioa revenirii mele, mĕ dusei să petrec sara in familia ei. O de nu m'aş fi dus! Toată vremea nu mi-a adresat o singură dată cuvêntul şi când îi puneam eu v'o intrebare, imi respundea scurt şi rece. Cum ne aflam odată singuri pe balcon, am intrebat-o dacă este su-

pĕrată pe mine şi ea imi respunse rece şi nepăsătoare că nu-i nici de cum, supĕrată şi că nici are pentruce să fie. A! Ea ştia cât rĕu imi făceau acele cuvinte nepăsătoare şi tot le rostea; ea ştia că mĕ străpungeau cu săgeţi otrăvitoare şi tot le rostea! Nu vreau să te obosesc spuindu-ţi toate amĕnunţimile acelei sări fatale, destul că m'am dus cu sufletul in desperare. Peste câteva zile mĕ hotării să fug in lumea toată, să spun lumii intregi cât poate fi un om nenorocit. In ajunul plecării mele rătăcind noaptea pe strade, picioarele mĕ duserĕ la poarta casei sale. Fereastra sa era deschisă şi ea cânta din clavir. Eu eram jos cu capul răzemat de un stilp şi o ploaie subţire imi uda tîmplele infocate care loviau stilpul cu putere şi peptul imi era sfăşiat şi simţiam că tot se desface in sufletul meu şi ea cânta sus in veselie şi nimic nu-i spunea de chinul meu. Un moment i-am vĕzut umbra pe cortina ferestrei ş'apoi m'am dus. Dece aş fi remas? Părinţii sĕi care odinioară mĕ priviau aşa de blând, acum imi părea că se uită la mine cu compătimire. Oamenii pe care îi intîlneam, mĕ priveau spărieţi ca cum s'ar intreba: „Ce mai vrea acesta pe lume?“ şi par'că toţi imi şopteau la ureche

cuvintele grozave ale poetului: Amor perdut, viaţă perdută.

Intr'o sară avui gândul să fac un grabnic sfirşit chinurilor mele dar ciuda şi ura mĕ oprirĕ. „Am fost pururea un om cu curaj, mi-am zis, acum trebue s'o arăt şi astfel m'am hotărit să smulg din inima mea acest amor, de-ar fi să se scurgă pe urma lui tot sângele vieţii mele, numai o femee nesimţitoare să nu se bucure de triumful de a vedea un bărbat de inimă sacrificându-se mişeleşte pentru dînsa!"Fără o esplicaţiune, fără un cuvênt, fără revedere am plecat cu această cugetare, dar ah! de-aş fi ştiut cât costă implinirea unei asemenea hotăriri, grabnic aş fi părăsit-o! Mĕ găseşti după patru luni de absenţă in acest oraş, unde am şezut cu părinţii sĕi multă vreme in timpul călĕtoriei lor prin Sviţera. Sus pe Signal, pe acea bancă unde mi-a spus că de multe ori a şezut, m'ai vĕzut vărsând lacrimi ca un copil. Zadarnic caut să mĕ imbărbăţească chemarea mea de artist, zadarnic să-mi înăduş durerea prin ură. Amorul este mai puternic decât toate, acest amor profund precum ca mine nime nu l'a simţit şi care mĕ impinge spre morment.

Aceasta este istoria amorului meu, dacă ai iubit vreodată compătimeşte cu mine.

Mi-am schinjuit mintea să pot pricepe causa unei schimbări aşa de subite şi neînţelese. Dacă cunoşti femeile, esplică-mi cum sunt ele in stare să te inalţe astăzi pe aripa speranţei la culmea cea mai inaltă a fericirii şi mâne să te imbrânceascâ cu cruzime şi fără indurare in prăpastia cea mai adâncă a durerii.

Adalbert tăcù. După câteva minute, i-am vorbit astfel: Sub soarele incălzitor al Indiei, trăia odată un om tănăr şi bun şi simţitor. In frumoasa natură care-l incunjura ca o grădină magică, el respira aerul cel mai dulce, işi desfăta ochii cu privirea frumuseţii din jurul său şi asculta cu incântare cântul miilor de păseri ce săltau vesel din creangă in creangă. Odată se aşăzâ pe o creangă inaintea ferestrei sale o păsărică şi incepù a cânta dulce cum nu mai auzise. Păserica era aşa de frumoasă cum sunt numai păserile din grădina paradisului. El nu putea să se sature privind frumoasele ei pene şi ascultând fărmecătorul ei cântec. După ce paserea sburâ, se simţì apucat de un dor fără de margini. Cereascâ pasere, te voiu mai vedea odată? Zile intregi îi părea c'o vede şi aude şi nopţile de dînsa numai visa. Paserea se intoarse şi-l privì şi-i cântâ

şi el o asculta cu desfătare şi durere. Simţind că fără de acea pasere nu mai poate trăì, voì să o prindă: el o chema şi vorbia cu dînsa şi păserica se deprinse cu glasul său şi se apropia mai mult şi tot mai mult. El îi făcù o cuşcă de aur şi visa cu fericire la momentul când păserica va fi in cuşca sa şi-i va cânta pe lume numai lui. Odată dorul său apucându-l cu nemărginită putere, el aruncă un laţ după păserică ca să o prindă. Dar păserica nu se apropiase incă indestul de dînsul, laţul era svirlit prea departe, cu mâna nesigură a celui care ştie că fericirea vieţii lui intregi atêrnă de la isbutire, şi păserica sburâ inspăimântată şi de atunci nu se mai arătâ. El remase cuprins de desperare ear păserica sburâ pe altă creangă inaintea ferestrei altuia. Acesta era deprins cu prinsul păserilor. El o măgulì lungă vreme până ce păserica se apropiè de dînsul fără grijă şi atunci numai îi aruncâ laţul când era sigur de mâna sa. Păserica fu prinsă dar vai! Aici n'o aştepta o cuşcă de aur, şi n'o aştepta dor şi iubire, ea fu aruncată intr'o cuşcă de fer intunecoasă unde nu mai vĕzù lumina zilei nici mai cântâ duioasa ei cântare.

Adalbert respunse c'un dureros suspin;

„Zadarnic cuşcă de aur, zadarnică speranţă de fericire, zadarnic atâta dor, atâta iubire: Te-ai dus, te-ai dus o dulce vis!“

XVI.

Peste câteva zile pornirĕm amêndoi la Geneva. Cu multă greutate isbutisem să depărtez pe Adalbert de la Lausanne, unde se urca in toată dimineaţa pe Signal pentru a-şi amărî restul zilei. Nu ştiu de este o particularitate a caracterului meu să simţesc o puternică simpatie pentru tot sufletul in suferinţă, sau dacă figura blândă a lui Adalbert mĕ atrăgea intr'atâta, sau că-mi reproducea starea nenorocitului Adalbert amintiri dureroase din insuş trecutul meu, destul că uitasem acum să urmez călĕtoria mea prin munţi şi nu-l mai părăseam. Căutam să-l distrag de la unica idee ce-l preocupa, dar incurênd mĕ incredinţai că incercările mele sunt deşerte căci, deşi adese ori voia să se arăte bine dispus şi voios, aceasta o făcea numai ca să mĕ inşăle pe mine şi tristeţa din ochii sĕi nu dispărea.

Intr'o sară mĕ preumblam in grădina publică de pe malul lacului. Grădina era plină de lume ce se mişca in toate păr-

ţile ascultând concertul. Unii se preumblau pe lac in mici luntrişoare; alţii priveau pe aceştia de pe mal; alţii earăş, nepăsători pentru frumuseţa naturii, convorbiau vesel.

— Toţi aceştia sunt veseli şi voioşi, imi zise Adalbert. Vezi-i cum surid şi respiră cu plăcere aerul dulce al sării. Eu singur din toţi sunt condemnat la suferinţă.

„Poţi cetì in sufletul fiecăruia din ei? am respuns eu, cine ştie câţi din ei poartă in pept o sarcină mai grea poate decât a ta.

— Ai dreptate, se poate. Dar la dînşii durerea poate trece mai curênd şi nu-i apasă o viaţă intreagă. Mie oare imi va trece v'o dată?

„Va trece, totul trece. Ai avantajul mare asupra tuturor celorlalţi de-a fi artist. Arta este pururea o dulce mângăere. Cercarea grozavă prin care treci iţi va fi poate in viitor, când violenţa durerii va slăbì, un izvor de puternică inspiraţie.

— Inţeleg că unicul liman de scăpare este pictura pe care o credeam odată că este chemarea vieţii mele. Dar ah! zadarnic iau penelul in mână. Nici o idee nu-mi trece prin minte. Ar trebuì ca impresiuni necunoscute să vie a intuneca acea singură, terìbilă, care a cuprins toate părticelele inchipuirii mele.

— Eşti pictor şi n'ai fost incă in Italia. Du-te in Italia in patria artei ce ţi-ai ales şi vei vedea ce efect adânc iţi vor produce acele locuri unde au trăit predecesorii tĕi, eroii picturei care s'au sacrificat pentru posteritate.

Ideea de a pornì in Italia il cuprinse de indată cu atâta putere, incat se hotărì să pornească chiar de a doua zi. Incercările mele de a-l mai oprì furĕ zadarnice. El işi inchipuea că in Italia va regăsì fericirea şi liniştea sufletului sĕu.

Luând adio de la mine imi dădù un manuscript şi-mi zise: „Pănă a nu te cunoaşte n'aveam pe nime in lume care să fi inţeles şi să fi compătimit cu chinul meu. Singurul amic căruia îi spuneam suferinţele mele a fost acest caet. Ţi-l incredinţez: el cuprinde o mică parte din miile de idei şi simţiri nebune câte au săgetat mintea şi sufletul meu in acest timp de durere. Păstrează l ca o amintire de la un nenorocit cui ai intins o mână binevoitoare şi fii sigur că recunoştinţa şi amicia lui pentru tine nu se va şterge in etern".

Manuscriptul lui Adalbert era lung şi cuprindea un şir de descrieri a suferinţelor lui. Citez aice mai jos câteva pasajuri traduse.

Fragment din manuscriptul lui Adalbert.

Amour fléau du monde, exécrable folie
Toi, qu'un lien si frêle à la volupté lie
Quand par tant d'autres noeuds tu tiens à la douleur,
Si jamais par les yeux d'une femme sans coeur
Tu peux m'entrer au ventre et m'empoisonner l'âme,
Ainsi que d'une plaie on arrache une lame
(Plutôt que comme un lâche on me voie souffrir),
Je t'en arracherai quand j'en devrais mourir.

A. de Musset.

Aş voì să insemnez luna şi zioa in care scriu aceste rânduri şi nu ştiu nici in ce zi nici in ce lună mĕ aflu. Şi ce-mi face mie aceasta? Fiecare zi imi este o viaţă intreagă, o viaţă teribilă, dureroasă. Când mĕ deştept dimineaţa şi gândesc că am a trăì incă o intreagă zi mĕ simt pĕtruns de desperare. Soarele pare că nici se mişcă pe bolta cerească şi când in fine sara intinde umbrele sale pe pământ şi mĕ arunc pe patul meu de durere, gândind că voiu afla puţină alinare in somn, somnul nu vine şi noaptea imi pare mai lungă decât zioa. Aceasta este viaţa ce-mi era destinată? Pentru aceasta m'am născut? Zioa intreagă să chem noaptea ca să vie şi să-mi dee in somn o picătură de repaos şi intreaga noapte să mĕ sbucium şi să chem zioa când sperez

că voiu putea afla o distracţie in lume şi intre oameni? Şi când insfirşit somnul se indură a mĕ invĕlì câteva oare in manta sa, imaginea *Ei* imi apare in vis şi se uită la mine cu recealĕ şi cruzime. Nici măcar in vis nu mai vĕd o dulce zimbire, nu mai aud un dulce cuvênt! Speram odată că luntrea mea se va coborì lin pe riul vieţii, ş'acum se loveşte de stînci grozave şi in fiecare lovire se desface o scândură din luntrea mânată. Când eram copil doriam s'ajung in virsta bărbăţiei, acum aş mai dorì să mĕ intorc in anii mei trecuţi. Mai târziu speram că arta care pentru mine avea atâta atragere, imi va procura nume şi laudă! Ah! Aş da greutăţi nemĕsurate de glorie pentru un atom de linişte in sufletul meu!

Câteva zile inainte de a pornì in lume m'am dus intr'o grădină unde se preumbla ea adesa. Am fugit de oamenii ce respirau cu bucurie aerul imbătător al serei şi m'am ascuns intr'un boschet natural unde curgea un mic pĕrău. Aşăzându-mĕ pe earbă mĕ uitam la cer prin crengele unui stejar şi nourii se coboreau spre mine şi ramurele arborelui se inălţau in sus şi totul avea un

aspect măreţ şi fioros. Cu minţile perdute mĕ uitam, când deodată auzii glasul ei in apropiere. Nu departe de mine se aşăzase pe o bancă şi recita nişte versuri din Schiller. Dumnezeule! Cine descrie efectul ce-mi făcù acea poesie! Aş fi dorit să mĕ ridic şi să-i spun acele de pe urmă versuri, dar nu mĕ puteam mişca, o putere magică mĕ pironise pe loc. N'am vĕzut-o şi nu i-am vorbit, dar glasul ei, acele versuri mi-a remas pentru totdeauna intipărite in memorie.

COPILUL LA PÊRĂU

La izvor şedea copilul,
Fioricele culegea,
Şi le vĕzù 'mprăştiete
Cum in valuri se perdea.
Aşa curg a mele zile
Ca izvorul nencetat
Şi se usc'a mea junie
Precum floarea s'a uscat.

Nu 'ntrebaţi de ce 'n junie
Eu jălescu cu chinu 'n mine
Tot e vesel şi sperează
Primăvara când revine,
Dar aceste mii de glasuri
A naturei deşteptate,
Vai, trezesc in al meu suflet
Suferinţi infricoşate!

Ce-mi fac mie, flori, verdeaţă
Care 'n Mai au resărit,
Una caut: e aproape
Dar departe nesfirşit.
Inzadar a mele braţe
Tind spre dînsa cu amor;
Al meu braţ ah! n'o atinge
Şi tot creşte al meu dor.

Vino, vin' frumoasă mândră
Din inaltul tău palat,
Flori: copile-a primăverei
Pe-a ta cale-am presurat.
Auzi crângul cum resună
Şi izvoare cum şoptesc:
Loc destul e 'ntr'o colibă
Pentru doi ce se iubesc!

De ce scriind aici această poesie, nu pot să scriu şi tonul cu care a recitat-o?

Zurich...

Niciodată nu m'am ocupat atata cu studiul filosofiei ca acuma. Pe moraliştii vechi şi moderni care arată cum trebue să trăeşti pentru a fi fericit, îi cetesc şi recetesc ca să invăţ de la dînşii in ce să-mi găsesc perduta fericire. Ce-mi foloseşte sfatul

vostru că trebue să n'o caut in lumea esterioară, ci în propriul meu suflet când tocmai acesta este isvorul tuturor suferinţelor mele? Am studiat doctrina celor ce esplică toate simţirile noastre din sistemul nervos şi din funcţiunile creerilor mari şi mici şi dacă ştiu acuma care este canalul prin care intră imaginile esterioare in mintea noastră, dece aceste sisteme nu mĕ invaţă care este modul cum se pot şterge din inchipuire acele imagini? Voi imi spuneţi cât este de puternică pasiunea şi de neputincioasă hotărirea noastră, căci cutare sunt facultăţile creerilor mari şi cutare a creerilor mici. Lumea vĕ admiră că aţi putut-o demonstra. Dar aceea ce demonstraţi voi, nenorocitul o simte. Eu o simţişem mai puternic decât voi aţi putut-o zice. Bună şi prielnică este filosofia la omul fericit care in toată liniştea minţii poate să o studieze, numai că acela ar fi fericit şi fară filosofie. Deşartă insă şi zadarnică este ea la acel condemnat care intr'insa caută o alinare căci niciodată nu o poate găsi.

Interlaken...

Gândeşte ea oare vreodată la mine? Nu simte ea oare nici cea mai mică mustrare de cuget de-a fi adus pe un om la cel de pe urmă grad al nenorocirii? Este cu putinţă ca eu s'o port in sufletul meu fără un moment de incetare, ca ea să-mi fie totul in astă lume: speranţă şi amintire şi eu să-i fiu străin! A se şti iubit şi a nu simţi cel mai mic dor, cea mai mică compătimire? Amorul se zice este a tot puternic: amorul adevĕrat, profund este aşa de rar! El ne luceşte in adevĕrata sa lumină o singură dată in viaţă; o singură dată se va intîmpla ca să insuflăm această dumnezeească simţire şi acea singură dată să o respingem cu nepăsare şi dispreţ? A simţi pentru cineva amicie, recunoştinţă, simpatie, respect, veneraţie sunt toate o nimică, a simţi *amor* este mai mult decât se poate descrie: amorul cuprinde in sine aceste simţiri toate şi mult mai mult incă şi cu toate aceste a nu insufla cel mai mic interes!

Dar dacă toate n'ar fi sfirşite incă? Dacă viitorul m'ar compensa pentru suferinţele mele de acuma? De mult credeam ca am renunţat şi tot din când in când străbate incă in sufletui meu o rază de speranţă! Ah! durerea mea nu se va alina câtă vreme

voiu simţì incă o razá de speranţă, şi voiu avea speranţă câtă vreme voiu simţì durere. Aşa mĕ intorc făr' incetare intr'un cerc vicios.—Nu! Toate s'au sfirşit! Dacă ar voì chiar destinul printr'o crudă ironie ca *Ea* să me iubească eu nu aş mai putea respunde. Când furtuna a smuls floarea din pămênt de la rădĕcină, nici binefăcĕtoara ploaie, nici raza incălzitoare a soarelui n'o mai poate rechiăma la viaţă. — Slăbite sunt strunele simţirii mele şi nimic in lume nu mai e in stare a le incorda. Nesimţitor voiu rătăcì deacum singur in astă lume. Când amorul plin de speranţă imi umplea inima, imi părea viaţa un nesfirşit senin, astăzi viaţă imi pare o lungă, intunecoasă şi eternă noapte!

Când o vedeam părea că vĕd un ânger
Cum s'arătau in visurile mele,

Când imi vorbia suna aşa de dulce
Ca rugăciunea in ciasurile grele:

Ear când deodată rece m'a privit
Bĕtrân şi singur in lume m'am trezit.

Interlaken...

Pentruce mĕ plâng? Cu ce drept am cerut de la soartă să fiu fericit? Câţi alţii inaintea mea au suferit ca mine şi câţi după mine vor suferì tot astfel! Pentrucă am dorit fericirea tuturora şi n'am făcut niměrui rĕu, câştigat-am un drept asupra destinului să fiu şi eu fericit? Par'că este o resplată in astă lume! Nu după bunavoinţa ce simţeşte, nici după binele ce face, se hotăreşte soarta unui om: *Fortuna* este representată cu ochii legaţi, ea imprăştie binefacerile sale cu orbire. Eu am fost din cei nealeşi; acesta este mersul lumii şi nime nu are drept să fie nemulţămit. Astăzi am intîlnit un cortegiu funerar: era un june ce se coboria in mormênt in primăvara vieţii sale. Toţi erau cuprinşi de adâncă intristare. —Eu singur mĕ simţeam pĕtruns de invidie: el a scăpat de chinuri şi durere şi voi il plângeţi? O! cum aş fi voit să schimb soarta mea cu a lui, să mĕ cobor şi eu cu dînsul in pămêntul rece unde patimile se alină şi sufletul după lungi şi adânci sbuciumări şi torture işi găseşte insfirşit dulcele repaos la care aspirase!

Berna.

Câteodată m'apucă un dor grozav de resbunare! Cine sunt eu ca să fiu astfel despreţuit? Comis-am o crimă pentru c'am iubit? Câtră orice persoană indiferentă, ea era amabilă şi prevenitoare, câtră mine insă de care ştia că un cuvênt pronunţat mai blând imi aducea atâte zile şi nopţi fericite, şi un cuvênt rece mĕ ineca intr'o mare de chin, era crudă şi nepăsătoare. O, lume pe dos! Pe mine care am iubit-o cu un amor aşa profund, pe mine mĕ privea ca pe un duşman!—A! Dacă aş urmări o lungă şi grozavă resbunare, şi aş face din aceasta scopul vieţii mele?—Dar nu! Fericirea noastră nu poate să consistă in nefericirea altuia. In loc de mulţămire aş inmulţi atunci sarcinile ce apasă sufletul meu. Nu! Eu singur să fiu condemnat la suferinţă şi fie ea fericită in astă lume! Aşa a voit destinul şi hotăririle sale sunt nestrămutate. Dar nici ea nu va fi fericită. In ochii sei imi pare a prevedè un trist viitor. Şi ea aspiră ca şi mine la fericiri prea mari pentru această viaţă şi aceste aspiraţii ce trec marginile cele iertate oamenilor, se pedepsesc de Dumnezeire. Dar! Ea va fi mai

nefericită decât mine, căci conştiinţa mea este liberă, ea însă va fi mustrată şi suferinţele sale vor fi mai profunde.

Lausanne...
Unglücklicher! Bist du nicht ein Thor?
Was soll deine tobende, endlose Leidenschaft?
Göthe. Werther.

Mè primblu pe lacuri şi imi pare că din fiecare val ese un chip ca al sĕu, mĕ urc pe munţi, mĕ grăbesc s'ajung sus pe culme şi-mi pare că sus m'aşteaptă o figură ca a sa. Şi ea nu este nicăiri şi este peste tot locul, căci este totdeauna in gândul meu. Aşa se spune că prigoneşte mustrarea de cuget pe cel vinovat, dar ce am făcut eu ca să merit o aşa pedeapsă?

Aş voì s'o vĕd incă odată, o singură dată. Ah! Dece m'am dus? Ce demon m'a impins in acest exil voluntar? Dacă aş fi ştiut ursita mea, n'aş fi fugit in lume, aş fi rĕmas in locul unde este ea. Câteodată aş fi zărit-o de departe şi aş fi simţit multă vreme o nespusă fericire. Dar cum, când aş fi vĕzut-o şi ea m'ar fi privit cu mândrie şi nepăsare? Niciocată amorul meu propriu nu

ar fi putut suferì aceasta. Ori cum ar fi privit la mine, numai s'o mai pot vedè odată. Dacă m'aş putè transforma intr'un vis să mĕ furişez in somnul sĕu şi s'o privesc lung incă o singură dată ş'apoi mulţămit să fac singur un etern sfirşit zilelor mele.

Pentruce cu chinu 'n mine
Pe pământ mai rătăcesc,
Ce dorinţă mĕ reţine
Chin, viaţă să sfirşesc?

Cu o singură lovire
Al meu chin aş alina,
De durere, de iubire
Grabnic, tainic aş scăpa!

Ah! Eu ştiu ce mĕ opreşte
Toate, toate-a nu sfirşì,
Ce dorinţă mĕ sileşte
Pe pământ a rătăcì:

Aş vrea s'o mai vĕd odată
Dar aş vrea s'o vĕd dormind,
Ochiul seu să nu mai poată
Să m'ucidă crud privind,

Să nu poată să-mi rostească
Cel cuvênt nepăsător,
Ce-a făcut să s'ingrozească
Al meu suflet simţitor.

Al meu ochiu să se incline
Spre frumosu-i chip visând
Şi să cred c'atunci de mine
Ea visează suspinând,

Să mĕ perd intr'o privire
Lungă, lungă de amor,
Să mĕ 'mbăt de fericire
Şi atunci abia să mor!

Geneva, Septemvrie.

Unde am fost? Trăit-am oare acest timp de durere sau fost-a el numai un vis lung, infricoşat? Astăzi mĕ redeştept, ochiul meu de atâtea ori udat de lacrimi amare, astăzi luceşte ear cu bucurie. Periţi imagine grozave ale inchipuirii mele, periţi pentru totdeauna din al meu gând! Pentru intăia oară se ridică astăzi povoara de pe sufletul meu. Astăzi respir mai liber, peptul îmi este uşurat, inima îmi bate liniştit. Luna luceşte sus pe albastrul firmament şi blândele sale raze se oglindă in undele albastre ale lacului şi străbat pănă in adâncimile sale; ca dînsele pĕtrund şi in sufletul meu dulci raze de speranţă şi-mi luminează intregul suflet. Nu! Nu a voit destinul meu ca să fiu condemnat la eterne torturi. Te smulg din mine durere amară şi in locul ce singură ai fost usurpat,

va domnì deacuma pace şi bucurie. Şi tu, imagine frumoasă pe care te-am purtat atâta vreme ca un scump odor ş'apoi ca o grea povoară, despari! Astăzi iau de la tine un etern adio! Fii fericită de vei putè. Iţi doresc o fericire atât de mare cât de mare a fost durerea ce mi-ai produs! Sunt tênĕr incă: acum abia incep a mĕ urca pe muntele vieţei: am incă dinaintea mea o cale lungă şi inflorită. Aproape am fost de peire; de atâtea ori spiritul reului imi pusese in mână arma fatală şi mĕ indemna să taiu singur firul vieţei mele, dar bunul meu geniu imi oprea mâna in momentul hotăritor. Geniul a fost invingĕtor: el a gonit astăzi pentru totdeanna din mine idei negre şi-mi arată cărarea spre fericire. Sub soarele cald al Italiei se vor topì cele de pe urmă sloiuri de ghiaţă ce-mi infiorau sufletul: artea, cea intăi, cea mai credincioasă şi singura mea iubită mĕ aşteaptă cu braţele deschise; la peptul ei se va reincălzì şi va reinviè sufletul meu. Eu simţesc, am un scop şi o chemare in astă lume; spre dînsa se intind toate coardele voinţei şi simţirii mele. I iei pentru totdeauna amintire amară a grozavului trecut şi fă loc zimbitoarei speranţe intr'un fericice viitor!

XVII.

Adalbert se pornise şi-mi lăsase o duioasă amintire. Tot timpul cât am stat incă in Genèva, gândul meu nu se putea depărta de la dînsul şi adesea ceteam in jurnalul său din care, in capitulul precedent, am dat un mic estract. Imi era greu a inţelege atâta nesimţire din partea copilei ce văzusem câteva luni inainte şi atâta suferinţa intr'un suflet aşa de tênĕr ca acel a lui Adalbert. Eram insă in patria lui Toepffer şi mi-am adus aminte de un pasaj din una din novelele sale.

„C'est un étrange jeu que les affections humaines dont le hasard, ou à défaut, quelque diable malicieux tient presque toujours les cartes dans la main.“

Ce gândeşti tu, iubite cetitor, despre această părere a lui Toepffer şi ce idee ai despre Adalbert? Dacă eşti unul din acea mare mulţime a oamenilor care trece nesupĕrată prin pădurea intunecoasă a pasiunilor prin care ne conduce cărarea noastră pe la jumĕtatea vieţii, istoria lui Adalbert n'are să-ţi deştepte mare interes, ai să iei suferinţele junelui pictor drept poesie inchipuită pentru a umplè aceste pagini şi ai să treci mai departe.

Dacă eşti însă dintre aceia care au scăpat cu bine din naufragiul ce era să-i peardă, istoria lui Adalbert iţi va purta gândul inapoi spre propriul teu trecut şi multe imagini ce le credeai şterse se vor reproduce melancolic in inchipuirea ta. — Dacă in sfirşit rătăceşti insuţi pe acea cărare perdută in codrul intunecos, vai, atunci vei compătimì cu Adalbert şi vei afla cu plăcere că nu eşti singurul care in astă lume ai băut din cupa amară a durerii! Este insă o mângâere a vedè că şi alţii au suferit ca şi tine şi ca ori cât de perdută ar fi cărarea pe care rătăceşti şi de intunecată pădurea, vine un moment in care calea se lărgeşte şi soarele din nou iţi luminează drumul vieţii. Te las, iubite cetitor şi amabilă cetitoare, să te pui in una din aceste categorii care iţi va convenì mai bine sau poate in o alta la care n'am gândit şi pornesc din Sviţera.

— Luna lui Septemvrie este înaintată: Călętorii pleacă din munţii elvetici şi se intorc pe la căminele lor, luând cu dînşii o frumoasă aducere aminte. Unii sunt nerăbdători de a se intoarce mai degrabă in cercul familiei ca să poată istorisì intîmplările şi impresiunile ce au avut, fie adevărate, fie inchipuite. Alţii n'au să spue nimica, ci privind călętoria ca o necesitate, vor aştepta

anul următor ca să intreprindă alta de care earăş nu vor spune nimica. Eu unul n'am obiceiul să istorisesc in lung şi in larg câte am vĕzut şi simţit. Dacă insă in v'o călĕtorie mi se intîmplă vre-un episod interesant,—şi interesant pentru mine sunt caracterele omeneşti şi tablourile naturei—mĕ pun şi le aştern pe hârtie. Mulţămit sunt dacă şi alţii simt aceeaşi plăcere ca şi mine. Acum te las, Sviţeră frumoasă, ţară a munţilor, a omĕturilor, catîrilor şi Englejilor! Ţară a celor ce caută inspiraţii in măreţia naturei tale, a celor ce caută mângâere plutind pe frumoasele tale lacuri! Ţară a tinerilor insurăţei care cutrieră cărările tale in luna de miere şi viseză pe malurile vre unui lac sau pe culmea vre unui munte.

Şi mie mi-ai procurat câteva luni de miere, căci niciodată n'am lipsit a gusta la dejun mierea ta dulce când aveam a purcede spre vre un pisc. Adio, Sviţeră, Engleji, miere şi catîri! Am fost mulţumit de voi! Eşti şi tu mulţămit de mine, iubite cetitor?

XVIII.

Adesea când viscolul vîjie afară in lungile sări de iarnă, stau singur şi, privind focul ce pâlpâe in cămin, las gândurilor mele

cale liberă să se primble in tablourile trecutului. Atunci multe figuri uitate se reinfăţoşază şi cu dînsele o lume intreagă de amintiri. In sara in care scriu aceste rânduri gândesc la Sviţera: Clara, Edgar, Louisa, Adalbert, toţi aceştia flutură in jurul meu; eu singur mĕ vĕd, când pe un pisc de munte, când călare pe un catîr, când plutind pe un lac. Deodată mĕ simţesc cuprins de melancolie, gândind la nefericita Clara care părea născută pentru o viaţă inflorită şi figura ei aşa de blândă, frumoasă şi suferitoare ocupă toate părticelele gândului meu. Apoi deodată mi se infăţoşază figurile celor douĕ guvernante una slută, alta mai slută incă, ţiind fiecare o carte in mână in care sta inscris itinerariul lor, sau figura Englezului cum se strimbă de durere când simte pe fluerul piciorului toată greutatea scaunului meu. Atunci zimbesc in mine insu-mi cu mulţămire, până ce vĕd pe Adalbert privind aşa de trist inaintea lui, incât o compătimire profundă mĕ induioşează şi toate tablourile vesele dispar. Din această melancolică simţire un şuer mĕ deşteaptă, e şuerul lui Edgar care incântă publicul din Martigny şi ce este mai mult, incântă sufletul Louisei. Apoi din trecut, inchipuirea mea sboară spre viitor şi combinează sfirşiturile tuturor ro-

manelor incepute. Dacă simţesc că fruntea mi se increţeşte, vĕd toate in negru. Nimeni nu este fericit. Clara moare pe morméntul lui William; Adalbert intr'un moment de desperare face singur un sfirşit chinurilor sale. Maria auzind despre această catastrofă a cărei causă ea singură a fost, inghite două dramuri de arsenic; la nunta lui Edgar cu Louisa in momentul când preotul le impreuneză mânile, se arată deodată fantoma Marchezei de Castellamare care străpunge peptul lui Edgar cu un pumnar, pe când virful muntelui Rigi clătinat de un vênt grozav se desprinde şi cade in vale spulberând sate şi oraşe, ear jos lacul ferbe şi muge şi inalţă valurile sale spumegând pănă la nori. — Din contra, dacă gândurile imi sunt senine, vĕd pe Luisa şi pe Edgar trăind o veselă viaţă, pe Adalbert intorcêndu-se şi aflând lângă Maria o dulce mângăere pentru suferinţele sale trecute; vĕd chiar pe William care nici nu murise ci fusese numai victima unui leşin, viind şi intinzênd braţele sale cătră Clara a cărei figură scânteează de fericire. Pe cerul Sviţerei insă nu este nici un nor, natura intreagă zimbeşte voioasă fericiţilor muritori şi lacurile dorm liniştite şi indeamnă omenirea incântată a gusta momente nepreţuite, primblându-se pe oglinda lor.

Aşa se schimbau inchipuirile mele când servitorul, intrând in casă, mĕ intrebâ dacă am vĕzut doue scrisori ce sosise pentru mine.

— N'am vĕzut, i-am respuns şi i-am intins mâna să mi le dee.

Una era de la o persoană in doliu.

Edinbourg in. . . .

Domnul meu!

Când ne-am dispărţit in Lucerna, ne promisesèm unul altúia că ne vom scrie. Astăzi vin să implinesc făgăduinţa mea. Dacă ai incă acel interes ce mi-ai arătat mie şi nepoatei mele, plânge-mĕ. Eu singur am rĕmas acum pe lume. Clara a murit şi sufletul sĕu a sburat spre lumea in care va regăsì pe William. Urmele sale muritoare a fost coborite in morminţul soţului ei şi aceeaşi piatră acopere aceste doue inimi care erau născute una pentru alta. Acel loc trist este zilnica ţintă a peregrinajului meu până va venì şi pentru mine momentul mântuirii. Şi acesta nu va fi depărtat; simţesc că puţine momente mi-au mai rĕmas şi din aceste am intrebuinţat unul ca să-mi implinesc către D-ta o datorie de amicie şi de recunoştinţă.

Lord F.

Am pus grabnic această scrisoare la o parte

şi am deschis pe cealaltă in care se aflau doue portrete. Aceste erau ale lui Edgar şi Louisei.

Lille in.....

Scumpul meu amic,

Nu ştiu care autor a zis că numai cei nenorociţi işi aduc aminte. Dovadă insă că nu are dreptate, este această scrisoare. Totdeauna am crezut că cea mai bună carieră este de a fi milionar şi aceasta este cariera care mi-am ales. De nu am atins milionul pe deplin, mult nu-mi lipseşte. Louisa iţi trimete multe complimente. Dar am uitat să-ţi spun că Louisa este acum femeea mea. Am urmat-o păn in Lille. Părinţii ei au făcut la inceput oareşi-care greutăţi fiindcă nu eram destul de bogat şi că nu mĕ credeau bun pentru comerciu, asemenea părinţii mei cam sbîrceau frunţile auzind că voiu să iau o catolică, dar pân insfirşit toţi s'au impăcat mulţămită stăruinţei mele, ajutorului lui Armand şi mai ales Amorului, care este cel mai devotat prieten in asemenea imprejurări. Dacă m'ai vedea in contuarul meu, scriind in registre, făcênd facture, şi corespondenţe comerciale te ai tăvălì de ris. Par'că te vĕd zimbind după obiceiul tĕu când găseşti ceva curios.

Ba zĕu! Şi eu rid căte odată. Nota bene, toate năsdrăvăniile mele de student sunt uitate de când am trecut Rebiconul căsătoriei. N'am mai aflat nimica nici despre Marcheza de Castellamare nici despre copila gazdei mele din Bruxelles nici etc., etc., etc. Nu le-am mai vĕzut, nici doresc a le mai vedea. Louisa şi cu mine ne potrivim foarte bine. Ea e veselă, eu sunt vesel, Armand e vesel, socrii mei sunt veseli, părinţii mei au fost veseli când ne-am dus mai deunăzi să-i vedem. Insfirşit imi pare că lumea merge bine şi comerciul de pănzărie e tot aşa de bun pentru fericire ca ori şi ce altă ocupaţie. A propos, am vĕzut de vre-o căteva luni in Paris pe amicul nostru Alexandre de V. După mai multe amoruri ce-a avut in Italia şi in care a fost trădat, s'a intors in Franţa şi lăsănd in părăsire Musa lui, s'a făcut jurnalist, foiletonist. Nenorocitul m'a făcut să mĕ abonez la jurnalul in care scrie. Cetim căte odată seara in familie foiletoanele sale. Ai trebuì să te abonezi ca să te strici de rîs. Trebue să ştii că după scrierile sale, ai putè gâcì ce fel de om este, chiar când nu l'ai fi vĕzut niciodată. E nostim; n'are nici un fel de logică şi nici o idee serioasă, dar scrie cu spirit. Iţi mai aduci aminte de Rigi, de Pierre à voir, de Tête noire, Mont-Anvert etc.?

Dar de ospetăriţa cea frumoasă de la St. Gotard care avea aşa de bună cafea şi miere? Eu unul am păstrat deatunci obiceiul mierei la dejun şi chiar Louisei îi place foarte mult. Dacă in călăloriele tale cele multe, te-ar aduce vêntul pe la noi, ne-ai face o nespusă plăcere să ne visitezi. Adresa mea este Lille, Rue de Paris No. 125. Mult am mai ride, şi bine am petrece impreună! De hatîrul tău aş mai incerca să şuer. Trebue să ştii că de când m'am însurat, m'am cam lăsat de această petrecere. Din vreme in vreme numai mă roagă Louisa să fluer tare şi ea mă acompaniază la clavir. Cântă foarte frumos din clavir Louisa. Ţi trimet fotografiile noastre, făcute destul de bine. Am fi foarte mulţumiţi dacă am primì şi pe a ta. Te-am pune in capul albumului nostru. Răspunde-mi, nu mă uita şi crede-mă

Al tău amic etc.

Edgar.

Dedesubt erau scrise câteva rânduri de o mână de femee:

Dacă ţineţi la noi, şi nu uitaţi vechii şi bunii amici, veniţi cel puţin pe câteva zile la Lille. Acestea ar fi pentru noi zile de sărbătoare.

Louise.

XIX.

Soarta mea pare a fi de a cutreera lumea. Sunt momente in care mĕ simt impins de o putere nevĕzută să pornesc in călĕtorie. Eram eăr pe drum şi vêntul soartei mĕ aruncase din nou, după mai mulţi ani, in acelaş oraş al Germaniei in care m'ai găsit iubite cetitor, la inceputul acestei descrieri. Locurile au o mare inriurire asupra memoriei. Revĕzênd aceleaşi strade, aceleaşi edificiuri, persoanele cu care am fost in contact, intîmplările trecute mi se representă in gândire şi ades mĕ simt cuprins de melancolie când, reintîlnind persoane odată cunoscute, vĕd in ele o deplină schimbare. Atunci mĕ intreb dacă in adevĕr s'au schimcat ele sau dacă au rĕmas aceleaşi şi numai in fantasia mea le inchipuisem altfel decât cum erau. Cine insă ar putea să-mi deslege această intrebare?

De mai multe zile umblam cu ideea să mĕ duc să fac o visită colonelului H. şi earăş nu ştiu ce mĕ oprea, păn intr'o zi m'am hotărit. Colonelul era singur a casă; vĕzêndu-mĕ, el mĕ recunoscù indată şi-mi strinse mâna cu multă amicie. După ce preschimbarĕm câteva vorbe, il intrebai cum se află Doamna H. şi Domnişoara şi dacă aş putea să le vĕd.

— Fiica mea nu mai este domnișoară. E mai bine de un an de când s'a măritat. Femeea mea s'a dus la dînsa. Imi pare foarte rĕu că nu poate avea astăzi mulțămirea de a vĕ vedea. Dar cred că veți mai sta câteva zile in orașul nostru și că astă visită n'a fi cea de pe urmă cu care ne veți onora.

— D-șoara Maria s'a măritat? Dați mi voie să vĕ felicitez. — Și.... cu cine? — Făcênd această intrebare mĕ simțeam cuprins de o emoțiune profundă.

— Cu maiorul B. — Fiica mea e foarte fericită. Maiorul e un om care a trecut peste anii tinereței. El e foarte stimat de toți și-i bine vĕzut la curte. Fiica mea a avut de când era copilă incă, un caracter serios și nu putea găsì un bărbat mai potrivit. Aș dorì să faceți cunoștința ginerelui meu. Mai stați câteva zile in orașul nostru?

— Mai stau, sunt invitat pe poimâne la bal la generalul baron N. și negreșit...

— Imi pare foarte bine de aceasta. Si noi vom fi cu toții la acel bal. Acolo vĕ voiu presenta pe ginerele meu.

După ce mai vorbirĕm câteva cnvinte despre altele, mĕ despărții de colonel. Intorcêndu-mĕ acasă, mĕ simțeam foarte trist. Fără voie gândirile mele se reindreptau spre

Adalbert şi multe din scenele şi tablourile trecute se arătau din nou in gândul meu.

Sara balului venì şi fiindcă mĕ dusesem cam târziu, mai toţi invitaţii se adunase.

Soţia maiorului era mai frumoasă decăt odinioară. Ea mĕ recunoscù indată şi se arătă căt se poate de amabilă. Maiorul era un om ca de vr'o cincizeci de ani cu o muşteaţă lungă şi rĕsucită şi cu o figură aspră, militărească. Fisionomia lui nu-mi era simpatică.

După ce-mi făcui datoria de a juca întăi cu domnişoara de gazdă, fiica generalului, invitai la al doilea joc pe D-na B. In timpul pe căud vorbeam cu dînsa, luai sama deodată că ochii sĕi se indreptau intr'una spre un unghiu depărtat al salonului. Ea era mai distrasă şi, deşi căuta să urmeze conversaţia, ochii sĕi se intorceau şi reintorceau spre acelaş punct. De la o vreme am intors şi eu capul şi am vĕzut mai multe persoane dintre care şi generalul, grupăndu se in jurul unui oaspe nou venit. Mai multe minute persoanele din jurul acestuia mĕ impedecau de-al vedea. Insfirşit ochiul meu il zărì: era Adalbert. Şi eu mĕ simţii cuprins de nelinişte şi aşteptai cu nerăbdare momentul in care jocul trebuea să se sfirşească şi să-i pot vorbì.

Adalbert după ce vorbì cu mai multe per-

soane se apropiè de noi, imi intinse mâna şi făcù un compliment adânc damei mele. O clipă· ochii lor se intîlnirĕ: imi părù că amêndoi erau foarte palizi. Apoi Adalbert trecù mai departe. Pănă la sfirşitul jocului Doamna B. era foarte distrasă; intr'un moment un suspin profund eşì din peptul ei. Din toţi eu singur ştiam ce insemnează acel suspin.

Când o părăsii mĕ dusei intr'o sală laterală unde se afla Adalbert. Generalul vĕzĕndu-mĕ, mĕ luà de mână şi se apropiè de dînsul.

— Doresc să faci cunoştinţa, îmi zise el, cu unul din artiştii noştri cei mai insemnaţi, cari fac onoare patriei noastre.

O! Noi suntem vechi amici, îi respunse Adalbert şi-mi intinse mâna încă odată.

Amêndoi aşteptam acum cu nerăbdare momentul sfirşirii balului pentru a putea vorbì in nesupĕrare.

Când invitaţii incepurĕ a se retrage amêndoi plecarĕm braţ la braţ.

Oraşul incepù a se lumina de zorile dimineţei şi noi mergeam pe jos unul lângă altul in tăcere.

Ajunşi la locuinţa mea, ne suirĕm amêndoi. Adalbert curmă cel întăiu tăcerea, intrebându-mĕ cum mĕ aflu şi cum se întîmplă

să mĕ găsească in acest oraş şi la balul generalului N.

— Cunoştinţa generalului am făcut-o din întîmplare. Mĕ găsesc aici cum aş putea fi in alt loc. Imi place a călĕtorì şi ades mĕ opresc in acest oraş a cărui viaţă şi oameni imi plac foarte mult. — Dar tu, te-ai intors de mult din Italia?

„De câteva luni.

— Şi ai mai vĕzut-o?....

„Nu. Aceasta a fost cea întăi intîlnire după o aşa de lungă despărţire. A fost pentru mine un moment dureros şi n'aş voì să se mai repeteze.

— Ştiai despre căsătoria ei?

„Am aflat-o când eram încă la Roma. Un amic de aici mĕ inştiinţase. Veştile cele rele ne urmează peste tot locul. — Oare să fie ea fericită?

— Nimeni nu poate ştì ce se petrece in adâncul inimilor, dar mie nu-mi vine a crede. Un om bĕtrân şi rece!

„Sĕrmana! In ce s'a resumat visurile ei de copilă! Gândit-a ea vre odată că aşa se vor realiza? Dar aşa-i viaţa! Dorinţele noastre cele mai scumpe rĕmân toate neimplinite. Totul este trecĕtor şi singurul nostru bine şi singura fericire este acea ce purtăm fiecare in inchipuirea noastră. Fericiţi acei la

care imaginaţia este bogată şi cuprinde un isvor nesecat de mulţămiri sufleteşti in mijlocul nemulţămirilor ce ne aduce pe fiecare oră lumea din afară.

— Dar tu, Adalbert, acum când anii au trecut, când suferinţele de junie sunt acoperite cu vĕlul uitării, nu gândeşti că ar fi bine să indoieşti datoriile in astă lume, luând o tovarăşă pentru viaţă?

„Eu să mĕ insor?.... — apoi intorcênd capul adaose cu glas slab: Voiu rĕmănea cum sunt!

. . . . . .

XX

Zioa şi noaptea cum se urmează
Una cu soare strălucitor
Alta obscură, plină de groază
Şi de fior,

Aşa noi trecem pe-a vieţei cale
Când prin momente dulci de plăceri,
Când cădem earăş in griji, in jale
Şi in dureri.

Nime nu creadă că desperare
l-a fost menită hotăritor,
Căci după noapte nu vine soare
Strălucitor?

Nu creadă nime, plăceri divine
Că-i sunt menite in viitor,
Căci după soare noaptea nu vine
Cu-al ei fior?

Amar de omul fără putere
Ce, simţind peptul de chin cuprins,
Işi pleacă fruntea şi de durere
Se las' invins!

Ferice insă acela care,
Simţindu-şi peptul de chin sfărmat,
Incet urmează a sa cărare
Şi resignat!

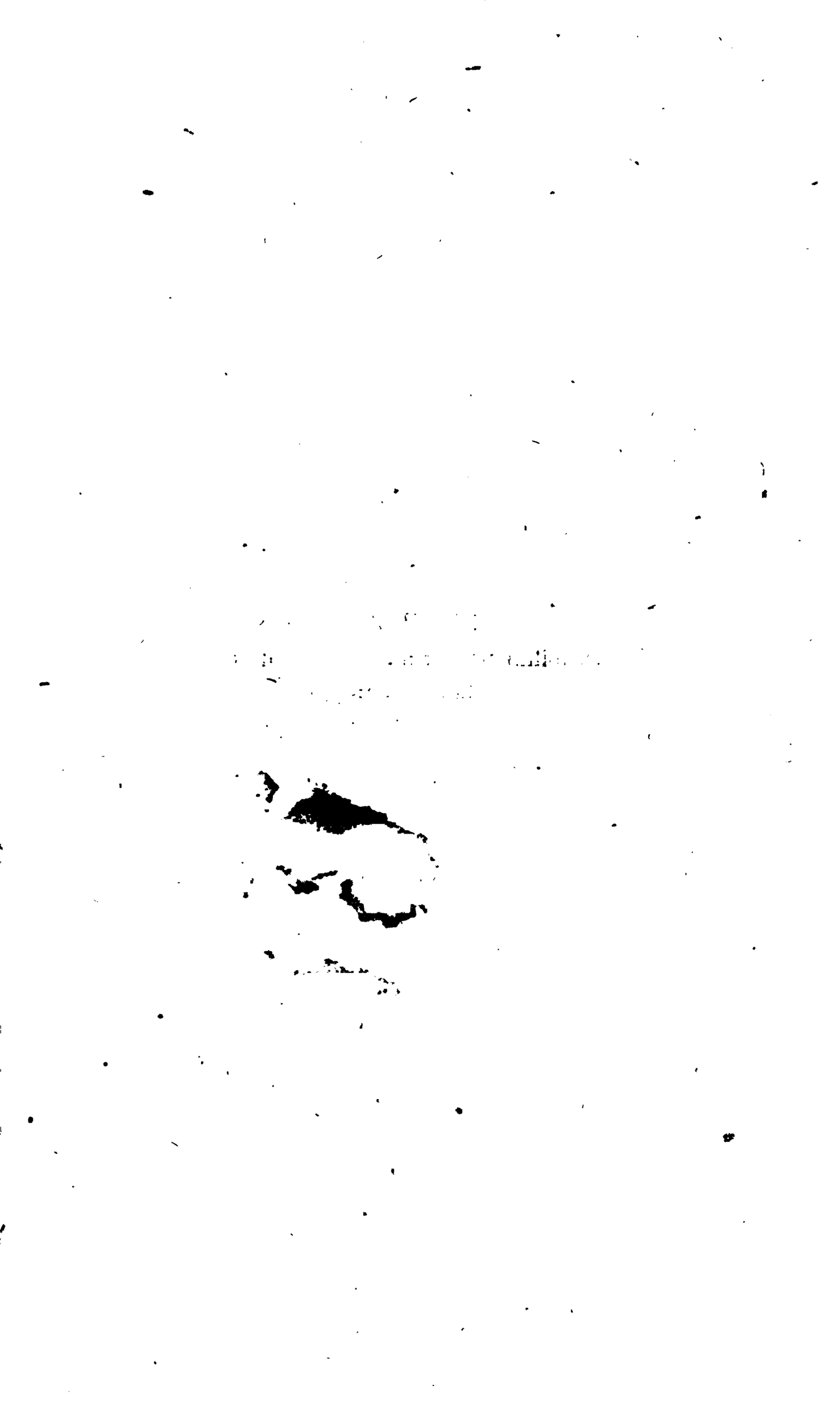

BUCUREȘCI
Stabilimentul grafic I. V. Socecù
59, Strada Berzíĭ, 59

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY
REFERENCE DEPARTMENT

This book is under no circumstances to be taken from the Building

Form 418